

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HARP CERİDESİ
(I. DÜNYA SAVAŞI'NDA KAFKAS CEPHESİ)

Hazırlayan
Hatice YALÇIN

Tarih Ana Bilim Dalı
Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mehmet MERCAN

TOKAT – 2008

HARP CERİDESİ
(I. DÜNYA SAVAŞI'NDA KAFKAS CEPHESİ)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 22 / 07 / 2008

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Mehmet BEŞİRLİ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet MERCAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nesime CEYHAN

Üye :

Üye :

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14.../07.../2008 tarih ve 21/06 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(22.03/2008.)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Hatice YALÇIN

İmzası

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamızın hazırlanmasında, zamanını ve bilgisini esirgemeyerek her konuda yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet MERCAN başta olmak üzere, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ali İbrahim SAVAŞ'a, konuyla ilgili her türlü kaynak tavsiyesinde ve temininde yardımcı olan Dr. İsmet ÜZEN'e, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Münir ATALAR'a, Doç. Dr. Mehmet BEŞİRLİ'ye, Doç. Dr. Ali AÇIKEL'e ve Dr. Abdurrahman SAĞIRLI'ya ve meslektaşım Arş. Gör. Murat SERDAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamızın esasını teşkil eden harp ceridesi, Tokat'ta Özel Halis Turgut Cinlioğlu Kütüphanesinden temin edilmiştir. İçerdiği bilgiler açısından çok kıymetli olan bu cerideyi çalışmamıza müsaade eden Halis Cinlioğlu'nun manevi oğlu Mehmet Ali Cinlioğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca hiçbir zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babam Ahmet YALÇIN'a teşekkür ederim.

Hatice YALÇIN

ÖZET

1. Dünya Savaşı başladığı zaman Almanya, Doğu ve Batı cephelerinde İngiliz ve Rus birliklerinin yükünü hafifletmek zorundaydı. Bunun için Osmanlı Devleti'ne ihtiyacı vardı. Osmanlı Devleti'nin de bağımsızlığını korumak ve hayatta kalabilmek için Almanya'ya ihtiyacı vardı. Karşılıklı çıkar ilişkisi, iki devlet arasında 2 Ağustos 1914'te bir ittifak anlaşması ile sonuçlandı. Böylece Osmanlı Devleti 4 yıl sürecek ve sonunda yıkılmasına neden olacak olan 1. Dünya Savaşı içinde yer aldı.

Almanya'nın, mümkün olduğu kadar çok Rus ve İngiliz kuvvetlerini Osmanlı Devleti üzerine çekerek kendi yükünü hafifletmek olan stratejisi, 29 Ekim 1914 tarihinde Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa girmesiyle işlemeye başladı. Bu strateji çerçevesinde açılan cephelerinden biri de Kafkas Cephesidir. Bu cephede Osmanlı Devleti, Türk tarihinde derin izler bırakan önemli muharebeler yapmıştır.

Kafkas Cephesi, kuzeyde Kafkas Dağları ve Karadeniz, doğuda Hazar Denizi, güneyde Güney Azerbaycan, Van Gölü'nün güneyi-Mardin-Urca hattı ile batıda Fırat Nehri-Malatya-Sivas-Samsun çevresi içinde kalan sahayı kapsar. Bu cephede muharebeler 1 Kasım 1914'te başlayıp dört yıl sürmüştür.

Bu çalışmada, Kafkas Cephesi'nde 6 Aralık 1914-2 Kasım 1915 tarihleri arasında faaliyet göstermiş olan Ştanka Bey Müfrezesi tarafından tutulan Harp Ceride'sinin transkripsiyonu yapılarak, ceridede bulunan bilgiler ışığında cerideyi tutmuş olan müfrezenin Doğu Karadeniz sahillerinde göstermiş oldukları faaliyetler ve bu müfrezenin Cephe açısından önemi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Kafkas Cephesi, Harp Ceridesi, Ştanka .

ABSTRACT

When the First World War began, Germany had to reduce the press of the Britain and Russian forces in Western and Eastern fronts. Therefore, Germany needed the help of the Ottoman Empire. In order to secure its independence and to survive, the Ottoman Empire needed to Germany as well. This mutual interest relationship concluded to a treaty between two states in 2 August 1914. Thus, the Ottoman Empire joined into the War and this was to be caused its destruction.

The strategy of Germany which was to reduce the press of the Britain and Russian forces in the fronts and to push the Ottoman Empire into the War came true in 29 October 1914. In the framework of this strategy, one of the fronts established in the First World War was the Caucasus Front. In this front, the Ottoman Empire made important battles, which left deep remarks in the Turkish history.

The whole area of the Caucasus Front was the Caucasus mounts in the north, the Caspian Sea in the east, south Azerbaijan, and the north of the Van Lake-Mardin-Urca line in the south and Euphrates-Malatya-Sivas-Samsun line. The battles in this front began in 1 November 1914 and went on for four years.

In this thesis, we have tried to make the transcription of the war diary of the Ştanka Bey's Detachment which had military operations in this Front between 6 December 1914 and 2 November 1915. Moreover, in the light of this War Diary, the operations made by this Detachment in the cost of the Eastern Black Sea and the importance of the Detachment for this Front have been examined.

Keywords: The First World War, the Ottoman Empire, the Caucasus Front, the Third Army, War Diary, Ştanka .

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR.....	V
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Kafkas Cephesi	4
1.1.1 Sarıkamış Harekâtı.....	6
1.2. Harp Cerideleri	10
1.2.1. Osmanlı Devleti'nde Harp Ceridelerinin Tutulması.....	12
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	14
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
4. ŞTANKA BEY MÜFREZESİ'NE AİT HARP CERİDESİNİN TANITIMI.....	20
5. ŞTANKA BEY MÜFREZESİ HARP CERİDESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ...	22
5.1. Ştanka Bey Müfrezesi'nin Kafkas Cephesi'ndeki Faaliyetleri.....	22
5.1.1. Müfrezenin Rize'ye Ulaşması ve Doğu Karadeniz Sahillerinde İlerlemesi .	22
5.1.2. Ardahan'ın Zaptı.....	24
5.1.3. Müfrezе'nin Şavşat ve Ardanuç'a Çekilişі.....	26
5.1.4. Artvin'e Çekiliş ve Borçka'nın Düşmesi.....	26
5.1.5. Âb-1 İslah, İskaristi ve Hopa'nın Düşmesi.....	29
5.1.6. Luma'ya Çekiliş, Murgul ve Artvin'in Düşmesi	30
5.1.7. Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'nın Teşkili	33
5.1.8. Lazistan Müfrezesinin Faaliyetleri	34
5. 2. İklim ve Tabiat Şartlarının Muharebeye Etkileri	38
5.3. Ştanka Bey Müfrezesinin Sevk, İdare, Eğitim ve Disiplin Durumu.....	40
5.3.1. Müfrezenin Personel Durumu.....	41
5.4. Müfrezenin Lojistik Durumu	44
5.5. Haberleşme ve İstihbarat	46
5.6. Psikolojik Savaş.....	48
5.7. Sevk ve İskan Kanununun Uygulanması	48
6. TRANSKRİPSİYONLU METİN	49
7. BULGULAR.....	419
SONUÇ	420
KAYNAKLAR	422
ÖZGEÇMİŞ	425

KISALTMALAR

- ATASE : Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
- Bkz. : Bakınız
- C. : Cilt
- Çev. : Çeviren
- d. : Dakika
- haz. : Hazırlayan
- s. : Dipnotlarda sayfa sayısı , transkripsiyon bölümünde saat
- ŞBMHC : Ştanka Bey Müfrezesi Harp Ceridesi
- T. C. : Türkiye Cumhuriyeti
- T.M. : Teşkilat-ı Mahsusa
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- vd. : Ve diğerleri
- vs. :vesaire

1. GİRİŞ

1. Dünya Savaşı, 1914–1918 yılları arasında gerçekleşmiş, hem gelişimi hem de sonuçları bakımından çeşitli kıtalardaki birçok devleti etkilemiş büyük bir savaştır. 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasındaki gerçek sebep, sanayileşmiş ülkeler arasındaki dünyadaki iktisadî ve siyasî hâkimiyeti ele geçirme mücadelesidir¹.

1871 yılında Almanya, birliğini sağladıktan sonra Fransa'dan gelebilecek saldırılara karşı Avrupa eksenli bir denge politikası uygulamıştır. Ancak 1888 yılında Alman İmparatoru olan II. Wilhem, bu siyaseti bırakarak emperyalist bir dış politika uygulamaya başlamıştır. II. Wilhem sömürgecilik faaliyetlerinin hayat sahalarından biri olarak Osmanlı Devleti'ni görmüş ve Osmanlı Devleti'ne yapmış olduğu ziyaretlerle (1889 ve 1898) buradaki nüfuzunu güçlendirmiştir².

Almanya, 1890'larda dünyanın en çok üreten dördüncü ülkesi durumuna gelmesiyle, İngiltere'nin sanayi hegemonyasını tehdit etmeye başlamıştır³. İngiltere, Almanya'nın ekonomik ve askerî yönden güçlenmesinden ve dünya pazarlarını ele geçirmesinden endişelenmekteydi. Ayrıca Almanya'nın denizlerde güçlenmesi de İngiltere'nin ve sömürgelerinin güvenliğinin tehlikeye girmesi demektir. Bu sebeple İngiltere, Almanya'nın güç ve etkinliğinin azaltılmasını istiyordu⁴. İngiltere'ye bu konuda yardımcı olacak devletler ise Fransa ve Rusya olacaktı. Fransa, Almanya'ya karşı müttefik bulma çabası içinde Rusya ile 4 Ocak 1894'te ittifak yapmıştır⁵. Çünkü Fransa, 1871'de Sedan Savaşı'nda Almanya'ya yenilmişti ve bu savaşta Almanya'ya

¹ Ercüment Kuran, "1. Dünya Savaşı", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul, 1992, s. 196.

² Mehmet Mercan, "Alman İmparatoru II. Wilhem'in 1898 Yılı İstanbul ve Filistin Seyahati'nin Teşrifat Programı", *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum 2004, s.120–121.

³ Cezmi Eraslan, "I. Dünya Savaşı ve Türkiye", *Türkler*, C. 13, Ankara 2002, s. 339.

⁴ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789–1999)*, V. Baskı, İstanbul 2000, s. 462.

⁵ Cezmi Eraslan, *aynı makale*, s. 340.

kaptırdığı Alsace-Lorraine bölgesini geri almak istiyordu⁶. Rusya ise Almanya'nın gitgide güçlenmesinden ve Doğu Avrupa'da Panislavist hareketlerine set çekmesinden memnun değildi. Bu sebeple Almanya'yı ve ona dayanan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu yıkmak ve tüm Slavları kendi egemenliği altında toplamak ve daha önce İngiltere'nin de engel olduğu İstanbul ve Boğazları ele geçirmeyi planlıyordu.

Fransa ve Rusya arasında imzalan anlaşmayı, 1904 yılında Fransa-İngiltere anlaşması, 1907'de de İngiltere-Rusya anlaşması takip etti. Böylece, daha önce teşkil edilmiş olan Almanya ve müttefiklerine karşı İngiltere, Fransa ve Rusya arasında "Üçlü İtilaf" grubu meydana geldi⁷. Üçlü İtilaf olan bu devletlerin anlaşmasındaki ortak nokta ise birbirlerinin rızası olmadan yeni girişimlerde bulunmamaktır⁸.

Diğer tarafta ise topraklarında çok sayıda Slav asıllı vatandaşı olduğundan Rusya'nın Panslavizm politikasını etkisiz kılmak isteyen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Almanya arasında 1879'da "İkili İttifak" yapılmıştır. Bu ittifak, 1882'de İtalya'nın da katılmasıyla "Üçlü İttifak" adını almıştır⁹. Ancak İtalya, bir yandan Akdeniz'de yayılmak isterken diğer yandan da Avusturya idaresinde kalan topraklarını kurtarmayı düşündüğünden gizlice Fransa ile de anlaşmış ve savaşa 1915'te İtilaf Devletleri safında girmiştir. Böylece 1. Dünya Savaşı'nda karşı karşıya gelecek olan "Üçlü İttifak" ve "Üçlü İtilaf" blokları meydana gelmiştir.

Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf Devletleri giderek silahlanıyordu. İtilaf Devletleri nüfus ve askerî güç bakımından müttefiklere göre daha üstün durumdaydı. İtilaf Devletleri'nin 260 tümen askeri varken, İttifak Devletleri'nin 156 tümeni vardı¹⁰. Ayrıca bu silahlanmanın yanında iki blok arasında sömürge elde etme yarışı da

⁶ Rifat Uçarol, *aynı eser*, s. 462.

⁷ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarih (1789-1914)*, Ankara 1997, s. 334,368.

⁸ Cezmi Eraslan, *aynı makale*, s. 340.

⁹ Ercüment Kuran, *aynı madde*, s. 196.

¹⁰ Cezmi Eraslan, *aynı makale*, s. 340.

bulunmaktaydı. Tüm bu gelişmelerin neticesinde bir savaşın çıkması kaçınılmaz olmuştur. Nihayet 28 Haziran 1914'te Avusturya Veliahdı Arşidük Ferdinand'ın, Saray-Bosna'da bir Sırp tarafından öldürülmesi 1. Dünya Savaşı'nı tetikleyen sebep oldu. 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesi üzerine Almanya'da 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya, 4 Ağustos'ta Belçika'ya savaş ilan etmiştir. Daha sonra Japonya, Osmanlı Devleti, İtalya, Bulgaristan, Romanya, Amerika ve Yunanistan'ın da katılmasıyla dört yıl boyunca sürecektir olan bu savaş daha geniş bir coğrafyaya yayılmıştır¹¹.

1. Dünya Savaşı başladığında henüz Balkan Harbi'nden yeni çıkmış ve ordusu tam olarak yeni bir harbe hazır olmayan Osmanlı Devleti, ne şekilde hareket edeceği yönünde kesin karara sahip değildi. Ancak Osmanlı Devleti'nin de bu gruplaşmaların dışında kalması mümkün değildi ve bu, Osmanlı Devleti için intihar demektir¹².

Enver Paşa'ya göre Osmanlı Devleti ister savaşa girsin isterse girmesin savaş sonunda İtilaf Devletleri tarafından paylaşılacaktı. Güçlü kara ordusuna sahip Almanya'nın yanında savaşa girmek Osmanlı Devleti'ni çöküşten kurtarabilir hatta Almanya kazandığı takdirde daha da güçlenebilir ve savaş sonunda yapılan anlaşmalarda istediklerini kabul ettirebilirdi. Tüm bu sebeplerden dolayı Almanya ve müttefiklerinin yanında savaşa girmek isteyen Enver Paşa, İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından Almanya ile ittifak anlaşması yapmak için görevlendirilmiştir. Almanya ile ittifak arayışına girilmek istenmesinin en önemli nedenlerinden biri de Osmanlı diplomatlarının ittifak tekliflerinin İngiltere, Fransa ve Rusya tarafından kabul görmemesiydi. Osmanlı Devleti'nin ittifaklara kabul edilmemesinin sebebi ise, çıkması beklenen umumi savaşta paylaşılması düşünülen bir pasta olarak görülmesiydi. İngiltere

¹¹ Ercüment Kuran, *aynı madde*, s.196.

¹² İsmet Üzen, *1. Dünya Savaşı'nda Kanal Seferleri (1915-1916)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 56.

ve Fransa, Osmanlı Devleti'ni savaşta bir müttefik değil taşınacak yük olarak görmekte ve Rusya'yı da kızdırıp karşılarına almak istememekteydi. Aksi halde Rusya'nın, Almanya'nın safına kayması da söz konusuydu¹³.

Enver Paşa'nın, 2 Ağustos 1914'te Almanya¹⁴ ile yaptığı gizli ittifak antlaşmasına göre Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi kaçınılmaz olmuştur.

Amiral Souchon komutasındaki Goeben ve Breslau¹⁵ adlı Alman zırhlılarının Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul'a gelmesi ve Enver Paşa'nın emriyle Türk donanmasıyla birlikte Karadeniz'e açılarak 29 Ekim 1914'te Rusların Sivastopol, Odesa, Novarosisk ve Kefe deniz üslerini bombalaması üzerine Osmanlı Devleti fiilen 1. Dünya Savaşı'na girmiş oldu¹⁶. Böylece Osmanlı Devleti, Kafkasya, Çanakkale, İran, Irak, Sina Cephesi, Filistin ve Suriye Cephelerinde dört yıl sürecek olan bir savaşa dâhil oldu.

1.1. Kafkas Cephesi

Almanya'nın 2 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı Devleti ile İttifak Antlaşması imzalamasından hemen sonra, Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa girmesini istemesinin en önemli sebebi mümkün olduğu kadar çok Rus ve İngiliz kuvvetlerini Osmanlı üzerine çekerek kendi yükünü hafifletmekti. Bu amaçla Osmanlı Devleti savaşa girer girmez Kafkas Cephesinde Ruslarla, Sina Cephesinde de İngilizlerle savaşmıştır.

¹³ Durmuş Yalçın vd. , *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2004, s. 77.

¹⁴ Almanya'nın, bu ittifaktan beklentileri mümkün olduğu kadar çok Rus ve İngiliz kuvvetlerini Osmanlı üzerine çekerek Almanya'nın yükünü hafifletmekti. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin, İtilaf Devletlerine karşı Cihat ilanı ile ellerinde bulunan sömürgelerindeki Müslüman halkların isyanı ile zor durumda kalmaktan kurtulmaktı. Bkz. Yalçın Durmuş vd., *aynı eser*, s. 77-78.

¹⁵ 16 Ağustos 1914'te bu gemilere Türk Bayrağı çekilerek Goeben'e "Yavuz Sultan Selim" ve Breslau'ya "Midilli" adı verilmiştir. Bkz. Figen Atabey, *Karadeniz'de Türk donanması (1. Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, s. 10.

¹⁶ Nasır Yüceer, " I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Azerbaycan ve Dağıstan'a Askeri ve Siyasi Yardımı, *Türkler*, C. 13, Ankara 2002, s. 409.

Kafkas Cephesinde Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de üstünlük sağlamak ve Rus donanmasını yakmak amacıyla Karadeniz'de Rus limanlarına yaptığı saldırı ile başlamış ve bunun üzerine Ruslar da, General Berchman komutasında 1 Kasım 1914 tarihinde Osmanlı-Rus sınırını geçerek saldırıya geçmişlerdir.

Kafkas cephesinin açılmasıyla Enver Paşa'nın en büyük hedefi olan Turan'a giden yol üzerinde Orta Asya Türkleri ile Anadolu Türkleri arasındaki bağı kopararak engel teşkil eden ve Osmanlı Devleti'ni yıkmak niyetinde olan Rusya'yı Almanya'nın yardımıyla yenme fırsatı doğmuştur¹⁷.

Savaş başladığında Osmanlı Devleti'nin Kafkas Cephesindeki kuvveti 3. Ordu'ya bağlı dört kolordu, bir nizamiye ve dört ihtiyat fırkasından oluşuyordu. Rusların ise Kafkasya'da savaş başlamadan önce üç kolorduları ve bir atlı tümenleri, İran ve Azerbaycan'da da bir avcı tugayı ile bir kazak tümeni vardı. Savaş başlamasıyla Rusya bu kuvvetlerin üçte ikisini Alman ve Avusturya cephelerine göndermiştir¹⁸. Rus kuvvetlerinin önemli bir kısmı batı cephesine nakledilmiş olduğundan Ruslar genel bir taarruzdan ziyade Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'de yaptığı saldırılara karşılık vermek amacıyla olduklarından, erzâk ve levazım depolarının bulunduğu Sarıkamış'tan çok fazla uzaklaşmak niyetinde değillerdi¹⁹.

Rusların bu durumundan faydalanmak isteyen Enver Paşa, Osmanlı Devleti'nin geri çekilerek savunmada kalmasını doğru bulmuyordu. Bu sebepten 3. Ordu'nun Köprüköy yönünde taarruz etmesini emretti. Bu emir üzerine 7 Kasım 1914'te başlayan

¹⁷ Mustafa Çolak, *Enver Paşa Osmanlı-Alman İttifakı*, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 29, 30.

¹⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, Kısım I, TTK. Yayınevi, Ankara 1991, s. 352.

¹⁹ Tuncay Öğün, "Kafkas Cephesinde Kader Anı Sarıkamış Harekâtı ve Sonuçları", *Türkler*, C. 13, Ankara 2002, s. 398.

Köprüköy Savaşı'nda, Ruslar mevzilerini terk ederek bir günlük mesafede olan Azap sırtlarına kadar çekildi²⁰.

16-17 Kasım günlerinde Azap sırtlarında, 25 Kasım günü başlayan İkinci Köprüköy muharebelerinde her iki tarafta ciddi bir sonuç elde edemeyince Kafkas Cephesi'ndeki çarpışmalar bir süre için sona erdi. Bu durgunluk Enver Paşa'nın bölgeye gelmesine kadar devam etmiştir²¹.

1.1.1 Sarıkamış Harekâtı

3. Ordu gerek Köprüköy ve gerekse Azap Muharebelerinde yaptığı cephe taarruzlarıyla Rusları geri atarak kısmende olsa başarı sağlamıştır. Bu durum askerler üzerinde olumlu bir etki yapmıştır. Ancak İstanbul'da bulunan Başkomutanlık Karargâhı bu başarıyı yeterli görmemiş, 1878 Osmanlı-Rus sınırına ulaşmak, Orta Asya'ya uzanan yolu açmak²² bunu sağlamak için de Rusları kesin yenilgiye uğratabilecek büyük kuşatma harekâtı planının hazırlıklarına başlamıştır²³.

Almanlar ise Kafkas Cephesi'ndeki Rus kuvvetlerinin başarılı bir çevirme harekâtıyla yenilgiye uğratılması halinde, Rusların buraya kuvvetli bir ordu göndermek zorunda kalacaklarından Lehistan cephesindeki Alman-Avusturya kuvvetlerinin yükünün hafifleyeceğini düşünüyorlardı²⁴.

²⁰ Tuncay Ögün, *aynı makale*, s. 398.

²¹ Fevzi Çakmak, *1. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi (1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar)*, Yayına Haz. Ahmet Tetik vd., T.C. Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 36.

²² Mustafa Çolak, "1. Dünya Savaşındaki Sarıkamış Felaketinden Sonra Doğu ve Orta Karadeniz Bölgesi", *İlk Adımdan Cumhuriyete Milli Mücadele*, Samsun 2008, s. 69.

²³ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, 1. Kitap, Cilt I, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 347.

²⁴ Tuncay Ögün, *aynı makale*, s. 399

Köprüköy ve Azap Muharebeleri sonunda, Kafkasya'daki Rus kuvvetleri hakkında bilgi edinen Osmanlı Devleti, 3. Ordu'nun²⁵ Kafkas-Rus Ordusu'na taarruz edebilecek güçte bulunduğuna kanaat getirmiştir. Bu durumda Sarıkamış planını cesaretlendirmiştir²⁶.

Enver Paşa, 3. Ordu'nun ciddi bir kuşatma harekâtıyla düşmanı kesin yenilgiye uğratacağına kanaat getirmiştir. 3. Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa, tasarlanan kuşatma harekâtının başarılı olmayacağını iddia ettiyse de Enver Paşa, bu fikre değer vermemiş, Hafız Hakkı Paşa'yı kuşatma harekâtının gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini araştırması için Kafkas Cephesine göndermiştir. Hafız Hakkı Paşa'dan taarruzun başarılı olacağı raporunun alınması üzerine Enver Paşa kesin taarruza karar vermiştir. Bu harekâtın sonuçlarını önceden gören ve taarruz harekâtına kesinlikle karşı olan ve bu taarruzun sorumluluğunu almak istemeyen 3. Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa, 19 Aralık 1914'te görevinden istifa etmiştir²⁷.

Hasan İzzet Paşa'nın istifası üzerine 3. Ordu Komutanlığı'nı bizzat kendisi alan Enver Paşa'nın büyük planı şu şekilde idi:

XI. Kolordu ve Irak'tan yeni getirilmiş olan 36. ve 37. tümenler Erzurum'dan Kars'a giden ana yolun her iki tarafı ile Eleşkirt ve Karakilise arasını tutarken, Sarıkamış'taki Rus ordusunu yanlardan ve arkadan sarmak için de XI. Kolordu'nun solunda yer alan IX. ve X. Kolordular, 100 kilometreden daha uzun ve yüksek dağlarla çevrili yolu kat edip, Oltu yönünden ilerleyeceklerdi. Çoruh Bölgesindeki

²⁵Enver Paşa'nın Sarıkamış Harekâtında yönetmiş olduğu Osmanlı 3. Ordusu 4 Ağustos 1914'te Başkomutanlık tarafından verilen emirle kurulmuş ve IX, X. ve XI. Kolordular ile İran sınırında bulunan iki gönüllü kolordu ve bir jandarma tümeninden meydana geliyordu. Ordu merkezi önce Erzincan daha sonra Erzurum olup Komutanlığına Hasan İzzet Paşa, Kurmay Başkanlığı'na da Alman subayı Felix Guse getirilmiştir. Bkz. Mustafa Çolak, *aynı eser*, s. 26.

²⁶Mustafa Çolak, *aynı makale*, s. 71.

²⁷*Aynı eser*, s. 33.

sınır taburlarından oluşturulan Binbaşı Stange'nin müfrezesi de Ardahan'ı alarak X. Kolordu ile birleşecek ve sahilden Batum üzerine yürüyecekti.²⁸

Enver Paşa 19 Aralık'ta taarruz emrini imzaladığında 3. Ordu'nun toplam kuvveti 90.000 iken, Rus kuvveti toplam 65.000 kişiydi²⁹.

Enver Paşa, planını uygulamak için 22 Aralık 1914'te taarruz harekâtını başlatmış ve bu taarruzla 3. Ordu'nun zaman zaman 1,5–2 metreyi bulan karlı ve aşılması zor olan yollarda ilerlemek zorunda kalması³⁰, cephanelerin çoğu taşınmadığından dağlarda bırakılması³¹, üstelik erzâkın muharebe mevzisine getirilmesinin çok zaman alması ve bu sebepten askerlerin çoğu zaman aç olarak savaşmak zorunda kalması³², donarak³³ veya salgın hastalıklardan³⁴ vefat etmeleri dolayısıyla tabiri caizse bir avuç asker Sarıkamış'a ulaşabilmiştir³⁵. 29 Aralık'ta Sarıkamış kuşatıldıysa da, Sarıkamış civarındaki sıcak kışlalara ve bol yiyeceğe ve iyi bir donanımına sahip olan, sürekli yeni kuvvetlerle takviye edilen Rus askerlerinin üstün durumu da bu taarruzun Türkler açısından büyük bir hezimetle neticelenmesinde etkili olmuştur³⁶. Ancak burada bir şeye dikkat çekmek gerekir ki, Osmanlı Ordusu'nu Sarıkamış'ta yenilgiye uğratan sadece Ruslar değil, açlık ve soğuktu.

Bu kuşatma harekâtında iki tarafında insan kaybı sayısında değişik görüşler vardır. Ancak genel olarak kabul edilen görüş, Türk kaynaklarına göre Rusların insan

²⁸Mustafa Çolak, *aynı eser*, s.34.

²⁹Tuncay Ögün, *aynı makale*, s. 400.

³⁰Ştanka Bey Müfrezesi Harp Ceridesi (Bundan sonra ŞBMHC şeklinde yazılacaktır), s. 132, 133.

³¹ŞBMHC, s. 160.

³²ŞBMHC, s. 45, 56, 165.

³³ŞBMHC, s. 10, 37, 96.

³⁴ŞBMHC, s. 193.

³⁵Mustafa Çolak, *aynı eser*, s. 35.

³⁶Tuncay Ögün, *aynı makale*, s. 405.

kaybının 32.000 iken, Türklerin kaybının ise göre 7000 esir, 23.000 ölü, donma ve hastalık nedeniyle ölümlerin ise 30.000 olduğu toplam kaybın ise 60.000 olduğudur³⁷.

Türkler açısından başarısızlıkla sonuçlanan Sarıkamış harekâtı, bu harekâttan en önemli beklentileri mümkün olduğu kadar çok Rus kuvvetini Kafkas Cephesi'nde tutarak Alman-Avusturya cephesinin yükünü hafifletmek olan Almanlara yarar sağlamıştır³⁸. Türk ordusu savaşı kaybetmiş olsa bile Almanları memnun edecek miktarda Rus kuvvetini Kafkas Cephesi'nde tutmayı başarmıştır. Bu harekât esnasında Rusların da ağır kayıplar vermesine rağmen, 3. Ordunun neredeyse yok olması³⁹ Anadolu'yu Rus istilasına açık duruma getirmiştir.

Sarıkamış Harekâtı, 1. Dünya Savaşı'nın iki yıl kadar uzamasına neden olan Çanakkale Cephesi'nin açılmasına da vesile olarak, etkisini savaşın genel seyrinde de hissettirmiştir. Çanakkale cephesinin açılmasıyla, İtilaf Devletlerinin bu cepheye büyük kuvvetler göndermesi müttefik Alman-Avusturya kuvvetlerinin yükünü epeyce hafifletmiştir⁴⁰.

Sarıkamış Harekâtının Osmanlı Devleti açısından önemli sonuçlarından biri de Ermeni meselesidir. Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle, Doğu Anadolu'daki otorite boşluğundan yararlanan Ermeniler isyanlarını artırmış, Vilâyet-i Sitte'de (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Sivas) Ermeni Devleti kurma çalışmalarını hızlandırmış ve bölgedeki nüfus çoğunluğunu sağlamak için de Müslüman halka zulmedip onları göçe zorlamışlardır⁴¹.

³⁷ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s.535.

³⁸ T. Öğün, *aynı makale*, s. 405.

³⁹Yüz bin kişilik üç kolordunun iki hafta içerisinde yaklaşık on beş bin kişiye düşmüş, top, silah ve nakliye vasıtalarının yarısından fazlası kaybolmuş, yollar üzerinde kanlı ve donmuş on binlerce şehit kalmıştı. Bkz. Ali İhsan Sabis, *Harp Hatıralarım 1. Dünya Harbi*, C. II, İstanbul 1990, s.314.

⁴⁰ Tuncay Öğün, *aynı makale*, s. 406.

⁴¹ Mustafa Çolak, *aynı eser*, s. 41.

Türk Tarihi'nde önemli bir yer teşkil eden Kafkas Cephesi ve “Sarı Sessizlik”⁴², “Sessiz Ölüm”⁴³, “Sarıkamış, hâlâ kafalarımızın içerisinde beyazlaşmış bir kar sıcaklığı ile durmaktadır”⁴⁴ gibi deyimlerle ifade edilen Sarıkamış Harekâtı hakkında günümüzde (özellikle şehit sayısı, savaş zamanının seçimi, uygulanan plan) hâlen tartışmalar devam etmektedir. Konunun detaylı ve net bir şekilde ortaya konulabilmesi için öncelikli olarak Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi'nde bulunan belgelerin, hatıraların ve özellikle askeri birlikler tarafından tutulan “Harp Ceridelerinin” incelenerek değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmamızın esasını da, Kafkas Cephesi'nde bir yıl boyunca faaliyet göstermiş olan “Ştanka Bey Müfrezesine Ait Harp Ceridesi” teşkil etmektedir. Bu ceridenin tahliline geçmeden önce belgenin konuyla ilgisini daha iyi anlayabilmek için burada harp ceridelerinin muhtevasına ve tarihçesine kısaca bakmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

1.2. Harp Cerideleri

Harp cerideleri, savaş sırasında askeri birlikler tarafından tutulan günlüklerdir. Birliklerin konuşlanışı, muharebe düzenleri, muharebe raporları, hava şartları, asker ve cephane miktarı, harekât raporları, emirler ve önemli haberler (sözlü veya yazılı her türlü haberleşme aracı ile gelen haber ve emirler ve bunlara ait kararlar), askeri kayıplar (şehit ve yaralılar) ve askeri harekâtın gidişinin kronolojik bir sıra ile kaydedildiği⁴⁵ bu

⁴² Şevket Süreyya Aydemir, *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa*, C. III, 4. Baskı, İstanbul 1993, s. 93.

⁴³ Arif Baytın, *İlk Dünya Harbinde Kafkas Cephesi Sessiz Ölüm Sarıkamış Günlüğü*, Yayına haz. İsmail Dervişoğlu, İstanbul 2007.

⁴⁴ Tuncay Ögün, *aynı makale*, s. 398.

⁴⁵ *Kara Kuvvetleri Tarihçe Yönergesi*, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara 2003, s. 1-2; *Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harp Ceridelerinin Yazılması ve Harp Belgeleri Dosyalarının Tutulması Özel Yönergesi*, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara, 1987, s. 1.

günlükler ciltli bir defter veya müstakil sayfalar halinde bulunur⁴⁶. Cerideler belli bir düzen içerisinde tutulur. Ceridede Tarih, ikamet mahalleri, raporlar, emirler vs. yer alan bütün konuların yazılacağı bölümler bellidir. Yani ceridede yer alacak tüm bu bilgiler ilgili bölüme yazılır.

Harp cerideleri, Kara Kuvvetleri Karargâhı'ndan başlayarak tabur seviyesine kadar sıralı birlik komutanlıkları ve karargâhın bünyesinden çıkarak görev almış birlikler tarafından tutulur. Cerideler iki sebepten dolayı tutulmaktadır. Birincisi yapılan askeri harekâtların, daha sonraki dönemlerde objektif bir şekilde incelenmesine kaynak oluşturmak; ikincisi ise yapılan askeri harekâttan sonuçlar çıkarılarak, yeni stratejiler belirlemektir.

Harp Cerideleri, karargâhlarda görevli subay ve astsubaylar tarafından tutulur. Yönergelerde, harp ceridesi tutmanın karargâhlarda görevli subaylarca çok iyi bilinmesi gereken bir görev⁴⁷ olup seferberliğin ilk gününden seferin bitmesine kadar olan olayları tespit etmeleri ve bunları yazarken de gerçeklerden uzaklaşmamasının “ordu” ve “vatanın” çıkarları bakımından önemli olacağı ve gerçeğin yazılmasının da askerin namus ve şerefine bir gereği olduğu ifade edilmiştir. Cerideye yazılacak olan bilgiler, zamanında, hatasız, okunaklı yazılır, silinti ve kazıntı yapılamaz.

Harp ceridesi tutmak zorunda olan her makam, içindeki bilgileri de gizli tutmak zorundadır. Askerî tarih açısından bu belgeler önemli olacağından olayların ve bilgilerin doğru olarak, her türlü görüşten uzak tarafsız yazılması her komutanın görevidir⁴⁸.

Harp cerideleri seferin başlangıcından sonuna kadar tutulur, belli başlı hareket dönemlerinin bitiminde ve bu gibi dönemler olmadığı takdirde mart, haziran, eylül ve

⁴⁶ *Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harp Ceridelerinin Yazılması ve Harp Belgeleri Dosyalarının Tutulması Özel Yönergesi*, s. 2.

⁴⁷ *Aynı eser*, s. 1, 5.

⁴⁸ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908–1920)*, C. III, 1. Kitap, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara 1971, s. 328.

aralık ayları sonlarında kapatılır. Her ceridenin nerede ve ne zaman kapatıldığı aşağısına yazılarak komutan tarafından imzalanır. Bu cerideler, ilgili harp belgeleri ile birlikte Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderilir. Savaş sonunda her birlik, kendisinin gönderdiği harp ceridesi ve dosyalarından ATASE'den bir suret temin eder⁴⁹.

1.2.1. Osmanlı Devleti'nde Harp Ceridelerinin Tutulması

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına kadar, Osmanlı ordularının yapmış olduğu muharebe harekâtlarını ve bu harekâtların her türlü kuvvet ve kayıplarını, cetveller ve kayıtlarla tespit eden modern anlamda bir harp ceridesi tutma geleneği yoktu.

Harp ceridelerinin kapsadığı bilgiler çoğunlukla muharebeye katılan vakanüvisler tarafından kaydedilmiştir. Bu vakanüvisler katıldıkları seferlerde meydana gelen olay ve muharebeleri ya bizzat görerek ya da işiterek eserlerine aksettirmişlerdi. Ancak orduların bünyelerinin ve cephelerin genişlemesi ile vakanüvislerin görme ve duyma imkânlarının kısıtlanması, muharebeler hakkında doğru ve detaylı bilgi tespit ederek kaleme almalarını engellemiştir⁵⁰.

Bu durum Osmanlı Devleti'nde muharebelerin ayrıntılarının belgelere dayanarak tespit edilmesini zaruri hale getirmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk harp ceridesi 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda tutulmuştur⁵¹. Bu tarihten sonra da harp cerideleri tutulmaya devam edilmiştir. Özellikle de Osmanlı-Alman ilişkilerinin artmasından ve Alman subayların

⁴⁹ *Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harp Ceridelerinin Yazılması ve Harp Belgeleri Dosyalarının Tutulması Özel Yönergesi*, S. 9.

⁵⁰ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908–1920)*, s. 326.

⁵¹ *Osmanlı-Rus Harbi(1877-1878) Koleksiyonu*, C. VI, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara 1995, s. 123.

Osmanlı Ordusu'nda görev almaya başlamasından sonra muharebeye giren birlikler tarafından harp ceridelerinin tutulması birliklerin görevleri arasında yer almıştır⁵².

Harp ceridelerinin tutulmasında başlangıçta muharebeler hikâyeci bir dille yazılmışsa da daha sonraları özellikle de 1. Dünya Savaşı'ndaki harp ceridelerinde muharebeye katılan kıtaların konuş, kuvvet, asker durumu, genel kayıp, iaşe durumu ve raporlara yer verilmiştir.

1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda tutulan harp cerideleri öncekilere nazaran (Balkan Savaşları) daha iyi tutulmuş ve bunlar (Filistin Cephesindeki harp ceridesi elden çıkmıştır) günümüzdeki ATASE Arşivi'nin temelini teşkil eden Harp Tarihi Arşivine ulaştırılmıştır. Bu cerideler içerisinde en iyi tutulanları Çanakkale, Irak ve Kafkas Cephelerine ait olanlardı.⁵³

⁵² *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908–1920)*, s. 325, 326.

⁵³ *Aynı eser*, s. 329.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

1. Dünya Savaşı'ndaki Kafkas Cephesi ile ilgili en detaylı çalışma Genelkurmay Başkanlığı'nın yayını olan *1. Dünya Harbi'nde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı* adlı eserdir. Bu eser iki ciltten meydana gelmiştir. Eserin 1. cildinde siyasi, coğrafi durum ve askeri güçler, sefer planı, yığınak planları ve uygulanmaları, savaşın ilanı, Köprüköy ve Azap Muharebeleri, Sarıkamış Harekâtı, Sarıkamış Kuşatma Harekâtı'ndan sonra 1915 yılı harekât ve muharebeleri hakkında bilgi verilmektedir. Bu eserin 1. cildinin 599-619 sayfaları arasında Ştanka Bey Müfrezesi hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Genelkurmay'ın bu eserinin harp cerideleri ve harp raporlarından istifade edilerek hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Bu eserin ikinci cildinde 1916 yılında Kafkas Cephesi'nde harekât ve muharebeler, 1917 yılı muharebeleri, Rus İhtilali, Erzincan Mütarekesi, 1918 yılında Kafkas Cephesi'nde harekât ve muharebeler, lojistik ve idari faaliyetler hakkında bilgi verilmektedir.

Bu alandaki diğer eser Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1935 yılından itibaren, Harp Akademisi'nde *1. Dünya Savaşında Doğu Cephesi Harekâtı'na* dair verdiği yedi konferansın Genelkurmay Başkanlığı tarafından toplattırılarak basılmasıdır. Mareşal Fevzi Çakmak, bu konferansları Kafkas cephesindeki bilinmezlikleri ortadan kaldırmak amacıyla vermiştir. Bu konferanslar da Mareşal Fevzi Çakmak, Doğu cephesindeki kara, deniz, hava harekâtlarını ve lojistik destek faaliyetlerini, kronolojik olarak harita, kroki ve çizelgelerle ele almıştır.

Ali İhsan Sabis, *Harp Hatıralarım 1. Dünya Harbi, C. 2*, Nehir Yayınları, İstanbul 1990. Kafkas Cephesi'nde 4. Kolordu Komutanı olarak görev yapan Ali İhsan

Sabis hatıralarını beş ciltte toplamıştır. Eserin bizim çalışmamızla ilgili olan kısmı 2. cildir. Bu ciltte Kafkas Cephesindeki faaliyetler hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Hatırat niteliğinde olan bu eser savaşa bizzat şahit olan bir kişi tarafından kaleme alındığı için önemlidir.

Tuncay Ögün, *Kafkas Cephesi'nin 1. Dünya Savaşındaki Lojistik Desteği*, Ankara 1999. Ögün, bu eserinde Kafkas Cephesindeki askerî harekâtlardan ve siyasi konulardan farklı olarak cephenin iaşe ve ikmal yollarını ele almıştır. Bu eserde Ögün, iaşe maddelerinin temini, dağıtılması, menzil bölgesinde iaşe hizmetleri ve sivil halkın iaşesi hakkında kıymetli bilgiler vererek daha önce bu kadar detaylı çalışılmayan bir konuyu ele almıştır.

Çalışmamız bir Harp Ceridesi olduğu için burada ceridelerin tutulmasına dair Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınları arasında yer alan yönergeleri tanıtmaya gerek duyduk.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harp Ceridelerinin Yazılması ve Harp Belgeleri Dosyalarının Tutulması Özel Yönergesi. Askerî amaçla hazırlanan bu eserde harp ceridelerinin nasıl ve neden tutulduğu, tutulurken dikkat edilmesi gereken noktalar ve nelerin not edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu eserde harp ceridelerinin tutulmasına kaynak teşkil eden harp belgelerinin muhteviyatı, tutulmuş olan harp ceridelerinin kontrolü hakkında bilgi de yer almaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihçe, Ceride, Harp Belgeleri ve Stratejik Dokümanların Arşivlenme Yönergesi, Türk Silahlı kuvvetlerine ait her türlü ceride, harp belgeleri ve stratejik mahiyetteki dokümanların arşivlenmesine dairdir.

Albay Arif Baytın, *İlk Dünya Harbi'nde Kafkas Cephesi Sarıkamış Günlüğü*, Yayına Hazırlayan İsmail Dervişoğlu, İstanbul, 2007. Bu eserde 3. Orduya bağlı olan

29. Tümen'in Kafkas Cephesindeki 10 Eylül 1914-7 Ocak 1915 yılları arasındaki faaliyetleri günü gününe anlatılmıştır. Bir askeri birliğin savaş esnasındaki faaliyetlerinin günü gününe ele alınması bakımından bizim çalışmamıza benzerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamız, giriş bölümüyle beraber üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş Bölümünde, 1. Dünya Savaşı ve Kafkas Cephesi hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Aynı zamanda bu bölümde konuyla ilgisini açıklamak için harp cerideleri ve Osmanlı Devleti'nde ceridelerin tutulması hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra transkripsiyonunu yapmış olduğumuz harp ceridesi tanıtılmıştır.

1. bölümde, çalıştığımız ceridedeki bilgiler ışığında Ştanka Bey Müfrezesinin Kafkas Cephesindeki faaliyetleri ve müfrezenin genel durumu hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

İkinci bölümde ise “Ştanka Bey Müfrezesi Harp Ceridesinin” transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Defterin üzerinde orijinal sayfa numaraları olmayıp sayfa numaraları Mehmet Ali Cinlioğlu tarafından verilmiştir. Sayfa numarası verilirken yapılan yanlışlıktan dolayı 74 ve 97 sayıları, sayfa numarası olarak kullanılmamıştır. 123 sayısı iki defa sayfa sayısı olarak verilmiştir. Son sayfaya numara verilmemiştir. Çalışmamız esnasında doğru sayfa numaraları verilerek bu yanlışlık düzeltilmiştir.

Rumi takvimin kullanıldığı ceridenin tutulduğu yıllar 1330–1331 iken, ceridede yıllar 330 ve 331 şeklinde kaydedilmiştir. Transkripsiyon çalışmasında, tarihler 1330 ve 1331 olarak yazılmıştır.

Çalışmış olduğumuz ceridede bazı kısaltmalar yer almaktadır. Çoğu yerde saat ve dakikalar kısaltılarak yazılmıştır. Bu kısaltmalara uygun olarak kısaltmaların geçtiği yerlerde saatler s harfiyle, dakikalar d harfiyle gösterilmiştir.

Ceridede, bölükler ك harfiyle, taburlar ط harfiyle, alaylar da ى harfi ile gösterilmiştir. Transkripsiyon çalışmasında, bu kısaltmalar okuyucuya kolaylık sağlaması açısından açık haliyle yazılmıştır.

Ceridenin orijinalinde bazı kelimeler eksik ya da hatalı yazılmıştır. Eksik ya da hatalı olduğunu düşündüğümüz harfler ve kelimelerdeki eksiklikler, hatalar [] içerisine yazılmıştır. Defterin transkripsiyonu yapılırken orijinalindeki gibi sütunlar halinde yazılmıştır. “Vukû‘ât” başlığı altında asıl metni oluşturan kısım 12 punto ile “Tarih, Sâ‘at, İkâmet Mahalleri ve Mülâhazât” kısmı 10 puntoyla yazılmıştır. Tablolar 8 puntoyla yazılmıştır. Defterin orijinalindeki gibi bilgileri ilgili sütuna sığdırmak ve düzenini bozmamak için bu yöneme başvurulmuştur.

Ceridede madde işareti olarak kullanılan Arap harflerinin yerine transkripsiyon yaparken Latin harfleri yazılmıştır. Ceridenin 95. sayfasında ١ yerine A, ٢ yerine B, ٣ yerine C, ٤ yerine D, ٥ yerine E, ٦ yerine F, ٧ yerine G harfi yazılmıştır.

106 sayfada , ٨ yerine B, ٩ yerine C, ١٠ yerine D harfleri yazılmıştır

108. sayfada ise ١١ yerine b, ١٢ yerine c, ١٣ d yazılmıştır.

Transkripsiyon çalışması sırasında 147. sayfada ki “Mülâhazât” kısmında yer alan bilgiler ilgili sütuna sığmadığı için “Vukû‘ât” kısmına yazılmıştır.

105. sayfadaki maddeleme işaretlerinde 4. madde yazılmadan 5’e geçilmiştir. Transkripsiyon sırasında orijinali gibi değil de doğru olan madde numarası verilmiştir.

Transkripsiyon çalışması sırasında ceridede geçen yer isimleri ve bazı askeri terimleri okumakta zorluk çekilmiştir. Yer isimlerini okuyabilmek için Nuri Akbayır’ın *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tahir Sezen’in *Osmanlı Yer Adları* ve Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanan *Köylerimiz* adlı eserlerden

istifade edilmiştir. Bu kitaplarda da bulunamayan ve tereddütle okunan yer isimleri hemen yanına orijinal haliyle yazılmıştır.

4. ŞTANKA BEY MÜFREZESİ'NE AİT HARP CERİDESİNİN TANITIMI

Tezimizin esasını teşkil eden harp ceridesi, 1. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ne katılan İstanbul'da kurulmuş olan 3. Piyade Tümeni'nin 8. Piyade Alayı'nın 1. ve 3. Taburları'ndan oluşan müfrezeeye aittir. Bu müfrezenin başına o zamana kadar Erzurum Müstahkem Mevkii Topçu komutanlığı yapmış olan Alman Subayı Binbaşı Ştanka Bey getirilmiştir⁵⁴. Müfrezeeye Ştanka Bey⁵⁵ Müfrezesi denilmiştir⁵⁶. Ancak 9 Nisan 1915 tarihinden itibaren Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'nın da teşkiliyle Ştanka Bey Müfrezesi bu komutanlığın emrine verilmiş olup müfrezesine de Lazistan Müfrezesi adı verilmiştir⁵⁷.

Çalışmış olduğumuz harp ceridesi Tokat'ta Özel Halis Turgut Cinlioğlu⁵⁸ Kütüphanesi'nde mevcuttur. Bu ceride 5 formadan oluşan bir defterdir. Formaların ilk ve son sayfaları yazılı değildir. Formalar birbirinden kopuk durumdadır. Defter yıpranmış olup kapağı yoktur. Ceridenin ilk sayfasına Halis Turgut Cinlioğlu tarafından "Bir subayın 1. Cihan Harbine Ait Resmi ve Özel Notları 1330-1331" şeklinde not düşülmüş ve formalar numaralandırılmıştır. Ancak ceridenin içeriğinden, Ştanka Bey müfrezesine ait bir harp ceridesi olduğu anlaşılmıştır.

Toplam 218 sayfa olan defterin, eni 23 cm, boyu 35 cm'dir. Yönergelere uygun olarak tutulan bu harp ceridesi dört sütun halinde yazılmıştır. Çizgisiz sayfalardan

⁵⁴ Fevzi Çakmak, *1. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi*, s. 47.

⁵⁵ Ştanka Bey, Türk Ordusu'nun ıslah edilmesi, Alman sevk ve idare, eğitim usullerine göre yetiştirilmesi amacıyla ve Mahmut Şevket Paşa'nın girişimiyle 52 Alman subaydan oluşan bir Islah Heyeti ile 14 Aralık 1913'te İstanbul'a gelmiştir. Kafkas cephesindeki görev almıştır. Türkiye'den ayrıldıktan sonra Almanya'da binbaşı rütbesinde 8. Yaya Topçu Alayı'nda görev yapmıştır. 1920 yılında yarbay iken emekli olmuştur. Bkz. "Türkiye'de Alman Askeri Misyonu Subaylar-Generaller-Heyetler", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 24, Şubat 1987, s. 52; *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 52.

⁵⁶ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 349.

⁵⁷ ŞBMHC, s. 143.

⁵⁸ Bkz. Ali Birinci, "Tokat Tarihçisi Halis Turgut Cinlioğlu (1901-1982)", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*, Ankara 1987, s. 483 - 486.

oluşan deftere kurşun kalemle sütunlar çizilmiştir. Asıl metin ise siyah, ince uçlu bir kalemle yazılmıştır. 1. sütunda “Tarih Sâ‘at Dakika” başlığı altında olayların gerçekleştiği tarih yazılmıştır. İkinci sütunda “İkâmet mahalleri” başlığı altında birliğin konak mahallerinin isimleri yazılmıştır. 3. sütunda “Vukû‘ât” başlığı altında birlikte meydana gelen bütün gelişmeler, resmi yazışmalar, yapılan muhabereleler kaydedilmiştir. Dördüncü sütunda “Mülâhazât” başlığı altında önemli görüşler ve hava durumu kaydedilmiştir. Ayrıca bu defterde birliklerin genel kuvvetleri hakkında bilgilerin kaydedildiği tablolar vardır. Bu tablolar defterin sayfasıyla aynı nitelikte olan kağıtlara yazılmış ve bu kağıtlar defterin ilgili bölümünün kenarına yapıştırılmıştır. Transkripsiyon çalışması yapılırken defterin orijinaline uygun bir şekilde yazmaya dikkat edilmiştir.

Ştanka Bey Müfrezesine ait olan çalışmış olduğumuz bu ceride, 6 Aralık 1914’ten 19 Kasım 1915 tarihine kadar olan süreçte cereyan eden olayları kapsamaktadır.

Çalışmış olduğumuz harp ceridesinin ne suretle Özel Halis Turgut Cinlioğlu Kütüphane’sine geçtiğini tam olarak bilemiyoruz. Muhtemelen elimizdeki ceride birlikte kalmış olup, daha sonra birlikteki bir subay yada subayın varisleri vasıtasıyla Halis Turgut Cinlioğlu’na geçmiştir.

5. ŞTANKA BEY MÜFREZESİ HARP CERİDESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada asıl amacımız, Başkomutanlık Vekâleti tarafından Ardahan'ı alarak 10. Kolordu ile birleşip sahilden Batum üzerine yürümekle görevlendirilmiş olan Ştanka Bey Müfrezesi'nin 6 Aralık 1914 ve 2 Kasım 1915 tarihine kadar olan süreçte Kafkas Cephesi'ndeki faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin önemini gelişmelere bizzat şahit olmuş kişilerin verdiği malumata göre değerlendirmektir.

5.1. Ştanka Bey Müfrezesi'nin Kafkas Cephesi'ndeki Faaliyetleri

Bu bölümde Ştanka Bey Müfrezesi ile Ştanka Bey'in emrine verilen Teşkilat-ı Mahsusa birliklerinin Doğu Karadeniz, Rize, Hopa, Artvin, Ardahan, Lazistan bölgesindeki faaliyetleri hakkında bilgi verilecektir.

5.1.1. Müfrezenin Rize'ye Ulaşması ve Doğu Karadeniz Sahillerinde İlerlemesi

3. Piyade Tümeni'nin 8. Piyade Alayı'nın⁵⁹ 1. ve 3. taburlarından oluşan bir müfrezeye, Ştanka Bey Komutasında İstanbul Haydarpaşa Limanı'ndan Leyli, Edincik, Kızılırmak vapurlarına bindirildikten sonra Gülnihal Hastane Vapuru ile 6 Aralık 1914⁶⁰ tarihinde İstanbul'dan hareket etmiş, Karadeniz'de bulunan Yavuz, Mecidiye, Hamidiye, Berkefşân ve birkaç torpido eşliğinde Rize'ye doğru yola çıkmıştır. Müfrezeye Rize'ye ulaştığında, gerekli emniyet tertibatı alındıktan sonra, sahilde vapurları bekleyen kayık ve sallarla, müfrezeye ve beraberindeki bir aylık erzâk Rize'nin yerli

⁵⁹ Alayın ikinci taburu ile ekmekçi müfrezesi müfrezeye katılamamıştı. Bkz. ŞBMHC, s. 1. Makineli tüfek bölüğü, 28 Aralık 1915'te hayvansız olarak ve 40 neferle müfrezeye katılmıştı. Bkz. ŞBMHC, s. 16.

⁶⁰ İstanbul'dan hareket tarihi Genelkurmay'ın 1. *Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı* eserinde 5 Aralık 1914 olarak verilmiştir. Bkz. s. 602.

halkının da yardımı ile 10 Aralık 1914'te sahile çıkarılmıştır. Kara yollarının çok kötü olmasından dolayı müfrezenin erzâkının Hopa'ya, cephanenin de Viçe'ye kayıklarla nakledilmesine karar verilmiştir. Müfreme ise Mapavri, Atina, Viçe, Arhavi güzergâhındaki uzun ve zahmetli bir yolculuktan sonra 15 Aralık 1914'te Hopa'ya ulaşmış ve aynı gün 10. Kolordu'nun emrine verildiğine dair 3. Ordu Komutanı Mirliiva Hasan İzzet Paşa'dan telgraf alınmıştır.

Müfreme, 3. Ordu Komutanlığı'nın emri üzerine, Borçka hattında zor durumda olan Rıza Bey kuvvetlerine yardım için, 17 Aralık 1914'te Borçka'ya hareket etmiştir. Çamur ve yolların kötü olmasından dolayı üç saatlik mesafe on bir saatte kat edilmiştir. Böylece bir günlük yürüyüşün ardından müfreme Borçka'ya ulaşabilmişse de askerlerde ve hayvanlarda derman kalmadığından⁶¹ Ştanka Bey Müfrezesi'nin, Rıza Bey'e çok ciddi bir yardımı olmamıştır. Bunun üzerine Ştanka Bey, Artvin'e gitmeye karar vermiştir. 19 Aralık 1914'te 10. Kolordu'dan gelen telgrafta da, Ştanka Bey Müfrezesi'nin Artvin'e gitmesi emredilmiştir. Müfreme, Borçka üzerinden ilerleyerek 21 Aralık 1914'te Artvin'e ulaştığında ise 10. Kolordu, düşmana taarruz edeceğini ve müfrezenin de Oltu yönünden Rusların sağını tehdit etmesini emretmiştir. Ştanka Bey, yollarda çok kar bulunduğundan Oltu'ya gitmenin çok zaman alacağını, dolayısıyla geç kalmış olacağını, bu sebepten öncelikle Ardahan'ı alıp, şehrin savunmasını pekiştirdikten sonra Oltu'daki Rus kuvvetlerinin yolunu keseceğini bildirmiştir⁶².

Bunun üzerine Ardanoş-Ardahan arasında bulunan Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Bahattin Şakir Bey müfrezesiyle, Şavşat⁶³ Köyü'nde bulunan Yakup Cemil Bey Müfrezesi ve Artvin'de bulunan Milo Hudut Taburu, Ştanka Bey'in emrine verilmiştir.

⁶¹ ŞBMHC, s. 2, 3.

⁶² ŞBMHC, s. 4, 6.

⁶³ Metinde bazen Şavkat, bazende Şavşat şeklinde yazılmıştır. Genelkurmay'ın 1. *Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı* eserinde Şavşat olarak verilmiştir. Bu sebepten biz Şavşat olarak kabul ettik.

Bu kuvvetlerden başka Rıza Bey⁶⁴ emrindeki müfrezeler de Ştanka Bey'in emrine verilmiştir⁶⁵. Bahattin Bey ve Yakup Cemil Bey'in kuvvetleri yaklaşık olarak 1000–1500 arasında olup, Milo Hudut Taburu ise 400 kişiydi.

Bahattin Şakir ve Yakup Cemil Bey kuvvetleri düşmanla karşı karşıya olup savunma halindeydi. Fakat bu kuvvetler karın çokluğundan, kaputsuzluktan, düşman karşısında yeterli derecede muharebe edememişlerdi. Havaların çok soğuk olmasından dolayı, geceleri düşmanın karşısında belli miktarda kuvvet bıraktıktan sonra köye çekilmek zorunda kalmışlardı. Bu sırada müfrezede de erzâk sıkıntısı çekilmeye başlanmıştır. Hopa'dan erzâk gelmesi mümkün olmadığından Artvin ve çevresinden arpa ve sığır tedarik edilmiştir.

Ardahan'a ilerlemekte olan Ştanka Bey Müfrezesi 22 Aralık'ta geç saatte Dolishana'ya varmış, geceyi orada geçirdikten sonra 23 Aralık'ta Ardanuç'a hareket etmiştir. 25 Aralık'ta, Ardanuç'a ulaşan müfreze, ekmek vesaire noksanlarını giderdikten ve emri altındaki gönüllü birliklere gerekli talimatları verdikten sonra Ardahan'a yürüyüşe devam etmiştir. Bu arada 10. Kolordu da Oltu'yu almış ve Ruslardan 800 esir ele geçirmiştir⁶⁶.

5.1.2. Ardahan'ın Zaptı

25 Aralık'ta Ştanka Bey, emri altındaki gönüllü birliklere, cephenin Ardahan olduğunu bildirmiştir⁶⁷. Sarıkamış kuşatmasındaki görevi Ardahan'ı alarak 10. Kolordu'yla birleşmek olan⁶⁸ Ştanka Bey, hazırlıklarını ve planlarını bu doğrultuda yapmıştır. Ştanka Bey'in planına göre, Yakup Cemil Bey birlikleri kuzey, Veli Bey ile

⁶⁴ Bahattin Şakir, Yakup ve Rıza Beyler, Teşkilat-ı Mahsusa üyelerindedir. Bkz. Philip Hendrick Stoddard, *Teşkilat-ı Mahsusa*, İstanbul 2003, Arma yayınları, s. 164.

⁶⁵ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 602.

⁶⁶ ŞBMHC, s. 6.

⁶⁷ ŞBMHC, s. 9.

⁶⁸ Mustafa Çolak, *aynı eser*, s. 33.

Emin Bey'in birlikleri güneydoğu istikâmetinden şehre taarruz edecek, Milo Hudut Taburu da Kars yolunu tutarak Ardahan'ı kuşatacak, 8. Alay'ın 3. Taburu da Ardahan-Ardanuç caddesinin sağında ihtiyatta bulunacaktı. Düşmanın Ardahan'ı yakmaya başlaması üzerine, Ştanka Bey emrindeki birliklere, şehre taarruz etmesini emretmiştir.

Birliklerin harbe girmeden önceki genel kuvveti 58 subay, 2896 er, 398 hayvan, 3 top, Ruslardan alınma 25'lik iki makineli tüfekten ibaretti. Teşkilat-ı Mahsusa'nın mevcudu ise yaklaşık olarak 1000–1500 arasındaydı⁶⁹. Yapılan keşif hareketlerinde ve yerlilerden alınan bilgilere göre Rusların Kars'a çekildiği, çekilirken kışlaları yaktığı ve Ardahan'da bulunan düşman kuvvetinin iki tabur piyade, bir süvari alayı ile iki bataryadan ibaret olduğu anlaşılmıştır⁷⁰.

29 Aralık 1914 tarihinde yukarıda verilen taarruz planına uygun olarak birlikler tüm cephelerden şehre hücum etmiştir. Düşman birçok yeri ateşlediğinden şehir adeta bir yangın yerine dönmüştür. Yapılan çetin muharebeler sonunda aynı gün Ardahan zapt edilmiştir.

Ardahan önünde yapılan muharebede 3'ü subay olmak üzere 149 şehit, 4'ü subay 411 yaralı, 15 kayıp; gönüllü birliklerden ise 2 subay ile 20–30 kadar şehit ve 3 subay ile 100 kadar yaralı vardı⁷¹.

Düşmandan ise 16 esir, çok miktarda zahire, eşya, araba, kızak, telefon telgraf malzemesi ve silah ele geçirilmiştir. Ardahan'ın zapt edilmesiyle, müfreze yiyecek sıkıntısı çekmemiştir. Çünkü Ardahan ve civar köylerde ele geçirilen erzâk bir kolorduyu bir sene doyuracak miktardaydı. Ardahan'a girildiğinde şehirde yerli halktan başka herşey mevcuttu⁷².

⁶⁹ ŞBMHC, s. 17, 18.

⁷⁰ ŞBMHC, s. 12. *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 603.

⁷¹ ŞBMHC, s. 20-22.

⁷² ŞBMHC, s. 25.

Ştanka Bey, Ardahan'ı almıştır. Fakat bunun Sarıkamış kuşatmasına hiçbir faydası olmamıştır. Çünkü Ardahan alındığında, Sarıkamış Kuşatması zaten felaketle sonuçlanmış, 9. ve 10. Kolordular ağır kayıplar vermişlerdi⁷³. Dolayısıyla Sarıkamış kuşatmasında, Ştanka Bey ve gönüllü birliklerden beklenen fayda sağlanamamıştır.

Stanga Bey, 2 Ocak 1915'te Başkumandan Vekili Enver Paşa'ya çektiği telgrafta, Ardahan'ın alındığını; hasta, yaralı ve şehit zayıyatının çok olduğunu, Ardahan'ı elde tutmanın önemli olduğunu ancak mevcut kuvvetle ve silahla burayı elde tutmanın mümkün olamayacağını ifade etmiştir. 10. Kolordu'dan iki tabur piyade, bir batarya sahra topu ile iki mitralyözün mümkün olduğu kadar süratli bir şekilde müfrezeye katılmasını⁷⁴ talep eden Ştanka Bey'in, Sarıkamış Felaketinden ve bu sırada 9. ve 10. Kolorduların ölüm kalım mücadelesi vermekte olduğundan haberi yoktu.

5.1.3. Müfreze'nin Şavşat ve Ardanuç'a Çekilişi

Ştanka Bey, 3 Ocak 1915 sabahı düşman tarafından üç yönden saldırıya uğramış ise de akşama kadar Ardahan'ı müdafaa etmiş ve nihayetinde 500 kadar yaralı ve hastayı Ardahan'da bırakarak, Şavşat'a çekilmek zorunda kalmıştır. Geri çekilirken Kazakların saldırısına uğrayan müfrezenin artçı bölüğü daha ateş etmeden mahvedilmiş ve Ştanka Bey Müfrezesi çok büyük kayıplar vermiş, er, cephane, elbise ve teçhizat yönünden takviyeye ihtiyacı olmuştur. 4 Ocak 1915'te Şavşat'a varmış olan müfreze, ertesi gün buradan da Ardanuç'a çekilmiştir.⁷⁵

5.1.4. Artvin'e Çekiliş ve Borçka'nın Düşmesi

⁷³ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı, s. 604.

⁷⁴ ŞBMHC, s. 27.

⁷⁵ ŞBMHC, s. 34-35.

Ardanuç'ta bulunan Ştanka Bey'e 9 Ocak 1915'te, 3. Ordu Erkan-ı Harb Reisi Guze tarafından çekilen telgraflarda, Ardahan'ın muhafazası⁷⁶ istenmekteydi. Bunun için de Harbiye Nezaretin'den bir alayın, müfrezenin yardımına gönderilmesinin istendiği ifade edilmekteydi. Ancak istenen bu kuvvetlerin ne zaman geleceği belli değildi. Ştanka Bey ise Ardahan'a taarruz etmekten ziyade Ardanuç'ta dağılmış olan gönüllü birlikleri toplayarak, Artvin'e çekilmek istiyordu. 3. Ordu Komutanı Hafız Hakkı, Artvin'in savunulmasını uygun bulmuştur⁷⁷.

14 Ocak 1915'te Ştanka Bey, Milo Hudut taburuna, Oltu'nun düştüğünü ve ordunun hududa çekildiğini bildirmiş ve Milo Taburu'nun da hızlı bir şekilde Artvin'e çekilmesini emretmiştir. Müfreze, dağılmış olan gönüllülerin ve Milo taburunun toplanabilmeleri ve göç eden ahalinin de çekilebilmesi için bir gün daha Ardanuç'ta beklemeye karar vermiştir⁷⁸.

Bu sırada 3. Ordu Karargâhı Köprüköy'de, 11. Kolordu Zivin Çayı'nın batısında, Karargâhı İd olan 10. Kolordu Narman, Yeniköy, Kalaboğazı hattında, Süvari fırkası 11. Kolordu'nun sağında müdafaada bulunmakta idi. 15 Ocak 1915 tarihli telgrafta 3. Ordu Komutanı Hafız Hakkı Paşa, Ştanka Bey'e Artvin'i müdafa etmesini bu mümkün olmazsa 10. Kolordu'ya katılmasını emretmiştir.

Ştanka Bey, 17/18 Ocak 1915 tarihinde 3. Ordu Komutanlığı'na çekmiş olduğu telgrafta, Rusların Ardanuç'a taarruzundan dolayı daha fazla orada mukavemet edemediğini, bu sebepten Artvin'e geldiğini ve şehri Ruslara karşı müdafa edeceğini, 10. Kolordu'ya katılmak için yolların gidip gelmeye müsait olup olmadığını keşif ettireceğini bildirmiştir.

⁷⁶ Ardahan'a Rus taarruzları da devam ediyordu. Ardahan'a taarruz eden Rus kuvvetlerinin 77 ve 78 Piyade alayları ile Gorosko Mostofski ve I. Kazak Süvari Alayları olduğu yapılan keşif hareketinde ele geçirilen üç esirin ifadesinden anlaşılmıştı. ŞBMHC, s. 47.

⁷⁷ ŞBMHC, s. 41,44,50.

⁷⁸ ŞBMHC, s. 52, 56.

3. Ordu ise 18 Ocak 1915 tarihinde Ştanka Bey'e mecbur kalmadıkça Ardanuç'u terk etmemesini, Artvin'e çekilmemesini emreden bir telgraf çekmiştir. Ancak Ştanka Bey, bu telgraftan önce Artvin'e geldiğini haber verdiği için bu telgrafa cevap bile vermemiştir. Ştanka Bey, Artvin'e ulaştıktan sonra her tarafa hâkim ve etrafı görmeğe müsait olan Artvin Kilisesi civarında komutanlarını toplayarak şehrin savunması ile ilgili gerekli talimatları vermiştir.

20 Ocak 1915'te 3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı Paşa, çektiği telgrafta "Her halde Artvin'i o kadar şiddetle müdâfa'a idiniz ki icâb iderse müfreze gerek mezarı Artvin olsun" demiştir.

Bu emir üzerine Ştanka Bey, Artvin'i savunmak için elinde mevcut olan er ve cephaneyi yeterli görmediğini 22 Ocak 1915'te 3. Ordu Komutanlığı'na bildirmiş, en kısa zamanda kuvvet gönderilmesini istemiştir⁷⁹.

Bu arada Ruslar, Borçka'da Rıza Bey müfrezesini sıkıştırmakta ve Almanya için önemli olan Murgul'daki bakır yataklarını tehlikeye atmaktaydı. 3. Ordu Komutanlığı, Ştanka Bey'e Rıza Bey'e yardım etmesini emretmiştir. Ayrıca Murgul'daki bütün bakırların Arhavi'ye nakledilmesi için Artvin ahalisinin görevlendirilmesine dair Artvin kaymakamlığına da tezkere verilmiştir.

Ştanka Bey, Rıza Bey'e yardım için Borçka'ya giderken Rıza Bey'den Pehlivan mıntikasının düşman eline geçtiğini, gönüllülerin firar ettiğini, Borçka'nın yandığını ve savunmasının mümkün olmadığı haberini alınca, birliklerini geri Artvin'e çekmiş ve eski mevzilerine yerleştirmiştir. Borçka'nın düşmesiyle Rıza Bey'de Murgul'a çekilmiştir.

⁷⁹ ŞBMHC, s. 61, 63-69.

3. Ordu Komutanlığı 27 Ocak 1915'te Ştanka Bey'e müfrezesiyle Murgul'a giderek Rıza Bey kuvvetlerini de komutasına alarak orayı savunmasını emretmiş ise de Ştanka Bey, Artvin'den Murgul'a çekildiğinde sadece düşmanın taarruzuna karşı koyabileceğini, Batum üzerinden sürekli takviye edilen Rus kuvvetleri karşısında da Murgul'un uzun müddet müdafaa edilemeyeceğini bildirmiştir. Üstelik Ştanka Bey'e göre, müfrezesinin Murgul'a çekilmesi, Milo-Yusufeli yolunun düşmana tamamen açık hale gelmesi ve bu da Artvin-Şavşat mıntikasının elden çıkması, Artvin-Şavşat'ın elden çıkması da daha sonra 3. Ordu'nun düşmanın sağına yapacağı taarruz hareketinin tesirsiz hale gelmesi demektir⁸⁰.

5.1.5. Âb-ı Islah, İskaristi ve Hopa'nın Düşmesi

31 Ocak 1915'te 3. Ordu Ştanka Bey'e, Borçka düşman elinde olduğu için Murgul'a gitmesini eğer gidemezse Artvin'de kalıp orayı müdafaa etmesini emretmiştir. Ştanka Bey'de düşman saldırısına uğradığından Rıza Bey'e yardıma hemen gidememiştir⁸¹.

Ştanka Bey, Murgul'da Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Rıza, Hudut Tabur komutanı Süleyman Bey'e ve Hopa'da Jandarma Komutanı Hasan Vasfi Bey'e buldukları hattın inatla savunulmasını, makineli tüfek subay ve takviye kuvveti⁸² gelinceye kadar taarruz edilmemesini emretmiştir. Kendi müfrezesi de 14 saatte Murgul'dan Artvin'e çekilmiştir.

⁸⁰ ŞBMHC, s. 70- 81.

⁸¹ ŞBMHC, s. 85, 86.

⁸² 5 Şubat 1915'te 3. Ordudan çekilen telgrafta Ştanka Bey müfrezesine 1600 piyade, 30 topçu, 15 mitralyöz gönderileceği ve bu kuvvetler geldiğinde talim ve terbiyelerine özen gösterilmesi istenilmiştir.

Düşmanın Artvin'e taarruzu beklendiği için, 10 Şubat 1915'te 3. Ordu Ştanka Bey'e Artvin'de kalarak muhafaza ve müdafaa etmesini emretmiştir⁸³. Ardauç güneyinden Artvin istikametine ilerlemekte olan Rus kuvvetleri, Teşkilat-ı Mahsusa alayını tehlikeye düşürmüştür. Teşkilat-ı Mahsusa'ya yardım etmek isteyen Ştanka Bey, müfrezesi 4 saatlik mesafede olan Artvin-Sirya Köprüsü arasını karanlık dolayısıyla 8 saatte almıştır⁸⁴. Birlikler, top ve makineli tüfekleri taşıyan hayvanların yorgunluğundan dolayı Sirya Köprüsü'nden geçememiş ve Teşkilat-ı Mahsusa Alayı'na yardım edememiştir. Teşkilat-ı Mahsusa Alayı'nın çekilmekte olduğu öğrenilmiş bunun üzerine orada bir başarı sağlanamayacağı anlaşılmış olduğundan Ştanka Bey, Artvin'in savunmasından uzaklaşmamak için geri dönerek oranın savunmasını sağlamlaştırmıştır.

Harbin şiddetlendiği bu sırada Ruslar, Âb-1 Islah, Sultan Selim, Zalona sırtlarını ve Hopa'yı tehdit ediyordu. Yapılan muharebeler sonucunda Âb-1 Islah, İskaristi ve Hopa 26 Şubat 1915 tarihinde elden çıkmıştır. Ştanka Bey Müfrezesi için özellikle de iaşe açısından çok önemli olan Hopa, Rusların denizden ve karadan sürekli taarruzları sebebiyle elden çıkmıştır⁸⁵.

5.1.6. Luma'ya Çekiliş, Murgul ve Artvin'in Düşmesi

Âb-1 Islah, İskaristi ve Hopa'nın düşmesiyle yeni savunma hattı Canca Dağı, Parh, Balıklı, ve Mitibe olarak teşkil edilmiştir⁸⁶.

Ayrıca, Hopa'nın düşmesi üzerine 26 Şubat 1915'te 3. Ordu Komutanlığı, Ştanka Bey'e Milo Hudut Taburu hariç Murgul'daki Rıza Bey müfrezesini kumandasına alıp düşmanın ileri hareketini durdurmasını ve Milo Hudut taburuyla Baha

⁸³ ŞBMHC, s. 93-99.

⁸⁴ ŞBMHC, s. 103.

⁸⁵ ŞBMHC, s. 113-117.

⁸⁶ ŞBMHC, s. 114.

Şakir Bey'in gönüllülerinin Artvin'de kalmasını ve orayı savunmasını eğer sıkışırca İşhan üzerinden 10. Kolordu'ya yaklaşmasını emretmiştir. Emir üzerine Ştanka Bey 27 Şubat 1915'te Artvin'den hareketle 1-2 Mart'ta Kordelit ve Üçırmak'a ulaşmıştır. Aynı gün taarruz eden düşman, yaklaşık 500 kişilik kuvvetiyle Hopa ve Zalona üzerinden Balıklı istikametine ilerlemeye başlamıştır. Bu düşman karşısında Rıza Bey'in 3000 gönüllüsü vardı. Ancak bu birliklerin düşman ateşi karşısında hemen geri çekilmeleri ve cephaneyi boş yere kullanmaları bu kuvvetlerden yeterince istifade edilmesini engellemiştir⁸⁷.

Ştanka Bey, 3 Mart 1915'te 3. Ordu Komutanlığı'na durumunun tehlikede olduğunu, düşmanın Murgul Vadisiyle İskaristi'den taarruz ettiğini ve düşmanı Arhavi Deresi'nde durdurmaya çalışacağını bildirmiştir. Ordu tarafından Arhavi'ye veya Artvin'e yedi tabur veya bir fırka gönderildiği takdirde Ştanka Bey'in planı, Ardahan yönünde taarruz ederek Batum kuvvetlerini geriye atmak ve böylece Oltu şosesinden düşmanın arkasına düşmektir. Böylece ordunun vaziyetinin değişebileceği kanaatinde idi.

Ordu Kumandanı Nâmina 1. Şu'be Müdürü Vasıf Bey, Ştanka Bey'e 3 Mart 1915'teki telgrafında "Orada düşman sizden kuvvetli değildir. Hatta taarruzda muvaffakiyetiniz bile gayr-ı mümkün add idilemez"⁸⁸ şeklinde uyarmıştır.

Bu arada Hopa'ya her gün erzâk, teçhizat ve cephaneye taşımakta olan Ruslar, Balıklı Tepesi'ni aldıysa da karşı taarruzla tepe geri alınmıştır. Balıklı tepelerindeki muharebe esnasında ailelerini göç ettirmek isteyen gönüllüler ve İstanbul'dan gelen gönüllü askerler firar etmiştir. Bunun yanı sıra iki gün iki gece boyunca koltuk altına kadar varan karda askerlerin yiyecek sıkıntısı çekmesi ve sadece çerez mahiyetindeki

⁸⁷ ŞBMHC, s. 116, 119, 120.

⁸⁸ ŞBMHC, s. 124, 125.

yedikleri öğünle savaşmaları askerleri yorgun düşürmüştür. Hem gönüllülerden firar edenlerin olması hem de askerlerin yorgun düşmesi birliklerin ağır kayıplar vermesine neden olmuştur. Öyle ki 8. Piyade Alayı'nın asker mevcudu 1. Bölük'te 18'e, 2. Bölük'te 27'e, 3. Bölük'te 25'e düşmüştür.

Ruslar 11 Mart 1915'te Dağıstı Dağı'yla, Parh Köyü'nü ele geçirmişlerdir. Bu mevziin savunmasının imkânsızlaşması üzerine müfreze, Arhavi Deresi ve Potuçur gerisine çekilmeye, karargâhını da Kordelit'ten, Luma'ya taşımaya karar vermiştir.

Ştanka Bey, 14 Mart 1915'te, 3. Ordu Komutanlığı'na gönderdiği telgrafta, savaş gücü olmayan ve sayıca yetersiz olan emrindeki birliklerle, iyi donanımlı ve sürekli Batum'dan er ve lojistik destek alan Ruslarla çarpışamayacağını, bu şekilde Rusların önünden çekilmenin de uygun olmadığını ya kendisine iyi bir kıta gönderilmesini ya da kendisinin başka bir komutanla değiştirilmesini rica etmiştir⁸⁹. Ancak 3. Ordu Erkan-ı Harbiye Reisi Kaymakam Guze, 17 Mart 1915'te Ştanka Bey'e 14 Mart 1915'te yazdığı telgrafi yeni aldığını ve "Ma'rûz kaldığınız müşkilât ma'lûmdur. Ordu size taze kıt'a gönderemez, tebeddülünüz cihetine de gidilemez; çünkü şu sıra orada metin bir kumandana lüzûm vardır. Tebdil idilmekliğinizi mükerreren taleb iderseniz bu hususda Liman Paşa'ya mürâca'at idiniz." şeklinde cevaplamıştır⁹⁰.

İki Gürcü gönüllüsünden, Rusların niyetinin Sarıkamış'tan taarruz etmek olmayıp, Oltu ve Lazistan'ı almak olduğunu, bunun için de sekiz günden beri Kars'tan Batum'a mühim kuvvetler ve mühimmat sevk etmekte oldukları öğrenilmiştir.

⁸⁹ ŞBMHC, s. 132-136.

⁹⁰ ŞBMHC, s. 140.

Bir yandan Ruslar, 16 Mart 1915'te Luma'yı bombalamaya başlamış, diğer yandan Pilarket'i işgal etmiştir. Arhavi'ye gelen Rus nakliye gemisi bir torpido eşliğinde sürekli karaya asker çıkartmaktaydı⁹¹.

Düşmanın taarruzları karşısında Ştanka Bey Müfrezesi geri çekilmek zorunda kalmıştır. Sahil yolundan başka yol olmadığı ve bu yolunda düşman torpidolarının gözetimi altında olduğundan, geri çekilmenin olanaksız olduğunu gören Ştanka Bey, bu konuda 3. Ordu'dan donanmanın yardımını istemiştir. 3. Ordu'dan gelen telgrafta ise donanmanın gelmesinin mümkün olmadığı, buldukları mevziyi düşmana karşı savunmalarını, ancak son nefer kalıncaya kadar orada kalmalarının da birşey ifade etmediği ve müfrezenin kurtarılması için geri çekilmeleri gerektiği ifade edilmiştir.

27 Mart 1915'te Ruslar, Murgul'u, 30 Mart 1915'te de Artvin'i almışlardı ve Artvin'in savunmasını yapan Milo müfrezesi ise eski sınıra çekilmiştir. Bu arada Ruslar denizden ve karadan keşif faaliyetlerini sürdürmekte ve kıyı sahillerine ateş etmekteydi⁹².

5.1.7. Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'nın Teşkili

Lazistan⁹³ ve havalisindeki müfrezelerin çoğu Gürcülerden meydana gelmekteydi. Bu Gürcü müfrezelerden oluşan Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'na, komuta nüfuzunu artıracığı düşüncesiyle atanan Gürcü asıllı 3. Ordu Müfettişi Mirliva Avni Paşa, 7 Nisan 1915 tarihinde Trabzon'da göreve başlamıştır⁹⁴. 8. Piyade Alayı'ndan müteşekkil 4286 er ile altı makineli tüfek ve dört toptan meydana gelen

⁹¹ ŞBMHC, s. 137,138.

⁹² ŞBMHC, s. 143.

⁹³ Osmanlı Devleti'nde, Lazistan Sancağı Karadeniz'in güneydoğu kısımlarını kapsayan topraklardan oluşmaktaydı. Önceleri Batum, Batum'un da Rusların eline geçmesiyle Rize Lazistan sancağının merkezi olmuştu. Bkz. <http://wopedia.mobi/tr/lazistan>.

⁹⁴ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı, s. 615.

Ştanka Bey birlikleri, istihkâm bölüğü, süvari takımı, Trabzon Seyyar Jandarma Alayı (Trabzon, Rize, Giresun Jandarma Taburlarıyla Hopa Hudut Taburu), Teşkilat-ı Mahsusa birlikleri, 1 dağ bataryası, makineli tüfek bölüğü, Lazistan Müfrezesi adı altında, 9 Nisan 1915 tarihinde Lazistan ve Havalisi Komutanlığı emrine verilmiştir. Ştanka Bey, durumu hakkında Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'na bilgi vermekle beraber, muharebenin genel seyri açısından önemli olduğu için durumu hakkında 3. Ordu'ya da doğrudan bilgi verecekti. Lazistan Müfrezesinin vazifesi ise en kısa zamanda düşmanı hudut dışına atmaktı.

Bu arada 8. Piyade Alayı'na, 1. Kolordu'dan Eskişehir, Konya, Adapazarı depo taburları gönderilmeye başlanmıştır. Böylece bu kuvvetlerle 8. Piyade Alayı eksiklerini tamamlayacaktı⁹⁵. Milo Müfrezesi ile Lazistan Müfrezesi arasına girerek Milo Müfrezesini Çoruh vadisinden atmak isteyen düşmana karşı, Milo Müfrezesi'de 3. Ordu'dan gelen kuvvetlerle takviye edilmiştir⁹⁶.

9 Nisan 1915'te Ruslar, Arhavi, Kordelit, Ortaköy, Sufla, Potuçur ve Parh Boyunda bulunmaktaydı⁹⁷.

5.1.8. Lazistan Müfrezesinin Faaliyetleri

Rusların (2. Türkistan Kolordu'su) 5 Mayıs 1915'te Tortum mıntıkasında ileri taarruzlarıyla Tortum Muharebeleri başlamış, 14 Haziran 1915'e kadar devam etmiştir. Bu Rus kuvvetleri karşısındaki 10. Kolordu'nun üstün gayret ve direnişi sayesinde Tortum Muharebeleri kazanılmış ve Rus ilerleyişi durdurulmuştur⁹⁸.

⁹⁵ ŞBMHC, s. 143, 146.

⁹⁶ ŞBMHC, s. 149; *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 616.

⁹⁷ ŞBMHC, s. 144..

⁹⁸ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 628,676-877.

Tortum Muharebelerinin başladığında Başkomutanlık Vekâleti, Rusların Lazistan bölgesinden Tortum'a kuvvet göndermesini önlemek amacıyla Lazistan Müfrezesinin taarruza geçmesini emretmiştir⁹⁹. Ştanka Bey ise çektiği telgrafta emrindeki jandarma ve gönüllülerin eğitimlerinin en az on beş yirmi gün alabileceğini, bu eğitimin tamamlanmasından sonra harekete geçebileceğini ifade etmiştir. Bu durumda da harekâtın yapılacağı bölgede bulunan Dağıstı Dağı'nın çok yüksek ve dik olması, sol tarafta da düşman donanmasının bulunmasından dolayı Murgul vadisinden ilerleyeceğini bildirmiştir. Aynı zamanda Ştanka Bey, Müfrezenin tehlikeye düşmesini önlemek için Milo Müfrezesi'nin de Artvin'i alarak, Murgul ve Borçka istikametinde taarruz etmesini istemiştir.

10 Mayıs 1915'te Tortum'da, Rusların artan faaliyetlerini azaltmak için 3. Ordu Ştanka Bey'e durumu uygun ise hemen taarruz etmesi gerektiğini bildirmiştir. Ştanka Bey ise teçhizat (sümgü, kasatura, palaska, çanta) eksiliğinden dolayı taarruz edemeyeceğini 3. Ordu'ya ve Lazistan ve Havalisi Komutanlığı'na bildirmiştir¹⁰⁰.

12 Mayıs 1915'te 3. Ordu Komutanlığı'ndan çekilen telgrafta Ştanka Bey'e teçhizat eksikliğinin taarruza mani olamayacağını, Tortum'daki kuvvetinde teçhizatı eksik olduğu halde taarruz ettiği ifade edilmiştir. Bu uyarıya rağmen 13 Mayıs 1915'te Ştanka Bey, emrindeki birliklerin erzâk ve teçhizatının eksik olduğunu tekrarlayarak taarruz etmeyeceğini yinelemiştir.

Bu sırada Ruslar sürekli Karadeniz sahillerini (Atina, Luma) bombalamaktaydı. Hatta, Rus kuvvetleri Atina'da bulunan erzâk yüklü birkaç kayığı da batırmıştır¹⁰¹.

25 Haziran 1915 tarihinde, 3. Ordu Komutanlığı'ndan, Ştanka Bey'e taarruza geçmesine dair bir emir daha gelmiştir. Ancak Ştanka Bey arazinin sarplığını, karın iki

⁹⁹ 1. *Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, s. 617.

¹⁰⁰ ŞBMHC, s. 149,151.

¹⁰¹ ŞBMHC, s. 151- 156.

metreyi bulduğunu, düşman torpidolarının sürekli ateş etmekte olduğunu ve emrindeki kuvvetlerin harp yeteneklerinin olmadığını söyleyerek daha önceki emirlerde de olduğu gibi yine taarruz etmeyi reddetmiştir.

29 Haziran 1915'te 3. Ordu Komutanı Mahmut Kâmil Paşa, Lazistan Müfrezesi'ne Murgul istikametinden taarruz ederek Milo Müfrezesi'ne yardım etmesini ve bununla ilgili gerekli keşfin yapılmasını emretmiştir. Ştanka Bey, sarp ve yüksek dağlardan ilerlemenin zorluğundan dolayı keşfin on beş gün alacağını ve bu keşfin sonunda taarruz kararını vereceğini bildirmiştir. 3. Ordu da keşif için on beş günlük sürenin fazla olduğunu ve “Ordu bilâ kayd u şart size bu hareketin icrâsını emr itmîş olsa idi ne sûretle hareket idecekdiniz” şeklinde ifade ile hiçbir mazeret kabul etmeksizin emrin yerine getirilmesini istemiştir. Buna rağmen Ştanka Bey yine de harekete geçmemiştir. Daha sonra 6 Temmuz 1915'te ki 3. Ordu'dan gelen taarruz emrini Ştanka Bey “Taarruzu halinde, o ana kadar kaybettikleri topraklardan daha fazlasını kaybedeceklerini öne sürerek”, taarruzu reddetmiştir. Ştanka Bey'in 3. Ordu Komutanlığı'nın emirlerine rağmen harekete geçmemesi, kuvvetlerini çoğunlukla ihtiyatta tutması müfrezesinin hareketliliğini kaybetmesine ve bu da müfrezesinden arzulanan şekilde istifade edilmesine engel olmuştur.

Ştanka Bey'in taarruz emrini çeşitli mazeretler öne sürerek defalarca reddetmesi üzerine 3. Ordu Komutanlığı, Ştanka Bey'e “Taarruz etmemesini ve müdafaada kalmasını ancak müfrezesinden iki jandarma taburunu da Tortum'a göndermesini” emretmiştir¹⁰².

Bu emir üzerine 855 mevcutlu Giresun Taburu, mıntikasını Hudut Taburu'na ve 707 mevcutlu Amasya Taburu da mıntikasını Teşkilat-ı Mahsusa Alayı'nın 3.

¹⁰² ŞBMHC, s. 161-169.

Taburu'na, 6 Temmuz 1915'te devrettikten sonra Kobak, Keskim, Viçekkapusu üzerinden Tortum'a gönderilmiştir¹⁰³.

8 Temmuz 1915'te Ştanka Bey¹⁰⁴, rahatsızlığından dolayı tedavi için Trabzon'a gitmiş ve Müfreze Komutanlığı Vekâletine Binbaşı Ahmet Tevfik getirilmiştir¹⁰⁵.

11 Temmuz 1915'te 3. Ordu Komutanlığı, 8. Alay Makineli Tüfek Bölüğü'nün bir takımı ile 8. Alay'ın 1. Taburu'nun Keskim, Nehah, Boğakale ve Hasankale yoluyla hareketini emretmiştir.

Bu durumda Sekizinci Alay'ın, 1. Tabur ve Bir Makineli Tüfek Takımı Hasankale'de, 3. Tabur ve Bir Makineli Tüfek Takımı Lazistan'da, İkinci Tabur ise Çanakkale'de bulunuyordu. Bu sebeple iyi yetiştirilmiş olan 8. Alay'dan, alayın gücü doğrultusunda istifade edilemiyordu¹⁰⁶. Bu arada askerler arasında salgın hastalıklar ve gönüllülerden firar edenlerin sayısı da gittikçe artmıştır.

21–23 Ağustos 1915'te İtalya'nın¹⁰⁷ Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan ettiği ve bu tarihten sonra İtalya'ya düşman devlet gibi muamele edilmesi 3. Ordu Kumandalığı'ndan bildirilmiştir.

Çalıştığımız Harp Ceridesinde, Lazistan Müfrezesinin 2 Kasım 1915 yılına kadar olan faaliyetleri hakkında bilgi edinebiliyoruz. Fakat Lazistan Müfrezesi, savaşın ilerleyen yıllarında da Karadeniz sahillerindeki faaliyetlerine devam etmiştir¹⁰⁸.

¹⁰³ ŞBMHC, s. 170–171.

¹⁰⁴ Çalışmış olduğumuz ceridede bu tarihten sonra Ştanka Bey'in ismine rastlamamaktayız. Fakat Ştanka Bey, daha sonra Almanya'ya dönmüş, 8. Yaya Topçu Alayı'nda görev yapmış ve 1920 yılında emekli olmuştur. Bkz. "Türkiye'de Alman Askeri Misyonu Subaylar-Generaller-Heyetler", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 24, Şubat 1987, s. 52; Mareşal Fevzi Çakmak, *1. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi (1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar)*, s. 47.

¹⁰⁵ ŞBMHC, s. 181.

¹⁰⁶ ŞBMHC, s. 184.

¹⁰⁷ İtalya'nın Anadolu toprakları (Antalya yöresi) ve Avusturya-Macaristan topraklarında gözü vardı. 1915 yılı başlarındaki İngiliz ve Rus ve Fransız ordularının başarısı İtalya'yı İtilaf Devletlerine yaklaştırdı. Bkz. *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, C. I., s. 875.

¹⁰⁸ *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, C. II, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 86,251.

Bir askeri harekâtı yönlendiren ve onun galibiyet ya da mağlubiyetle sonuçlanmasına sadece harekâtın nasıl komuta edildiği değil aynı zamanda harekâtın yapıldığı mevsim, coğrafi şartlar, yerli unsurlar, askerlerin yaş, giyecek, barınma, ve cephane durumu, askerlerin eğitim durumu, haberleşme olanakları (sözlü ya da yazılı), nakliyat vasıtalarının durumu da harekâtın neticesini belirlemede etkilidir. Burada Ştanka Bey Müfrezesi'nin savaştığı bölgenin coğrafi özelliklerinin, müfrezenin lojistik durumunun, askerlerin eğitim, idare ve disiplin durumunun ve haberleşme olanaklarının muharebelere etkilerini kısaca değerlendireceğiz.

5. 2. İklim ve Tabiat Şartlarının Muharebeye Etkileri

3. Ordu'nun Ruslara karşı faaliyet gösterdiği Kafkas Cephesi, kuzeyde Kafkas Dağları ve Karadeniz, doğuda Hazar Denizi, güneyde Güney Azerbaycan, Vangölü'nün güneyi-Mardin-Urca hattı ile batıda Fırat Nehri-Malatya-Sivas- Samsun çevresi içinde kalan sahayı kapsamaktaydı¹⁰⁹.

Bu bölge genel olarak sarp ve yüksek dağlardan oluşmaktadır. Özellikle de bizim çalışmamızı yakından ilgilendiren Karadeniz Bölgesi'nde, kayalık ve dik vadilerden oluşan sıradağlar mevcuttur. Bu dağlar üzerindeki yollar, çoğunlukla dar ve bir tarafı uçurum olan patika yollardır. Öyle ki keçilerin bile geçemeyeceği kadar dar olan bu yollardan askerler ve hayvanların geçmek zorunda kalması büyük sıkıntıların yaşanmasına, zaten güç temin edilebilen askerlerin ayakkabılarının yırtılmasına neden olmuştur¹¹⁰. Yine bu bölgede bulunan Çoruh nehrinin iki tarafı kayalık ve dar bir koridor halindedir. Bu nedenle çoğu zaman müfrezenin Çoruh kıyısındaki faaliyetleri zorlaşmıştır.

¹⁰⁹ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı, C. I, s. 15.

¹¹⁰ ŞBMHC, s. 7.

Aynı zamanda yolların bozuk olması, bir dakikanın bile önemli olduğu savaş zamanında askerlerin hedefe varış sürelerinin uzamasına ve zaman kaybının yaşanmasına neden olmuş¹¹¹, üç saatlik mesafe on bir saatte gidilmiştir .

Doğu Karadeniz kıyıları olan Hopa, Rize, Trabzon, Pazar askeri açıdan büyük öneme sahiptir¹¹². Müfrezemiz için özellikle Hopa çok önemliydi. Çünkü İstanbul'dan getirilen Ştanka Bey'in müfrezesi önce Rize'ye çıkarılmış ve beraberinde getirilen erzâkı da Hopa'ya nakil edilmiştir. Karadeniz sahillerinde ilerleyerek faaliyet gösteren Müfrezenin, ihtiyaç duyduğu erzâk daha sonra Hopa'dan ya karayoluyla ya da kayıklarla nakledilmekteydi. Ancak Karadeniz Bölgesi'nde yüksek dağların olması, düzgün kara yollarının, yeterli nakliye vasıtalarının olmaması (hayvanlarla çekilen arabalar), Rusların Karadeniz sahillerini bombalaması erzâk ve cephane naklini zorlaştırmış, bu da müfrezenin zaman zaman erzâk sıkıntısı yaşamasına neden olmuştur¹¹³.

Kafkas Cephesi'nden arzulanan başarının elde edilememesinin ve insan kaybı olarak çok zayıf verilmesinin en etkili sebeplerinden biri yaz aylarında dahi ilerlenmesi zor olan bu coğrafyada kış aylarında savaşın devam ettirilmesi idi. Zor doğa şartlarına (yüksek tepeler, kayalıklar, ormanlıklar) birde havaların çok soğuk olması eklenince doğal olarak askerlerin direnme gücü daha da azalmıştır. Kışların çok uzun geçtiği bu coğrafyada eksi 30–40 dereceye kadar düşen dondurucu soğuklar görülmektedir. Sonbaharda yağmaya başlayan karın kalınlığı ovalarda 0,50 veya 1,50 metreyi bulurken, yüksek dağlarda 4–6 metreye ulaşır. Sarıkamış gibi yağın karın beş ay kadar yerde

¹¹¹ ŞBMHC, s. 1, 18, 75, 2, 43, 74, 178, 192.

¹¹² Tuncay Öğün, *Kafkas Cephesinin 1. Dünya Savaşındaki Lojistik Desteği*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 1999, s. 2.

¹¹³ ŞBMHC, s. 11.

kaldığı noktalar vardır.Yüksek yerler ise devamlı karlıdır¹¹⁴. 1915 yılında Çamlık Yaylası ve etrafında bütün yaz boyunca karın erimediği ve ertesi sene kışın bu karın üzerine kar yağdığı görülmüştür¹¹⁵.

Kar miktarı o kadar fazlaydı ki cephanenin çoğu kardan dolayı taşınmamış ve yollarda kalmıştır.

Savaş devam ederken askerlerin koltuklarına kadar gelen kar içerisinde iki gün iki gece ve tamamen açık arazide (çadır ve bina yok), aç ve uykusuz kalmaları askerlerin soğuktan donarak şehit olmalarına neden olmuştur. Soğukların şiddetinden, askerlerin ayakları donmuştur. Don olaylarının sayısı gittikçe artmıştır. Soğuktan sakalı, bıyığı buz içinde kalanlar olmuştur¹¹⁶. Ardahan'ın zaptı sırasında, askerlerin üzerlerindeki elbiseleri donmuştur¹¹⁷. Artan soğuklar dolayısıyla askerler konuşmak için soğuktan çenelerini dahi açamamıştır.

Kafkas Cephesinin büyük bir kısmında, ilkbahar Mayıs ayında başlar ve bu ay içerisinde biter. Baharın gelmesiyle eriyen karlar bölgeyi adeta çamur deryasına dönüştürür¹¹⁸. Bu çamur da askerlerin yürüyüşünü yavaşlatmış ve işlerini zorlaştırmıştır.

Tüm bu manzaralar karşısında Enver Paşa'nın "burada ordu sadece düşmana karşı değil havanın ve yerin gösterdiği direnmelere karşıda mücadele etmek zorunda kalmıştı"¹¹⁹ demesini normal karşılamak gerekir.

5.3. Ştanka Bey Müfrezesinin Sevk, İdare, Eğitim ve Disiplin Durumu

¹¹⁴ Tuncay Ögün, *aynı eser*, s. 3.

¹¹⁵ ŞBMHC, s. 213.

¹¹⁶ ŞBMHC, s. 10, 37, 96, 15,132, 133.

¹¹⁷ ŞBMHC, s. 18, 19.

¹¹⁸ Tuncay Ögün, *aynı eser*, s.3.

¹¹⁹ Mustafa Çolak, *aynı makale*, s.71.

İstanbul'dan gelen ve Ştanka Bey müfrezesinin temelini teşkil eden 3. Piyade Tümeninin 8. Alayı'nın 1. ve 3. taburları ve topçu bölüğü bir senelik bir eğitimden sonra çok iyi yetiştirilmiş bir birlikti. Ancak Ştanka Bey'in emrinde sadece bu eğitimli birlik değil aynı zamanda yerli unsurlardan oluşan Teşkilat-ı Mahsusa birlikleri de vardı. Bu birlikler sayı olarak fazla olsa da askeri disiplin ve eğitim almadıklarından sayıları ile doğru orantıda faydalı olamamışlardı.

5.3.1. Müfrezenin Personel Durumu

1. Dünya Savaşı'nın başladığı sıralarda Balkan Savaşı'ndan yeni çıkmış olan Osmanlı Ordusu, bu savaşta personelinin büyük kısmı ile silah, araç ve gereçlerinin hemen hepsini kaybetmiştir. Balkan Harbi'ne Batı Ordusu olarak katılan ve ağır kayıplar vermiş olan 3. Ordu'nun eksiklerinin giderilmesi gerekiyordu. Bu amaçla Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın da girişimiyle Osmanlı Ordusu'nun modern usullere göre yeniden düzenlenmesi için Liman von Sanders'in başkanlığında Almanya'dan 52 kişilik bir ıslah heyeti getirilmiştir¹²⁰. Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın isteği üzerine ve Alman Askeri Heyet Başkanı Bronzard Paşa'nın hazırladığı ve Enver Paşa'nın da onayladığı sefer planına göre 3. Ordu, 9. ,10. ,11.'inci Kolordulardan oluşacaktı. Ülkenin doğu topraklarının sorumluluğu verilen bu 3. Ordu'nun karargâhı Erzincan olacaktı. 3. Ordu eksiklerini tamamlasa da kış mevsiminde Kafkaslar gibi zor bir coğrafyada savaşabilecek derecede güce yine de ulaşamamıştır¹²¹.

29 Ekim 1914'te Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa girmesiyle, 3. Ordu 1 Kasım 1914'te Kafkas Cephesi'nde Ruslarla mücadeleye başlamıştır. Başkomutanlık Vekâleti'nden 27 Kasım 1914'te bildirildiğine göre Hopa-Ardanuç üzerinden Artvin'e

¹²⁰ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı,C.I, s. 51.

¹²¹ Aynı eser, s. 39, 56.

yürüyerek Ardahan'a, oradan da Rus kuvvetlerinin gerisine taarruz etmesi istenilen Ştanka Bey Müfrezesi, İstanbul'dan Rize'ye çıkartılmıştır¹²². 9 Aralık'ta Rize'ye çıkarılan Ştanka Bey Müfrezesi, 15 Aralık'ta 3. Ordu Komutanlığı'nın emri üzerine 10. Kolordu'nun emrine verilmiştir¹²³. Ştanka Bey'in emrine de Yakup Cemil ile Bahattin Şakir Müfrezeleri ve Milo Hudut Taburu verilmiştir.

Ştanka Bey'in 29 Aralık 1914'teki genel kuvveti şöyleydi. 58 subay, 2896 er, 398 hayvan ve 3 top ve Ruslardan ele geçirilme iki tüfek idi. Ştanka Bey'in emrine verilen Bahattin ve Yakup Cemil Bey gönüllülerinin kuvveti tam olarak bilinemeyip, 1000–1500 civarında olduğu tahmin edilmekteydi. Milo Hudut Taburu ise 400 kişiydi. Bu birlikler gönüllülerden¹²⁴ ve çoğunlukla da yerli halktan oluşmaktaydı. Bu kuvvetlerin miktarı çok olmasına rağmen yaşlarının büyük olması, talim ve terbiye eksikliği, silah kullanmayı bilmemeleri, disiplin eksikliği ve korkarak cepheyi terk etmeleri, hatta ağaç altlarına ve derelere saklanmaları onlardan yeteri kadar istifade edilmesini engellemiştir.¹²⁵ Müfreze Kumandanı Ştanka Bey, zaman zaman bu askerlerin disiplinsizliğinden, korkaklığından ve talimsizliğinden yakınmıştır¹²⁶. Takviye kuvvet istediğinde de gönüllü erlerin değil zabıt ve talimli asker gönderilmesini istemiştir. Çünkü bu gönüllü askerler savaş sırasında ya cepheyi terk ediyorlar ya da ailelerini göç ettirmekle uğraşıyorlardı. Bu gönüllülerden ihanet edenler de olmuştur.

¹²² 1. *Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, C. I, s. 602.

¹²³ ŞBMHC, s. 2.

¹²⁴ Çalıştığımız harp ceridesinde Teşkilat-ı Mahsusa tarafından oluşturulan askeri birlikler için gönüllüler tabiri, bazen de çeteler tabiri kullanılmıştır. Kafkasya'ya yönelik yapılan istihbarat çalışmalarının yanı sıra Teşkilat-ı Mahsusa faaliyetlerinin amacı Kafkasya'da yaşayan çeşitli unsurları (Türk ve Müslüman halkı, Hristiyan Gürcüleri) Rusya'ya karşı harekete geçirmektir. Yıllardır Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan 1878 Berlin anlaşmasıyla Rusların eline geçen Kars, Ardahan ve Batum'un geri alınması de, yerli Türk- Müslüman halkı Ruslara karşı harekete geçirmekte yeterli olmuştur. Aynı zamanda Teşkilat-ı Mahsusa, Rusya'dan bağımsız bir Gürcistan kurmak isteyen Gürcü halkının bu konuda yardım ve işbirliği isteğini kabul ederek Gürcülerin de desteğini almıştı. Bkz. Vahdet Keleşyılmaz, "Kafkas Cephesi'nin Perde Arkası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XVI, Sayı 47, s.

¹²⁵ ŞBMHC, s. 34, 133.

¹²⁶ ŞBMHC, s. 95.

Rusçayı iyi bilen, Rus-Japon Muharebesi'nde Rus ordusuna hizmet etmiş ve savaştan sonra da Osmanlı devletine sığınmış olan Canbolat, Teşkilat-ı Mahsusa'ya dâhil edilmiştir. Savaş sırasında Ruslara iltica eden Canbolat karargâhı göremeyip bombalayamayan Rus topçularına kılavuzluk yaparak Luma'yı ve müfrezenin karargâhını bombalamalarını sağlamıştır¹²⁷.

Gönüllülerin cepheden kaçmasını önlemek için sıkı tedbirler (ekmek verilmemesi, idam edilmesi) alınsa da bu kaçışlar tam olarak önlenememiş, kaçanların sayısı gittikçe artmıştır¹²⁸.

Balıkli Tepeleri'nde yapılan muharebe müfrezenin ağır kayıplar vermesine neden olmuştur. Bu muharebede 8. Piyade Alayı'nın 1. Bölüğü 18'e, 2. Bölüğü 27, 3. Bölüğü 25'e inmiştir. Balıklı tepelerindeki Hudut Taburunu oluşturan askerlerden çoğu Ruslarla yapılan muharebede ailelerini hicret ettirmek için kıtalarından firar etmiştir¹²⁹

15 Mart 1915 tarihinde 8. Alay'a eksiklerini tamamlaması için 1. Kolordu'dan temin edilen Eskişehir, Konya ve Adapazarı depo taburları efradı gönderilmiştir.

9 Nisan 1915'ten sonra Lazistan Müfrezesi adını almış olan Ştanka Bey'in ihtiyacı olan erzâk, er ve teçhizat Trabzon'dan istenilmekteydi. Bir defasında Trabzon'dan gönderilen 500 kişiden 341'i ulaşmıştır. Geriye kalanların çoğu ya firar etmiş ya da hastalanarak ölmüştür¹³⁰.

11 Temmuz 1915 tarihinden sonra Sekizinci Alay'ın 1. Taburu ve bir Makineli Tüfek Takımı Hasan Kale'de, 3. Tabur ve bir Makineli Tüfek Takımı Lazistan'da , İkinci Taburu ise Çanakkale'de bulunuyordu. Yani dağıtılmış durumdaydı. İyi

¹²⁷ ŞBMHC, s. 174.

¹²⁸ ŞBMHC, s. 42, 94, 134, 149.

¹²⁹ ŞBMHC, s. 132.

¹³⁰ ŞBMHC, s. 162.

yetiştirilmiş olan 8. Alayın toplu bulundurulmaması bu kuvvetten en iyi şekilde istifade edilmesini engellemiştir.

Müfreze Komutanı Alman Ştanka Bey'in, Kafkas Cephesi'ndeki tek başarısı Ardahan'ı almış olmasıydı. Fakat o da uzun süreli elde tutulamamıştır. İncelediğimiz defterde Ştanka Bey'in, 3. Ordu emretse dahi er ve cephaneye yönünden eksik olduğundan ya da zor arazide olduklarından hiçbir zaman taarruza geçmemiş, birliklerini ihtiyatta tutmuştur. Ştanka Bey, bir müfreze komutanı olmasına rağmen 3. Ordu Komutanlığı'ndan gelen emirlere de itaat etmemiştir¹³¹. 3. Ordu Komutanlığı'ndan gelen emirler ise sanki Ştanka Bey'i gücendirmek istemeyen bir dille yazılmıştır.

5.4. Müfrezenin Lojistik Durumu

Savaşın birkaç ay içerisinde sonuçlanacağını düşünerek 1. Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti'nin yaklaşık altı aylık bir yiyecek stoku mevcuttu¹³². Bunun yanı sıra, 1. Dünya Savaşı'nda tarımsal üretimin azalması, iç ve dış ticaretin zayıflaması, mevcut imkânları en iyi şekilde kullanabilecek bir iaşe örgütünün bulunmayışı, Osmanlı Devleti'nde iaşe stoklarının kısa sürede tükenerek büyük bir iaşe sıkıntısının yaşanmasına neden olmuştur¹³³. Bu iaşe sıkıntısından da cephelere yakın bölgelerde yaşayan halk daha fazla etkilenmiştir. Kafkas Cephesi'nde de 3. Ordu birlikleri daha ziyade Erzurum ve civarında toplanmış olduğundan özellikle bu bölge ahalisi iaşe bakımından çok büyük sıkıntıya girmiştir. Zaten yeterli miktarda iaşesi olmayan ordu, olanı da nakliye vasıtalarının eksikliği ve yolların engellemesinden dolayı, iaşe ihtiyacını doğal olarak konakladıkları mevkilerden temin ediyorlardı.

¹³¹ ŞBMHC, s. 150, 151, 161, 169.

¹³² Tuncay Ögün, *aynı eser*, s. 337.

¹³³ *Aynı eser*, s. 282.

Ştanka Bey Müfrezesi, ilk zamanlar yani İstanbul'dan hareketlerinden 21 Aralık 1914 tarihine kadar geçen sürede erzâk sıkıntısı çekmemiştir. Çünkü müfrezeye beraberinde getirmiştir. Ayrıca müfrezeye konakladıkları köylerde de yerli halk tarafından sıcak yemek verilmiştir¹³⁴.

Müfrezeye, Ardahan'ın zaptıyla bir kolorduyu bir sene doyuracak erzâk ele geçirilmiştir¹³⁵. Fakat daha sonraları Ardahan'dan geri çekilişin başlaması ve erzâk depolarından uzaklaşılması, erzâkların nakli için gerekli nakliye vasıtalarının (at, eşek, öküz gibi hayvanlar tarafından çekilen arabalar) mevcut olmaması, Rusların Hopa'yı bombalayarak erzâk naklini zorlaştırması ve yolların bozuk olmasından dolayı erzâk naklinin çok zaman alması, erzâk sıkıntısının yaşanmasına ve askerlere günlük iaşenin yarısının verilmesine hatta askerlerin 48 saat aç kalmalarına neden olmuştur¹³⁶.

Savaşta erzâk ve cephanenin miktarı kadar bunları cepheye taşıyacak olan nakliye hayvanlarının durumu da çok önemlidir. Bu hayvanlardan en iyi şekilde istifade edilmesi için tabî ki hayvanların karnının tok olması gerekiyordu. Ancak bir-bir buçuk aydır ot ve saman yüzü görmeyen, ölmeye yüz tutmuş olan hayvanlardan ne kadar istifade edilebileceği malumdur¹³⁷.

Bölgenin soğuk ve kışın uzun sürmesinden dolayı askerlerin gıda ihtiyacının yanı sıra giyecek ve çadır ihtiyacı da artmıştır. Ordu genelinde çadır eksikliği vardı. 3. Ordu'daki alayların portatif çadırının ¼ oranında noksan olması çoğu zaman erlerin açıkta kalmasına neden olmuştur¹³⁸.

¹³⁴ ŞBMHC, s. 4, 6.

¹³⁵ ŞBMHC, s. 25.

¹³⁶ ŞBMHC, s. 6, 11, 45, 56.

¹³⁷ ŞBMHC, s. 153.

¹³⁸ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı, C. I, s. 57.

Yine gönüllü askerler üzerlerinde kaput olmadığı için soğğun şiddetinden, kaput ve çadır eksikliğinden akşamları düşmanın karşısında durmayıp köylere çekilmiştir¹³⁹.

Eylül 1915'ten sonra müfrezede salgın hastalıklar görülmüştür. Kış aylarında erlerin üzerinde yazlık elbise bulunmasından, iklim şartlarından, barınak eksikliğinden (çadır eksikliği) erler dizanteriye yakalanmış, doktor ve tıbbi malzemenin yetersiz olmasından hastalıklar daha da artmıştır¹⁴⁰. Humma ve dizanteriye yakalanarak iş göremeyecek duruma gelen iki bölük asker, yeni kuvvetlerle değiştirilmiştir¹⁴¹. Sadece müfrezede değil 3. Ordu'nun genelinde de salgın hastalıklar görülmüştür¹⁴².

Savaş hazırlıkları esnasında her kolordu içinde dört ve altı seyyar hastane kurulmak istenmiştir. Ancak personel ve malzeme yokluğundan bu hastaneler kurulamamıştır. Ordunun ilaç durumu da yeterli değildi¹⁴³.

5.5. Haberleşme ve İstihbarat

Ştanka Bey, 3. Ordu, 10. Kolordu ve kendi emri altındaki birliklerle telgrafla haberleşme sağlıyordu. Çekilen telgraflarda tarih, saat ve birliğin karargâhında bildirilmiştir. Zaman zaman iletişim sorunları yaşanmıştır. 3. Ordu'nun mevkiinin neresi olduğunu bilemediğinden yazışmalar çoğu zaman gecikmiştir¹⁴⁴. Telefon ve

¹³⁹ ŞBMHC, s. 6.

¹⁴⁰ ŞBMHC, s. 40

¹⁴¹ ŞBMHC, s. 193.

¹⁴² 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı , C. I, s. 60.

¹⁴³ 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı, s. 55.

¹⁴⁴ ŞBMHC, s. 35, 64.

telgraf eksiklerinden iletilerin yazıldığı tarihten iki gün sonra ulaştığı zamanlar olmuştur¹⁴⁵.

Çok önemli haberler düşmanın eline geçeceği düşüncesiyle yazılı değil sözlü olarak iletilmiştir¹⁴⁶. Çamlık Yaylası gibi yüksek yerlerde telefon telgraf olmadığından haberleşme birer manga kuvvetinde askerler vasıtasıyla da sağlanmıştır¹⁴⁷. 9 Temmuz 1915'te Müfrezenin durumu hakkında şifahen orduya bilgi verilmiştir¹⁴⁸.

Aynı zamanda haberleşmede casuslardan da istifade edilmiştir. Düşman hakkında malumat edinmek için düşman tarafına casus gönderilmiştir. Ancak tabiat şartlarından (derin Arhavi deresi, deniz ve karlı dağlar) dolayı casus göndermek de güçlük çekilmiş, gönderilen casuslar da çoğu zaman düşman eline geçmiştir¹⁴⁹.

5 Ekim 1915'te Rusların telefon hattına hat çekilerek yapılan görüşmeleri dinlenmiştir. Bu görüşmelerden Bulgaristan'ın¹⁵⁰ Sırbistan'a savaş ilan ettiği, Rusya'nın da yakında Bulgaristan'a savaş ilan edeceği, Fransızlarla, İngilizlerin çok zayıf olduğu, Rusya'nın bir kasabasında ihtilal çıktığını bu ihtilali bastırmak için Batum'da bulunan bir taburun oraya gideceği, Osmanlı-Rus cephesinde ki bir bölüğünde Batum'a gideceği gibi önemli bilgiler öğrenilmiştir. Telefonda öğrenilen tüm bu bilgiler 3. Ordu ve Lazistan Komutanlığı'na bildirilmiştir. Müfreze tarafından sınırlı da olsa telefon kullanılmıştır¹⁵¹.

Müfreze, ele geçirilen esirlerden de Rusların durumu hakkında bilgi edinebilmiştir. 29 Temmuz 1915'te ele geçirilen bir esirin ifadesinden aslında Rusların

¹⁴⁵ ŞBMHC, s. 11.

¹⁴⁶ ŞBMHC, s. 38, 171.

¹⁴⁷ ŞBMHC, s. 158.

¹⁴⁸ ŞBMHC, s. 171.

¹⁴⁹ ŞBMHC, s. 155.

¹⁵⁰ Başlangıçta tarafsız olan Bulgaristan, Makedonya, Dobruca ve Doğu Trakya'nın kendisine verilmesi karşılığında Almanya, Avusturya - Macaristan ile İttifak Devletlerinin tarafına geçti ve Sırbistan'a savaş ilan etti. Bkz. *1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, C. I, s. 875.

¹⁵¹ ŞBMHC, s. 34.

da durumunun pek iyi olmadığı anlaşılmıştır. Esirin ifadesine göre denize yakın kısımlarda bulunan Rus kuvvetleri arasında humma ve Batum’da tifüs ve kolera salgını olduğu, askerlerin morallerinin bozuk olduğu, fırsat bulduklarında kaçacakları, Avrupa savaşı ve iç ihtilallerden haberleri olmadığı ve Rusların daima Türklerin taarruzundan korktukları anlaşılmıştır.

5.6. Psikolojik Savaş

Ruslar, isimsiz ve tarihsiz beyannameler göndererek, psikolojik savaş yöntemlerini de kullanmıştır. Hatta bu beyannamelerin bir tanesinde İstanbul’u alacaklarını, Türkleri Avrupa’dan atacaklarını, Almanya ve Avusturya’nın yıkılacağını ve yerine başka devletler kurulacağını yazmışlardı. Ancak Ruslar, bu şekilde Türk askerleri üzerinde bekledikleri etkiyi yapamamışlardı. Askerler bu beyannameleri ciddiye almamışlardı.

5.7. Sevk ve İskan Kanununun Uygulanması

21 Ağustos 1915’te Başkumandanlıktan gelen telgrafta, kadın, erkek ne yaşta olursa olsun hiçbir Ermeni’nin, karargâh-ı umûminin emri olmadan memleket dışına çıkarılmaması emredilmiştir. Bu emir muhtemelen 27 Mayıs 1915’te çıkarılan “Sevk ve İskan Kanunu”ndan dolayı verilmiştir.

Ruslar, muharebeler esnasında yerli halka işkenceler yapmış, köyleri yangına vermiş, Müslüman kadınlara işkenceler yaptıktan sonra öldürmüşlerdi¹⁵².

¹⁵² ŞBMHC, s. 55, 99, 142.

6. TRANSKRİPSİYONLU METİN

Tarih Sâ'at Dakika	İkâm et mahal leri	Vukû'ât	Mülâhazât
23 Teşrin- i sâni sene 330	Vapur	8. Alay Karargâhı ile mezkûr alayın 1. taburu ve bir takım süvâri bütün ağırlık ve hayvanâtlarla Haydar Paşa Rıhtımı'nda Kili كيلي Vapuru'na, 3. taburu (Kızıl Irmak) 3. Alay topçu 8. bölük cebel bataryası ile istihkâm bölüğü Edincik Vapuru'na irkâb idildi. İrkâbda bir intizâm yoktu. Bidâyetde bütün alay hareket idecek iken 2. tabur ile makineli tüfenk bölüğü bırakıldı. Hatta makineli tüfenk bölüğüyle bir ekmekçi müfrezesi Leyli Vapuruna bindirilmiş iken vapurun istî'âb idemeyeceği anlaşıl原因 olarak tekrar diğer vapura terk idildi. Vapurların 23 Teşrin-i sâni 330 sabahleyin irkenden rıhtımda bulunması lazım iken Leyli Vapuru hemân öğleye yakın bir zamanda rıhtıma yanaşdı. Kömürü de olmadığından sa'atlerce kömür almak için çalışıldı. Bilhassa vapurun döşemeleri demir olması dolayısıyla hayvanâtın irkâbında pek müşkilât çekildi. Hayvanlar yire basar basmaz heman düşüyorlardı.	Hava güzeldir Alayın 2. taburuyla ekmekçi müfrezesi bilâhire müfrezeye iltihâk idememiş ve 15 gün sonra makineli tüfenk bölüğü hayvansız olarak ve 40 neferle alaya iltihâk itmiştir.
Öğleden sonra sa'at 8.15 23 minhü 24 Teşrin-i sâni sene 330	Vapur	İstanbul'dan hareket Hava gayet güzel. Bu mevsimde Bahr-ı Siyah'ın bu kadar güzel olduğuna bir dürlü inanılmıyordu. Önde Leyli olduğu halde Kızıl Irmak ve Edincik vapurlarıyla Trabzon'a gidecek olan "Gülnehâl" hastahâne vapurunda bizi ta' kib ediyordu. Etrafımızda Yavuz, Mecidiye, Hamidiye, Berkefşân ve birkaç torpido hareket idiyorlardı. Vapurlarımız da'imâ şarka doğru gittiği halde ikinci üzeri Yavuz'dan verilen işaret üzerine şimâle doğru tebeddül-i istikâmet itdiler. Öğleden sonra sa'at 7'de yine şarka doğru tebeddül-i istikâmet idildi.	Hava güzeldir Trabzon açıklarında Rus torpidoları olduğu haberi üzerine bu hareket icrâ edilmiştir
Öğleden sonra 24 minhü Sa'at 3.30		Rize'ye muvâsalat Rize'ye ihracda 1. bölük ile icâb nikâta tutdurularak emniyet tertibâtı alınmıştır. Sevâhilde mevcûd ve kayıkların heman hepsi	Rizeye müretteb müfrezesi namı

Öğleden evvel 27 minhü sa'at 8	Rize	<p>limanda vapurlara muntazır idiler. Evvelâ piyadeler çıktık ba'dehû müfrezenin bir aylık erzâkı beraberdi. Mevcûd kayıklar ancak insan ve yük çıkarmağa mahsus olduklarından hayvânatın ihrâcında pek müşkilât çekildi. Dört yahûd altı hayvan alınabilecek kadar beş altı mavna vardı. 26-27.9.330 istihkâm bölüğüne iki dane sâl yaptırıldı. İstanbul'dan vapura ufak iki kayık virilmişdi.</p> <p>Rize'ye tamamen ihrâc</p> <p>Rize ahalişi sahilde cidden pek büyük hizmette bulundular.</p> <p>[Bilhassa müfrezenin erzâklarını nakl ve depo hususunda]</p>	<p>altında ber-vech-i atı kıta'at çıktı.8. alay 1. tabur, 8. alay 7. tabur, numune istihkam 1. taburdan 2. bölük, 8. Alay topçudan 8. bölük cebel. Hava güzeldir 1. süvari livasından müntehib bir süvari takımı.</p>
27 Teşrin-i sâni sene 330	Rize	<p>Rize'den Mapavri'ye hareket</p> <p>Rize'den Mapavri'ye kadar olan yol hakkında ma'lumât alınmış idi. Fakat yolların bu derece bozuk olduğu ifhâm idilememişdi. Rize'den iki kilometre sonra önümüze pek vâsi' bir mikyâsda bir mâni'a arz iden Taşlı dereden geçmek için pek çok sıkıntılar çekildi. Burada en büyük bir hata sabahleyin süvariyle yol hakkında bir keşf yaptırılmamaklığı oldu. Mezkûr dereden sonra dâ'imâ sâhil ta' kib idiliyordu zirâ yol orası imiş. Bu sebepten çâkılar arasında arasında ayak atmak mümkün değildi.</p> <p>Ba'zı yerlerde kaya ile deniz a'detâ birbirlerine yanaşmışdı. Bu sebepten süvari 8. Alayı 3. tabur ve istihkâm Mapavri'de 1. taburla topçu ve ağırlıkları Mapavri'ye bir sâ'at mesâfede olan Akronil'de توقیله گiceledi.</p>	<p>Hava güzeldir Rize'den müfreze hareket iderek bir aylık erzâkı bilâhire peyder-pey Hopa'ya naklidilmek üzere müfreze İstanbul'dan iltihâk itdirilen 3. fırka idare re'isi vekili yüzbaşı Halil Efendi ile Rize'de burakıldı. 8. alay 3. tabur 11. bölük Mülâzım-ı evvel İhsan Efendi istihkâm bölüğünden mülâzım-ı evvel Hasan Efendi tefrik idilen 20 neferle giriden gelmekte olan Yakub Cemil Beğ müfrezesine iltihâk itmek üzere Rize'ye terk idildi</p>
Öğleden evvel 28 Teşrin-	Mapavri	<p>Mapavri'den hareket</p> <p>Ma'rûz müşkilât Mapavri'den Atina'ya kadar olan mesâfede</p>	

i sânîsen e 330 sa'at 9		dahi aynı hal vâki' oldu. Binâ'enaleyh ağırlıkların yükleri Atina'ya kadar kayıklarla ve yalnız hayvânatın boş olarak efrâdıyla Atina'ya götürülmesine karar verilerek ol suretle hareket edildi. Mapavri'den kemer ta'bîr olunan mahalle müvâsalatda keçilerin bile mirûr idemiyeceği dar sırtların üzerinden giden ince bir yoldan piyâde müşkilâtla giçmeğe başlamış idi. Hayvânat ise pek büyük bir tehlike içerisinde geçirilebiliyor idi. Bir hayvan bir sırttan düşerek mürd olmuştur.	
28 Teşrîn- i sâni sene 330 Saat 2	Atina' ya	[2] Piyâde Atina'ya müvâsalat-süvari, 3. tabur, istihkâm bu sâ'atde Atina'ya geldi ve 1. tabur ise öğleden sonra 3'de, topçu ve ağırlık hayvânatı gice gelebildi. Yolsuzluk yüzünden iki günlük bir yorucu meşiyetden sonra Atina'da bir gün kalmağa karar virildi. Hopa'ya kadar yolların böylece dâ'imâ mâni' arz ideceği nazar-ı dikkate alınarak cebhanenin Viçe'ye ve erzâkın Hopa'ya kayıklarla gönderilmesine karar virildi.	Hava güzeldir. Atina kâ'imakâmlığı tarafından efrâda yemek ve konak ihzâr ittirilmiştir. Bu kasabadan müfrezeeye iki günlük ekmek ve yeyecek tedârik edilmişti.
29 minhü		Kıta'ât bugün hemistirâhat ve hem de bir taraftan nevâkısını ikmâl itmekde idi erzâk, cebhâne kayıklarla ve başlarına ta'yîn idilen me'mûrlarla sevk idildi. Rıza Beğ Çetesi tarafından Ruslardan iğtinâm idilen on altı kadana Hopa'dan geldi. Bunlar alıkonularak süvari ve topçuya virildi.	Hava güzeldir.
30 minhü	Atina	Atina'dan hareket olundu. Yolların menâ'ini duyulsa cebel topları da kayıkla hareket ittiril[ir]di. Ardaşen'e müvâsalat edilmeden mühim bir mâni' olan Furtuna Deresi önümüze çıktı. Bu dere dünki gündün haber alınmış olduğundan istihkâm tahrik ittirilerek kayıkların üzerine köprü yaptırıldı ve ol sûretle geçildi. Harita üzerinde yol 24 kilometre gösterildiği halde yolların yol denilecek derece gayr-ı muntazam ve pek çok mani'aları bulunması dolayısıyla yedi sekiz sâ'at yürüyüşden sonra ancak giceye doğru Viçe'ye müvâsalat olunabilmişti. Yollardaki çekilen müşkilât pek büyükdü.	Hava güzeldir.
Öğlede n evvel 7 1 Kanûn- ı evvel sene 330	Viçe	Viçe'den Arhavi'ye hareket idildi.	Hava güzeldir.

Öğleden sonra 3. 30	Arhavi	<p>Sâhil ta'kîb idilememesinden râyiç ^{٤١} yoldan gidildi. Öyle olduğu halde Arhavi'ye ancak öğleden sonra muvâsalat idildi. Ahâli efrâda bir pilav yemeği virmişlerdi. Buradan 3. Ordu ile Rıza Beğ'e iki telgraf virilmişdi. Ordudan vazîyet ve maksadın ne olduğu sorulmuş Rıza Beğ'den de kuvveti hakkında ma'lûmât istenilmiş idi. Rıza Beğ'den alınan cevapda Artvin ile Ardahan arasında üç bin milis olduğu anlaşılmıştı. 1-2 gicesi 3. Ordudan şifreli bir telgraf alındı. Miftâhı bulunmadığından Hopa'da jandarma şifresiyle hallidilmek için ta'lik edildi.</p>	
2 Kanun- 1 evvel sene33 0	Arhavi	<p>Arhavi'den hareket.</p> <p>Yollarda yine birçok müşkilâta uğrayarak Hopa'ya muvâsalat olundu. Üç gündür yolların adem-i mevcûdiyetinden dolayı yorulmuş olan efrâd hem istirahat ve hem de nevâkılarını ikmâl etmek üzere Hopa'da bir gün istirahatâ karar virildi.</p>	Hava güzeldir
3 minhü		<p>Nevâkılar ikmâl ediliyor, bir taraftan da müfrezenin Rize'de bıraktığı bir aylık erzâk kayıklarla gelmeğe başlamışdı. Dün ordudan alınan telgraf hallidildi. Muhteviyâtı ber-vech-i âtî idi.</p> <p>3. Ordu'nun maksadı Oltu üzerinden harekât-ı ta'arruziyeye devamdı.</p> <p>10. Kolordu ağleb-i ihtimâl 9 Kânûn-ı evvel 330'da Tortum civarından Oltu'ya doğru yürüyüşe geçecektir. Şimdiki vazifeye nazaran harekât-ı askeriyye başlandıktan iki gün sonra Oltu hizâlarına gelebileceği me'mûldür. Düşmanın İd'de bir alay piyâde, iki bölük süvâri yaralı ^{٤٢} iki bataryadan ibâret müfrezesi vardı. Kal'a Boğazında ki kuvveti hakkında ma'lûmât yokdur. Burada da ^{٤٣} küçük bir aded de müfrezesi vardır. Müfrezemiz 10. Kolordu'nun emrine virilmişdir. 10. Kolordu karargâhı şimdi Erzurum'dur.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mîrlivâ Hasan İzzet</p>	Efrâd akşam sabâh sıcak yemek yemiştir.
		Hopa ka'im-mâkamı Rıza Beğ'in vaziyetinin sıkış bir halde olduğunu söyledi. Telgrafla ma'lûmât istedim. Atideki cevâbı geldi.	Konaklarda iskân itmişdir.
		Borçka'dan	

		<p style="text-align: right;">2-3.10.330</p> <p>[3] Hopa'da Ştanka Beğ'e 2.10.330</p> <p>1. Bugün Acaristan cihetinden ta'arruz iden düşman muvaffakiyetle püskürtülmüştür. Mirkon'a ^{ميركونا} sarp cihetinden ta'arruz iden düşmanın diğer müfrezesi top ve mitralyöz ateşi muhârebesiyle Toban Tepesi'ne hâkim Dağlı Sırt mevki'leri işgâl itmişdi.</p> <p>2. Düşman bu noktadan ilerlediği surette Bağılvan ^{بغیلبان} cihetine bizim hatt-ı ric'atimize düşmek ihtimâli vardır.</p> <p>3. Elimizdeki mevcûdlarla meh-mâ-emken mühim nikât tutulmuştur.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p>	
		<p>Ordudan ber-vech-i âtî ma'lûmât alındı.</p> <p>Takriben yigirmi gün evvel karşumuzdaki düşman kuvvâ-yı asliyesinden üç Türkistan Alayıyla bir topçu taburunun Batum'a sevk edildiği ve bu günden Gönye'ye asker ihrâc idildiği müstahberdir. Fakat kuvveti henüz ma'lûm değildir.</p> <p style="text-align: right;">2-3 Kânûn-ı Evvel 330 3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet</p>	
		<p>Vaziyet birâz fenâlaşmışdı. Rıza Beğ müfrezesinde kuvvetli düşman karşısında topsuz makineli tüfenksiz harb itmekde oldukları anlaşılmiş Ruslardan iğtinâm olunan topların ne oldukları sorulmuşdu. Çünkü topları teslim edecek efrâd ve zâbit ve yine Ruslar'dan alunub Atina'dan çevirdiğimiz onaltı hayvanı beraber getirmiştik. Atideki cevâbı aldık.</p> <p style="text-align: right;">Borçka'dan 2.10.330</p> <p>2.10.330</p> <p>1. Ruslardan dört top iğtinâm idilmişdi. İkisinin kaması olmadığından gayr-ı kâbil-i isti'mâldir. İkisinin kamâları varsa da</p>	

		<p>birinin nişân da'iresi yokdur.</p> <p>2. Başka cevabımız yokdur. Efendim.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p>	
Öğleden sonra 3 Kanun- 1 evvel sene 330		<p>Ber-vech-i âtfî 3. Ordudan emr telakki olundu.</p>	Hava bulutludur.
		<p style="text-align: center;">Hopa Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p>Evvelce verilen vazifeniz bâkidir. Ma'mâfih Gönye'ye çıkan düşman kuvveti şayân-ı ehemmiyet olduğu ve Artvin istikâmetinde ilerlediği ve Rıza Beğ çetesi müşkîl vaz'iyetde buldukları takdirde ana münâsib sûrette yardım idiniz. Hudûd veyâhûd jandarma şifrelerinden hangisini elde ittiniz ise orduya bildiriniz.</p> <p style="text-align: right;">3 .10.330</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet</p> <p>Bir sâ'at sonra Rıza Beğ'den âtfideki ma'lûmât alındı.</p>	
		<p style="text-align: right;">Borçka'dan 3.10.330</p> <p>1. Düşman sâ'at on ikide Çoruh Nehri'nin sol sahilinde Maredid'den itibâren sola doğru ilerlemiş sol cenâha şiddetli bir hücûm icrâ itmiş ve üç sâ'at devâm iden müsâdeme neticesinde bir şeye muvaffak olamadığından şimdi top ve mitralyöz ateşiyle ta'arruza geçmiştir. Müsâdeme elân devâm idiyor. Vaziyetimiz iyidir. Neticeyi arz iderim.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p> <p>[4]İstihkâmın elân arabası da kayıkla Hopa'ya geldi. Fakat yol olmadığından orada bırakmağa mecburiyet hâsıl oldu. Efrâd sabah akşam sıcak yemek yiyordu.</p>	Efrâd sıcak yemek yemiştir.
4 Kanun- 1 evvel sene 330	Hopa	<p>Hopa'dan ale's-sabâh yağmur şiddetli yağmakta olduğu halde ber-vech-i âtfî yürüyüş tertibâtıyla Borçka'ya hareket olundu.</p> <p style="text-align: center;">Yürüyüş tertibî</p>	Dehşetli yağmur

		<p>Süvâri takımı 9. bölük} pişdâr İstihkâm bölüğü</p> <p>3. taburdan 10. ,11. ,12. bölük Topçu 3. alay 8. bölük 1. taburdan 2, 3'ten 4'ü} Kısm-ı külli kumandanı Muharebe ağırlığı 3. tabur binbaşı Tevfik Beğ Büyük ağırlık 1. taburdan 1. bölük</p> <p>Yollar o kadar fenâ idi ki üç sâ'atlik mesâfe onbir sâ'atde kat' olunurdu. Kıta'ât hudûdda Beşinci Nişân Taşı civârında İskaristi Tepesine vâsıl olarak istirâhata geçdiler. Ağırlığın kol başı, İskaristi Karakol'unda nihâyeti Hopa'da idi. Çünkü birerli geçmek mecbûriyetinde olduğu gibi yıkılan hayvana bir tarafa çeküp diğerlerinin yollarına devâm ettirilmesi mümkün değil idi. Çünkü arazi kat'iyyen ona mâni' idi. Mekkârelerden yükleriyle berâber dereye yuvarlanan pek çok oluyordu. Yağmur devâm idiyordu. 1. Tabur ile topçu Çifteköprü'de ve 3. tabur ile istihkâmda Düzköy'de gicelendirildi. Süvâri takımı ile Topçu Tabur Kumandanı ve Karargâhla Borçka'ya kadar hareket idildi</p>	<p>Hopa'daki müfreze erzâkının başına idâre re'isi vekîlî yüzbaşı Halil Efendi refâkatine 11. bölük Mülâzım-ı evvel İhsân Efendi ve mikdâr-ı kâfi harekâta iştirâk idemeyecek efrâd bırakılmışdır.</p> <p>Karargâhla gice Borçka yakınında Çifale Deresi geçilirken 8. Alay yâverî Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi bârgîrinden düşerek boğulmuş ve iki gün sonra Çoruh nehrinin sâhilinde na'sı bulunarak Borçka'ya defn edilmiştir.</p>
5 Kanun-	Borçka	Ağırlıkların bir kısmı İskaristi Tepesi'nde çadırlarda ve bir	8. Alay depo zâbiti

1 evvel sene 330		kısmı hudûd karakolu civârında giceyi geçirdi. Kıta'ât ve ağırlıkların Borçka'da ictimâ' itmesi emri verilerek çete re'isi Rıza Beğ topçu kumandanı ve süvârilerle düşmanın mevzi'ini keşf ve düşmanın halini yakından görülmek üzere Borçka hatt-ı harbe gidildi.	Mülâzım-ı evvel Mehmed Şükrü Efendi Alay yâveri ta'yîn edilmiştir.
		Kıta'ât Borçka'ya geldi. Büyük ağırlıkların hemân kısm-ı azâmı gelmişti. Fakat yolların çamur ve menâ'atından efrâd ve hayvanâtda hemân hallik kalmamıştı. Müfreze Borçka'ya gelüb de Batum-Ardahan muntazam şosesini görünce bu yolda yevmiye 40-50 kilometre yürümek müfrezeye işten bile olmayacağı anlaşılıyordu.	Akşam efrâd sıcak yemek yemiştir. Rus kışlarına iskân itirilmiştir.
6 Kanun-ı evvel sene 330	Borçka	Düşman mevzi'î keşf edildi. Çeteler bir iki tepe gâ'ib itmiş oldukları ve düşmanın top mitralyöz isti'mâl itmesi dolayısıyla kuvve-i ma'neviyelerinin bozulmuş olduğu görüldü. Bunlara münâsib sûrette yardım idüb ba'dehû Artvin'e hareket iderek 10. Kolordu'nun vireceği emre göre hareket edilmeğe karar virildi. Ale's-sabâh büyük ağırlıklar Borçka'da terk edilerek Hopa'dan Borçka'ya hareket edilen yürüyüş tertibi üzere Maradit'e hareket olundu. Ba'de'z-zevâl sâ'at 3'de Maradit'e muvâsalat edildi. Zâbitânı toplayub düşman ve yapılacak iş hakkında ma'lûmât virildi. Ve tertibât-ı lâzime ahz olundu. 6-7. 10. 330'da 10. Kolordu'dan telâkki edilen emr-i telgrafî de hemân Artvin'e hareket itmemiz [5] bildirildi. Gerek Rıza Beğ ve gerek müfreze tarafından düşmanın gönüllülere fâ'ik olduğu ve top mitrolyöz isti'mâl itmelerinden çetelerin kuvve-i maneviyelerinin bozulmuş olduğu binâ'en aleyh münâsib sûrette yardım iderek ba'dehû Artvin'e hareketimize müsâ'ade buyrulması arz edildi ise de be-heme-hâl gice gündüz dimeyüb Artvin'e hareket itmekliğimiz emr olundu. Maradit'den Borçka'ya hareket edildi.	Hava güzeldir. Efrâd sabahleyn sıcak yemek yemiştir.
Kable'z-zevâl 6-8 minhü Öğleden evvel 7 minhü Sa'at 10	Maradit	Borçka'dan muvâsalat olundu. Ağırlıklar kâmilen Borçka'da ictimâ' itmişti. Müfrezenin nakliye kolu olmadığından Hopa'ya çıkan bir aylık erzâk müfrezeye sevk idilemediği gibi kıta'âtın büyük ağırlık hayvanlarında göndermek muvâfik olmuyordu. Müfreze Maradit'den Borçka'ya geri gelince civardaki köylüler de Borçka'ya hicret itmeğe başlamışlardı. Nesâyih-i vesâyâ-yı lazımede bulunuldu. Bunun	Hava biraz soğuktur. Borçka'ya muvâsalatda sıcak yemek yemiştir. Cebel topçu cebhânesinden Ruslar'dan alınan toplara 100 isim virildi.

		<p>üzerine İstanbul'dan getirdiğimiz topçu efrâdıyla ve zabiti Ruslardan iğtinâm idilen iki top virilerek Borçka ilerüsüne ta'bye itdirildi. Ve müfrezeden de bir zâbit kumandasında bir takımın hem topları muhafaza hem de ahâlinin heyecânını teskîn ile berâber her dürlü ihtimâle karşı Borçka'da terk edilmeğe karar virildi. Ve şu emr yazıldı.</p>	<p>Mezkûr cebhâne ile endâhtdan matlûb idilen mesâfeye kadar mermîler vâsıl olmuyor ise de fâ'ideden de hâlî değildi.</p>
		<p>3. Tabur Kumandanlığı'na</p> <p>Borçka'dan 7-8.10.330</p> <p>Kumandan Beğ'in emirlerini ber-vech-i âtî arz iderim</p> <p>1. Yarın değerli bir zâbit kumandasında ve sekiz mangadan mürekkeb bir takım emr-i ahîre kadar yâhûd düşman tarafından vâkî' olacak bir ta'arruza karşı lazımı kadar müdafa'adan sonra her dürlü tedâbire mürâca'at iderek Artvin'e ric'at itmek üzere burada terk idilecek ve ber-vech-i âtî tertîbât alınacaktır.</p> <p>2. Üç manga ile Maradit'den gelen şoseyi setr ve te'mîn idecek mevânî'i fer'iyeye yolu kapayacaktır. Bir manga ile de Çifteköprü'den gelen yolu setr idecekti. Diğer dört manga ile de ihtiyât olarak Borçka'da kalacak ve bu efrâdla postaları değışdirecektir.</p> <p>8. Tabur Kumandanı emriyle Yâver Mülâzım-ı Evvel Mehmed Şükrü</p>	<p>Bu vazifeye 11. bölük mülâzım-ı sânisî Celâl Efendi ta'yîn idilmiştir.</p>
7-8 Kanun-ı Evvel sene 330 Ba'de' z-zevâl 4		<p>Müfrezeden evvel Artvin'e gidüb 3. Ordu ve 10. Kolordu ile muhâbere itmek üzere müfrezeyi 8. Alay 2. Tabur kumandanı Binbaşı Tefik Beğ'e terkle Karargâh da Borçka'dan Artvin'e hareket itdi. Bu aralık ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p>	<p>Hava güzel soğuktur.</p>
		<p>Borçka'da Rıza Beğ'e</p> <p>7-8.10.330 aded 5697</p> <p>Müsta'celdir ve mahremdir</p> <p>Erkân-ı Harbiye Umûm Re'isi Vekili'nin atıdeki şifresinin</p>	

		<p>kumandan Ştanka Beğ'e tebliği mütehaddir. Şifre sûreti</p> <p style="text-align: right;">Vali Cemal</p> <p>Düşmana tesâdüf itdiniz ise muhârebenin tarz-ı ceryânı hakkında der'akab karargâh-ı umumiye de ma'lûmât virilmesi yarınki yürüyüş için ber-vech-i âtî emr yazılmışdır.</p> <p style="text-align: right;">Borçka'dan 7.10.330</p> <p>1. Müfrezemiz yarın Artvin'e hareket idecekdir. Yürüyüş tertibinde gösterildiği vechile pişdâr öğleden evvel sa'at 6'da hareket itmiş ve kısm-ı küllînin baş tarafı 6.15'de yürüyüşe başlamış olacaktır. [6]</p> <p>Yürüyüş tertibi</p> <p>Süvari}pişdâr</p> <p>3 taburdan bir bölük istihkâm</p> <p>2. taburdan diğer üç bölük</p> <p>topçu</p> <p>1. taburdan üç bölük }Kısm-ı Külli Kumandanı 1. Tabur muharebe ağırlıkları Binbaşısı Ali Fethi Beğ'dir büyük ağırlık</p> <p>1. taburdan bir bölük</p> <p>Müfrezenin muharebe ve büyük ağırlıkları yürüyüş tertibinde olduğu vechile yek diğerlerini ta'kîb idecek kıta'âtın yürüyüşüne sekte vermeyecek ve kıt'alar arasında hareket itmeyecekdir. Başka bir emr virildiği takdirde mezkûr sa'atde müfrezenin kolbaşısı be-heme-hâl hareket itmiş olacaktır.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandan Vekili 3. Tabur Binbaşısı Tevfik</p>	
8 Kanun- 1 evvelse ne 330 Kable' z-zevâl 6	Borçka	<p style="text-align: center;">Borçka'dan hareket idildi</p> <p>Artvin'e muvâsalat idildi. Yol gayet muntazam olduğundan döküntü verilmeden mahall-ı maksûda gelindi. Bugünkü yol tam 40</p>	Efrâd sabahleyn sıcak yemek yedi. Akşam Artvin'de yine sıcak yemek yemişdi.

<p>8 minhü Ba'de' z-zevâl 8</p>		<p>kilometre idi. Yarı yolda bir sa'at büyük mola virildi. Ağırıklar şose yanında Süt ^{طريق} Dulgun köylerinde bırakıldı.</p> <p>10. Kolordu ile makine başında idilen muhâberede kolordu düşmana ta'arruz ideceğinden müfrezenin Oltu cihetinden düşmanın sağını tehdîd itmesi emr olundu. Gidilmesi emr olunan mahallere pek çok kar yağmış olduğundan evvel emirde yollar keşf itdirildi. Gerek süvari ve gerek ahali tarafından alınan ma'lumâtda değil hayvan, insanlar bile yalnız olduğu halde pek çok müşkilâtla hareket idebileceği anlaşıldı. Bunun üzerine emr olunan tarafa ber-vech-i bilâ arz idilen mevâni'den dolayı hareket kâbil olmadığından müfrezenin de Ardahan üzerine yürüyeceği arz idildi. Ardanoş-Ardahan şosesi cenûbunda Heva Maçağıl ile şose üzerinde karagolda ve şose şimâlinde Hernokovit ^{هرنوکویت} ve Hantoşat'de ^{هانتوشات} bulunan Baha'eddin Şakir Beğ çetesiyle Şevket ^{شوکت} Köyü ve Sâharin Kazarması'nda bulunan müstakil Yakub Cemil Beğ müfrezesi ve Artvin'de bulunan Hudut Taburu müfrezinin emri altına virildi. Bahâ'eddin Şakir ve Yakub Cemil Beğ çeteleri düşmanla karşıya bulunub hâl-i müdâfâ'ada idiler. Düşman bunlara fa'ik olamağla beraber top ve makineli tüfengide vardı. Çeteler karın pek fazla olmasından giceleri münâsib kuvveti düşman karşusuna terk ile mütebâkî civâr köylerde çekilmekte idiler. Çünkü üzerlerinde kapût vesâ'ire yoktu.</p> <p>Erzâkdan müşkilât baş göstermeğe başladı. Hopa'dan erzâk celb ettirmek mümkün değildi. Artvin'de müfrezeeye iki günlük ekmek ile sığır tedârik idildi ve Kuvarshan'dan arpa celb itdirildi. Rize'den beri müfreze yürüyüşde olmadığından hususiyle Rize ile Borçka arasındaki yollar pek fenâ hemân yok denecek derecede bulunmasından efrâdın ayakkabıları yırtılmağa sökülmeğe başladı. Müfreze zâbitanını celb ile yarın öğleye kadar ayakkabı vesâ'ire noksanlarının ikmâl idilmesi ve öğle üstü hareket idileceği bildirildi. Ber-vech-i âtî yürüyüş emri virildi.</p>	<p>3. tabur, topçu, istihkâm, süvâri kışlalarda 1. tabur ise Artvin Köprüsü yanındaki hâne ve hânlerde iskân itdirildi.</p> <p>Gerek Bahâ Beğ ve gerek Yakub Cemil Beğ çetelerinin hakiki kuvvâları neden i'bâret olduğunu bilemiyordu. Tahmini olarak 1000-1500 arasında idi. Milo Hudûd Taburu ise 400 idi.</p> <p>Az yağmur vardır.</p>
<p>9 minhü</p>	<p>Artvin</p>	<p>Bugün müfreze Ardanoş civârında [Dolishana] hareket idecek.</p>	

		<p>[7]</p> <p>Yürüyüş tertibi ber-vech-i âtîdir.</p> <p>Süvâri</p> <p>1. taburdan bir bölük} pişdâr</p> <p>İstihkâm</p> <p>1. taburdan üç bölük</p> <p>Topçu } Kısm-ı Külli Kumandanı Ali</p> <p>Fethi</p> <p>3. tabur } Beğ'dir</p> <p>Ağırlıklar kable'z-zevâl sa'at 10'da Dolishana'[ya] hareket idecek ve 3. taburdan bir bölük ağırlıkla bulunacaktır. Kıta'ât sa'at zevâli 12'de hareket idecektir.</p>	<p>Milo Taburu'nun efrâdı karagollarda ötede beride bulunduğu n bunları toplayub ba'dehû müfrezeyle iltihâk itmesi emri virildi. Karargâh irken Ardanuş'a gidüb lazım gelen ma'lûmâtı almak için hareket itdi. Ve müfreze 3. tabur kumandanı binbaşı Tevfik Beğ'e terk idildi.</p>
9 Kanun-1 evvelse ne 330 zevâlde 12	Artvin	<p>Emirde zikr edilen sa'atde hareket idildi. Gec vakit Dolishana muvâsalat idildi. Topçu ile 3. tabur yol üzerinde ki hânda ve bir kısmı açıkda 1. tabur ile istihkâm Dolishana Köyü'nde giceledi.</p>	<p>Efrâd sabah ve akşam sıcak yemek yemiştir. Hava soğuktur.</p>
10 minhü	Dolishana	<p>Ber-vech-i âtî yürüyüş tertibi üzere Ardanuş'a hareket idildi.</p> <p>Süvâri</p> <p>1. taburdan bir bölük} pişdâr</p> <p>istihkâm</p> <p>1. taburdan üç bölük</p> <p>topçu</p> <p>1. taburdan üç bölük } kısm-ı küllî kumandanı yine Ali Beğ'dir.</p> <p>muharebe ağırlığı</p> <p>büyük ağırlık</p> <p>1. taburdan bir bölük</p> <p>İrken Ardanuş'a muvâsalat olundu. 3. tabur topçu kışlaya diğer efrâd konaklara yerleşti. Müfreze zâbitânı karargâha celb ile</p>	

		<p>düşmanın nerede bulunduğu ve sunûf-ı selâsenin mürûruna müsâ'ade Ardahan-Ardanuş şosesi üzerinde Yalnızçam geçidini tutmakta olduğu ve yarın kable'z-zevâl yedide Ardahan'a doğru hareket idileceği binâ'en âleyh nevâkısın giceden ikmâli emr olundu. Ve ber-vech-i âtî yürüyüş emri virildi.</p> <p>Süvâri</p> <p>1. taburdan bir bölük } pişdâr istihkâm</p> <p>1. taburdan üç bölük topçu</p> <p>3. taburdan üç bölük } kısm-ı küllî kumandanı Muhârebe ağırlığı 3. tabur binbaşı Tefvik Beğ'dir</p> <p>3. taburdan bir bölük Ben pişdârdayım</p> <p>Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Ardanuş'da ekmek vesâ'ire te'mîn idildi.</p>
<p>Kanun-ı evvel sene 330 ba'de'z-zevâl 10. 30</p>	<p>Ardanuş</p>	<p>[8] çetelere ber-vech-i âtî emr yazıldı.</p> <p>Ardanuş'dan 10-11.10.330</p> <p>Müfreze emri</p> <p>1. Hantoşat'da bulunan 200 kişilik müfreze [Ardanuş taburuna mensub] yarın emr aldıkda gizli yoldan ilerölüyerek Başhân Karagolunun üzerinden kayalıklara sür'atle dâhil olarak irtesi günü ya'ni ayın onikinci cum'a sabahı bizim taraftan top sadâlarını işidir işitmez ateşe başlayarak Rus kuvvetininin hatt-ı ric'atını keserek mahv ve esir itmeğe çalışacaktır.</p> <p>2. Sehlüyan'da bulunan küçük müfrezenin mevcûdu altmış kişiye iblâğ ve lâzım gelen mahallerde siperler kazılarak mahall-i mezkûru düşmana karşı muhafaza ve müdafa'a idecek ve hiçbir suretle düşman kuvvetininin oradan mirûruna müsâ'ade itmeyecektir.</p>	<p>Hava soğuktur.</p>

		<p>Karargâhdan kendilerine verilecek emr-i ahîre kadar orada kalacaktır. Bu takviye müfrezesi Kapuman'da bulunan Ardanûş kuvvetinden ifrâz idilecektir.</p> <p>3. Ardanuş taburuna mensûb Saharin ve Koçin'de bulunan 500 nefere bâliğ olan kuvvetler de berâber olduğu halde Ya'kûb Cemil Beğ teknil müfrezesiyle beraber Pazar sabahı Ardahan üzerine yürüyerek cenûbdan hareket iden kuvvâ-yı esâsiye tarafından ta'yin idilecek kuvvetin cenâhından ta'arruz idecektir. Eğer düşman kuvveti büyük veya hâkim vaziyette ise kuvvâ-yı esâsiyenin hücûmuna intizâran lazım gelen vazi'yeti ahz ile Ardanuş- Ardahan yolundan ilerüleyen kuvvâ-yı esâsiyenin harbe tutuşduğu anda harbe girecektir.</p> <p>4. Ardanuş ve Ardahan caddesinin cenûbunda bulunan ya'ni Heva'da bulunan 500 kişilik müfrezemiz kezâ Ardanuş-Ardahan caddesinin şimâlinde Herezvit'de bulunan 400 kişilik kuvvet pençşenbîh günü akşâmı ya'ni cum'a gicesi hareketle sabâhdan evvel Yayla Karagolu civarında bulunan düşman kuvvetinin yanlarına düşecek Herezvit tarafından gelen kuvvet sabahla beraber sırtlardan düşmana ateş ve cenûbundan ya'ni Heva'dan gelen kuvvet karşudan ateşin başladığı anda sırttan inerek düşmana hücumla başlayacaktır.</p> <p>5. Ardanuş-Ardahan caddesi üzerindeki karagol mevzi'indeki Ardanuş taburuna mensûb 100 kişilik müfrezemizle Maçagıl'da bulunan Artvin tâburu Ardanuş-Ardahan caddesi ve civar istikâmetinde ilerü yürüyüşe devamla topçumuz ateş açar açmaz düşmana ta'arrûz idecektir.</p> <p>6. Gönüllü süvârileri cum'a günü ale's-sabah hareketle Ardanuş ve Ardahan caddesi üzerinde kuvva-yı esâsiyeyi ta'kib idecektir ve bilâhare kendisine vazife tevdi' idilecektir.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreme Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin Şâkir</p>	<p>Bahâ Şakir Beğ'e merbût bir bölük kuvvetinde gönüllü süvâri bölüğü vardı ve Heva Köyü'nde bulunuyorlardı</p>
11Kan un-1 evvel sene 330 kable'z	Ardanuş	<p>Ardanuş'dan hareket edildi. Yollarda pek az kar vardı. Fakat soğuk ziyâde idi. Topçu kumandanı ve mülâzim Fonberaven Beğle birkaç süvari ileri hareket itdürülüb, Ardanuş-Ardahan yolunda ve</p>	<p>Hava soğuktur.</p>

<p>zevâl 7 11 minhü Ba'de' z- zevâl2</p>	<p>Çirkis</p>	<p>düşmanın taht-ı işgâlinde bulunan Yalnızçam Geçidi'ne karşı mü'essir atış idebilecek topçu mevzi'î keşf itdirildi. Karargâh Çirkis'den 1. Tabur topçu, istihkâm, Maçahil 3. tabur Şavgolyan'da konaklatdırıldı. Kıta'ât yaverlerini karargâha celb ile ber-vech-i âtî emr not itdirildi. [9]</p> <p style="text-align: center;">Müfreze emri</p> <p style="text-align: right;">Çirkis'den 11-12.10.330</p> <p>1. 10. Kolordu dün Oltu'yu almışdır. Düşmandan iki top dört makineli tüfenk iğtinâm ve 800 nefer esir almışdır. Karşumuzda ki düşman birkaç yüz kişi ile Yalnızçam Geçidi medhalinde bulunur. İhtiyâtı Kinzodamal mevki'i civarında bulunmaktadır.</p> <p>2. Yarın düşmana ta'arruz ideceğim. Çete efrâdı ta'arruz için ayrıca emr almışdır</p> <p>3. Topçu, boğazı döğebilecek sûretde gün doğuşunda ateşe müheyyâ bulunacaktır.</p> <p>4. İstihkâm bölüğü topçu ile beraber ve icâbında mu'âvenet itmek üzere yürüyecek ve mevzi'inde topçuyu muhafaza idecekdir.</p> <p>5. 1. ve 3. taburlar kable'z-zevâl sâ'at 4'de hareket idecek ve şose üzerinde karagol mevki'inin iki kilometre şarkındaki yolun dönüş yerinde mestûr olarak bekleyeceklerdir. Süvari takımı 1. taburun önünde bulunacaktır. [bu mevki'ide iki ahşab ev vardır]</p> <p>6. Kable'z-zevâl sâ'at 9'da muhârebe ağırlıkları taburların beraberinde bulunacaktır. Büyük ağırlık kol başı ile 1. taburun şosedden ayrıldığı yire gelecekdir. Ağırlık sırası 1. tabur, 2. tabur topçu istihkâmdır. Cebhe Ardahan orada emr bekleyecekdir.</p> <p>7. Ben topçu mevzi'inin üzerindeki tepedeyim. Süvâri Mülâzımı Kazım Efendi üç atlı ile yanımda bulunacaktır. Taburlarımla irtibât tesîs idecekdir.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>Birkaç karış kar vardı.</p>
--	---------------	--	------------------------------------

<p>12 Kanun- 1 evvel sene 330 sa'at 4</p>	<p>Çirkis</p>	<p>Emr olunan sâ'atte kıta'ât hareket itdi. Kable'z-zevâl sâ'at 8'de çete efrâdının oldukları mıntıkaya gelindi ise de topçuyu tepeye çıkarmak mümkün değildi. Çünkü o kadar kar vardı ki şosedde bile bir müddet çalışdıktan sonra ancak piyadeler teker teker geçebildilerdi. İstihkâm bölüğü kardan topçunun geçebileceği kadar bir yol açmasına me'mûr idildi. Kable'z-zevâl sa'at 9'da çeteler düşmanın işgâl itdiği Başhan Karagolu üzerine ateş açmışdı. Fakat düşman topla gerek yol ve gerek tepeleri döğüyordu. Çeteler düşman mevzi'ini işgâl idemediklerinden geride emre intizâr iden piyâde taburlarının ilerlemeleri emri virildi. Taburlar buldukları mevki'den ba'de'z-zevâl sa'at 2.30'de ancak çetelerin olduğu mahalle pek müşkilâtla gelebildiler. Çünkü yol kâmilen karla kapanmış bulunduğundan yolu açmak ba'dehû hareket lazım idi. Bununla berâber mevki'ni gâyet mürtefi' olduğundan dolayı kar mütemâdiyen yağıyor veyâhud şiddetli rüzgâr açılan yolu hemân bir dakikada bir buçuk iki metre irtifâ'ında düşmemek üzere karla kapadıyordu. Kıta'ât mevzi'e gelir gelmez dehşetli bir kar tipisi başladı. O derece şiddetli idi ki üç adım ilerisini görmek kâbil değildi. Bu aralık hiç olmazsa bir topun efrâd vasıtasıyla parça parça olarak mevzi'e çıkarılması emri virildi. Bunun üzerine civâr köylerden gelen ahâli ve asker yardımıyla topu mahall-i maksûda çıkarmakda iken ve akşam da yanaşmış olduğundan çıkarılan parçadan icrâ yayı kar içerisinde kalmış ve arz idilen tipi derhâl üzerini kapatmış olduğundan gâ'ib oldu. Topdan istifâ'de idilemediği gibi ba'demâ da istifa'de kâbil değildi. Karanlık basmadan oraya işâret itdirilerek yarım tekrâr aratdırılması emr olundu.</p>	<p>Hava gâyet soğuktur.</p> <p>Kıtâ'atın muhârebe ağırlıkları yol açılmadan hareket idemeyeceği dolayısıyla emrde yazılmış iki ebniye ilerüsünde ve haritada ismi olmayan "Kodol" karagoluna kadar gelmeleri ve orada beklemeleri emr olundu. Ve mezkûr karakolunda sargı mahalleri te'sis idilmesi için kıta'ât etibbâsı oraya bırakıldı.</p> <p>Ferdâsı gün pek çok aratdırılmış ise de mezkûr yâ bulunamamışd 1</p>
		<p>Takriben ba'de'z-zevâl sâ'at 4 raddelerinde 1. taburdan 1. , 2. bölüğe [Araziyi gündüz göremediklerinden ve bu sırada şiddetli kar tipisi devam itmekte olduğundan dolayı üç adım ilerüsü fark olunamadığı cihetle] [10]çetelerden icâbı kadar kılğuz alınarak heman düşmanın işgâl itdiği tepeye hücum itmeleri emr olundu.</p>	<p>Batarya 3 cebel topuyla kalmış ve bu top Dersa'adet'e sevk edilmiştir</p> <p>Düşmanın kör</p>

		Bölükler tepeye tırmanmağa başladı. Bu aralık kılğuzların [sisten ve akşam karanlığının da basmış olduğundan bulunulan mevzi'in emr-i muhafazası bir kısım çete efrâdına terk olunarak i'ade'i kuvvet ve intizâm için topçunun sargı mahalli tesîs idilen Kodol Karagoluna 3. tabur ile istihkâmın dün geceği konakladıkları mahalle [muhârebe ve büyük ağırlıklar kezâ] 1. tabur ile süvâri ve karargâhda Yalnızçam geçidi cenûbunda ki Heva Köy'üne çeteler de evvelce iskân itdikleri mahalle avdet itmeleri emri virildi. 3. tabur ile istihkâm 12-13.10.330 gicesi ta'yin idilen mahalle [yolun tekrâr kâmilen kapanmasından] gidemeyüb giceyi ormanda ve açıkda geçirerek ferdâsı gün gidebilmişlerdir.	kurşunundan 1. bölük başçavuşu şehîd ve iki nefer yaralandı. Bir iki neferin de ayakları dondu. Avdet düşman tarafından görülemedi. Kıta'ât da esir eser-i telâş vesâ'ire yokdu.
13 Kanûn- 1 evvel sene 330	Heva	Yolun karla kapanmasından kıta'âtın dünki çektiği müşkilât dolayısıyla hem bu müşkilâtı izâle ve hem de topçu ve ağırlık hayvanatının mirûruna müsâ'id bir hale ifrâğı için müfrezenin bu gün harekât-ı askeriye icrâ itmesine karâr virildi. İstihkâm bölüğüne civâr köylüleri de alarak dünki yolun sunuf-ı selâsenin mirûruna müsâ'id bir hale konulması emr olundu. Ve ber-vech-i âtî raporlar virûd etdi.	Hava açıktır. Fakat pek soğuktur. Bir iki metre kar vardır.
		Şavgolyan'dan 13.10.330. Müfrezeye Kumandanlığı'na Dünki harekât-i askeriye esnâsında taburumla birlikde nihâyette bulunuyorduk. Esnâ-yı rahda tesâdüf etdiğim hâlatı arz itmek kendimce vazife add idiyorum. Şöyleki Ardahan caddesi üzerinde karagol nâm mevki'e vâsıl oluncaya kadar müfrezemiz suhûletle muvâsalat itmiş idi. Bilâhare yol üzerinde karın kesretinden 1. taburun hücum hareketine hazırlanacağı mahalle değin yollarda topçu hayvanatı ve cebhanesi kalmış ve bunların yükletmek ve sevk hususunda mu'avenet idilmiş ise de bir kısım hayvânatın dereye kadar düşerek çıkarmak için gayretde kusur idilmedi. Fakat zabitan ve efrâdın nefes tikanıklığından meşiyete iktidârları olmadığı	

	<p>görülmüş ve bunları vazife itibarıyla ileri sevk edilmişti. Konak mahalline avdet için alınan emir de kıta'ât konaklara avdetde zabitan ve efrâddan pek çoğu yollarda kalmış ve ba'zıları incimâda yüz tutmakta iken idilen tedâbir semeresi olarak karagol mevki'ine kadar gerek şiddet ve gerek himmetiyle muvâsalat itdirilmiş ve orada heyet-i sıhhiyenin tedâbiri ile incimâd idenler kurtarılmıştır. Topçu hayvanâtı ile cebhânenin kısm-ı a'zamî yollarda kalarak bir dürli toplatdırılmamış ve neticede batarya kumandanının gerüde kalarak yollarda kalan hayvânât ve cebhâneyi toplamağa çalışdırılmışdır.</p> <p>Yarın yahûd öbür gün yapılacak ikinci bir hareket-ı ta'arruziyede mezkûr yolun ahâli ve istihkâm efrâdı tarafından mümkün mertebe temizlenmeyecek olursa bu halin bir kat dahâ müşkilâta tesâdüf ideceği ve çünkü dün gece bugün yağan kardan yol üzerinde bırakılan izler kapandığından müsâ'ade buyurulduğu takdirde kıta'âtın müşkilâta tesâdüf itmemek içinde evvel emrde ma'rûz yolun kardan tathiri için lâzım gelenlere emr buyrulması müsterhâmdır. Şavgolyan ve yakınında olan köyler ahalisine şimdi gönderdiğim haberde her hâlde ahâlî tarafından muhârebe mahalline değin yolun kardan temizletdirilmesi talep olunmuş ve buda bugün yarın ikmâl idilebileceği muhtemeldir. Heva ve civârında bulunan köyler ahâlisi dahi bu hususda yardım iderlerse harekâtımızı suhûletle icrâ itmiş ve kıta'âtı dahi müşkilât ve yorgunlukdan kurtarmış oluruz. Bu bâbdaki emr zât-ı kumandanilerinin re'yine menût bulunduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">8. Alay 3. Tabur Kumandanı Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
	<p>[11]Müfreze-i Askeriye Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Borçka'dan 10-11.9.331</p> <p>Virûdu 13.09.331</p> <p>1. Düşman dün Makriyal مکریال cihetinden iki top ve iki mitralyöz ateşi muhârebesinde Tavrayan تاوران Tepeleri'nde ahz-ı mevki' itmiş olan müfreze üzerine ta'arruz itmiş ve denizden de üç</p>	<p>Telgraf ve telefon olmadığından te'hîre uğramışdı.</p>

bacâlı bir kruvazörün bombardumanıyla bu ta'arruz şiddetlendirilmiş ise de akşama kadar vuku'bulan müsâdeme neticesinde iyice telefât virdiği halde bir hatve bile ilerülüyememiş idi. Ortalık kararmak üzere iken tekrâr icrâ iylediği bir baskın ile müfrezemizi hatt-ı müdafa'ânın gerisine atmış ise de bölük kumandanı Mülâzım-ı Evvel Tevfik Efendi'nin besâlet ve gayretiyle sabaha kadar dağılan kuvvetleri toplayub şafakla icrâ iylediği baskın ile düşmanı gerüye atarak siperleri işgâl ve bu günki muhârebeyide kazanarak mevki'ini tesbit itmiştir.

2. Diğer mıntikalarda bugün müsâdeme olmamıştır.

3. Pehlivân mıntıkası Tabanca mevki'inin ilerüsünde Budayet ^{سورتن} sırtları da dahil olduğu halde eldeki kuvvet nisbetinde oldukça takviye idilerek düşmanın o cihetden vukû' bulan ta'arruzuna bir dereceye kadar mukâvemet idileceği gibi Çoruh'un sağ sahilinde dahi Kabada ^{قباد} ve Bobhan ^{بوجان} mevki' ileri Meşizi ^{مشيزي} mevki'i ile sırtlar tutularak Batum-Artvin tarîkî sedd idilerek o havâlideki kıta'âtın serbesti-i harekati bir müddet içinde te'mine alınmış gibidir.

4. Burada terk idilen piyâde müfrezesi virilmiş olan ta'limât mûcibince Borçka-Maradit tarîkîyle Borçka-Çifteköprü ve Borçka-Acara Dağ yolunu tarassud itmekde topçu müfrezesi de şimdilik cadde üzerinde oldukça yolu dögecek bir mevki'e yerleşdirerek yolun bu sûretle de seddi te'min idilmektedir.

5. Vâki' olan ric'atı tanzîm ve ıslâha çalışarak elde ihtiyât kuvveti ihzâr idilmektedir.

6. Emriniz vechile müfrezenin Hopa'da ki erzâkını [Borçka'ya] nakl için Hopa kâ'imakâmlığıyla görüşdük. Tedârik ideceği bütün vesâ'itle nakline çalışılacaktır. Yolların arızalı bulunması münâsebetiyle çuvalların dolu olarak nakli mümkünsüz bulunduğundan müfreze zabitiyle görüşülerek bunların taksimine çalışılmakta olduğu arz olunur.

Rıza

Müfrezeye Hopa'da ki erzâkdan celb itmek mümkün değildi.

	<p>Çünkü nakliye kolu olmamakla beraber kıta'âtın büyük ağırlık hayvanlarında göndermek muvâfık olurdu. Zirâ yalnız boş olarak gitmek lâ-akall dört gün idi. Gidüb gelmesi on gün süreceğinden ve getireceği erzâk ise ancak iki yahûd üç yevmiye olacağı gibi müfrezenin de vaziyeti ne olacaktır? O da meçhûldı. Bu sebebden gönderilemiyordu. Kıta'âtın ağırlıkdaki erzâklarına ve konakladıkları köylerden meh-mâ-emken i'âşeleri te'mîn idiliyordu. Rize'de erzâkın başına bırakılan Müfreze İdare Re'isi Vekili Yüzbaşı Halil Efendi'den ber-vech-i âtî telgraf alınmıştır.</p> <p style="text-align: center;">Sekizinci Alay Kumandanı Ka'im-mâkam Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Hopa'dan 10.10.331</p> <p>Virudu 13.10.331</p> <p>Gice nısf'ıl-leylden bir sâ'at evvel Hopa'ya muvâsalat iddik. Mütebâki ot ve saman Rize Mutasarrıfı Beğ'in emrine terk edilmişti. Ve peyder-pey göndereceklerini va'at ittiler. Buradan talep edilecek erzâk ve hububât için be-hemâ-hâl kıta'ât mekkâri hayvanlarının i'zâmına emr virilmesi diğer sûretle kâbil olmadığı arz olunur.</p> <p style="text-align: right;">3. Fırka İdare Re'isi Vekili Halil</p>	
	<p>[12]Hopa'da ki erzâkımızın hamli hükümetten tedârik idilecek hayvanatla bize nakl idilmesi mümkün olamayacağı anlaşılıyordu.</p> <p>12-13.10.330'da ekser muhafazası bir kısım çeteye terk idilen Yalnızçam geçidi civarında ki tepelerin yarın ya'ni 14.10.330 öğleye kadar katiyen elde bulundurulması için mezkûr çete kumandanlarına emr verilerek 3. tabur ve topçu, istihkâm ağırlıkları görmek üzere süvari ile 1. taburu Heva'da [verilecek emre göre hareket itmeleri emrve tenbîh olunduktan sonra] Çirkis'e hareket olundu. Ber-vech-i âtî emr-i kıta'ât yaverlerine not itdirilmiştir.</p>	
Ba'de' z-zevâl 7.30	Müfreze emri	

		<p style="text-align: right;">Çirkis'den 13-14.10.330</p> <p>1. Düşman kışlayı ve geçidi işgâl itmiştir. Topcusu çete efrâdından atış yiyerek kendisine giride mevki' intihâb itmiştir.</p> <p>2. Yarın geçide çete efrâdıyla berâber ta'arruz ideceğim.</p> <p>3. Piyâde sâ'at kable'z-zevâl yedide konaklarından hareket idecektir. Her tabur pişdârıyla berâber ilerleyecektir. 1. Bölük 3. Taburla birlikde ve taburun nihâyetinde gelecektir. Hareket istikâmeti büyük cadde üzerinde Ardahan'dır. O emir mütebâkiye emr-i yevmide yazıldığı gibidir.</p> <p>4. Topçu fecirle berâber iki tepe üzerini mevzi' alarak düşman mevzi'ini dögecektir. İstihkâm dahi fecirle berâber topçuyu ta'kîb idecek piyâde geçidi hazırlıyacaktır. Süvari 1. taburu ta'kîb idecektir.</p> <p>5. Muhârebe ağırlıkları [Kodol karagolunakadar] 3. taburu tâ'kîb idecektir.</p> <p>6. Büyük ağırlık sâ'at kable'z-zevâl sâ'at 9'da Çirkis'den büyük cadde üzerinde önde 1. tabur, 3. tabur, topçu istihkâm süvâri sırasıyla ictimâ' idecektir.</p> <p>7. Ben kable'z-zevâl sâ'at 6'da karargâhdan hareketle topçunun bulunacağı mevzi'e gideceğim</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>10. bölük 12-13 gicesi taburunu bulamadığından 3. tabura iltihâk itmişti</p>
14 Kanun-ı evvel sene 330 Kable'z-zevâl 7	Çirkis	<p>Kıta'ât emr idilen sâ'atde hareket itdiler. Yollar oldukça açılmış olduğundan ve tipi de olmamasından oldukça iyi idi. İstihkâm bölüğü topçuya yardım iderek mevzi'e getirdi ise de bu aralık düşmanın Yalnızçam geçidini değil Ardahan'a ric'at itmekte olduğu haberi alındı ve ber-vech-i âtî raporlarda viruda başladı.</p>	<p>Hava iyi. Fakat soğuktur. Üç beş karış kar vardır.</p>
		<p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na 14 Kanûn-ı evvel 330</p>	

	<p>1. Taburumuz 10. 30'de Heva'nın şark sırtlarına vâsıl olmuştur.</p> <p>2. Bulduğumuz mevki' şimdi boş olan düşmanın evvelisi günki topçu mevâzi'ine bir çok kilometre kadar mesâfededir.</p> <p>3. Düşmanın iş bû topçu mevzi'ilerinin bulunduğu sırtların yedi sekiz yüz metre kadar uzakda olduğu söylenmektedir.</p> <p>4. Şimdi çetelerden iş bu karşımızdaki düşman topçu mevzi'inin bulunduğu sırtlara gönderilen keşf kollarından kazarmaya doğru olan endaht meydanının düşmandan hâlî olduğu bildirilmesi üzerine önde çeteler olmak üzere şimdi kazarmalarına hâkim olan dünkü mevzi'lerinin bulunduğu iş bu sırtlara hareket olunmaktadır.</p> <p>5. Evvelsi akşamki mevzi'mize toplarla ve 3. taburla vâsıl olundu ise de yanlışlığa meydan verilmemesi ve her iki tabur irtibâtının sûret-ı hareketimizin iş'ârına muntazırım</p> <p style="text-align: center;">8. Alay 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali</p> <p>Bu rapora karşı ileri yürüyüşlerine devâmla Ardahan şosesi üzerinde bulunan harâb kilisenin be-heme-hâl zabtı emr olundu. [13]</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">14. 10. 330</p> <p>Düşman Ardahan'a doğru kaçmıştır. Kışla yakılmıştır. Tepeyi aşıyorum. Tepe geçildikten sonraşose muntazam imiş. Şimdilik yürüyüşe devâm idiyorum.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Topçu Kumandanı Mehmed Emin</p> <p>Kıta'ât bilâ harb Yalnızçam geçidini geçdi. Gerisinde Paşhal Karagolu dinilen mahaldeki düşman tarafından yanmış kışlalara muvâsalat idildi.</p> <p>Artvin'de dağınık bulunan taburunu toplayub ba'dehu müfrezeyle iltihâkı emr olunan 400 mevcûd ve Ruslar'dan iğtinâm idilen 25'lik iki makineli tüfenkle Milo Hudûd Taburu da yanık kışlada müfrezeyle iltihâk itdi.</p>	<p>Çete süvâri de hemân ileri hareket itdirildi.</p>
--	---	--

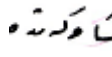

3. tabur, topçu, istihkâm, Milo Taburu'na buradaistirâhat virildi. Müfrezede bulunan Mülâzim-ı Evvel Fonberavan ve topçu zabiti Hüsnü Efendilere ilerüye hareketle düşmanın vaziyet ve haline nazaran idinebilecekleri ma'lûmatı bildirmeleri emr idildi.

Aynı zamanda süvâri takımınada emr virildi. ve hareket edildi. Kıta'atınistirâhatde bulunduğu yanık kışladan Ardahan'a kadar şose gayet muntazım idi. Zira Ruslar yollarda mevcûd karları kızaklarla yatırmışlar ve iyi bir hale ifrâ' itmişlerdi. Fakat soğuk son derece ziyade idi. 14. 10. 330 ba'de'z-zevâl sâ'at 2'de kıta'ata şifâhî olarak şu emr virildi. 8. Alay 2. tabur ile istihkâm bölüğünde yanık kışlada bu giceyi geçirmeleri emr olundu. Çete efrâdının ise Şadivan Hasköy'de gicelemeleri tensîb idildi. Kıta'at bir sâ'at istirahatden sonra harekete başladı. Yolun muntazam olmasından topçular topları koşdu. Keşf kollarından ber-vech-i âtî raporlar viruda başladı.

Müfreze Kumandanlığı'na olmadığı takdirde Topçu
Kumandanlığı'na

Şadivan'dan
14.10.330

Fonberavan ile şimdi Ardahan'a üç sâ'at mesâfede Şadivan Köyü'nde düşman bu köyden 1200 piyadesiyle 800 Kazak süvârisi 7 seri' atışlı ve kâlkanlı sahrâ 2 cebel topu ile Ardahan'a geçmiştir.

Şavket'de bulunan çetelerimiz bugün Lori'ye [bu köy Ardahan'ın üç sa'at şimâl-i garbiyesindedir] Lori'ye geldiklerini Lori'den gönderilen bir adamdan anladım. Yarın Ardahan'a keşf için Fonberavan ile hareket idiyorum yukarıda yazdığım 2 cebel topunun mitralyöz olması ihtimali vardır. Evveliyetde bozulan düşman katiyen Ardahan-Oltu şosesi üzerinde bulunan Gülape uğramadıklarını Göle'den bugün gelen bir adamdan öğrendim. Asıl Rus ordusunun Kars'a çekildikleri anlaşılıyor. Evvelsi gün burada bulunan kuvvetden başka Ardahan'da 500 kişinin bulunduğunu köylülerden anladım.

Topçu Keşf Zabiti

		<p style="text-align: right;">Hüseyin Hüsnü</p> <p style="text-align: right;">Şadivan'dan 14. 10. 330</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Şadivan'a kadar hiç düşman yoktur. 2. Yerlilerden aldığım ma'lûmâta nazaran yerli Hıristiyan çetelerle berâber düşman mevcûdu 2000 ve 8 topdan ibarettir. Ancak üçünü bize karşı isti'mâl itmiştir. [14] 3. Düşman dün sabahleyn ric'ata başlamış ve nihâyeti bu sabah alınmıştır. 4. Kinzodamal hayvanlar için mahal olmadığından giceyi Şadivan'da geçireceğim. 5. Ardahan'da düşman kuvveti iki tabur piyâde ve bir süvari Alayı ve iki batarya adi atışlı topdan ibaret olduğunu mevsûken haber aldım. <p style="text-align: right;">Mızraklı Süvari Keşif Kolu Mülazım-ı Evvel Kazım</p>	
Sa'at9. 40		<p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Hasköy'den 14-15.10.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Takriben ba'de'z-zevâl yedide taburla Hasköy'e gidilmiştir. 2. Harab kiliseyi bilen olmadığı ve giç vakit düşmanın Hasköy'de yakdığı otların pek keşif dumanlarından harita tatbiki de mümkün olamadığı ecilden Hasköy'e girilerek iki bölük mezkûr köye ileri karagol vazifesi üzerinde bulunan 2. bölük de yarım sa'at düşman cihetinde Şadivan Köyü'ne yerleştirilmiştir. 3. Süvarinin de Şadivan Köyü'nde olduğu tahkikâtdan anlaşılmaktadır. 4. Bu köyün Rum ahalisi kâmilten firar etmişlerdir. Düşmanın ateşlediği otları söndürülmektedir. 5. Yarın için vâki' olacak emirlerine Hasköy'de intizârdayım. 1. bölük Maçağıl'da kaldığı giceden sonra henüz tabura ilhâk 	<p>Mezkûr bölük ba'dehû tabura iltihâk itdirilmiştir.</p>

		itmemiştir.	
		8. Alay 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali	
14-15 Kanun- 1 evvel sene 330		<p>Ba‘dehû ber-vech-i âfî müfreze emri yazılmıştır.</p> <p>Müfreze emri</p> <p>Kinzodamal 14-15.10.330</p> <p>1. Kışlada bulunan düşman piyadesiyle Şadivan mevki‘inde bulunan düşman ihtiyâtı ki cem‘an iki tabur piyade ve kuvvetli süvari kıta‘atıyla iki batarya kadar topçu Ardahan üzerine ric‘at itmiştir.</p> <p>2. Kuvvâ-yı asliyemizden bir haber yoktur.</p> <p>3. Yarın Ardahan’a ta‘arruz ideceğim.</p> <p>4. Lori’de, Şadivan’da, Hasköy’de bulunan çete kuvvetleri emri husus mûcibince şosenin şimâl ve cenûbunda hareket idecektir. Çete süvari bölüğü ilerde bulunacaktır.</p> <p>5. Müfreze ber-vech-i âfî yürüyüş tertibine tâbi‘ olacaktır. İstikâmet Paşhal Karagolu Ardahan caddesidir.</p> <p>Süvari</p> <p>1. taburdan üç bölük } Pişdâr kumandanı 1. tabur binbaşı Ali Fethi</p> <p>1. taburdan bir bölük</p> <p>Milo Taburu } kısm-ı külli kumandanı 3. tabur binbaşı Topçu } Tevfik Beğ’dir</p> <p>3. tabur</p> <p>İstihkâm bölüğü [Eğer telefon hattı ta‘mîr idebilirse]</p> <p>Muhârebe ağırlıkları [15]</p> <p>6. Pişdâr büyük cadde üzerinde yürüyüşe devamla beraber keşf dahi yapacaktır. Pişdâr sa‘at sekizde harab kiliseden şoseye çıkan yol üzerinde hareket idecektir. 3. taburla muhârebe ağırlıkları Başhan Karagolundan sa‘at yedide hareket idecektir.</p> <p>7. Büyük ağırlıklar müfrezeyi büyük yol üzerinde harab kiliseye</p>	Hava soğuktur. Bir iki karış kar vardır.

		<p>kadar ta' kib ve emre intizâr idecektir.</p> <p>8. Ben sa'at yedi buçukda hareket ideceğim ba'dehû pişdâra iltihâk ideceğim</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
<p>15 Kanun- ı evvel sene 330 Kable' z-zevâl 7. 30</p>		<p>İş bû emr 1. , 3. taburlara istihkâm ve büyük ağırlığa tahriren Diğerlerine not itdirilmiştir. Süvariye 1. tabur virecektir.</p> <p>Kıta'âtda bu günkü yürüyüş iyi idi. Hele Yalnızçam geçidinden beri yol gâyet muntazam olub hiçbir nefer geride kalmamıştır. Köylerde erzâk, hubûbât pek mebzûl idi. Bu cihetden katiyen sıkıntı yokdu. Fakat çok soğuk vardı. Hayvan üzerinde yarım sa'at gitmek mümkün olmuyordu. Kıta'ât emr olunan sa'atde harekete başladı. Hava gayet güzel fakat o derece soğuk idiki efrâdın saç, sakal, bıyıklar ve hayvanın bütün kılları buz içerisinde idi. Yoldaki karlar Ruslar tarafından kızakla yatırılmıştı.</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Dünden topçu hayvânatı yürüyemeyüb arada mesâfe kalmıyor. Pişdârın yavaş yürümesi için lâzım gelenlere emr buyurulması ma'rûzdur.</p> <p>Fî 15 Kânûn-ı evvel sene 330 Kısm-ı Külli Kumandanı Binbaşı Tevfik</p> <p>Pişdâra birâz yürüyüşünü kısaltması emr olundu ve mesâfe kapadıldı.</p> <p>Bölük Kumandanlığına</p> <p>Sağ ilerimizdeki köyün üstündeki tepeden ateş sesleri işilmektedir.</p> <p>Uc Kumandanı Mülâzım-ı sâni Hasan</p> <p>Tabur Kumandanlığı Cânib-i Alisine</p>	<p>Kuru soğuk vardır. Bir iki karış kar vardır.</p>

		<p style="text-align: center;">9. Bölük Yüzbaşı Vasıf</p> <p style="text-align: right;">Taktîm fi 15.10.330</p> <p style="text-align: center;">Pişdâr Kumandanı Binbaşı Ali</p> <p style="text-align: center;">Pişdâr Kumandanlığına</p> <p>Bağdad'da çetelerimiz müsâdemeye tutulmuştur. Düşman mevcûdu silah seslerine nazarân pek azdır.</p> <p style="text-align: right;">15.10.330</p> <p style="text-align: center;">Süvari Uc Kumandanı Kazım</p> <p style="text-align: right;">Taktîm 15 minhü</p> <p style="text-align: center;">Pişdâr Kumandanı Binbaşı Ali</p> <p>Bu rapor üzerine süvari ucunun Kars yolu üzerini keşf itmesi ve idineceği ma'lûmâtı derhâl bildirmesi için yâver ile pişdâr kumandanına haber gönderildi. [16]</p>	
Ba'de' z-zevâl 2. 10		<p style="text-align: center;">Pişdâr Kumandanlığı'na</p> <p>1. Bağdad'ın şark sıtalarında düşmanın bir bölük süvarisi bulunuyor. Gönüllü süvarilerle müsâdeme devâm idiyor.</p> <p style="text-align: right;">15.10.330</p> <p style="text-align: center;">Süvari Keşf Zabiti Kazım</p> <p>Ne gönüllü süvarilerinden ve ne de çetelerden bir rapor virûd itmemekde idi. Uc, Ardahan şosesi üzerinde Büyük Cancarub Köyü'ne yanaşır yanaşmaz düşman kazak süvarileriyle müsâdemeye başladı. Uc heman 2000 metrudan ateş açmışdı. Pişdâr kumandanına yaverle haber göndererek iki bölükle hemân ilerlenmesi emr olundu. Sa'at ba'dez-zevâl 3.30 idi. Bir tek de top itdirildi ve bir def'a ateş ider itmez ve piyadelerinse ileri hareketi üzerine düşman ric'at itdi. Sa'at ba'de'z-zevâl 4'de ileri yürümleri için pişdâra emr virildi. Topda yükledildi. Kısm-ı külli hiçbir hareket icrâ itmemiştir. Ucun</p>	

		karşusundaki düşman süvarisini yalnız ucun tard itmesi kâbil iken uc bölüğü kâmilten ava çıkıdı.	
15 kanun-1 evvel sene 330 Ba'de' z-zevâl 4. 30	Kinzo damal	<p>Akşam olmuş olduğundan kıta'âta yâverle ber vechî âtî emr virildi. 3. tabur ile çete süvarisi Bağdad Köyü'nde [Ardahan'ın cenûbunda] Milo Hudûd Taburu Ardahan'ın cenûb-ı garbisinde yukarı Toros, Heride , 1. tabur, topcu ve karargâh ile süvari ve bir kısım çetenin de Ardahan'ın cenûb-ı garbisinde Büyük Cancarub 1. taburun yarın kable'z-zevâl sa'at 7. 30'da diğer kıta'âtın 8'de yürüyüşe hazır bulunmaları ve her kıta'âtın emniyet tertibâtı almaları ilave idildi.</p> <p>15-16.10.330 gicesi Artvin'e çıkılıbda oradan süvari-i mahsûsa gönderilen ber-vech-i âtî telgraf alındı. Trabzon ihrâc kumandanlığından alayın makineli tüfenk bölüğü hayvansız olarak kırk neferle Trabzon'a geldiği bildirildi. Cevab olarak tüfenklerin kayıkla Hopa'ya sevk idilmesi yazıldı.</p>	Hava güzel. Fakat pek soğuktur. Bir iki karış kar vardır.
		<p>Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p>Borçka'dan</p> <p>14.10.330</p> <p>Virûdu</p> <p>15-16.10.330</p> <p>1. Çoruh'un sağ cenâhındaki Sebya mevki'inden i'tibâren icâb iden geçidler tutulmuşdur. Sol sahilinde Morgoviç, Boladhan sırtlarından i'tibâren Pehlivan'a kadar olan mıntıkada müfrezelerimiz tarafından işgâl idilmiş ise de dört beş günden berü düşman bu mıntıkada müfrezelerimiz üzerine şiddetli bir sûretde ta'arruz itmekdedir.</p> <p>2. Düşmanın ta'arruzunda piyade kuvvetinden ziyâde top ve mitralyöz kuvvetleri vardı. Hatt-ı azâmi üç dört gün daha elimizdeki kuvvetle bu mıntıkayı muhafaza idebileceğimiz cihetle eğer bu müddet zarfında bize düşman kuvvetine mukâbil kıta'ât-ı nizamiye virûd itmeyecek olursa tehlike mevcûd olduğu.</p>	

		<p>3. Düşmandan iğtinâm idilen toplardan birisini Sebya mıntikasında münâsib bir mevzi'e yerleştirilmiştir. Diğeri de Borçka civarında şoseyi döğmek üzere şoseye yerleştirilmiştir. Piyade müfrezesi topçuya muhafız olmak üzere Sebya mıntikasına gönderildiği ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p>[17] Bu rapor üzerine heman o gice ve bu telgrafi getiren süvariyle Artvin'den çekilmek üzere ber-vech-i âtî telgraf virilmiştir.</p> <p style="text-align: center;">Borçka'da Rıza Beğ</p> <p style="text-align: right;">Büyük Cancarub 15-16.10.330</p> <p>Hopa'ya efrâdla beraber makineli tüfenk bölüğü gelecektir. Bunların seri'ân Borçka'ya aldırılmasıyla orada isti'mâlî ve erzâkımızın kayıkla Artvin'e sevki.</p> <p style="text-align: right;">8. Alay Kumandanı Ştanka</p>	
16. Kanun-ı evvel sene 330 kable'z -zevâl 8	Büyük cancarub	<p>Müfreze kıta'âtına ber vechî âtî emr virildi.</p> <p>Ba'demâ vukû' bulacak muharebelerde dünkü gibi 2000 metreden ateş edilmesi, 1000 metreden yukarısına ateş ider olursa ateş icrâ itdirilerek hemân bilâ istîzan formaları alunub ağırlığa gönderileceği binâ'en aleyh cebhaneyi dâ'ima nazar-ı dikkatte tutmaları her tabur doktorununun be-hemâ-hâl taburuyla beraber bulundurulması aksi halin mucib-i mesuliyet olacağı tebliğ idildi. Ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.</p>	Çünkü geride nakliye ve cebhane kolu ile menzil bulunmadığı gibi ordumuzdand a ma'lumât alamıyoduk
		<p style="text-align: right;">Büyük Cancarub 16 Kânûn-ı Evvel 330</p> <p>1. Vuku' bulan muhârebelerde umûm bölük birden ava çıkmayub yarım takım yarım takım ava çıkmalıdır. Eğer tabur kumandanı umûm bölüğün ava çıkmasını emr iderse o vakit icrâ idilmelidir. Vakt-i hazırda yaptığımız ta'limleri hatırlamanız lazımdır.</p>	

		<p>2. Önümüzdeki düşman ric'at etdi. Ardahan'a çekildi. Biz Ardahan'a doğru yürüyüşümüze devam edeceğiz.</p> <p>Yürüyüş tertibi</p> <p>1. taburdan üç bölük</p> <p>Topçu } Pişdâr Kumandanı Binbaşı Ali Fethi Beğ</p> <p>1. taburdan bir bölükden ma'iyetine 4 atlı</p> <p>3. tabur</p> <p>muharebe ağırlığı [3. tabur 1. taburun Milo Taburu } Kısım-1 Külli Kumandanı Binbaşı Tefrik Beğ'dir</p> <p>Pişdâr şimdi hareket idecektir. Kısım-1 külli pişdârı 500 metreden ta'kîb idecektir.</p> <p>3. Büyük ağırlık Cancarub'da kalacaktır.</p> <p>4. Ben pişdârla beraberim.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Çetelerede Bahâ'eddin Şâkir Beğ vâsıtasıyla şöyle bir emr tebliğ itdirildi.</p> <p>Ya'kûb Cemil Beğ müfrezesi Ardahan'ın şimâl ve solundan, Veli Beğ ma'iyetindeki çete ve Emin Beğ ma'iyetindeki gönüllü süvarilerde Ardahan'ın cenûb-ı şarkisindeki sırtlardan evvelce tebliğ edilmiş emr üzere hareket itmeleri bildirildi.</p> <p>Kıta'atın harbe girmeden evvel kuvveti ber-vech-i âfîdir. [18]</p>																									
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Zabit</th> <th>Efrâd</th> <th>Hayvan</th> <th>Top</th> <th>makineli tüfenk</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>22</td> <td>975</td> <td>104</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. alay taburu</td> </tr> <tr> <td>16</td> <td>980</td> <td>101</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. alay 3. tabur</td> </tr> <tr> <td>11</td> <td>258</td> <td>85</td> <td>3 cebel</td> <td>0</td> <td>Topçu</td> </tr> </tbody> </table>	Zabit	Efrâd	Hayvan	Top	makineli tüfenk		22	975	104	0	0	8. alay taburu	16	980	101	0	0	8. alay 3. tabur	11	258	85	3 cebel	0	Topçu	
Zabit	Efrâd	Hayvan	Top	makineli tüfenk																							
22	975	104	0	0	8. alay taburu																						
16	980	101	0	0	8. alay 3. tabur																						
11	258	85	3 cebel	0	Topçu																						

		5	268	24	0	0	İstihkâm bölüğü	İstihkâm bölüğü Yalnızçam'da n henüz müfrezeeye iltihâk idememişti.
		3	386	39	0	Ruslardan alınma 25'lik 2	Milo Taburu	
		1	29	35	Cebel	0	Süvari	
		58	2896	398	3	Rus 25'lik mitralyöz ü 2		
		<p>Çetelerin umûm kuvveti ise 1000-1500 arasında olduğu tahmîn ediliyordu. Kıta'at emirde zikr edilen sâ'atde hareket etdiler. Ardahan şehrinin bir sâ'at berisinde düşman süvâri keşf kolları müfrezeeyi işgâl itmek istedi ise de pişdâr bölüğü yürüyüşü bozmadan yalnız üç uc mezkûr süvâri tardı itdi. 16.10.330 kable'z-zevâl sa'ât 10.15'de Ardahan etrafını sahra istihkâm ile tahkim şehrin harice nazır evlerinde mazgallar yaparak icâb iden istihzârâtda bulunmuş ve tahminen 3 tabur piyâde iki batarya ve iki bölükden fazla süvarisi bulunan kuvvetle teması hasıl oldu. Düşman 2000-2500 metreden şiddetli ateş açdı ise de ehemmiyet verilmeyerek 1000-1500 metreye kadar ilerlendi. ve 1. tabura derhâl ta'arruz itmesi emri virildi ve tabur ta'arruza başladı topcudâ mevzi' alarak ateş küşâd itdi. Topcumuzun şarapneli kazaran ateş alarak topun birisi mu'attal kaldı. Yalnız iki top icrâ-yı fa'aliyete başladı.</p>						Karda topçularımızın endaht itdiği şarapnelerin nokta'-ı şikesti gözüküyordu. Bundan dolayı topçular müşkilâtda idi.
		<p>Milo Hudûd Taburu'nun nezdinde bulunan 2 makineli tüfenkle beraber Kars yolunu tutarak Ardahan'ı ihâta ile oradan ta'arrûz itmesi ve 8. Alay 3. taburda Ardanuş Ardahan caddesinin sağında yapılarak Ardahan'a ta'arrûz iden 1. taburun sağını iki bölükle temdîd itmesi ve diğer iki bölüğü de cebhe Ardahan olduğuna göre soldan vukû' bulacak olan bir tehlikeye karşı ihtiyât bulundurulması ve kısm-ı küllinin başında bulunan 8. Alay 1. tabur 4. bölük de müfrezesinin emrine tâbi' olarak sargı mahalli tesis idilen ve şose dahi köprü altında bulunması emri yâverle kıta'âta tebliğ itdirildi. Kıta'at verilen</p>						Bu sıra Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ kolundan uruldu ise de kıta'atın ma'lumâtı olmadı derhâl

	<p>emri hemân icrâya başladı. Düşman topcuları göz açdırtmayacak derecede şiddetli ateş idiyordu. Kıta'âtımız tarafından icrâ idilen harekât sanki bir manevra yapılıyormuş gibi muntazam oluyordu. Soğuk son derece idi. Efrâd ve zâbitân konuşmak için [soğuk dolayısıyla]çeneleri açılmıyordu. Efrâd üzerindeki elbise vesâ'ire hepsi donmuş bayağı bir odun halini almış idi.</p> <p>Kars yoluna sevk idilen Milo Taburu ve civardaki tepelere sevk idilen çeteler karın pek çok olmasından yürüyüşleri gâyet batî oluyordu. Ardahan'ın cenûbu şarkisinde icrâ-yı hareket itmesi emr olunan çete süvârieleri ise aynı hale ma'rûz kalmakla beraber kumandanları Emin Beğ'in şehâdeti üzerine de artık hiçbir iş göremiyorlardı. Ardahan'ın garbında hareket iden Ya'kûb Cemil Beğ müfrezesi güzel harb idiyordu. 1. tabur kumandanından ber-vech-i âtî rapor geldi. [19]</p>	yara sarılarak yine vazifeye devâm oundu
Öğle evvel sa'at 11. 55	<p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Ardanuş-Ardahan yolunun sağından</p> <p>16. 10. 330</p> <p>1. Taburun her üç bölüğü şosenin sağına ava çıkarak harb itmekte bulunmuş ve epeyce ilerlemiştir.</p> <p>2. Yaralılarımız epeyce olduğu ve bunları geride köylülerden vesâ'it-i nakliye ile kaldıran bulunmadığı cihetle bunların kaldırılmaları esbâbının istikmâliyle 3. taburun biraz daha sür'atle taburu takviyeye sevk edilmiş ve taburumuza da küçük ağırlıktan hiç olmazsa iki sandık kırılarak paketlerle biraz cebhâne yetiştirilmesine muntazırım.</p> <p>3. Tabur tabibi de ilk müsâdeme ile berâber bir güne kadar beraberindeki sıhhiyye neferleriyle beraber hal-ı gaybubiyetde olduğundan mûmâ-ileyhin de geride olup olmadığının ve geride ise tesîs ideceği sargı mahallinde yaralıları celb itdirerek icâbının icrâ itdirilmesine emr buyrulması.</p> <p>4. Düşman cephemize 800-1000 metre mesâfede olub</p>	

avcılarının bazıları ric'ate yüz tutar gibi olduklarından 3. taburumuzu takviyeyi tesrî idi. Topcumuzda biraz daha fevkâlâ'delik gösterirse muvaffak olunabileceği ümidinde olduğumu arz iderim.

1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali

Bu rapor üzerine 3. Tabur ihtiyâtında bulunan iki bölükden birisi ile müfrezenin emri altında bulundurulan 4. bölükde harb itmekde olan 1. taburun solunu [Ardahan şosesinin solunu] temdîd itmesi emri virildi. Müfreze ihtiyatında yalnız 12. bölük bulunmakta idi. İstihkâm bölüğü ise büyük ağırlığın geçidden geçirilmesi ve telefonun temdidi için geride bırakılmıştı. Harb kemâl-i şiddetle devâm idiyordu.

Ber-vech-i âtî zamanlarda isimleri muharrer yaralı zabitanla efrâd-ı sargı mahhaline viruda başladı.

2. bölük	Mülâzım-ı evvel	Muharrem Efendi	Ba'de'z-zevâl 1 [mumâ-ileyh 17. 10. 330'da vefât itdi.]
1. bölük	Mülâzım-ı evvel	Lütfi Efendi	2 iki yirinden
1. tabur tabibi	Binbaşı	Tahsin Beğ	1 sargı mahalline gelirken
12. bölük	Yüzbaşı	Ferhad Beğ	3
10. bölük	Mülâzım-ı evvel	Fettah Efendi	2
1. bölük	Yüzbaşı	İzzet Efendi	2
11. bölük	Mülâzım-ı sâni	Yusuf Ağa	3
1. bölük	Mülâzım-ı sâni	Salbaver ^{سالبور} Efendi	4

Ber-vech-i âtî zabitanında şehid oldukları haberi geldi.

9. bölük kumandanı yüzbaşı İzzet Beğ ba'de'z-zevâl 4'de

9. bölük mülâzım-ı sâni Ali Efendi 3. 30'de

Sargı mahallinde yalnız 3. tabur tabibi icrâ-yı vazife idiyordu. 1. tabur tabibi mahall-i

	<p>Efrâddan da yaralılar çokca olduğundan çünkü avcı hattı geriye dönmüş zannolunuyordu. Arazi gayet düz olduğundan yaralıların sargı mahalline gelmesi gayet güç olurdu. Gelen yaralıların yaralarını sarmak için be-heme-hâl elbiselerinin kesilmesi icâb ediyordu. Zira soğuktan elbiseler donmuş olduğundan çıkarmak kâbil değildi. Yaraları sarılan efrâd Küçükancaru'ya sevk edilmekte idi. Efrâd-ı Osmâni dilâverlerine layık bir sûrette cidden kemâl-i hâhişle [20] harb itmekde idi. Milo ve çetelerde ta'arruza başlamıştı. Düşman topcusu 9. , 11. bölükleri fazlaca ısrâr ittiğinden müfreze ihtiyâtında bulunan bir bölük iki takımı ile mezkûr bölüklerin takviye edilmesi emr olundu. Geride bir takım kalmıştı. Binâ'enaleyh geride bulunan istihkâm bölüğüne ber-vech-i âtî emirler Çerkes atlılarıyla gönderildi.</p> <p style="text-align: center;">İstihkâm Bölüğü Kumandanı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan Önünden 16.10.330 Ba'de'z-zevâl sa'at 5</p> <p>Sür'at-ı mümkün ile müfrezeyle iltihâkınız kumandan beğîn emirlerine atfen arz iderim.</p> <p style="text-align: right;">8. Alay Yaveri Mülâzım-ı evvel Mehmed</p> <p>İkinci emr</p> <p style="text-align: right;">Ardahan Önünden 16.10.330 Ba'de'z-zevâl 5. 30</p> <p>Gice gündüz dimeyüb sür'ât-ı mümkün ile Ardahan önünde harb iden müfrezeyle iltihâkınız kumandan beğîn emirlerine atfen kemâl-i ehemmiyetle arz iderim</p>	<p>mezkûra gelirken yaralanmıştı. Topçu ve istihkâm doktorları Küçükancaru b'da kalmışlardır.</p>
--	--	---

		<p style="text-align: right;">8. Alay Yaveri Mülâzım-ı evvel Mehmed</p> <p style="text-align: center;">1. Tabur Kumandanlığı'na Cephane tükenmiştir. Heman cephane yetiştirilmesi Bölük Yüzbaşı Vâsıf</p> <p>İlyas çavuşla bir buçuk sa'at kadar evvelisi geriden cebhâne istemiştim. Şimdi hemân her bölüğe dörder paket cebhânenin varakayı gönderdiğim nefer mahalli göstermek üzere kuvvâ-yı ihtiyâtiyede ki efrâd vasıtaıyla sevki zınında Müfreze Kumandanlığı'na takdim.</p> <p style="text-align: right;">16.10.330 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali</p>	
16-17 Kanun- ı evvel sene 330 sa'at 6. 30		<p>Bu raporun virudundan evvel taburun 1. raporu üzerine ihtiyatdaki efrâdla cephane sevk edilmişti. Ve ol suretle haber göndererek yine cephane sevk itdirilmiştir. Düşman Ardahan şehrinde ba'zı yerleri yakmağa başladı. Kıta'âta derhâl bütün cepheden şehre hücûm edilmesi emr olundu. İstihkâm bölüğü de ba'de'z-zevâl sa'at altıda marş marşla müfrezeye iltihak itmiş ve ihtiyât bırakılmışdı. Akşamda yanaşmakda olduğundan bütün cepheden Allah Allah sada-yı nusret intihâsıyla şehre her taraftan hücûm vâki' oldu. İstihkâm bölüğü de şose üzerinden hücum kollarının gerisinden hücûma iştirâk itdirildi. Her taraftan şehre girildi. Düşman bir çok mahalleri ateşlediğinden şehir bir yangın halinde idi. Ber-vech-i âtf emr tebliğ itdirildi.</p>	Hava gayet soğukdu. Etrafımızda bir iki metre kar var.
		<p style="text-align: center;">1. , 3. Tabur Topçu ve İstihkâm Bölüğü Kumandanlıkları'na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan</p>	

	<p style="text-align: right;">16-17.10.330 Ba'de'z-zevâl 7</p> <p>1. Taburlarımız Kars yolunca şehrin hâricine gidecek ve orada müstahkem müdâfa'a mevki'i tutacaksınız ve orada sebât idiniz kat'iiyen efrâdı toplu bulunduracaksınız.</p> <p>2. Düşmanın mikdârıyla ne cihete firâr itdiğini bâ rapor bildireceksiniz. İstihkâm bölüğü de toplu olarak yolunun mebde'inde bulunub emrime tâbi' olacaktır. Topcu heman Kars yolunu tutacak. [şâyet yol boş ise]</p> <p>3. Ben Kars yolu mebde'indeyim.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>[21] Kıta'ât emr olunan mahale vasıl oldu. Yaverle kıta'âta ber-vech-i âtî emr şifâhen tebliğ itdirildi. 1. tabur Ardahan şehrine girerken Oltu-Ardahan yolu medhalini tutacak ve nevbetcilerle te'mîn-i emniyet idemeyerek yola arabalarla mevâni'i fer'iyeye yapacak. Diğer efrâd mezkûr yol civârındaki kışlada kalacaktır.</p> <p>3. tabur aynı vazifeyi Kars yolu medhalinde yapacak.</p> <p>İstihkâm bölüğü Kutayis yolunu mevâni'i fer'iyeye ile kapattıktan sonra bir münâsib bir kuvvet bırakacak mütebâki askerle kal'ada kalacaktır.</p> <p>Topcu kışlada kalacaktır.</p> <p>Milo Taburu Ardahan'ın cenûbunda Kirmân Köyü'nde kalacak ve emniyeti istihsâl idecekdir. Ben Ardanuş'dan Ardahan'a gelen yolun medhalinde bir İslâm Beği'nin evinde olduğum ve yarın tabur ve bölük kumandanlarının sâ'at kable'z-zevâl 9'da karargâha gelmeleri tebliğ itdirildi. Bahâ'ddin Şâkir Beğ vasıtasıyla Yakub Cemil Beğ müfrezesinin Kutayis yolu civarında emniyet tertibâtı</p>	
--	--	--

		<p>olarak oradaki evlerde iskân itmesi diğer çetelerin şehirdeki kışlalarda iskân itmeleri bildirildi.</p> <p>Rusların yapmış oldukları yangını söndürmek mümkün değildi. Artık tamamiyle yanub bitmesine terk idildi.</p>	
17 Kanun-ı evvel sene 330	Ardahan	<p>Tabur ve bölük kumandanları dün akşam emredilen sa'âtde karargâha geldiler dünkü muharebede umûmun gösterdiği gayrete teşekkür idildi</p>	Hava gâyet soğuktur. Etrafımızda kar vardır.
		<p>İstihkâmdan bir takım ve 3. tabur tabibi vasıtasıyla şühedânın toplatdırılması ve yarın merâsim-i mahsusâ ile defn idilmesi.</p> <p>Yaralılar için muntazam evler intihâb olunması ve bu vazifelere de nezâret itmek ve icrâ itdirmek üzere Ardahan şehrine merkez kumandanı tayîn idilen 3. tabur binbaşısı Tevfik Beğ me'mûr olduğu.</p> <p>Ardahan şehri mutasarrıf vekili bulunan Lazistan meb'usu Sudî Beğ'le beraber teşrîk-i mesâ'î iderek civardaki me'kûlât-ı vesâ'îrenin toplatdırılması merkez kumandanlığına emr olundu. Ardaneş-Ardahan-Oltu caddesinin kasabaya giren mahallenin tahkim ve takviyesi, 1. tabura Kars yolu medhalinde 3. Tabura Kutayis yolunda istihkâm ve her üç mahalinde tel örgüleriyle mevâni'î fer'iyye yapması ayruca istihkâm bölüğüne Milo Taburu'na bulunduğu Kirmân Köyü'nün münâsib mahallerine siperler inşâ itmesi emr olundu.</p> <p>Ardaneş'dan Ardahan'a henüz telefon temdîd idilmemişti.</p> <p>Ber-vech-i âtî râpor süvari-i mahsûsla Ardaneş'a gönderilmiş. ve oradan da telefonla Artvin'e virilerek Artvin'den telgrafla mahallerine keşidesi emr ve tenbîh olunmuşdu.</p>	

Başkumandanlık vekâletine kumandanlıklarına

3. Ordu ve 10. Kolordu

Ardahan'dan

17.10.330

1. 15.10.330 Kinzodamal ve civarında hareketle Ardahan'a iki sa'at mesafede Kazaklarla ufak bir müsâdemede bulduk gıceyi Bağdad, Büyük Cancarub [22] Mihailoski ^{میخائیلوسکی} Köyleri'nde geçirdik.

2. 16.10.330 Ardahan'da 300 piyâde 1000 Kazak 6 sahrâ topu iki mitralyöz Ceneral Ehen'in ^{عنه} kumandasında olduğunu öğrendik sa'at dokuza doğru nizâmiye cebheden Yakub Beğ ve Cemil Beğ'in müfrezesi şimâl ve soldan Veli Beğ ma'iyetindeki piyâde ve Emin Beğ ma'iyetindeki süvariler çıkub ve sağdaki sırtlardan muhârebeye başladık. Düşman mevzi'inin rüchâniyyetden yaptığı siperlerden istifâ'de iderek akşama kadar muhârebe devâm ve bir çok yaralı ve şehid virildikten sonra akşamın hulûlini müte'âkib her tarafda vuk'ubulan hücumu görerek düşman şehrin mühim bir çok aksâmına, cepaneliklere kısmen erzâk depolarına ateş vererek ric'ât itmiş ve sa'at yedide şehir nizâmiye ve gönüllüler tarafından işgâl edilmiş ve aynı zamanda şehrin evvelce işidildiği üzere Kazak ve piyadeler tarafından yağma idildiği görülmüşdür.

3. Düşmandan mecrûh ve sağlam olmak üzere 16 esir vardır. Düşman burada ahâli-yi islâmiyeye çok mezâlîm icrâ iylemiş ve bir çok köylüleri süngülemiş ve hatta bir danesinin gözlerini oyduktan sonra öldürtmüşdür. Bu yaralı köylüler bizim taht-ı tedâvimizdedir.

4. Düşmanı ta'kîb için Kars yoluna gönüllü piyâde ve süvari sevk edilmiş ise de Ruslar Ahikelek ^{آهیکلک} yolundan kaçmak i'tibarıyla büyük bir zâyî'ât irâz idilememişdir ve bi'l-hassa süvâri kumandanı jandarma Yüzbaşısı Emin Beğ'in şehâdeti üzerine süvarilerin kısmen dağılması esir idilmek üzere bir ufak Kazak müfrezesinin firârına sebep olmuşdur.

5. Birçok mühimmât-ı harbiye, edevât-ı istihkâmiyye, telgraf, telefon levâzımâtı pek çok zahire eşyâ, araba, kızak vesâ'ire elde edilmiş ise de henüz aranılmakda olduğundan mikdârı bilâhare bildirilecektir.

6. Düşman mevzi'inin ve topçu ateşinin rüchâniyyeti ve kuvvetinin kesretine rağmen askerimizin açık ovoidan siperleriyle tâhkim edilmiş mevzi'ine ta'arrûz hususunda gösterdikleri sebât ve secâ'at şâyan-ı şükrandır. İlk evvel şehre şimâlden dâhil olan Ya'kûb Cemil Beğ gönüllü[leri]dir.

7. Şühedâ ve mecrûh olan fedâkâr zâbitlerin isimleri bilâhare bildirilecektir.

Müfreze Kumandanı Ştanka

Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin Şakir

16.10.330 Ardahan önündeki muhârebede verilen zâyî'ât ber-vech-i âtî idi.

Şehid		Mecrûh		Gâ'ib		
Zâbitân	Efrâd	Zâbitân	Efrâd	Zâbitân	Efrâd	
1	59	4	193	0	0	8. Alay 1 tabur
2	81	3	193	0	15	8. Alay 3 tabur
0	0	0	9	0	0	Topçu
0	3	0	4	0	0	İstihkâm bölüğü
0	3	0	5	0	0	Milo Taburu
3	146	7	404	0	15	Yekûn

Bir dipesne tâbi' olamadıklarından mikdâr-ı hakikelerini anlamak mümkün olamıyordu.]

Çetelerden iki zâbit ile 20,30 kadar şehid ve 3 zâbit 100 kadar

		yaralı vardı. Şehidler toplatılmakda yaralılarla hastalarve ayaklarından donanlar şehirdeki hastanelere sevk olunmakda idi.	
		<p>[23] Müfreze süvari takımına bi'z-zât takım kumandanının Çıldır istikâmetine iki küçük zâbit keşf kolunun da Tiflis ve Kutayis istikâmetlerinde keşfiyâtda bulunmaları emr olundu ve hareket itdiler. 10. Kolordu'dan bizimle irtibât te'sîs itmek üzere gönderilen bir zâbit keşf kolu İd'den hareketle Artvin-Ardanuş tarikiyle Ardahan'a gelmiş ise de müfrezeyi tenvîr idememiştir. Ordunun Oltu'yu aldığından ve ne vaziyetde olduklarından bir haber viremediği gibi bir emir de getirememişdi.</p> <p style="text-align: center;">Merkez Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan 17-18.10.330</p> <p>Oltu istikâmetinden top sadâsı işidilmekte olduğu devriyeden şimdi aldığım ma'lûmata mekte-i beyân olunur.</p> <p style="text-align: center;">Mutasarrıf Vekili Lâzistân Meb'ûsu Sudî</p> <p style="text-align: center;">Berâ-yı ma'lûmât Müfreze Kumandanlığı'na takdim 17-18</p> <p style="text-align: right;">Bade'z-zevâl sa'at 10</p> <p style="text-align: center;">Merkez Kumandanı Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
		Bu rapor üzerine kıta'âtın bir kat daha müteyakkız bulunması devriye keşf kollarının vazifelerine daha ziyâde dikkat itmeleri kıta'ata şifâhen yâverle tebligâtda bulunduruldu. Erzurum vâlî Beğ vasıtasıyla başkumandanlık vekâletine ber-vech-i âtî telgraf virildi.	Ardahan'dan virilen telgraflar süvâri vâsıtasıyla Ardanuş'a gönderülüb oradan Artvin'e telefonla virilüb Artvin'den de telgraf çekilmekte idi
18 Kanun-ı evvel sene 330	Ardahan	Erzurum Vali Beğ Vasıtasıyla Başkumandanlık Vekaleti'ne	Ardahan 18.10.330

Ardahan'da istihkâm deposunda bomba atmak bastonu, halât, kazma, kürek, gemi demiri marangoz, demirci edâvatı vesâ'ire olmak üzere beş bin lira kıymetinden fazla edâvât-ı istihkâmiyye mevcûddur. Bunların bir kısmını askerimize i'tâdan sonra mütebâkisi Kars için burada hıfz idilmiş veyâ geriye gönderilmesi münâsib olacağına iş'ârı ma'rûzdur.

Müfreze Kumandanı Ştanka

Zevâli sa'at 12'ye doğru Alagöz Köyü ve civarındaki köy ahâlisi Ardahan'a koşuşmağa başlamaları üzerine meselenin tahkiki ve neden dolayı şehre koşmakta oldukları sorduruldu. Cevab olarak Kazakların köylerine hücum iderek ahâliyi katli'âm itmekte olduğu bildirildi. Hemen Veli Beğ çetesiyle gönüllü süvârileri Alagöz Köyü'ne gönderildi. Orada icâb-ı hâle göre tertibâtda bulunmaları ve süvârinin de keşifde bulunarak bâ rapor bildirilmesi ile 7. tabur ile istihkâmın Kars yolu medhâlinde 1. tabur Oltu, Ardahan yolu medhâlinde müctemi' bulunmaları ve topcunun emr-i ahire intizâr itmesi ve karargâhında Oltu yolundaki yüksek tepede bulunduğu bildirildi.

Mesele otuz kırk Kazağın mezkûr köylere gelmelerinden ileri gelmiş olduğu anlaşıldı.

Dün gönderilen keşf kollarından şu ma'lûmât alındı.

Düşmanın iki tabur piyadesinin sol cenâhı Çıldır Gölü'ne müstenid bulunduğu Kutayis istikâmetindedir. İki Alay mızraklı süvarisi bulunduğu anlaşıldı.

Kirmân Köyü'ndeki Milo Taburu'ndan ber-vech-i âtî rapor virûd itdi. [24]

Müfreze Kumandanlığı'na

Kirman'dan

17-18. 10. 330

	<p>Bu gece sa‘at on ikiyi kırk beş gece birkaç top sadâsının Ardahan cihetinden endaht edildiği işitilmiştir. Hakikatın emr ü iş‘ârı</p> <p style="text-align: right;">Milo Tabur Kumandanı</p> <p style="text-align: center;">Hakkı Beğ</p> <p>18.10.330</p> <p>Bu rapor hâmilini ileri karagol postası içeriye bırakmadığından geriye i‘ade itmiştir. Şimdi yine top sadâları işidilmektedir. Sıhhatının emr ve iş‘ârı şimdi de Acem Köyü olan Alagöz karyesinden tüfenk sadâsı işidilmektedir. Tahkikine adem-i mahsûs gönderilmiştir.</p> <p style="text-align: right;">Milo Tabur Kumandanı Hakkı</p> <p style="text-align: center;">ber-vech-i âtî cevâb virildi.</p> <p style="text-align: center;">Milo Taburu Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan’dan</p> <p style="text-align: right;">18.10.330</p> <p>1. Şimdilik bir şey yoktur. İşidmekte olduğunuz top sadâları 10. Kolordu tarafından atılmış olsa gerekdir. Ma‘-haza müteyakkız bulununuz. Oltu’dan Kars’a doğru çekilmekte bulunan düşman kıta‘âtı sizin yakınınızdaki geçmekte bulduklarından ona göre müteyakkız davranılması</p> <p>2. Alagöz sırtlarını tutmak üzere gönüllü süvâri ve çete efrâdı müfrezeleri gönderilmiştir. Yanlışlığa mahal vermeyiniz.</p> <p style="text-align: right;">Müfrezeye Kumandanı Ştanka</p> <p>Ordudan gelen süvari zâbiti bugün tekrâr geriye dönmüştür. Mûmâ-ileyh, Ardahan’ın alındığını ve iki tabur piyâde ve bir bölük mitrâlyözle bir sahra bataryasının 10. Kolordu’dan yetiştirilmesi için</p>	
--	--	--

	<p>kumandan tarafımızdan arz-ı ma'lûmâtda bulunması emr ve tenbîh idildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Kirman'dan 18.10.330</p> <p>1. Ber mûcib-i emr dünki gün Kirmân Köyü'ne gidildi. Bu akşamlık icâb iden tertibât alındı.</p> <p>2. Bugün lâzım gelen nikat-ı mühimmede siperler yapılmakda ve iktizâ iden mahalde bir takım konarak Ardahan-Oltu yolunun şer' ve muhafazası te'min edilmektedir.</p> <p>3. Ardanûş tarikiyle gelen 10. Kolordu keşf kolu kumandanı avdetde Oltu tarikiyle gideceğini ifâde iderek kılavuz olmak üzere iki nefer talebinde bulunmuş ve rehber olarak köylüden iki atlı virilmiştir.</p> <p>4. Muhitimizde düşman olub olmadığı ve nere de bulunduğu ve kuvveti neden ibâret olduğunu anlamak için müte'addid keşf kolları çıkarılmış ve alınan ma'lûmâtda yakınımızda düşman olduğu anlaşılmıştır.</p> <p style="text-align: right;">Milo Tabur Kumandanı Hakkı</p> <p>Emr-i ahire intizârda bulunması emr olunan topçunun Kars yolunun medhalindeki istihkâmlara mevzi'e girmesi emr olundu.</p> <p>Bütün kıta'âtın ilerülerine keşf kolları göndermeleri ve idinecekleri ma'lûmâtı müfrezeeye bildirmeleri tebliğ olundu.</p> <p style="text-align: center;">[25] Sekizinci Alay Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan'dan 19.10.330</p> <p>1. Bugünkü vuku'ât üzerine Alagöz'e giden çetelerden bir kısmının şimdi avdet ittiğini gördüm.</p>	
--	---	--

	<p>2. Bu çetelerden idilen tahkikâtdan Alagöz Köyü'nden bir mikdar bizim çete efrâdının bulunduğu köy civarında diğer bir köyde yine çete efrâdımızın bulunduğu ve o cihetin taht-ı te'mine alındığını söyledi.</p> <p>3. Bu günkü vuku'ât ise kırk kadar Kazağın köye ta'arrûz iderek ahaliye işkence idildiği ve muahharan def' olub gitdiği.</p> <p>4. Alagöz Köyü'nün şimâl cihetine keşf olarak yigirmi kadar bizim çete efrâdında gönderildiğini ilaveten söyledi.</p> <p>5. Avdete değin mütebâki çete efrâdının kasabaya doğru gittiklerinden ihtiyât bulunmak üzere kendilerini kasabadan celb iylemek üzere bir posta neferi gönderdim. Virûdunda emr-i âlileri üzere Ardahan-Kars caddesi üzerinde kuvvetli bir keşf kolu izâm ve lazım gelecek o emr-i vazifeyi vireceğim tensib buyrulduğu takdirde mezkûr çetenin kasabadan nezdime gelinceye kadar bir müddet geçeceğinden topçuların nezdinde bulunan çete efrâdından iş bu keşf kolu vazifesinin ifâsını arz-ı istirhâm iderim.</p> <p style="text-align: right;">3. Tabur Binbaşı Ahmet Tevfik</p> <p style="text-align: center;">Ardahan'da Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Kirman'dan 18.10.330</p> <p>1. Sasadil ^{سasadil}, Zaryan ^{زریان} karyelerine gönderdiğim keşf kolları şimdi geldi. Sasadil karyesi Ermeni olmak hasebiyle Alagöz karyeliler mezkûr karyeyi yağma itmek üzere ta'arruz etdikleri esnâda Ermenileri götürmek için gelen 160 atlı Kazak, Alagöz karyesine ta'arruz iderek bir iki haneye ziyân virmişlerse de derhâl ric'at itmişler. Milo süvâri Alayı tarafından Sasadil karyesine ta'arrûz olunacağı haber alınmıştır.</p> <p>10. Kolordu'ya mensûb keşf kolu kumandanı tarafından alınan rapor lefen takdim kılındı.</p>	
--	--	--

		<p style="text-align: center;">Milo Taburu Kumandanı Hakkı</p> <p style="text-align: center;">Rapor sureti</p> <p style="text-align: center;">Huzûr-ı Alîlerine</p> <p style="text-align: center;">Rıf'atlû efendim</p> <p>Bugün Oltu şosesini takiben Boladin ^{بولادین} Köyü'ne kadar giddik. Sasadil Köyü'nün Rum ve Ermenileri Göle'ye doğru bütün eşyâlarını alub kaçıyorlardı. Tahkikât neticesinde Sasadil'e 150 Kazak gelerek oranın Ermenilerini Göle'ye doğru gitmelerini ve Göle'de, Hakam'da ^{حکامه} Ruslar olduğundan kendilerini himâye ideceklerini söylemişlerdir. Bunun üzerinde bizde o yoldan gitmeyerek Şadivan Kinzodamal, Pancerot üzerinden gitmeğe karar virdik inşallâh o cihetleride anlar zât-ı âlînize yazarım. 18. 10. 330</p> <p style="text-align: right;">Süvari Zâbiti Zeki</p>	
19 Kanun- ı evvel sene 330	Ardahan	<p>Müfreze i'âşe cihetinden gâyet rahattır. Ardahan ve civarında ki köylerde elimize giçen erzâk bir kolorduyu bir sene mükemmel sûretde i'âşe iderdi. Şehirde insandan [yerli ahaliden] mâ'adâ her şey mevcûddu.</p>	Hava açık çok soğuktur.
		<p style="text-align: center;">[26] Ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze emri</p> <p style="text-align: right;">Kable'z-zevâl sa'at 9 Ardahan'dan 19.10.330</p> <p>1. Düşman Kars istikâmetine giden yol üzerindeki geçidi 50-60 süvarisi ve iki takım piyâdesiyle işgâl itmekdedir.</p> <p>2. Her tabur her ihtimâle karşı hazır bulunarak mevziler kurbundaki hanelerde kalacaklardır. Her tabur ileri mevzilerde ikişer takım bulunduracaktır. Ve bu takımlar siperlerde kâlub yalnız gözcülerle etrâfi tarrassud idecekdir.</p> <p>3. Taburlar buldukları mevzi'lerde soğukdan muhâfaza içünde</p>	

	<p>siperler dahiline mahall-i mahfuz yapub ot vesâ'ire ileistirâhatını te'min ideceklerdir ve mevzilere girmek için muntazam rah-ı mestûr yapacaklardır.</p> <p>4. Süvari keşf kolu kumandanı mülâzım-ı evvel Kazım Efendi keşfiyâtda bulunacağından derhâl yanıma gelecektir.</p> <p>5. Topçu mevzi'in de kalacaktır ve toplar şiddet-i birûdetden nâşî katiyen isti'malden sakıt olmayacaktır.</p> <p>6. İstihkâm emr-i mahsûsı mûcibince mevâni'i fer'iyeye ve tel örgisi yapacaktır.</p> <p>7. Milo Taburu makineli tüfenklerini mevzi'lerin bulunduğu iki tepe arasındaki mahalle vaz' idecektir. Bu sûretle Kars Ardahan yolunu geçide kadar ateş altında bulunduracaktır. Makineli tüfenklere sakfali ve siperli mahal inşâ idilecektir. Taburun mütebâkisi şehrin medhâlinde Oltu ve Şavkat yolarının müdâfasını te'mîn idecektir. Ve bu yolların imdâd-ı virûduna kadar müdafa'ya hazır bulunacaktır.</p> <p>8. Çete efrâdına emr-i mahsûs virilmiştir. Şimdi iki süvâri ileri mevzi'i [Kars yoluna] gidecek birisi orada kalub diğeri icâb itdikce haber getirecektir.</p> <p style="text-align: center;">Müreteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Haşiye</p> <p>Düşman top atışı itdikce taburlar mevzi'de bulunacaktır.</p> <p>Süvâri keşf kolları zâbitine şimdi tarafımdan intihâb ideceği 15 atlı ile Ardahan-Oltu yolundan 10. Kolordu'ya hem irtibât ve hem de müfrezeye iki tabur piyade bir sahrâ bataryası ve mitralyöze ihtiyac-ı şedidemiz olduğunu ve vaziyetimiz hakkında da ma'lûmâtda bulunması emr idildi. [düşmana geçmek tehlikesine mebni emr şifâhen virilmiştir] Süvâri hemân hareket itmiştir.</p> <p style="text-align: center;">Mevzi'lerden ber-vech-i âtf rapor virûd itdi.</p> <p>1. Düşmanın takriben 72 atlısı ile bir bölük piyâdesini gördüm. Mesâfesi 2500'dür.</p> <p>2. Düşmanın dört topu vardır. Endahta başladı bizim piyâde atışı</p>	
--	--	--

	<p>henüz başlamamıştır.</p> <p style="text-align: right;">19.10.330 İlerü Karagol Kumandanı Mülâzım-ı Evvel Mehmed Yaşar</p> <p>İş bu rapor aynen takdim kılınmıştır. Şimdi virûd iden müfreze emri mûcibince tabur şimdi kasabanın şark sırtlarındaki hanelere götürülmektedir. Oraya vusulümüzde mevzi'ler iki takımla işgâl idilecektir. Gice top muhâfızı bulunan Artvin taburu efrâdının değiştirilmesi hakkında tabura bir emr verilmeyüb ancak o tepenin cephesinden i'tibâren sola doğru bulunan siperlerin üç takımla işgâli [27] emr idilmiş olduğu cihetle o vechile ahz-ı mevki' olunmuş idüğü arz olunur.</p> <p style="text-align: right;">19.10.330 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali.</p> <p>Ber-vech-i âtî telgraf keşide kılınmıştır</p> <p style="text-align: right;">Ardahan'dan 19.10.330</p> <p>Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretleri'ne</p> <p>1. Ardahan'ı aldık. Fakat hasta, mecrûh, şehid zâyi'atımız vardır.</p> <p>2. Düşman bizi Kars ve Ahılkelek yolları istikâmetinden muhâsara vaziyeti alıyor. Ric'ât iden düşman Ahikelek'den çekilmiş olduğu halde Kars yolundan gelmesi Kars'dan kuvvâ-yı imdâdiye geldiğini gösteriyor, gerimizde boşdur. Müte'addid yollara hakim olan Ardahan'ı elde tutmak pek mühimdir.</p> <p>3. 10. Kolordu'dan dört gün evvel bir zâbit gelmiş ise de bizi layıkıyla tenvir idememiş ve irtibât te'sis itmemiştir. Te'sis-i irtibât için süvâri gönderilmiştir.</p> <p>4. Eldeki kuvvet ve esliha ile Ardahan'ı müdâfa'a mümkün</p>	
--	---	--

		<p>değildir. İki tabur piyâde bir batarya sahrâ topu iki mitralyöz sür'at-ı mümkünle ile 10. Kolordu'dan bize iltihâkı elzemdir</p> <p>5. Aynı zamanda bir kuvvet Kars ile Ardahan arasından bizim önümüzde bulunan düşmanı ihâtaya çalışırsa pek muvâfıktır, zan eyleriz.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Düşman bugün Kars yolundan mevzi'lerimize ara sıra top atmışdır. Piyâde muharebesi olmadı.</p>	
20 Kanun- 1 evvel sene 330	Ardahan	<p>Borçka'da Rıza Beğ'den alınan telgraf sûreti.</p> <p style="text-align: center;">Ştanka Beğ'e</p> <p>1. Düşman evvelce arz edilmiş bulunan müdafâ'a mevzi'mize bütün cebhe boyunca şiddetle ta'arüz itmekdedir.</p> <p>2. Dünden berü elimizde ki bütün vesâ'itle mukâbele idilecek ise de düşmanın müte'addid top ve mitralyözüne tûl-ı müddet mukâbele idilemeyeceği tabî'i bulunmağla nihâyet iki üç güne kadar bir kuvve-i nizâmiye gelmediği sûrette tehlikenin muhakkak olduğu ve bütün yolların düşman tarafından işgâli muhtemel bulunduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p>Gönüllü süvâriden alınan rapor sûreti</p> <p>Ardahan-Gürcübeğ Bangisi بانتبى istikâmetindeki keşfe da'ir rapordur.</p> <p>1. Zevâli sa'at 9.5'de Ardahan'dan hareketle bir sa'atde Gürcübeğ'e ba'dehû Bangisin 2000 metre kadar girişine [Gürcübeğ'e taraf olan yol üzerindeki ve sondaki tepeye] gidildi. Oradan tarassüd edilerek Bangisi'n tahminen garbindeki taşlık sırtda düşmanın yigirmi atlısı kadar bir kuvveti var idi. Yayacağı'na inerek köye ateş idiyorlardı. Ateş seyrekçe idi. Köyden mukâbele idiliyordu. On dakika sonra sırtın garbindeki yoldan on beş atlı kadar daha sırta</p>	Havada sis var soğuk ziyâdır.

geldi. Yolda da arka ve solumuzun düşman tarafından [28] alınacağı haberi virildi. Geri gelerek Gürcü Beğ'in 1500 metre ilerisindeki tepenin [Bangis'e doğru olan] altındaki derede on beş atlı kadar düşman görüldü. On neferle ateş itdirilerek düşman Göle yerine doğru ve dağa yukarı kaçarak yemişliğe girdi. Yiğirmi dakika kadar beklendi ise de bir taraftan bir şey zuhûr itmedi. Gürcübeğ'e gelindi Gürcübeğ'deki çete ve gönüllü efrâddan on beş nefer mezkûr büyük tepeyi tuttu. Bir sa'at sonra avdet iyledi.

2. Düşmanın maksadı Kars yolundaki mühim noktayı tutmak ve Kars yolunu kesmektir.

3. Köylülerden alınan zayıf ma'lûmâta nazaran düşmanın süvâri kuvveti pek çok hatta bini mütecâviz imiş.

Süvâri Çete Alayı Kumandanı Vekili
Bekir Sıdkı

Borçka'da Rıza Beğ'e ber-vech-i âtî telgraf virildi

Ardahan'dan
20-21.10.330

Borçka'da Rıza Beğ'e

1. Mitralyöz oraya ve almış iseler kâyıkla Artvin'e, Artvin'den kızak veyâ araba vasıtasıyla Ardahan'a sevke himmet delâlet buyurunuz.

2. Borçka'dan çekilecek olursanız iki topla piyâdeleri Ardahan'a hemân i'âde idiniz.

3. Artvin'den gönderdiğimiz birkaç yüz gönüllüye tesâdüf ideceksiniz.

Kumandan Ştanka

Bugün ne top ne de piyâde muhârebesi olmuşdur. İstihkâm bölüğü kemâl-ı kermî ile tel örgüleriyle mevâni'i fer'ıyyeye çalışmaktadır. Müfrezede bu sa'at bugün 10. Kolordu'nun pişdârları

		<p>Oltu, Ardahan yolu üzerinden çıkacağı intizârında idi.</p> <p style="text-align: center;">Tabur Kumandanlığı Huzûr-ı Alîsine</p> <p>Sa‘at on bire yigirmi kala Kars yolundan takriben 1000 metre mesâfede tarlaya inmek isteyen bir düşman süvâri keşf kolu görülerek üzerine nevbetçiler tarafından ateş idilerek def‘ idildiği ve başka bir şey olmadığı ma‘rûzdur. 20-21. 10. 330</p> <p style="text-align: right;">4. Bölük Mülâzım-ı sâni Hüsni Sa‘at 14.10 Takdim 20-21minhü 1. Tabur Binbaşı Ali</p>																																																	
21 Kanun- ı evvel sene 330	Ardahan	<p>Müfrezenin bu günkü kuvvesi ber-vech-i âtfi idi.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Zabit</th> <th>Efrâd</th> <th>Hayvan</th> <th>Top-ı cebel</th> <th>Mitralyoz Ruslardan iğtinâm idilen [25’lik]</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>17</td> <td>723</td> <td>104</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. Alay 1. tabur</td> </tr> <tr> <td>12</td> <td>691</td> <td>102</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. Alay 2. tabur</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>378</td> <td>39</td> <td>0</td> <td>2</td> <td>Milo Hudûd Taburu</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>261</td> <td>34</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>İstihkâm bölüğü</td> </tr> <tr> <td>12</td> <td>249</td> <td>85</td> <td>3</td> <td></td> <td>Topçu</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>15</td> <td>19</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>Süvari [15 Atlı ile takım kumandanı irtibâta gitmiştir]</td> </tr> <tr> <td>47</td> <td>2317</td> <td>383</td> <td>3</td> <td>2</td> <td>Yekûn</td> </tr> </tbody> </table> <p>[29] Çete efrâdının kuvveti lâyıkıyla bilinemiyordu. Çünkü bir kısım çetenin silahları alınmış. [Ardahan ve civar köylerine</p>	Zabit	Efrâd	Hayvan	Top-ı cebel	Mitralyoz Ruslardan iğtinâm idilen [25’lik]		17	723	104	0	0	8. Alay 1. tabur	12	691	102	0	0	8. Alay 2. tabur	3	378	39	0	2	Milo Hudûd Taburu	5	261	34	0	0	İstihkâm bölüğü	12	249	85	3		Topçu	0	15	19	0	0	Süvari [15 Atlı ile takım kumandanı irtibâta gitmiştir]	47	2317	383	3	2	Yekûn	<p>Yarı sis yarı açık soğuk ziyadedir.</p> <p>Ardahan’a hin-i ta‘arruzda sakat olan top tamir edilmişti.</p>
Zabit	Efrâd	Hayvan	Top-ı cebel	Mitralyoz Ruslardan iğtinâm idilen [25’lik]																																															
17	723	104	0	0	8. Alay 1. tabur																																														
12	691	102	0	0	8. Alay 2. tabur																																														
3	378	39	0	2	Milo Hudûd Taburu																																														
5	261	34	0	0	İstihkâm bölüğü																																														
12	249	85	3		Topçu																																														
0	15	19	0	0	Süvari [15 Atlı ile takım kumandanı irtibâta gitmiştir]																																														
47	2317	383	3	2	Yekûn																																														

verilecekmiş] bilâhare buda olmadı. Bu sebebdan teşkilâtdan hakiki kuvve almak mümkün olamıyordu. Tahmini olarak 600-800'den fazla bir kuvvetleri yokdu. Kıta'ât ber-vech-i âtî müdafa'ada idi.

Kars-Ardahan yolu medhâlinin sağ tarafında 8. Alay 3. tabur,

Kars-Ardahan yolu medhâlinin solunda 8. Alay 1. Tabur bu iki tabur arasında istihkâmlarda iki cebel topu Kutayis ve Şavkat-Ardahan yolu medhalinde Ya'kub Cemil Beğ çetesiyle bir cebel topu ve Milo Taburu'ndan bir bölük Ardahan-Oltu yolunda Milo Taburu'nun mütebâkî efrâdıyla çetenin Artvin taburu [mevcûdu en fazla 150] 25'lik makineli tüfenk istihkâm bölüğü Kars-Ardahan cephesindeki kuvvetin ihtiyâti olmak üzere hemân 200 metre gerilerindeki hanelerde idi.

21.10.330 şafakla düşman Kars- Ardahan yolundan mevzi'lerimize top ve seyrek piyâde ateşi açtı. Oltu-Ardahan yolundan katiyyen bir ses ve bir emar yokdu. Ber-vech-i âtî raporlar virûda başladı.

Alay Yaverliğı'ne

Gice yarısına yakın Kars yoluna doğru tarlaya doğru bir süvari keşf kolu inmekde iken ateş idilerek mümâna'at olduğuna da'ir ileri karagol takım zabiti Hasan Efendi'den bir rapor almış, sa'at 12:10'da alaya takdim itmişdim. Bu sabah tek tek piyâde ateşi bazen düşman top ateşi olunmakda ise de henüz bir rapor almadığından mühim bir şey olmadığı zannında bulunmağla berâber bi'z-zât kendim mevâzi'e gidiyorum. Edineceğim ma'lûmâtı arz ideceğim ma'rûzdur.

21.10.330

1. Tabur Binbaşısı Ali

8. Alay 1. tabur Kumandanlığı'na

1. Sağ cenâhımızdaki sırtlarda muharebe başlamıştır.
2. Cephemiz 2000 metre ilerisindeki sırta düşmanın kuvvetli bir takımı gelüb mevzi' almağla meşguldür.
3. Taburun üç bölüğü ile ikişer takımı mevzi'lere idhâl idilüb birer takımları istinad bırakılmışdır.
4. 4. Bölük gerideki vadide ihtiyatdadır. Fî 21.10.330

4. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Vasıf

Takdim fî 21 minhü

1. Tabur Binbaşısı Ali

8. Alay Kumandanlığı'na

Ardahan'dan

21.10.330

1. Düşman evvelki topçu mevzi'inden top atışına başlamıştır. Hava sisli olduğundan piyâdesi vesâ'ir kuvveti görünememektedir.
2. Ara sıra piyâde atışıda icrâ idilmektedir.
3. Hafif karaltı bidâyetde sağa doğru ya'ni ileri mevzi'in sağ ve sol cepheleri istikâmetinde bazı hareket görülmüş ise de havanın sisinden kuvveti tamamıyla hatt-ı hareketi ta'ayyün edilmediği.
4. Taburumuz mıntikasına â'id mevâzi'i silah başı iderek işgâl eylemiş olduğu ma'rûzdur.

8. Alay 3. Tabur Binbaşısı Ahmed Tevfik

[30]Taburumuzun Mevzi'inden

21.10.330 kable'z-zevâl sa'at 8. 45

Cebhemizin sol cenâhının iki kilometre ilerisinde düşmanın bir tabur kadar piyâdesi yarılıb ilerlemekte ve kısmen sola doğru [sağımıza] yarım sağ istikâmetde ilerlemektedirler. Bunlara top ateşi açılmak muvâfıkça emrinize muntazırım.

	<p>Topculara icâb iden emr tekrâr idilmiştir.</p> <p style="text-align: right;">Tabur Binbaşı Ali</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p>Düşman Oltu-Ardahan yolu üzerindeki Küçük Cancarub'da 150 kadar yaya Kazak süvârisi köye yerleşmiş olarak bulunur bir süvâri mitralyözü de ateş idiyor. Yakub Cemil Beğ'in yanındaki top orada elzem değilse muvakkat bir zaman için buraya gönderüb piyâdemizi o köye doğru ilerletmek muvafıktır zan iderim. O köyü işgâl her hâlde lazımdır.</p> <p style="text-align: center;">21.10.330</p> <p style="text-align: center;">Baha'ddin Şakir</p> <p>Mezkûr topun oraya kadar lüzûmu yoksa ve düşmandan mesturen geriye çekmek mümkün ise topu karargâh önüne göndermeleri topçu kumandanına bildirildi ise de muvafık olamadığından gelemedi.</p> <p style="text-align: center;">Alay Yaveri Şükrü Beğ'e</p> <p>Etrafımız oldukça açılmışdır. Kars yolunda ve avcı hattının 100-150 metre gerisinde ki hanelerde bölük bulunuyor düşmanla çeteler 500 metre kadar ilerüde hafif müsâdeme oluyor. Ekser işin ehemmiyeti yoksa bölüğümüz tahkimâtıyla meşgûl olsun. Boşu boşuna vakit geçirmeyelim değil mi? Her hâlde emrinizi bekliyorum, efendim.</p> <p style="text-align: right;">21.10.330</p> <p style="text-align: right;">İstihkâm Yüzbaşısı Mustafa</p>	<p>Mumâ-ileyh Mustafa Efendi cidden çalışkan, fa'al, cesur bir zâbit idi. Giceli gündüzlü çalışarak emr idilen mevâni'i fer'iyyeyi bitirmek üzere bulunurdu. Ahvâl eğer bir hafta daha sukûnetle geçse idi pek güzel bir tahkimât yapılacaktır.</p>
	<p>Ber vech-î âti cevâb virildi.</p> <p>Bölüğünüz olduğu yerden Oltu-Ardahan yolunda bulunan Milo</p>	

	<p>ve Artvin Taburu gerisine ihtiyât olarak gelecektir. 21.10.330</p> <p>Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Mevzi' civarından</p> <p>21.10.330</p> <p>Kable'z-zevâl 10.07</p> <p>1. Düşmanın iki takım kadar avcısı sol cenâhımızdaki Milo bölüğüyle istihkâmın cebhesi karşusunda bir kısmı mezkûr Milo ve istihkâma doğru ve bir kısımda dereye vadiye doğru iki ikibin beşyüz metreden ilerülemekte oldukları istinâdlarının da daha geriden ta'kîb itmekte buldukları ma'rûzdur.</p> <p>1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Ardahan şimâl-ı şark cephesinden</p> <p>21.10.330</p> <p>Ba'dez-zevâl sa'at 2.50</p> <p>1. İki bölük cepheden avcı halinde ilerlemektedir.</p> <p>2. Sol cenâhımızdan bir bölük piyâde elli kadar süvari yol kolunda Ya'kûb Cemil Beğ müfrezesinin [31] soluna ilerliyor.</p> <p>3. İki bölük piyâde 60,70 kadar süvâri Kars-Ardahan şosesi üzerinde ilerliyor.</p> <p>4. Cephedeki 1,5-2 kilometredir. Şose üzerindeki 3 kilometre sol cenâhımızdaki ise 2-2,5 kilometredir.</p> <p>5. Sol tarafı mühimce görmekdeyim. Topcumuz icâb itdikçe top atmaktadır. Düşman topcusu ise sol cenaha atf-ı ehemmiyet itmektedir.</p> <p>1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>Kars-Ardahan yolu medhâlinde bulunan kıta'âta ber-vech-i âtî</p>	
--	--	--

emr yazıldı.

1., 3. Tabur Kumandanlıklarına

1. Mevzi'ilerinizi kat'ıyyen terk itmeyeceksiniz.
2. Her tabur ihtiyâtlarını sağ girişine alacaktır.
3. Yakın mesâfeye gelinceye kadar ateş idilmeyecektir.
4. Topçu düşmanın piyâdesine ateş idecek [Kezâ oda münâsib mesâfede]
5. Ben abidelerin solu gerisindeki evler civârında bulunduğum [cephe düşmana karşı olduğuna göre]
6. 3. tabur iki bölüğünü sağ cenâh gerisine alacak.
7. Ardahan-Oltu yolunda Milo Taburu Artvin taburu istihkâm bölüğü ve mitralyöz vardır.
8. Düşman hangi cephede ve hangi tarafda ta'arruza kalkarsa der'akab bana haber verilecektir.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Emrin ba'de'l-imza i'adesi topçu kumandanı not itmiştir.

21. . . tabur binbaşı Tefvik , 1. tabur binbaşı Ali Fethi

Müfreze Kumandanlığı'na

Ardahan şimâl-i şarkî sırtlarından

21.10.330 ba'de'z-zevâl 3:30

1. Evvelce arz ettiğim kuvvetden başka şosenin gâ'ib olduğu yol solu girişindeki tepe arkâsında yüzü mütecâviz gözüküyor.
2. Ya'kûb Cemil Beğ'in sol cenâha doğru giden yol üzerinde bir Alay süvari atına binmiş bir halde hazır bulunmakta olduğu ma'rûzdur. Bize mesâfesi iki kilometredir.

1. Tabur Binbaşı Ali

	<p style="text-align: center;">1. Alay 1. Tabur Kumandanlığı'na</p> <p>2. Düşmanın külliyyetli süvarisi sol cenâha doğru sardığını Rükneddin Efendi ihbâr idiyor.</p> <p>3. 3. bölüğün cephe piyâdesi ilerülüyormuş</p> <p style="text-align: right;">4. Bölük Yüzbaşı Vâsıf</p> <p>Sol cenâh demin yazdığım vechile mühimcedir. Mezkûr süvârilerin tevkifi ve piyâdesine karşı lazım gelen emr-i mu'amelenin ifâsı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">21.10.330</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>[32] Rapor üzerine 8. Alay 3. Tabur Kumandanlığı'na şifâhen şu emr virildi.</p> <p>İhtiyâtda bulunan iki bölüğünüzün Ya'kûb Cemil Beğ solundaki Ramazan tabyaya gidecek ve orada lâzım gelen tertibâtı alacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Mezkûr bölüklerden ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Emr-i kumandanileri vechile Kayabaşı tabyasına geldik. Ramazan tabyasıburaya üç dört sa'atlik bir mesâfede ve çıkılması gayet müşkîl yüksek bir tepedir. Buradaki Ya'kûb Cemil Beğ oraya gitmek bir fâ'ide virmez çünkü gitmek ancak dört beş sa'ate mütevakıftır didiler. Emrinize intizârdayım.</p> <p style="text-align: center;">2. tabur 1. bölük kumandanı yüzbâşı Edhem</p> <p>Bu rapor üzerine orada Kayabaşı civârında her dürlü ahvâle karşı lâzım gelen tertibât ve tedâbiri almaları emr olundu.</p> <p>Bununla berâber şehir dâhilinde bulunan gönüllü süvârilere mezkûr düşman süvarisini tard itmeleri emr olundu. Gönüllü süvariler hareket itdi. Şehir dahilinde bulunan Demirköprü'yü geçüb</p>	<p>Bu süvari hücumu Ardahan'ın cenûb-ı garbi cihetinde olmuştur.</p>
--	---	--

		<p>oraya iner inmez düşman süvârisi Küçükancarub'a doğru çekildi. Fakat yarım sa'at sonra mezkûr köyden mızraklı iki alay Kazak süvârisi bizim süvâri üzerine harekete başladı. Bizim gönüllü süvârilerinin mızraklı olmadığı gibi ekserisinin kılıncıda yoktu. Bununla berâber mevcûdlarında â'zamî 100 atlı idi. Bu hale karşı şehre döndüler. Düşman üzerlerine [Alayın birisi saf-ı harb diğeri toplu olarak ihtiyâtda] dört nal ile hücûma kalkdı ve şehre kadar ta'kib itdi ve hatta 15-20 atlı şehrede girdiyse de Kayabaşındaki bölükler ise perâkende efrâd yetişerek süvârileri şehir haricine tard itdü.</p>	
		<p>Düşman top ve tüfenk ateşi tesiri haricine çekülüb hayvanlarından inerek intizâr mevzi'ine geçdiler. Bu sırada Küçükancarub tarafında pek seyrek tüfenk ateşi başlamışdı. Birde makineli tüfenk vardı.</p> <p>Kalbe'z-zevâl sa'at 10'da Küçük Ancarub tarafından ve uzakdan top sesleri geliyordu ise de bizim 10. Kolordu'nun harb itmekte olduğu ihtimâli veriliyordu.</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Yol üzerinde ilerüleyen gönüllü müfreze zâbitinin gönderdiği habere nazaran Ancarub ve Alagöz istikâmetinde atılan toplar bizim 10. Kolordu'nun olduğu bildiriliyor. Şimdi ileri bir süvâri müfrezesi gönderdim.</p> <p>Baha'addin Şakir</p> <p>Ba'de'z-zevâl sâ'at 4'de Ardahan'ın cenûbundaki Küçük Ancarub tarafından düşman bütün kuvvetiyle ta'arruza başladı. [33]6 sahra topuda şiddetli ateş açmışdı. Aynı zamanda Kars yolundan da ta'arruza başlayarak 6 sahra topuda oradan ateş idiyordu. Bir makineli tüfengi de Kars yolu tarafında vardı.</p>	<p>Kars yolundan idilen ta'arruz hafifce idi.</p>
		<p>1. Tabur, 3. Tabur Kumandanlıklarına</p>	

		<p>3. taburun diğ er iki bölüğü ile 1. taburdan bir bölük sür'atle Karargâhönüne çekilecektir. 3. taburun yerini muhafaza idecektir.</p> <p style="text-align: center;">8. Alay Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Emrin ba'de'l-imzâ i'adesi</p> <p>1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>3. Tabur Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>Karargâh Oltu-Ardahan caddesi medhalinde</p>
		<p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na Bulunmadığı Takdirde Alay Yâveri Şükrü Efendi'ye</p> <p style="text-align: right;">Ardahan- Kars yolu üzerinden 21.10.330</p> <p>Vaziyetin çok tebeddüle uğramış olduğunu gördüm. Küllisi olarak kasabaya doğru ilerüleyen süvâri hangi tarafa mensûb olduğu bilinemedi. Bir kısım süvâri dahi kal'a tarafına gelmişti. Ardahan-Oltu üzerinde yakından top sadâları işidiliyor. Bunun dahi hangi tarafa mensûb olduğu bilinemedi. Şimdi vaziyet hakkında ma'lûmât i'tâsıyla kasabanın garb ve şimâl cebhelerinde ki hâlatdan haberdâr edilmesi ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">8. alay 3. Tabur Binbaşı Tevfik</p> <p>Hâşiye :</p> <p>Bağdad Köyü ile Cancarub Köyü istikâmetinde süvâri ve piyâdeden mürekkebe bir yürüyüş kolunun ilerülemekte olduğu dürbinle görülmüş. Bunun hangi tarafa mensûb olduğunun iş'ârı müsterhâmdır. Bade'z-zevâl sâ'at 4. 30'de 4. bölük karargâh önüne geldi. 3. taburdan diğ er iki bölük henüz gelememişti.</p> <p>Küçük Cancarub tarafından da düşman tahmini bir buçukAlay piyâde ve sahrâ toplarıyla ta'arruzuna germi vermiş. Avcılar arasında 500 metre mesâfe kalmıştır.</p> <p>Bu cepheye karşı bir topumuz yokdi. Şehrin cenûb-ı garbî cihetinde intizârda bulunan süvârileri yarub Şavkat istikâmetinde</p>	

		rica't itmeğe karâr virildi. Tahriri olarak tabur kumandânlıklarına umûm ağırlıkların yükletirilüb, Demirköprü cihetinde bulundurulması emr olundu ve ber-vech-i âtî ri'cât emri virildi.	
22 Kanun- 1 evvel sene 330	Koçan	<p style="text-align: center;">Tabur Kumandanlıkları'na</p> <p style="text-align: right;">Ardahan'dan 21.10.330 Ba'de'z-zevâl 4.35</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman kuvvâyı a'zâmiye ile her taraftan ta'arrûz itmiştir. 2. Rica't istikâmeti Şavkat'dır. 3. 4. bölük ağırlık istihkâm 9. bölük, 1. tabur, 3. tabur 10. , 11. , 12. bölük [34] 12. bölük dümdârdır. Hareketde intizâm ve sür'ât lazımdır. Topçu köprüde ric'ati himâye ider. <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Ba'de'z-zevâl sâ'at 5'de ric'at başladı. Düşmanda Oltu-Ardahan yolu medhâlinde bizim avcılara hemân 100 metre yanaşmış olduğundan istihkâm bölüğünden bir takımın yarım sa'at müdafa'ada bulunması idildi.</p> <p>4. bölük Ardahan'ın cenûb-ı garbisinde Şavkat-Ardahan yolunu kesmiş olan süvâriyi ber taraf itdi. Müfreze mahal-i mezkûrdan çekilmeğe başladı ise de dümdâr bölüğü hava pek sisli olmasından düşman Kazak süvarisi tarafından ta'arrûza uğradı. Ve mesâfe gayet yakın olarak hücûm edildiğinden mezkûr bölük tamamen mahv idildi. Bu karışıklık ile bir kısım-ı küllide herc ü merc oldu ise de idilen sa'y üzerine sukûnet getirildi. ve alayın sancağı muhafızlarıyla berâber şühedâ miyânında yırtılmış olduğu halde kaldı. Kazaklar bu karışıklıktan sonra müfrezeyi ta'kîb itdi. Kar çok, yol yok civâr köylülerde askerle berâber hicret idiyordu. Sabaha karşı Şavkat nâhiyesine muvâsalat idildi. Bugün kıta'ât perâkendelerinin ictimâ'idebilmeleri için Şavkat nâhiyesine merbût nefsi Şavkat'ın garbindeki Koçan Köyü'nde kalındı. Düşman bizi ta'kîb itmiyordu.</p> <p>Şavkat Köyü'nün cenûbundaki Sâhârin Karagolu Milo Taburu'na tutdurularak Ardanuş-Ardahan şosesi üzerindeki</p>	<p>Kıta'at sabahleyn mevzi'lerini çantasız olarak işgâl itmiş olduklarından hin-i rica'atde çantalar vesâ'ire Ardahan'da kalmıştır.</p> <p>Ric'atden sonra zâten disiplini olmayan çete efrâdı heman kâmilen</p>

	Yalnızçamgeçidi'nin de Teşkilât-ı Mahsûsâ tarafına tutdurulması için Ardanoş'a gitmiş olan Baha'ddin Şakir Beğ'e şu emr yazıldı.	dağılmış öteye beriye fırâr idiyordu. Nizamiyeden de pek az olarak bu fi'ile iştirak iden bulunuyordu. Bu sebebden Ardanoş ve daha sa'ir münâsib mahallere vesikasız efrâdın derdestleri için telefon idilmeğle beraber münasib mahallere de sâbit ve seyyâr nöbetçi ve devriyeler çıkarıldı
	<p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsâ Riyâseti'ne</p> <p style="text-align: right;">Koçân'dân 23.10.330</p> <p>1. Posta mevki'ini Milo Taburu'ndan bir bölüğe tutdıracağım. Siz mevcûd süvâriyelerinizle Godol mevki'ini [Yalnızçam geçidi civârı] tutdurunuz ve ayıracağımız kuvvetli bir keşf kolunu [Yalnızçam-Ardahan istikhâmetinde gönderüb Yalnızçam'da telgraf yapmağla meşğûl olan istikhâm bölüğünden iki manga Yalnızçam'da kalsun ve kendileri keşfe devâm idüb Ardahan'da düşmanın olub olmadığını bâ rapor bildirsünler. Mezkûr raporda istikhâm efrâdından ma'lûmât virsünler.</p> <p>2. Ardanoş'a bölük göndereceğim. Yârin bütün mevcûdumla Ardanoş'a hareket ideceğim .</p> <p>3. Yalnızçam'da kalacak istikhâm efrâdına münâsib mikdar sizin süvarilerden terfik idiniz.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>Yakub Cemil Beğ'in çeteleri pek az kalmış olduğundan Şavkat civarında Sasilik'de toplana bilmeleri için oraya bırakılmışdı. Yakub Cemil Beğ'in yerine de Halid Beğ ta'yîn olunmuşdu. Zirâ Yakub Cemil Beğ İstanbul'a dönmüşdü.</p>
	Bu emrle berâber Başkumandanlık Vekâleti'ne 3. Ordu ve 10.	

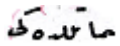
	<p>Kolordu kumandanlıklarına Ardanuş'dan çekdirilmek üzere sûret-i âtîde muharrer şifreli telgraf müfreze süvârisiyle Bâhâ'addin Şakir Beğ'e gönderilmiştir. [35]</p> <p>Başkumandanlık Vekâletine 3. Ordu ve 10. Kolordu Kumandanlıkları'na</p> <p style="text-align: right;">Koçan'dan 23.10.330</p> <p>21 Kânûn-ı evvel 330 sabahı kable'z-zevâl 7'de müfrezeme üç cihetden ta'arruz idildi. Lâ-akall üç tabur piyâde ve iki kazak süvâri Alayı iki makineli tüfenk on iki sahra topu bir ağır topdan ibâretti. Akşam sa'at beşe kadar Ardahan'ı müdafa'a itdim. ve sa'at beşde ağırlığımla berâber kemâl-ı intizâmla Şavkat istikâmetinde ric'ate başladım. Dümдар bölüğü sisden istifâde eden Kazaklar tarafından ba'de'z-zevâl sa'at 7'de ateş yedi ve bil'ahare hücûma uğradı. Bölük ateş itmeden mahv idildi. Kısım-ı külli de herc ü merc oldu ise de tabur kumandanlarıyla ve mülâzım-ı evvel Fonberavan ve tarafından sukûta getirildi. Ve kazaklara ateş idilerek def' idildi. Zâyi'âtım küllidir. 500 mecrûh ve hasta Ardahan'da kalmıştır. Yoldaki zâyi'âtım mühim ise de adedi henüz ma'lûmum değildir. Dört zâbitim zâ'yidir. Müfrezem ile Ardanuş'a çekiliyorum. Şavkat ve Kodol kolları yed-i işgâlimdedir. Alay sancağı muhafızları şehit ve sancakda giceleyn yırtılmış olduğu halde şühedâ miyânında kalmıştır. Müfrezem, efrâd cephâne, elbise, techizât ve takviye edilmeden müstakilen idâre-i harekete gayr-ı salihdir.</p> <p style="text-align: right;">Ştanka</p>	
	<p>Ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: right;">Koçan'dan 23.10.330</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p>1. Düşman bizi ta'kîb itmemiştir. Düşmandan bir haber yoktur.</p>	<p>Yakub Beğ'in yanında bulunan top takım zâbiti ve hayvanatıyla beraber Ardahan'da kalmıştı.</p>

		<p>2. Müfreze yarın Ardanuş istikâmetinde yürüyüşe devâm idecektir.</p> <p>Yürüyüş nizâmı</p> <p>3. taburdan bir bölük } pişdâr kumandanı bölüğün yüzbaşısıdır</p> <p>Topçu</p> <p>1. taburdan üç bölük büyük ağırlık</p> <p>4. bölük dümdârdır</p> <p>3. Üç sa‘at kable’z-zevâl 7’de Ardanuş yolu üzerinde yürüyüşe başlayacaktır. Kısım-ı külli 600 metreden pişdâr ta‘kîb idecektir.</p> <p>4. Milo Taburu’ndan bir bölük [zaten bir bölük kuvveti ancak var idi]mülâzım Sabri Efendi kumandasında kazarmayı işgâl edecek i‘âşesini köylüler te’mîn idecektir</p> <p>5. Sasilik’de toplanan kuvvetler ağırlığın önünde yürümek üzere hazır bulunacaktır.</p> <p>6. Ben pişdârla yürüyeceğim.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>İstihkâm bölüğünden ancak 15,20 nefer toplanabilmiş olduğundan yürüyüş tertibine dâhil edildi.</p>
<p>24 Kanun-ı evvel sene 330 Sa‘at 7</p>	<p>Koçan</p>	<p>Müfreze i‘âşesini müşkilâtla te’mine başlamıştı. Artvin-Ardanuş ve civarının en mahsûldâr yeri Şavkat nâhiyesi olduğu halde güç i‘âşe te’mîn olunuyordu. Bununla beraber müfrezenin giride menzili olmadığı gibi ordudanda celb itmek mümkün değildi. Telgraf muhârebesi lâyıkıyla idilemiyordu. [36] Müfreze emirde zikr edilen sâ‘atde yürüyüşe başladı. Ba‘de’z-zevâl sâ‘at 4’e doğru Ardanuş’un şimâl-i şârkisinde ve şehir-i mezkûra 4,5 sa‘at mesâfede olan Samhar Köyü’ne geldi. Ve giceyi orada geçirmeğe karar virildi ve ahâliye müfreze için ikmâl-i erzâk ihzâr itdirildi.</p> <p>Bervech-i âtî müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: right;">Samhar’dan 25.10.330</p> <p>1. Müfreze bugün Ardanuş’a gelecektir.</p> <p>2. Samhâr ahâlisi tarafından ihzâr idilen ekmek büyük</p>	<p>Cüz’i yağmurla soğuk, kar ziyâdedir.</p>

		<p>ağırlıkdaki askere dahi tevzî' olunacaktır.</p> <p>3. Müfrezeyi 3. Tabur kumandanı idâre idecektir.</p> <p>4. Ben Ardanuş'a gidiyorum.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	Hava soğuktur.
25 minhü	Ardanuş	<p>Müfreze Ardanuş'a geldi. 1. tabur topçu kışlada değildi. Ev ve hanelerde iskân itdirildi. Ardahan'dan 10. Kolordu'ya irtibâta gönderilen süvâri de geldi. Kosor Müfrezesi kumandanından almış olduğu ber-vech-i âtî ma'lûmâtı virdi.</p> <p>10. Kolordu Kosor'da bir müfreze terk itdikden sonra Kars üzerine yürüdüğü diğer kolorduların Sarıkamış'ı muhâsara itdikleri Tiflis ve Kars demiryolu süvâri firkâsı tarafından kat' olduğu düşmandan bir çok esir alındığı hesabsız erzâk, top, mitralyöz vesâ'ire iğtinâm idildiğini bununla berâber müfreze mu'âvenet idilemeyeceği müfrezesinde Ardahan'ı müdâfa'a itmiş mezkûr müfreze kumandanı tarafından bildirilmiştir. Aynı zamanda 10. Kolordu Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî mektubu aldım.</p>	
		<p style="text-align: center;">Ardanuş'da Ştanka Beğ Müfrezesi'ne</p> <p>10. Kolordu 9 Kanun-ı Evvel'de Kal'a boğazında, 10 minhüde Oltu'da, 11 minhüde Seycerdon'da, 11-12'de Petek پتک ve Harâb kal'ada yaptığı muhârebelerde düşmanı kat'i sûretde mağlûb ve perişân iderek 1500 mütecâviz esir, 6 top, 15 mitralyöz, bir otomobil, 100'e mütecâviz araba kilitli cephâne ve erzâk iğtinâm itmiştir. Üsera miyânında bir mirâlay bir tabur kumandanı bir çok zâbitân vardır. Düşman askerinin mühim bir kısmı dağlara ve ormanlara dağılarak ahâli tarafından toplanıyor. Kolordu 12-13 gicesi gice yarısından sonra sâ'at üçde Arsenek'den hareket iderek Sarıkamış tarafındaki düşmanın hatt-ı ric'ati üzerine yürüyor. Bu vaziyette siz dahi giceli gündüzlü düşmana ta'arrûz ve baskınlar tertib iderek Ardahan üzerine yürüyor iseniz düşman bir gün bile mukâvemet idemeyerek bir kat daha perişân olacaktır. Ardanuş'daki Teşkilât-ı</p>	<p>Bu mektubda icâb iden kelimeler büyük yazıyla yazdırılarak Ardanuş şehrinin muhtelif mahallatına ta'lik itdirilmiştir. Çünkü müfrezenin ric'ati dolayısıyla ahâli telaşda idi.</p>

		<p>Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin Şakir Beğ'le görüşüb teşrîk-i mesâ'î idiniz ve her hâlde evvelce verilen ta'limât üzerine gâyet serî' ve şedîd olunmalıdır.</p> <p style="text-align: right;">12-13.10.330</p> <p style="text-align: center;">10. Kolordu Kumandanı Hafız Hakkı Beğ</p>																			
		<p>[37]ber-vech-i âtî cevab virildi.</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan 25-26.10.330</p> <p style="text-align: center;">Borçka'da Rıza Beğ'e</p> <p>Mühim zayi'âtım ve sizi takviyeye gelen 1600 kişi dolayısıyla efrâdımı yaya makineli tüfenklerimi kayık veya hayvanla ve sahra toplarını derhâl Ardanuş'a gönderiniz.</p> <p style="text-align: right;">8. Alay Kumandanı Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Ştanka Beğ</p> <p>Beyân buyurduğunuz 1600 kişi henüz gelmemiştir. Toplar yarın yola çıkarılacaktır. Bunlarla berâber 2 makineli tüfenk gönderilecektir. Diğer ikisinin burada kalmasına müsa'âdenizi ricâ ederim.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p>																			
26 Kanun- 1 evvel sene 330	Ardan uş	<p>Bunun üzerine 2 tüfengin Borçka'da kalmasına muvâfakat idildi. Umûm müfreze zâbitânı karargâha celb ile vaziyet-i umûmiye hakkında ma'lûmât virilmiş. Efrâdın ayakkabı, elbise vesâ'irelerinin tanzimi ile iştigâl edilmesi kaza dahilindeki erzâk, hayvan vesâ'irenin harice bırakılması emr olunmuştur.</p> <p style="text-align: center;">Müfrezenin kuvve-i umûmiyesi ber-vech-i âtî idi</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Zâbit</th> <th>Efrâd</th> <th>Hayvan</th> <th>Top</th> <th>Tüfenk</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>13</td> <td>381</td> <td>96</td> <td></td> <td>0</td> <td style="text-align: right;">8. Alay 1. tabur</td> </tr> <tr> <td>10</td> <td>510</td> <td>89</td> <td></td> <td>0</td> <td style="text-align: right;">3. tabur</td> </tr> </tbody> </table>	Zâbit	Efrâd	Hayvan	Top	Tüfenk		13	381	96		0	8. Alay 1. tabur	10	510	89		0	3. tabur	<p>Hava soğuktur. Ardahan'da yaralı olarak kalan zâbitân1. tabur tabib binbaşı Hasan Tahsin Beğ 1. bölük yüzbaşı İzzet Efendi 1. bölük Mülâzım-1 evvel Lütfü Efendi 11. bölük Mülâzım-1 sâni Yusuf Efendi 10. bölük</p>
Zâbit	Efrâd	Hayvan	Top	Tüfenk																	
13	381	96		0	8. Alay 1. tabur																
10	510	89		0	3. tabur																

27 Kanun- 1 Evvel sene 330	Ardan uş	1	900	0		2	Milo Taburu	Mülâzım-1 evvel Fettah Efendi 12. bölük yüzbaşı Ferhad Efendi 3. tabur kafîle kumandanı Mülâzım-1 evvel Sabit Efendi Ardahan hurûc esnâsında çıkamayub kalan zâbitânın hayat mematları meçhûldür. 2. bölük mülâzım-1 sânî Halil Efendi 3. bölük Mülâzım-1 evvel Mehmed Yaşar Efendi 3. bölük zabıt vekili Rükneddin İstihkâm bölüğü yüzbaşı Mustafa Efendi } Esaretten ailesine mektub gelmiştir. Mülâzım-1 sânî Şükrü Efendi Mülâzım-1 sânî Mehmed Efendi= Esaretten ailesine mektub gelmiştir. 3. tabur imâmı Lütfi Efendi= Esaretten ailesine mektub gelmiştir. Topçu 8. bölük mülâzım-1
		1	74	28		0	İstihkâm bölüğü	
		3	74	58		0	Topçu	
		2	36	32		0	Karargâh	
		30	1161	294		2	Yekûn	
		2	51	0		0	Mecrûh	
		0	16	0		0	Ayaklarından donuk	
		0	0	22		0	Hizmet göremeyecek derecede zayıf ve yaralı hayvan	
<p>Bu 1094 neferin içerisinde mekkâreci, hademe, Tabur erkânı vesâ'ire dahildir. Ardahan'ın 10. Kolordu veyahûd ordumuza mensûb diğer kıta'ât tarafından tekrâr istirdâd idildiği müsirren söylüyordu. [bi'l-hassa köylüler tarafından] Yalnızçam Kinzodamal tarafına hakikati anlamak üzere süvâri mülâzimi Kazım Efendi gönderilmişdi.</p> <p>Ruslar tarafından müfreze kumandanını urmak üzere üç Kürd-i İslâm casusu bi't-tevkîf divân-ı harbleri icrâ olunduktan sonra salben i'dâm edilmişlerdir.</p> <p>Dün keşfe gönderilen süvâri zâbiti Kinzodamal Rus Kazarma'sı süvarilerinden edilen ateş üzerine Ardanuş'a dönmüştür.</p>								

			<p>sânî Tahir Efendi tek topla kalmıştır. Topçu 8. bölük tabibi yüzbaşı Cavid Efendi İstihkâm bölüğü tabibi</p> <p>Hava güzeldir.</p>
		<p>[38]Müfreze Emri</p> <p>Ardanuş'dan 27-28.10.330 Ba'de'z-zevâl s. 6</p> <p>1. Suvâri keşf kolumuz Kinzodamal arasında düşmandan ateş yemiştir.</p> <p>2. Milo Hudûd Taburu'nun sahâradaki müfrezesi Sâhara karagolunun ilerisindeki boğazı tutacak ve boğazda da'ima posta bulunacak kışlada dahi la-akall yarım takım bulunduracaktır. ve düşmandan alacağı haberleri derhâl Satelli'deki süvariler vasıtasıyla Ardanuş'a bildirecektir.</p> <p>3. 1. , 2. ve 3. tabur efrâdını gayet toplu bulundurub silah başına emrinde derhâl harekete müheyyâ bir halde bulunduracaklardır. 1. tabur kışlanın ve Ardahan'a giden yolun emniyetini te'mîn idecektir. Gurub-ı şemsden sonra hamil-i varaka olmayan hiçbir kimse ne içeri ve ne de dışarı bırakılmayacaktır.</p> <p>4. 3. tabur postalarla gurub-ı şemsi müte'âkib şehrin mahreclerini işgâl idecektir. [akşam sa'at 4:00'den sabahleyn sa'at 7:00'e kadar] aynı zamanda şehrin yağma vesâ'ireden muhafazasıçün dâhilde devriye gezdirecektir.</p> <p>5. Milo Taburu'nun burada bulunan takımı postalarıyla Ardanuş suyu üzerindeki köprüleri gece ve gündüz muhafaza idecektir.</p> <p>6. İstihkâm bölüğü yarın öğleye kadar köprüleri geceleyn siper içünde müteharrik mânilar inşâ idecek sûret-i istihdâmı da köprüleri muhafaza iden Milo Taburu'nun takımına â'iddir.</p>	

		<p>7. Her kıt'a Alayı karargâhında gice gündüz birer emr neferi bulunduracaktır.</p> <p>8. Ben şehir dâhilinde hükümetde ikâmet idiyorum. İkâmetgâhım efrâdca ma'lûm olmalıdır.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
28 Kanun- ı evvel 330	Ardan uş	<p>Müfrezede eczâ-yı tıbbiye kalmadığından ve mevcûd bir tabib bulunması dolayısıyla en serî' vâsıta ile lâzımı kadar i'lâc ve bir iki tabibin gönderilmesüçün Erzurum vilâyetine [Çünkü 10. Kolordu'nun mevki'i bilinemiyordu] telgraf virilmiştir.</p> <p>Hopa'da bulunan müfreze erzâklarının kazâ ka'imâkamlığı delâletiyle toplatdırılacak hayvanla Borçka'ya oradanda Artvin'e kayıkla sevk itdirilmesi için me'murine telgraf virildi ise de hayvan bulunmadığından sevk idilemeyeceği bildirildi. Ahvâl-i meskûk bulunduğundan bu vazife için müfrezeden hayvan tefrîk edilemiyordu.</p> <p>Ahalinin arkasında olarak Çifteköprü'ye sevk itdirilmesi için Hopa ka'imâkamlığına telgraf virilmiş ise de bir semere hâsıl olamamıştır.</p> <p>Ber-vech-i âtî şifreli telgraf keşide olunmuştur.[39]</p>	Hava güzeldir.
		<p>Erzurum Valisi Vasıtasıyla 10. Kolordu Kumandanlığı'na</p> <p>Ardanuş'dan 28. 10. 330 Ba'de'z-zevâl s.1 d. 35</p> <p>1. Ardahan'ı biz gâ'ib ettikten sonra müfrezeleriniz tarafından işgâl olunduğu şâyi'ası müsirren devâm ve bilhassa adamlar geliyor. Defa'âtla Ardahan'a doğru keşf yaptırıldık. Yollar üzerindeki köylerde mevcûd Kazaklar'dan dolayı ilerleyemediler bu şâyi'anın derece-i sıhhatini sizin cevâbınızla anlamak istedim</p> <p>2. Hâl-i hazırda Ardanuş'da kalub bu havâliyi müdâfa'a itmek lazımdır. Yoksa Oltu yoluna doğru ilerleyerek kolorduya iltihâk icâb idiyor. Bu hususdaki emrin iş'ânı</p> <p>3. Bizimle muhârebe iden 1. Sibiry Kazak süvari Alayı, 1. Sibiry Kolordusu'na mensûb olmayup Semirya Çetensi</p>	

		<p>شیراز فirkâsına mensûbdur. Karşumuzda mezkûr firkaya mensûb piyâde olub olmadığını bilemıyoruz.</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Baha'adin Şakir Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>																																									
		<p>Borçka'ya kadar gelmiş bulunan mâkinâlı tüfenk bölüğünün 1. takımı ile yüzbaşı Abdullah mülâzım Mustafa ve Rıza ve alayın baytarı yüzbaşı Ferid Efendiler iki tüfenk 20 nefer ile geldiler.</p>	<p>makineli tüfenk bölüğünün diğer takımını mülâzım Arif efendi ile Rıza Beğ yanında bırakıldı.</p>																																								
		<p>Evvelce Ruslardan iğtinâm edilmiş olubda Borçka'da bulunan iki sahra topu ve Borçka'ya bırakılmış olan bir nizamiye takımı önlerde geldiler.</p>	<p>Bu takımın zâbiti mülâzım Celâl Efendi lüzumuna mebnî Borçka'da bırakılmışdır. [Teşkilâtda]</p>																																								
		<p>Gerek Hopa ka'imâkâmı ve gerek müfrezenin şehri mezkûrda bulunan idare re'is-i mu'âvini ve gerekse Borçka'da Rıza Beğle erzâkımızın Artvin'e sevk itdirilmesi için vuk'u bulan mürâca'atlar vesâ'it-i nakliyesizlik yüzünden semeresiz kalıyordu. Yaralı efrâdı Trabzon'a sevk itdiğimizden onları Hopa'ya götüren mekkârilerle bir miktar erzâk celb olunabilecekti.</p> <p>Bu günkü kuvve ber-vech-i âti idi.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Neferân</th> <th>Cebel-i top</th> <th>Makineli Tüfenk</th> <th>Sahra topu</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>415</td> <td>2</td> <td>2</td> <td></td> <td>1. tabur</td> </tr> <tr> <td>554</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>3. tabur</td> </tr> <tr> <td>333</td> <td></td> <td>25'lik makineli tüfenk 2 tane</td> <td></td> <td>Milo Taburu</td> </tr> <tr> <td>111</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>İstihkâm</td> </tr> <tr> <td>176</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Topçu</td> </tr> <tr> <td>25</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Süvari</td> </tr> <tr> <td>20</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Makineli tüfenk</td> </tr> </tbody> </table>	Neferân	Cebel-i top	Makineli Tüfenk	Sahra topu		415	2	2		1. tabur	554				3. tabur	333		25'lik makineli tüfenk 2 tane		Milo Taburu	111				İstihkâm	176				Topçu	25				Süvari	20				Makineli tüfenk	<p>Efrâd elân öteden kıt'alarına iltihâk itmekte idiler.</p>
Neferân	Cebel-i top	Makineli Tüfenk	Sahra topu																																								
415	2	2		1. tabur																																							
554				3. tabur																																							
333		25'lik makineli tüfenk 2 tane		Milo Taburu																																							
111				İstihkâm																																							
176				Topçu																																							
25				Süvari																																							
20				Makineli tüfenk																																							

					takımı		
		1634					
		<p>[40] Ber-vech-i âtî rapor geldi</p> <p>Ardanuş Kumandanlığı Ştanka Beğ'e</p> <p>Satel'den alâturka s. 8</p> <p>Numara 28-29.10.330 ba'de'z-zevâl s.11 d.40</p> <p>Sâharan postasını Milo Taburu işgâl itmesinden bi'l-istifâde düşman Şavkat'a ta'arruz iylemiştir. Ben 70 kişiden ibâret kuvvetimle mukâbeleye gidiyorum. Ahvâliniz kuvvet göndermeğe müsâ'id ise velevki süvâri olsun izâm buyrulmuş.</p> <p>Satel'de Müfreze Kumandanı Halid</p>				<p>Yakub Cemil Beğ'in çetelerinden ancak 70 nefer kalabilmiştir. Mumâ-ileyh de Der-sa'adet'e gitdiğinden yerine Halid Beğ ta'yin olunmuştur.</p>	
		<p>Haşiye</p> <p>Muharebe Koçan civarında olmakda imiş. Bu rapor üzerine Ardanuş'da bulunan Milo Taburu'na mensûb bir takımda Şavkat nâhiyesinde bulunan taburuna iltihâk itmiş ve Sâhârin Kazarması'nın tabur-ı mezkûr Hantoşat karagolununda Baha Beğ'e merbût Halid Beğ tarafından tutulmuş ve diğer iki müfrezeyle Milo Taburu'nun kumandanı idare itmesi emr olundu. Yalnızçam cihetinde ise yine çetelerden 100,150 kadar kuvvet bulunuyordu. Yarın beş süvariyle mülâzım Fonberavan Sâharin cihetini keşfe gönderilmesine karar virildi</p>					
29 Kanun- evvel sene33 0	Ardan uş	<p>Kable'z-zevâl sa'at 7:00'de mülâzım Fonberavan Sâharin Kazarması'na keşfe gitmişti.</p> <p>Dün eczâ-yı tıbbiye ve tabib için Erzurum valisine çekilen telgrafa ber-vech-i âtî cevâb geldi.</p> <p>Burada katiyen gönderilecek doktor yokdur. Eczây-ı tıbbiye irsâl idilecektir.</p> <p>28.10.330 Erzurum valisi Tahsin</p> <p>Ba'dehû mir-i mûmâ-ileyhe ber-vech-i âtî telgraf keşide kılındı.</p>					
						Ardanuş'dan	

		<p style="text-align: center;">29.10.330 kable'z-zevâl s.10 d.30</p> <p style="text-align: center;">Erzurum Valisi Tahsin Beğ'e</p> <p>10. Kolordu Karargâhı'nın nerede olduğunu telgrafla bildirmenizi rica iderim. Çünkü burada süvâri bulunmadığından irtibât te'sîs idemiyorum. 10. Kolordu'nun Karargâhı'nı bildirince telgrafla muhâbere ve irtibât te'sîs olunacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>Çünkü 10. Kolordu'ya birkaç def'a telgraf keşide olunmuş ise de bir emr alamamıştır</p>
		<p style="text-align: center;">Ber-vech-i âfî telgraf virûd itdi.</p> <p style="text-align: right;">Köprü'den 25.10.330</p> <p style="text-align: right;">Virûdu 29-30.10.330 Ba'de'z-zevâl s.11 d.30</p> <p style="text-align: center;">[41]Ardahan'da Ştanka Beğ Müfrezesi'ne</p> <p>Kuvve-i umumiyeyle zâyî'ât miktarının hemân inbâsı.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Erkân-ı Harb Re'isi Guze</p> <p style="text-align: center;">Ardahan civarında Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Köprüköy'den 26.10.330</p> <p>Virûdu 29-30.10.330 ba'de'z-zevâl s.11 d.30</p> <p>Müfrezenizin ve düşmanın vaziyeti hakkında mufassal raporunuzu beklerim.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Erkân-ı Harb Re'isi Guze</p> <p style="text-align: center;">Ardahan'da Ştanka Beğ müfrezesine</p> <p style="text-align: right;">Köprüköy'den 27.10.330</p> <p>Virûdu 29-30.10.330 ba'de'z-zevâl s.11 d.30</p> <p>Vaziyetiniz hakkında seri'an malûmât viriniz. Ardahan'ın</p>	

muhafazası şâyân-ı arzudan diğer bir alayın ta'kîb ittiğiniz yoldan hareketle müfrezenize iltihâkı için harbiye nezâretine mürâ'ca'at edilmiştir. Ordunun sol cenâhı Bardız'dadır.

Artvin'de Ştanka Beğ'e

Köprüköy'den

28-29.10.330

Virûdu 29-30.10.330 ba'de'z-zevâl s.11 d.30

1. Evâmîr-i müfrezeeye rağmen vaziyetinizi henüz bildirmediğiniz.
2. Şu vaziyetinizi şimdi bildiriniz ve her 24 sa'atde bir orduya ma'lûmât viriniz.

3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı

Tevârih-i muhtelifede keşide kılınan dört muhtelif telgraf 29-30.10 330'da alınabilmişti. Şu hesaba nazaran bi't-tâbî' müfrezeden verilen ma'lûmâtda yâ vusûl buluyor veyahûd gıc olarak vasıl olabiliyordu.

Köprüköy'nde 3. Ordu Kumandanlığı'na

Ardanuş'dan

29-30.10.330 ba'de'z-zevâl s.12 d.00

Ardahan'dan üç kere ve Ardanuş'dan iki def'a Erzurum vilâyeti vasıtasıyla şifreli telgraf ve müte'addid keşf kolları gönderdim

Ardahan'ın zabtında 140 şehid ve 400 mecrûh virilmiştir.

Ardahan'dan Şavşat yoluyla Ardanuş'a hareketim esnâsında hasta, mecrûh şehid olarak zâyi'âtım beşyüzü bulmuştur.

Kuvvet-i umûmiyyem piyâde ve istihkâm olmak üzere 1200 kişi ve kâbil-i isti'mâl iki cebel topuyla makineli [42] tüfenk bölüğünden ibâretdir.

21 Kanun-ı evvel'de karşımda bulunan düşman kuvveti 4,6 tabur piyâde iki Kazak süvâri alayı 12 sahrâ topu bir ağır top ve iki

	<p>makineli tüfenkten ibâretti. Gönüllü çete efrâdının kuvveti gayet mahvolub el-yevm birkaç yüz kişiden ibâretti. Kazaklar süvârimin fiktânı dolayısıyla keşfiyatımı pek müşkil kılıyorlar.</p> <p>Ma‘mâfih keşfe gayret idiliyor. Ardanuş‘da takviye olunmaklığım veya emrinize muntazırım.</p> <p>Mümkün olduğu kadar sür‘atle tekrar ta‘arruz niyetindeyim.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ‘im-mâkam Ştanka</p> <p>Kumandan Ştanka Beğ‘e</p> <p>Şavkat nahiyesi civarından 28-29.10.330 alaturka s. 1</p> <p>Virûdu 29-30.10.330 ba‘de‘z-zevâl s.1</p> <p>Evvelki rapora zeyldir.</p> <p>1. Posta mahalline hicret iden ahâlinin harab itmesinden, soğğun şiddetinden ve ikiyüz Kazağın gelmesinden nâşî kazarma‘da bulunan asker aşağıya çekilmiş ve dere içerisinde münâsib bir mevzi‘ tutarak Kazakların virûduyla muhârebeye başlamışdır. Netice‘i musâdemede düşmandan birkaç telef ve üç at mürd ikisi yaralı olmak üzere üç esir alınmışdır. Muhârebe anında ictimâ‘ itdirebildiğim 60,70 kadar kuvvetimle Milo Müfrezesi‘ni takviye iderek lazım gelen mevki‘ler tutulmuşdur ve el-yevm Bekir Efendi müfrezesinin Sathel‘e virûd itdiğini ve lâzım gelen tertibâtın ahz idildiği ve düşmana mukâvemet için evvelalah ne yapmak mümkün ise hepsini icrâ ideceği ve Yakûb Cemil Beğ Müfrezesi‘ne â‘id ne kadar firâri namussuzlar varsa anların be-heme-hâl buraya i‘adesi icâb iderse selâmet-i umûmiye namına birkaçının i‘damı ve buraya eğer ahvâliniz müsâ‘id ise mikdârı kâfi kuvvet ve beheme-hâl cebhâne irsâli ve bizim tüfenklerin mu‘addel maradit olduğuna nazaran mâvzer ve Milo Hudûd Bölüğü efrâdı içinde üç yüz iki modelli büyük çaplı mavzer tûfengine mahsûs cephânenin seri‘ân irsâli ehemmiyetle ma‘ruzdur.</p> <p>Yakub Cemil Beğ Müfrezesi Kumandanı Halid</p>	<p>[Çünkü çeteler hep dağılmışdı] Virûd iden esirlerden icâp iden ma‘lûmât alındıktan sonra Artvin tarihiyle Erzurum‘a sevk edilmişdir.</p>
--	--	---

		<p>Haşiyeye</p> <p>Milo Taburu'ndan Mülâzım-ı sâni Refik Efendi'de pek yalnız kalmış ve ma'iyetindeki askerinde hemân bir çeteden farkı olmadığı gibi bütün taburdan müretteb bir kuvvettir. Adedi 85'dir. Birçoğu hasta ve giriye i'âde kılmış ve gayr-ı muntazamdır.</p> <p>Ardahan'dan Sathel'e müntehî Hantoşat ya'ni mağara yolunun taht-ı emniyete alınması lâzımdır. Ve kebir yol muhâcirinin mirûr ve ubûrundan ve havaların güşâyışinden dolayı hâzar emini kazarma yolundan daha iyi bir hale gelmiştir. Burasını düşman tutarsa tamamen hatt-ı ric'atimizi kesecektir. Orayı tutmak için kuvvetim yoktur. [43]</p>	
30 Kanun-1 evvel 330	Ardanuş	<p>Ber-vech-i âtfi cevab virildi.</p> <p>Satel'de Yakub Cemil Beğ Müfrezesi Kumandanı Halid Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan</p> <p style="text-align: right;">30.10.330 kable'z-zevâl s.10</p> <p>Sahara karagolu Milo Taburu tutacak, Hantoşat mevki'ini Baha'addin Şakir Beğ çeteleri tutacak ve her ikisinin kumandasını Milo Tabur Kumandanı Hakkı Beğ der'uhde idecektir. Bu emri onada gösteriniz.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
		<p>Nizamiye kıta'âtından alınarak lüzumu kadar da cebhâne gönderildiği gibi Trabzon vilâyetine de 100 sandık sivri mermi irsâl edilmesi ricâ olundu.</p>	<p>Ordudan gelmek getirmek mümkün değildi. Zirâ yollar kâmilten kapalı olduğu gibi yaz zamanı bile o yollardan mekkâri pek çok müşkilâtle gidüb gelir</p>
		<p style="text-align: center;">Ardanuş'da Kumandan Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: center;">Mihalis'den alaturka s.1 d.30</p>	

		<p style="text-align: right;">29-30.10.330</p> <p>Virûdu 30.10.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bugün alaturka sa'at dokuzda tamamen boş olan Sâhara karakolundaki kazarma işgâl idilmiştir. ve el-yevm Milo Taburu'ndan Mülâzım-ı sâni Hacı Efendi ma'iyetiyle bulunmaktadır. 2. Henüz cebhane gelmemiştir. Biran evvel irsâli. 3. Başka şâyân-ı arz bir vak'a zuhûr itmediği ma'rûzdur. <p style="text-align: center;">Yakûb Cemil Beğ Müfrezesi Kumandanı Hâlid</p> <p>Mesafenin uzaklığı dolayısıyla henüz cebhâneyi alamadıkları anlaşıldı ise de bugün be-heme-hâl alacaklardı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Ardahan Müfrezesi Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">29.10.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 30.10.330 kable'z-zevâl s.9 d.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 11. Kolordu Mecingerd, Kötek, Issı Su ابيض صر hattında bulunuyor. 10. Kolordu, Dokuz ve 10. Kolordulardan mürekkeb top yolu karagolu yukarı Hamas hattındadır. Bu kolordudan bir müfreze Oltu'nun şimâlinde Tuzla mevki'inde olup Oltu'yu düşmana karşı müdafa'a itmekdedir. 2. 10. Kolordu Bardız ve Oltu mıntikasını muhafaza idecektir. 3. Müfrezenin vaziyet ve kuvvetiyle maksadı hakkında (İd) menzil mıntika kumandanlığı vâsıtasıyla mâ'lûmât virmenizi ricâ iderim. <p style="text-align: right;">10. Kolordu Kumandanı Erkân-ı Harb Mir-livâ Yusuf İzzet</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan 30.10.330. kable'z-zevâl s.11</p> <p style="text-align: center;">Köprüköy'de 3. Ordu Kumandanlığı'na</p>	
--	--	--	--

	<p>İd menzil mıntıkası kumandanlığı vasıtasıyla 10. Kolordu kumandanlığına</p> <p>1. Dün iki Kazak süvari bölüğü Şavkat istikâmetinde keşfiyâtda bulunmuşlardı. Bunlara ateş idilerek üç esir alınmıştır. [44] Ve ifadelerinden Gorosko Mostovski Alayı'na â'id oldukları ve 21.10.330'da müfrezeme ta'arrûz iden kuvvet Gorosko Mostovski Alayı'nın 1. Sibirya Kazak Alayı 77. ve 78. Piyâde Alaylarının bulunduğu ve Oltu'dan geldikleri anlaşılmıştır. 1. Kazak süvâri Alayı tekrâr Merdenik'e topcu ve makineli tüfenkle avdet itmiştir. Düşman piyâdesi ve topcusu ve Gorosko Mostovski Kazak Alayı Cenerâl Şumale Ardahan'da bulunmaktadır. Vaziyetim aynıdır. Ma'mâfih bu hâl ile ta'arrûz için virirseniz icrâya hazırım.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Ardanuş'da Artvin Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Erzurum'dan 30-31.10.330</p> <p>Virûdu 30-31.10.330 zevâli s.11</p> <p>10. Kolordu Artvin müfrezesinin hareketini ve el-yevm bulunduğu vaziyet hakkındaki ma'lûmâtınızın sür'âtle işâr buyrulması menzil müfettişliği erkân-ı harb riyâsetinin emriyle makine başında bulunduğum ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Erkân-ı Harbiye 1. Şube Mülâzım-ı evvel Muzaffer</p> <p>Bunun üzerine</p> <p>30-31.10.330 zevâli 11:30'da Ardanuş'dan telefonla Artvin telgraf hanesine oradanda Erzurum'a ber-vech-i âtfi ma'lûmât virildi. 29-30.10.330'da 3. Ordu Kumandanlığı'na keşide edilen telgraf aynen verilmeğle berâber hususi olarakda Ardanuş-Ardahan yolundaki Yalnızçam çeteler tarafından kezâ Şavkat nahiyesi civârındaki Hantoşat mevki' yine çeteler tarafından ve Sâhara Kazarması'nın Milo Taburu tarafından işgâl olundukları ve umûmunun bâşına Milo Taburu Kumandanı Hakkı Beğ müfreze</p>	
--	--	--

	<p>kumandanı ta'yin idildiği.</p> <p>Maksadım. Burada (Ardanuş'da) perâkendeleri toplamak ba'dehû emir beklemekle berâber Ardanuş'u müdafa'aya salih olduğundanda Artvin'e çekilmektir. Efrâdın en güzidelerinin Ardahan'da zây'î olduğu Oltu ile Tavuskerd taraflarından geçmek mümkün olmadığı ilâve idildi.</p> <p>Ba'dehû ber-vech-i âtî telgraf ahz olundu.</p> <p>Ardanuş'da müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Erzurum'dan 30-31.10.330</p> <p>Virûdu 30-31.10.330 zevâli:30</p> <p>10. Kolordu'nun vaziyeti hakkında ma'lûmatınız varsa nıfsı'l-leyle kadar orduya bildirmek üzere sür'at iş'ârı ma'rûzumdur.</p> <p>Ma'lûmât</p> <p>Madde-1 10. Kolordu ve karargâhı dün (Kayak'da) idi.</p> <p>Madde-2 Ordu karargâhı (Hezitek)dir. Muzaffer</p>																									
	<p>[45] 30-31.10.330 zevâli s.2'de ber-vech-i âtî cevâbı virildi.</p> <p>29.10.330 tarihiyle keşide idiliyordu. 30.10.330 10. Kolordu'dan virûd iden emr-i telgrafımı aynen Artvine telefonla oradanda telgrafla bildirildi. Müfrezenin bu günkü kuvvesi ber-vech-i âtî idi.</p> <table border="1" data-bbox="395 1621 1313 2011"> <thead> <tr> <th>Zâbât</th> <th>Efrâd</th> <th>Hayvan</th> <th>Top-ı cebel</th> <th>makinelı tüfenk</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>14</td> <td>444</td> <td>96</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. Alay 1. tabur</td> </tr> <tr> <td>14</td> <td>618</td> <td>93</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>8. Alay 3. tabur</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>330</td> <td>35</td> <td>0</td> <td>5'lik 2</td> <td>Milo Taburu</td> </tr> </tbody> </table>	Zâbât	Efrâd	Hayvan	Top-ı cebel	makinelı tüfenk		14	444	96	0	0	8. Alay 1. tabur	14	618	93	0	0	8. Alay 3. tabur	4	330	35	0	5'lik 2	Milo Taburu	<p>İ'âşe cihetinden pek sıkıntı çekilmeğe başlandı. Hopa'daki</p>
Zâbât	Efrâd	Hayvan	Top-ı cebel	makinelı tüfenk																						
14	444	96	0	0	8. Alay 1. tabur																					
14	618	93	0	0	8. Alay 3. tabur																					
4	330	35	0	5'lik 2	Milo Taburu																					

31 Kanun- ı evvel 330	Ardan uş	9	199	155	2	0	Topçu	erzâkları celb idemiyorduk. Bina'en aleyh civâr köylerden ne tedârik idilebilirse onlarla idare olunuyordu.
		2	61	36	0	2	8. bölük makinelî tüfenk	
		1	136	28	0	0	İstihkâm bölüğü	
		1	25	30	0	0		
		45	1823	473	2	2	Yekûn	
		Çete kuvveti muhavvel olduğundan bilinemiyordu. Bugün Ardahan'dan müfreze ile yaralılar ile hastalar Trabzon hastanesine sevk idilmek üzere mekkâriyle Hopa'ya gönderildi.						Hava bulutludur
		<p>Çetelerden Yalnızçam geçidini işgâle me'mûr olan bölük kumandanlığından kendi tabur kumandanına ber vech-i âtî raporu göndermiş ve oradanda müfrezeyle gelen rapor sûreti</p> <p style="text-align: center;">Ardanuş Taburu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Hive'den</p> <p style="text-align: right;">31.10.330 alaturka s.10 d.00</p> <p>Müfrezeyle virûdu 31-01.10.11.330 zevâli s.7 d.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Akşam kazarmayı Rus işgâl itmiştir. 2. Birkaç def'alar bildirildiği vechile burada asker hem azdır ve hem de hasta ma'lûl, cebîn ve hiçbir şeye yaramaz bir haldedir. 3. Buraya sür'at-ı memkene ile işe yarar asker gelmediği takdirde buralarıda terk idilecektir. 4. Birkaç defalar arz ittiğim vechile bu asker ile burada hiçbir iş görülemeyecektir. Bu hususda katiyen mes'ûliyet kabul itmem çünkü bu hususu evvelce bildirilmiştir. 5. Her halde biran evvel buraya işe yarar asker göndermenizi ricâ iderim <p style="text-align: right;">2. Bölük Kumandanı Rıfat</p> <p>Hâşiye: musâdeme elân devâm idiyor :</p>						

Halbuki sabahleyn Bahâ Şakir Beğ tarafından raporda zikir idilen kazarmanın kat'î sûretde işgâl edilerek emniyetin tamamen te'mîn edilmiş olduğu bildirilmiştir. Ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.

Müfreze Emri

Ardanuş'dan

31-01.10.330

1. Düşman bu sabah Yalnızçam'daki kazarma'yı işgâl itmişti
2. 3. Tabur yarın sabah kable'z-zevâl sâ'at 7'de hareket itmek üzere 10. bölüğü [46] Hive'ye gönderecektir. [Çünkü bu bölüğün bir takımı evvelce Borçka'ya bırakılmış olduğundan ve şimdi ise bölüğüne iltihâk itmesi dolayısıyla mevcûd epeyce idi]Hive Köyü düşman ta'arruzuna karşı müdâfa'a ve muhafazaya el verişlidir.
3. Bölük beraberinde iki mekkâre hayvanı getirecektir. Bunlardan birisi iki sandık cebhane için diğeri ise Güleşin'den vesâ'ireden erzâk tedârîki için kullanılacaktır. Zâbitân eşyasının berâber götürülmemesi tarafdarıyım. Zirâ bu bölüğün sür'âtle geri gelinmesi lâzım ve ihtimâl dahilindedir.
4. Bölük beraberinde el-yevm burada bulunan iki süvâriyi getirecektir.
5. Bölüğün vazifesi düşmanın köyleri yağma için göndereceği süvâriyi geçirmeyecektir.
6. Bölükle beraber yarım tâkım istihkâm hareket idecektir. Bu yarım takım istihkâm Kodol Karagolu'nu işgâl idecektir. Aynı zamanda Yalnızçam'a giden yolun emniyet ve müdâfasını te'min idecektir. Bu efrâddan her biri üzerinde 150 fişenk bulunacaktır.
7. Hive ve Kodol'a giden kıta'âtın yerine mümkün olduğu kadar sür'âtle çete efrâdı gönderilecek ve değışdirilecektir.
8. Düşman piyâde ve topcu ile ta'arrûz itdiği takdirde mümkün olduğu kadar sür'âtle rapor gönderilmesi ile berâber Hive'deki bölük Kodol ve Kodol'da ki kuvvette Hive'ye haber virmesi ve her iki kıt'a

Çünkü ellerindeki tüfenkleri isti'mâl idemeyecek

		<p>birden rica't idecek bir zamana kadar müdâfa'a ideceklerdir.</p> <p>9. Çete efrâdına bir tek fişenk virilmesini bile men' iderim.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	kadar cebânet göstermeğe başlamışlardı.
1 Kanûn- ı Sanî 330	Ardan uş	<p>Ber-vech-i âtî 3. Ordu ve 10. Kolordu Kumandanlıkları'na telgraf virilmiştir.</p> <p>Ardanuş'dan 31-01.10.330 zevâli s.9</p> <p>1. Düşman çete efrâdı tarafından işgâl idildiği te'mîn olunan Yalnızçam Kazarması'nı boş bularak tutmuşdur. Garbî geçidler yed-i işgâlimdedir.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Bugün müfreze süvâri takım kumandanı Mülâzım-ı evvel Kazım Efendi'ye Tavusgerd'e Oltu yolunun mirûr u ubûra müsa'id olub olmadığının keşfi için gönderilmiştir.</p>	
		<p>Müretteb Sekizinci Alay Kumandanlığı'na</p> <p>Sâhara Kazarması'ndan 30.10.330 zevâli s.12</p> <p>Virûdu 1.10.330 kable'z-zevâl s.8 d.30</p> <p>1. Dün akşam Sâhara Kazarması işgâl olunarak elân 60 neferle orada bulunmaktayım. Kazarma'nın ilerisindeki boğazda bir postamız mevcûd olduğu gibi her tarafı iyi görebilecek hâkim noktaların dahi çifte nöbeciler ikâme olunmuşdur. [47]</p> <p>2. Düşmanın gelmesi melhûz olan yerlere karşû kardan siperler yapılmaktadır.</p> <p>3. Sağ ve soldaki çetelerle geride bulunan Halid Beğ müfrezesiyle ayağına çabuk piyâde neferleri vâsıtasıyla irtibât te'sis olunmaktadır.</p> <p>4. Efrâdın bi'l-cümle ihtiyaçları köylerden tedârik olunmakta olduğu gibi gice gündüz harekete veyâ baskına mukâbeleye amâde</p>	<p>Hava güzeldir</p> <p>Ardanuş'dan 29 Kanun-ı</p>

	<p>bir halde bulunmaktadır.</p> <p>5. Halid Beğ ile mülâzım-ı evvel Fonberavan Beğ bugün buraya gelerek Ramazan tabyasına kadar keşf için Şavkat yolundan gitmeği muvâfık gördüklerinden Şavkat Köyü'nde bu giceyi geçirecektir. Yarın Ramazan tabyasını keşf itmeğe çıkacaklardır.</p> <p>6. Düşman hakkında ma'lûmatı Fonberavan Beğ'e söyledim. Kendisi de bu ma'lûmatı yazarak melfûz bulunan kâğıdı göndermiştir.</p> <p>7. Ben dâ'imâ kazarma'da bulunacağım.</p> <p style="text-align: center;">Milo Taburu Mülâzımlarından Mehmed Suphi Fonberavan Beğ'in raporu hemân aynen bu raporu gibi idi.</p> <p style="text-align: center;">Ardanuş civarında Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Köprüköy'den 31.10.330</p> <p>Virûdu 1.10.330 kable'z-zevâl s.8 d.30</p> <p>Ordunun sol cenâhında bulunan Ordu müfrezesi Oltu civârında muhârebe itmektedir. Vaziyetiniz müsâ'id ise yürüyerek mezkûr müfrezeye seri'ân mu'avenet idiniz.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p> <p style="text-align: center;">Artvin Tarikiyle Ştanka Beğ Müfrezesi</p> <p style="text-align: right;">Köprüköy'den 31.10.330</p> <p>Virûdu 1.11.330 kable'z-zevâl s.8 d.40</p> <p>Vaziyetinizin sur'at-ı işârı</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p> <p>Hive Köyü'nde bulunan çetenin Ardanuş Taburu ileri karagol bölüğünden virûd idübde tabur-ı mezkûr kumandanlığı tarafından virilen rapor.</p>	<p>evvel 330'da mülâzım-ı evvel Fonberavan Beğ bu tarafa keşfe gönderilmiştir</p>
--	--	---

Ardanuş Taburu Kumandanlığı'na

Hive'den

1.11.330

Virûdu 1.10.330 ba'de'z-zevâl s.3 d.30

1. Dün akşam sa'at birbuçuğa kadar müsâdeme devâm itmiş ve düşmana oldukca telefât virdirilmiş ise de kazarma'yı istirdâd itmeğe muvaffak olunamamıştır.

2. Bizim bölüğünde bir tehlikeli sûrette vardır. [48]

3. Evvelce de arz itdiğim vechile buraya işe yarar kuvvet gelmediği takdirde Hive'de sebât idilemeyüb terk idileceği marûzdur.

4. Buradaki kuvvet pek cüz'î olduğu gibi hasta ve cebindirler.

5. Hasan Efendi'de buradadır. Hirtos'daki kuvvetle Kodol'da te'mîn edilmiştir.

6. İki sandık küçük çaplı iki sandık büyük çaplı 500 aded de Alman cebhânesi sür'at-ı mümkün ile gönderilmesi

7. Buraya nizamiye kuvveti geleceğini haber viriyordunuz şâyed gelecekse birân evvel gönderilmesi veyâhud işe yarar diğer kuvvetin her halde gönderilmesi müsterhamdır.

İleri karagol 2. Bölük Kumandanı Rıf'at

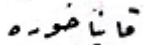
Dün keşfe gönderilen süvâri zâbitinin virdiği rapor sûreti ber vech-i zîrdir.

Müfreze Kumandanlığı'na

Ardanuş'dan

1.10.330

Virûdu 1.11.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.20

1. Ardanuş'dan Kanyahor'a kadar olan yoldan cebel, mitralyöz, piyâde ve süvâri suhûletle gidebiliyor.

2. Kanyahor'dan Salaçor'a kadar olan yoldan piyâde ve yüksüz hayvan gidebilir.

3. Salaçor'dan Tavusgerd'e kadar olan yolun bir kısmından ise

	<p>ancak piyâde gidebilir. Diğer kısmından ise her sınıf suhûletle hareket ider.</p> <p>4. Kanyahor'dan Salaçor'a gitmek gelmekden daha güçtür.</p> <p>5. Kanyahor'dan Salaçor'a kadar olan yolun aksamında her noktada kapanabilir.</p> <p>Süvari Keşf Kolu Kumandanı Mülâzım-ı evvel Kazım</p> <p>Gerek bu rapor üzerine ve gerek köylülerden idilen ma'lûmâta binâ'en orduya ber-vech-i âtî cevâb virildi.</p> <p>Köprüköy'de 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Ardanuş'dan</p> <p>1-2.11.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.45</p> <p>1. Gerek köylülerden edilen tahkikâtdan ve gerek gönderdiğim süvâri keşf zabitanın raporundan Ardanuş'dan-Salaçor-Tavusgerd yolunun karın kesretli bulunmasından topçu ve makineli tüfengin mirûruna müsâ'id olmayub yalnız piyâdenin dört günde gidebileceği anlaşılmıştır. Tavusgerd'den Ardanuş'a gelmek bi'n-nisbe kolay imiş.</p> <p>2. Vaziyetim eskisi gibidir. [49]</p>											
	<p>Kuvve-i umumiye ber-vech-i âtî marûzdur.</p> <table border="1" data-bbox="395 1512 1316 1792"> <thead> <tr> <th>Zabit</th> <th>Müsella ve Gayr-ı müsellâh Efrâd</th> <th>Mekâra ve koşum</th> <th>Cebel top</th> <th>Makineli tüfenk</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>40</td> <td>1321</td> <td>323</td> <td>2</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table> <p>3. İki makineli tüfengim ma' zâbit ve efrâd Borçka'da Rıza Beğ yanında bulunuyor.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Yalnızçam civârına gönderilen müfrezeden ber-vech-i âtî rapor</p>	Zabit	Müsella ve Gayr-ı müsellâh Efrâd	Mekâra ve koşum	Cebel top	Makineli tüfenk	40	1321	323	2	2	
Zabit	Müsella ve Gayr-ı müsellâh Efrâd	Mekâra ve koşum	Cebel top	Makineli tüfenk								
40	1321	323	2	2								

	<p>geldi.</p> <p style="text-align: center;">Sekizinci Alay Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">1.11.330</p> <p>Numaru 1</p> <p>Virûdu 01-02.11.330 ba'de'z-zevâl s.6 d.35</p> <p>1. Hirtos'a geldiğimde Hasan Efendi çetesinin ric'at itmekde olduğunu ve Kodol'un etrafındaki tepeleri bir tabur düşman işgâl iderek Hanik üzerine yürüdüğünü söylediler.</p> <p>2. Gönderdiğim süvâri keşf kolu aynı ma'lûmâtı viridi.</p> <p>3. Hirtos gerisinde ki şose ve tepeyi tutdum</p> <p>4. 10. bölük kumandanına bir süvâriyi göndererek ceryân-ı hâli ve bendenizin şosenin üzerinde bulunduğumu anlattım.</p> <p>5. Emrinize muntazırım, efendim</p> <p style="text-align: center;">İstihkâm Taburu 3. Tabur Zâbit Vekili Sabri</p> <p>Ber-vech-i âtî cevab virildi.</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan</p> <p style="text-align: center;">01-02.11.330 ba'de'z-zevâl s.6 d.55</p> <p>Mümkün olduğu kadar müdafa'ada bulununuz</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Haşiye:</p> <p>Düşman kuvva-yı külliye ile gelirse şoseyi ta'kiben ric'at ideceksiniz. Aynı zamanda ber-vech-i âtî emr-i yevmi virildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan</p> <p style="text-align: center;">1-2.11.330 ba'de'z-zevâl s.6 d.45</p> <p>1. Düşman Yalnızçam'dan Kodol istikâmetine doğru ilerülemektedir.</p> <p>2. Taburlar düşmanın anî hüçûmuna ma'rûz kalmamak için müfreze hazır bulunacaklardır.</p>	
--	--	--

	<p>3. Topçu topları yukarı çıkaracaktır. {cebhanesiyle}</p> <p>4. 1. tabur Ardanuş-Samhara giden yolun şoseyi kat' itdiği noktaya şoseye kuvvetli bir ileri karagol tertibâtı alacaktır.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>[50] Şavkat nahiyesi civarında bulunan müfrezeden ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Satelli'den 1.11.330</p> <p>1. Satelli'ye muvâsalat idildi.</p> <p>2. Mülâzım-ı sâni Hacı efendi kumandasında 60 neferlik bir müfreze Sâhâra Kazarmasında bulunmakta ve lazım gelen tertibâtı alınmıştır.</p> <p>3. 80 neferlik bir müfreze Sâhâra Kazarması'nın bir sa'at gerisinde Koçan ve Şavket karyelerine giden yolların nokta-ı telâkisinde bulunarak kazarma müfrezesinin istinâdını teşkîl itmektedir.</p> <p>4. Tabur mütebaki kuvvetiyle Satelli'de bulunarak ilerisindeki müfrezelerin ihtiyâcını teşkîl itmektedir.</p> <p>5. Tarihinden üç gün evvel kazarma civârında ilerüleyen düşman süvârilerine karşı müfrezemiz tarafından idilen ateşde düşmandan bir nefer maktûl, üç hayvan itlâf ve üç esir alınarak ve hayli yaralı virdirerek düşmanı püskürtmüş ve derhal ta'kîb iderek kazarma müfrezemiz tarafından işgâl edilmiştir. Bizden zayi'at yoktur.</p> <p>6. Fonberavan Beğ, Halid Beğ'le ilerü doğru keşfe gitmiş henüz avdet itmemiştir.</p> <p>7. Yakub Cemil Beğ müfrezesinden bir takım Hantoşat Çeçidi'nde bulunmakta imiş.</p> <p>8. Ahsence yolunun Arsiyân Kazarması'nda da Sabit Efendi çetesi bulunuyormuş.</p> <p>9. Düşmanın 200 süvârisi Yalnızçam civarında bulunmakta ve</p>	
--	---	--

bunların tecâvüzâtı söylenmektedir.Yalnızçam Kazarması'nda ve şosenin münâsib mahallerinde çetelerden efrâd olmadığı söyleniyor. Her bir ihtimâle karşı oralarda çete efrâdının bulundurulması hususunun icâb idenlere emir buyrulması re'y-i âlî-i kumandânîlerine va-beste bulunacağı.

10. Hasta efrâdımız berâ-yı tedâvi Ardanuş hastanesine gönderildiği ber'â-yı ma'lûmât arz olunur.

11. Yarın Sâhara Müfrezesi'ni teftiş idüb nevâkısı her neden ibâret ise ikmâline bakılacağı.

Milo tabur kumandanı Hakkı

Ordudan ber-vech-i âtî telgraf alınmıştır.

Ardanuş'da Ştanka Beğ Müfrezesi Kumandanlığı'na

Zalzak

1.11.330

Numaru 2

Virûdu 1-2.11.330 ba'de'z-zevâl s.8 d. 30

1. Artvin civarında müdâfa'a hattındaki teklifiniz muvâfıktır.

3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı

Hive tarafından gönderilen bölükden ber-vech-i âtî rapor virûd itmiştir.

Ardanuş'da Sekizinci Alay Kumandanlığı'na

Güleşin Karyesi'nden

1-2.11.330

Müsta'celdir

1. Düşman sabahleyn kazarmadan şoseyi ta'kiben bir tabur kadar piyâdesi Kodol istikâmetine hareket itmiş olduğu burada bulunan çete zâbiti Rıf'at ve çete re'isi Hasan Beğlerden ve düşman Kodol'a giden istihkâm zâbitinden ma'lûmât aldım. [51]

2. Düşmanın 300 kadar kuvvetide Hive Köyü'nün sırtlarını işgâl

	<p>itmiştir. Bu gice köye girmesi me'mûldür. 300 kadar kuvveti de köyün meşe ormanlıklarındadır.</p> <p>3. Gerek Kodol'da bulunan ve gerekse burada bulunan çete efrâdı kâmilen dağılmak üzeredir.</p> <p>4. İstihkâm zabitinden aldığım düşmana dâ'ir ma'lûmatı lefen takdim idiyorum. Güleşin Karyesi'nde durmak ve burasını külliyetli düşmana karşı müdâfa'a itmek gayr-ı kâbil olduğundan Ardanuş sırtlarına kadar ric'ât ideceğim. Çünkü düşmanın bir kuvveti şoseyi takiben ilerlemekte olduğundan hatt-ı rica'âtim kat' idileceği cihetle Ardanuş'a hâkim sırtlara kadar ric'ate mecbûr kalacağım ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Güleşin 10. Bölük Yüzbaşı Ali Haydar</p> <p>Bölüğün ne sûretle hareket ideceği evvelce emirle yazılmış olduğuna bu rapora cevâb virilmiştir. Şavkat nahiyesinde bulunan müfreze ile Ardanuş'da ki kıta'âta ber-vech-i âtî evâmir virilmiştir.</p> <p style="text-align: center;">1. Tabur, 3. Tabur İstihkâm Topcu Makineli Tüfenk Süvâri Kumandanlıkları'na</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan 1-2.11.330 ba'dez-zevâl s.10 d. 40</p> <p>1. Yukarda [şosede] bulunan 2 sahrâ topu [evvelce Ruslardan iğtinâm olunmuşdu] şimdi Artvin'e hareket idecektir.</p> <p>2. Ağırlıklar aşağıda köprü civarında ictima' idüb gice sa'at 12'de Artvin'e hareket idecektir.</p> <p style="text-align: right;">Kumandan emriyle 8. bölük yaveri Mülâzım-ı evvel Mehmed Şükrü</p> <p style="text-align: center;">Müfreze emri</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan 1-2.11.330 ba'de'z-zevâl s.11 d.55</p> <p>1. Ordunun sol cenâhı Kal'a Boğazı'ndadır.</p>	
--	---	--

	<p>2. Düşman piyadesi Yalnızçam geçidini mirûr itmiştir.</p> <p>3. Müfreze Ardanuş'dan Artvin yolunun hâkim tepelerinde düşmanın ta'arruzunu kabule hazır olacaktır.</p> <p>4. 3. tabur makineli tüfenk istihkâm sabahleyn kable'z-zevâl sa'at 5'de Ardanuş-Samhar yolu üzerinde şark cihetinden görülmemek ahz-ı mevki'idecektir.</p> <p>5. 1. tabur kışla civarında hazır bulunacaktır. [akşamdan alınan emniyet tertibâtı hali üzere kalacaktır] Bi'l-hassa Ardanuş'dan şoseye çıkan köprü muhafaza idilecektir.</p> <p>6. Topcu gün doğuşunda Ardanuş-Samhar yolu üzerinde hazır bulunmağla beraber kendisine öyle bir mevzi' intihâb edecek ki Yalnızçam'da Ardanuş kışlasına gelen yol ile şoseyi döğebilecektir.</p> <p>7. Büyük ağırlıklar derhâl Artvin'e hareket idecektir.</p> <p>8. 3. tabur ağırlıkla gidebilecek hasta ve mecrûhları ağırlıkla ve gidemeyecekleri kızakla Artvin'e sevk ve irsâle me'mûrdur.</p> <p>9. Muharebe ağırlıkları 3. taburun arkasında ve Artvin'e giden şose üzerinde mestûran bulunacaklardır.</p> <p>10. Kable'z-zevâl beşe kadar olacak raporlar Ardanuş'daki karargâhıma bunu müte'akib raporlar 3. tabura gönderecektir. Ben orada bulunacağım bütün süvari benim ile bulunacaktır</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Topcuya not idilmiş diğelerine tahrir idilmiştir. [52]</p> <p style="text-align: center;">Milo Tabur Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş'dan 1-2.11.330 zevâli s.12</p> <p>1. Düşman Oltu'yu almıştır.</p> <p>2. Ordumuz hudûda çekilmiştir.</p> <p>3. Müfrezemiz Artvin'e gidib hatt-ı müdâfa'a te'sîs emrini almıştır.</p> <p>4. Mümkün olduğu kadar sürâtle kuvvetlerinizi toplayarak Artvin'e ric'at ediniz</p> <p>5. Müfrezem hatt-ı ric'atinizi te'mîn için mümkün olduğu kadar</p>	
--	---	--

<p>2 Kanûn- 1 sâni sene 330</p>	<p>Ardan uş</p>	<p>Ardanuş'da mukâvemet idecekdir</p> <p>6. Satelli, Hantoşet, Arsiyan'daki müfreze yi de haberdâr idiniz.</p> <p>7. Yolda tesâdüf ideceğiniz efrâdı toplayub berâberinizde getireceksiniz.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>İş bu emr iki süvâriyle gönderilmiştir.</p> <p>Dün verilen emr mûcibince kıta'ât muntazaman vazifeleri başına geçmişlerdi. 1. tabur kumandanlığından ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Ardanuş Kışlası'ndan</p> <p>2.11.330 kable'z-zevâl s.8 d.25</p> <p>Virûdu 2.11.330 kable'z-zevâl s.9 d.00</p> <p>1. Gice alınan emrin virûdundan beri 1. bölük ileri karagol vazifesiyle kışlanın 800 metre kadar şarkında derenin öte yüzünde Yalnızçam ve Samhar'dan gelen yolların vâdiden geçecek epeyce mesâfelik kısmına hakim sırta mevzidedir.</p> <p>2. Keşfiyâtdan fenerlerle muhâcirlerin hicret itdiklerini ve sabahleyn mevki'mizin cenûb-ı şârkî sırtlarından kızaklarla inen muhâcirlerden de bu gice Maçağıl sırtlarında mütekâbilen piyade ateşi te'ati olunduğu işitdiklerini öğrendim</p> <p>3. Büyük ağırlıklar ber mûcib-i emr hareket itdirilmiştir.</p> <p>4. Kendim 2. , 3. bölük ile beraberkişlada bulunub ileri karagol bölüğüyle muhafaza-i irtibât ve etrâfi tarassudatla meşgûl olmağla beraber emrinize muntazırım ihtiyâtdaki bölüklerden bir küçük zâbit postası derenin garbında ileri karagol bölüğünün solunda Samhar yoluna müteveccihen ileri mevzi'ide bir çifte nöbetçi Ardanuş Köprüsü'nde bir mangada Ardanuş-Artvin köprüsü muhafazasındadır.</p> <p>8. Alay 1. Tabur Binbaşı Ali Beğ</p>	
---	---------------------	---	--

	<p style="text-align: center;">Ardanuş'da Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Şavgolyan cihetlerinden 3.11.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 2.11.330 kable'z-zevâl s.10</p> <p>1. Dün akşam takdîm ve irsâl itdiğim raporda arz itdiğim vechile 500 (bir tabur) piyadesi kazarmadan Kodol'a hareket itmiş olduğu Hive'de çete re'isi Hasan ve zâbiti Rıf'at efendilerden istihkâm müfrezesi zâbitliğinden alınan rapordan anlaşılmıştır. Mezkûr rapor dün lef'en takdim kılınmıştı. [53]</p> <p>2. İstihkâm müfrezesi bu vaziyet üzere çete efrâdının kâmilten dağılmış olduğundan Kodol'a gidememiş. (Ahâli şose) yolu üzerine kadar avdet itmiş ve orada kalmıştır.</p> <p>3. Bu va'ziyete düşmanın Kodol'ı zabt itdiğine dâ'ir virûd iden rapora ve habere nazaran Güleşin Karyesi'nde kalmak hatt-ı ric'atimin kat'ını intaç iyleyeceğinden Ahasma ^{رادی} yolu altında Şavgolyan Köyü'ne kadar gice çekilmiş ve Kodol'dan gelen şose taht-ı te'mine alınmıştır.</p> <p>4. Hive'ye hâkim sırtları düşmanın 300 kadar piyadesi ve meşe ormanlarında kezâ 300 kadar piyâde girmiş olduğu görülmüş ve sukûtuna da'ir bir haber alınamamışsa da binâ'en âleyh ade-i mahsus çıkarılmış olduğundan keyfiyet arz olunacaktır.</p> <p>5. Şimdi sûret-i hareketimin emr ve iş'ârına muntazır olduğum ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">10. Bölük Yüzbaşı Ali Haydar</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî müfeze emri yazıldı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş Garb Sırtlarından 2.11.330 kable'z zevâl s.10 d. 30</p> <p>1. Düşman dün akşam 500 mevcûduyla Hive'ye girmiştir. (Hive'de bulunan Rıfat Efendi tarafından verilen habere anlaşılmıştır)</p> <p>2. Şimdi Rıfat Efendi çetesi Ardanuş'un cenûb-ı şârkisinde</p>	
--	---	--

	<p>yüksek dağın ortasında Mokosdar مکوسدار köyündedir. Bu çete akşam çekilecektir.</p> <p>3. Müfrezem bu gece Ardanuş'da kalacaktır ve Milo Taburu'nu bekleyecektir.</p> <p>4. 3. tabur topçu, makineli tüfenk, istihkâm, süvâri Maçalâhat Köyü'nde kalacaktır.</p> <p>5. 3. tabur Yalnızçam'dan gelen şoseyi taht-ı emniyete alacaktır.</p> <p>6. 1. tabur kışlada kalacaktır. Aynı zamanda Çara'dan çıkan derenin geçtiği Ankilya mezra'sı Köyü'nden Ardanuş'a gelen yolu taht-ı emniyete alacaktır.</p> <p>7. 1. tabur nezdine 4 süvâri göndereceğim gece gündüz vuku' gelen halâtı bana bildirecektir.</p> <p>8. 1. tabur gece gündüz düşmanın müfrezesinde ilerüdeki postalar tarafından ateş idildiğini anlar anlamaz her tabur ve hem de o postalar Ardanuş-Artvin yolu üzerinden yukarıya çekilecektir.</p> <p>9. Süvari 10. bölük ve istihkâm takımına bir adem gönderecek mezkûr bölük ve takım ba'de'z-zevâl sa'at 4:00'e kadar kalub ba'dehû kışlada bulunan 1. tabura iltihâk idecektir. Mezkûr süvari aynı zamanda ilerüden haber getirecektir.</p> <p>10. Şakir Beğ çetesi köprü başında sandıklarla cebhâne bırakmıştır. Bunlardan isti'mâl idebileceğinizi alub efrâda tevzi' ideceksiniz.</p> <p>11. Ben 3. taburla beraber bulunacağım.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Hive civarından gönderilen istihkâmdan virûd iden rapor ber vech-i zirdir. [54]</p> <p style="text-align: center;">Sekizinci Alay Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">2.11.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 2.11.330 kable'z-zevâl s.11 d.30</p> <p>1. Düşman köprüye ric'at idiyormuş. Çeteler tarafından 40 kişilik bir müfrezenin düşmanı ta'kîb ve gerekse eski mevzi'ini işgâl</p>	
--	--	--

	<p>içün hareket itmişdir.</p> <p>2. İleri gönderilen postanın raporu iki sa‘at sonra gelmek ihtimâli olduğundan takdim idilecektir.</p> <p style="text-align: center;">İstihkâm 3. Taburdan Zâbit Vekili Sabri</p> <p>Hive civârına sevk edilmiş olan 10. bölükden mevrûd rapor sûreti ber vech-i zîrdir.</p> <p style="text-align: center;">Ardanuş’da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ’e</p> <p style="text-align: right;">2.11.330</p> <p>Virûdu 2.11.330 ba‘de’z-zevâl s.2 d. 45</p> <p>1. Hive’yi düşman işğâl itmiş ve orada hiçbir kuvvet kalmamıştır.</p> <p>2. Kodol’uda düşman işğâl itmiş olduğunu şimdi Veli Beğ tarafından haber alınmış ve ifâde edilmiştir.</p> <p>3. Sûret-i hareketimizin emr ve iş‘ârını birkaç def‘a tahriren istirhâm itdiğim halde cevâb alamadım.</p> <p>4. Şimdi Veli Beğ tarafından burada gerek muvazzaf ve gerek çete efrâdının Artvin’e çekilmesi hakkında tarafınızdan emr tahriri virildiğini söylediler ve emri de aynen aldım. Şu halde emr-i âlileri üzerine buradan hareket ideceğim ma‘rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">10. Bölük Yüzbaşı Alli Haydar</p> <p>Virûd iden raporlar yekdiğerinin zıddı idi. 10. bölük kumandanlığına bugün ba‘de’z-zevâl sa‘at 4’e kadar oldukları yirde kalarak ba‘dehû istihkâmla beraber 1. tabura iltihâk itmesi raporu getiren süvâriyle tebliğ idildi.</p> <p>Ardanuş’un müdâfa‘aya sâlih olmadığından ve ordununda muvâfık bulması dolayısıyla Artvin’e çekülüb hatt-ı müdâfa‘ayı orada te’sîs edilmeğe karar virilmiştir. Binâ’en aleyh ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze emri</p>	
--	--	--

		<p style="text-align: right;">Maçalihat'dan 2.11.330 ba'de'z-zevâl s. 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşmanda tebeddülât görülmemiştir. 2. Müfreze yarın Artvin'e gidecektir. 3. 1. tabur 10. bölük ve istihkâm yarın kable'z-zevâl 6:30'a kadar postalarını geriye çekmiş bulunacak ve hareket idecektir. Müfrezenin mütebâkisi ber-vech-i âtî yürüyüş tertibi üzere hareket idecektir. <p style="text-align: center;">Kısm-ı külli 1. tabur topçu 10. bölük Makineli tüfenk 3. tabur İstihkâm Dümdâr Milo Taburu</p>	
		<p>[55] yarın kalbe'z-zevâl sa'at 7:30'a kadar Milo Taburu gelmezse istihkâm bölüğü dümdârdır.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Muharebe ağırlıkları 1. taburun önünde ve kable'z-zevâl 6.30 geçe hareket idecektir. 5. Ben dümdarda bulunacağım süvari kıt'ası refâkatimde bulunacaktır. <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka 1. tabur kumandanlığından ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş Kışlası'na 2.11.330</p> <p>Virûdu 2-3.11.330 zevali s.3 d.50'de</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ba'de'z-zevâl 3. 50'de 10. bölük ile istihkâm takımı taburumuza mülâkî olarak kışlaya yerleşmişlerdir. 	

	<p>2. 10. bölük kumandanı tarafından Hive'ye düşman girdiğini Kodol'da düşman işgâl-ı askerisi altında olduğu Veli Beğ ve çekilen çete efrâdı ifâdesine nazaran bildirilmektedir.</p> <p>3. Şimdi şose üzerinde yandığı görülen binânında Artvin bölük kumandanı Nihâd Efendi tarafından yakdırılmış olduğu sebebinin de meçhûl bulunduğu kezâlik 10. bölük kumandanı tarafından bildirilmektedir.</p> <p>4. Gerek 10. bölük gerek istihkâm takımınca bir gûnâ telefât vuku'atları olup yalnız ileriye hareketde 10. bölükden iki, nefer firâr itdikleri de bölük kumandanının cümle-i ifâdesindedir.</p> <p>5. Taburumuzdan bu gice sabahleyn bildirdiğim kışlanın şarkındaki sırtda 3. bölük bütün mevcûduyla ileri mevzî' ve bu günkü emirde beyân buyrulan Ankılıya mezra'ası Gönnye'den Ardanuş'a gelen yol üzerinde üç mangâlık emniyet müfrezemiz Ardanuş Köprüsü'nde bir çifte postasından ibâret muhâfız müfrezelerimiz vardır.</p> <p>6. Mezra' cihetinden ateş zuhûrunda taburun müteveccihen Artvin yolu köprüsüne gelen yoldan şarkdan Yalnızçam istikâmetinde düşman zuhûrunda ise ber mucib-i emr Ardanuş-Artvin köprü caddesinden (ber müceb-i emr) çekileceğimiz ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Binbaşı Ali</p> <p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin tarikiyle Ştanka Beğ Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Zalzak 2.11.330</p> <p>Virûdu 02-03.11.330 zevâli s.8 d.30</p> <p>1. Rusların istirdâd itdikleri mahallerdeki İslâm köylerini tahrîb itdikleri ve İslâmları katl itdikleri haberi alındı.</p> <p>2. Bunun için mecbûriyet-i katiye görmedikce bulunduğunuz mahalden çekilmemenizi katiyen talep iderim. Bu sebebden Artvin'e gelmek hususunda ki fikrinizemuvafakat itdiğime dâ'ir yazdığım emr melfâdır. [56]</p>	<p>Bütün çeteler dağılmış olduğu gibi Baha'addidn Şakir Beğ'de üç dört gün evvel Artvin'e ve oradanda Borçka'ya gitmiş bulunurdu.</p>
--	--	---

		<p>3. Borçka civârındaki Ali Rıza Beğ müfrezesi efrâdı müstesnâ olduğu halde o civârdaki tekmîl Teşkilât-ı Mahsûsa efrâdı Bahâ'addin Şakir Beğ vasıtasıyla emriniz altındadır. Bunları efrâd-ı askeriye gibi istihdâm idiniz ve duyduğum ba'zı intizâmsızlığa vesâ'ireye cür'et idenleri i'dâm dahî idebilirsiniz.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p>	<p>Zaten katiyen disiplini olmay an adamların dağılması şüphesiz idi.</p>
		<p>Ordunun evvelki emirleri üzerine kıta'âta icâb iden emir virilmiş ve ilerüdeki müfrezeler geriye çekilmiş olduğundan düşman dahi Ardanuş ve civârının kilidi mesâbesinde olan geçidi işgâl itmiş olduğu cihetle müfrezenin vaziyeti burada kalmağa müsâ'id değildi. Binâ'en- aleyh gerek perâkende çetelerin ve gerekse Şavkat civârında ki Milo Taburu'nun toplanabilmeleri ve aynı zamanda hicret itmekde olan ahâlinin de çekilebilmeleri için bir gün daha burada kalınmağa karar virildi.</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî emr tekrâr yazıldı.</p>	<p>Kıta'atın ağırlık vesâ'ireleri Artvin'e hareket itmiş bulunuyordu.</p>
		<p style="text-align: center;">Müfreme Emri</p> <p style="text-align: right;">Maçalihat'dan</p> <p style="text-align: center;">2-03.11.330 zevâli s.9 d.00</p> <p>1. Müfrezenin yarınki hareketi bu gice 3. ordudan gelen emr üzerine mülgâdır. Ya'nî hareket yoktur.</p> <p>2. Taburlar vaziyetlerini muhâfaza ideceklerdir.</p> <p>3. İstihkâm bölüğü Artvin-Ardanuş telefon hattı[nı] Ardanuş'da yapacaktır. Zirâ kazâ kâ'im-mâkamı vesâ'ire gitmiş bulduklarından telefonu dahi sökmüşlerdi.</p> <p>4. Veli Beğ Rıf'at Beğ (çete zâbitleri) Ardanuş kışlası civârında Ardanuş'a gelecek olursa karargâhıma gönderilmesi</p> <p>5. Süvâriden iki atlı [bugün yorulmamış] Artvin'e emir götürmek üzere şimdi karargâhıma hemen gelecektir.</p> <p>6. 10. bölük Hirtos'daki kazarmayı işgâl ve düşmanın Ardanuş'a taarruzuna mâni' olacaktır. 1. tabur nezdinde bulunan iki süvâriyi berâberinde götürecektir.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreme Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Mezkûr süvâirlerle Artvin'e oradadandaBo rçka'ya gitmiş olan Baha'addin Şakir Beğ'in derhâl müfrezeye gelmesi çünkü bütün çetelerin dağılımış olduğunu beyân idince emr gönderilmiştir .</p>

3 Kanûn- 1 sânîsen e 330	Ardan uş	<p>Müfreze emri üzerine 10. bölük kumandanı tarafından 1. tabur kumandanı oradanda müfrezeeye takdîm idilen rapor sûreti ber-vech-i zîrdir.</p> <p>1. Tabur Kumandanlığı'na</p> <p>Demin telakkî itdiğim Alay emrine atfen bölüğü azîmet için hazırlamakda isemde efrâdın kısım-ı azâmı köylülerin kaçmış olduklarından dolayı ekmek bulamadığımızdan 48 sa'at aç ve yorgun bulduklarından bunların bir mikdâr [57] istirâhatde ikmâl-ı nevakısı itmeleri için mümkün ise azîmet emrini diğer bölüğe i'tâ sûretiyle askeri te'mîn-i istirâhat ve ikmâl-i nevakısına müsâ'ade buyrulması ma'rûz ve müsted'âdir efendim</p> <p>7. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Ali Haydar</p> <p>İcâbının emr u ifâsına müsa'adeleri bâbında arz' ve takdîm kılındı. 1.Tabur Binbaşı Ali</p> <p>Bunun üzerine 1. taburdan bir bölüğün iş bû vazifeye ta'yîni emr edilmiş ve derhâl 1. bölük hareket itmiştir.</p>	Hava güzeldir
3Kanun-1 sânî sene 330	Ardan uş	<p>Milo Taburu Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî rapor gelmiştir.</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Bertâ Köprüsü'nden 3.11.330</p> <p>Virûdu 03.11.330 zevâli s.12</p> <p>1. Taburumuz muhârebe ağırlığıyla Bertâ Köprüsü'nde bulunuyor.</p> <p>2. Perâkende efrâd burada toplanıyor.</p> <p>3. Sahara Kazarması'nda bulunan mülâzım Suphi Efendi henüz gelmemiştir.</p> <p>4. Mezkûr müfrezenin virûdunda ber mûcib-i emr Artvin'e</p>	Bu köprü Artvin-Ardanuş şose üzerinde ve Artvin'e 4 sa'at mesafededir

	<p>hareket olunacağı ma'rûzdur.</p> <p>5. Yakûb Cemil Beğ müfrezesinden bir kısım Artvin'e gitmiştir. Bir kısımda yol üzerinde hanlarda bulunuyordu.</p> <p>6. Gönüllü süvâri bölüğü şose üzerinde ve Berta Köprüsü civârında bulunmaktadır.</p> <p style="text-align: right;">Milo Tabur Kumandanı Hakkı</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">Milo Tabur Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Maçalihat'dan 3.11.330 zevâli s.12 d.30</p> <p>1. Raporunuzu aldım. Sa'ati yazılmamışdı. Bu hususun unutulmaması.</p> <p>2. Yarın sabaha kadar mezkûr köprü civârındaki handa kalınız ve yarın Artvin'e hareket iderek Artvin'de Borçka-Artvin yolunu taht-ı emniyete alınız.</p> <p>3. Fonberavan Beğ orada ise ve yarına kadar gelürse mezkûr handa beni beklesün. 1. tabur kumandanlığından ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş Kışlası'ndan 3.11.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 3.11.330 ba'de'z-zevâl s.2</p> <p>1. 1. bölüm 96 silahlı mevcûduyla kalbe'z-zevâl sekizde Hirtos'da ki karagolu işgâl için hareket itmiştir. [58]</p>	
	<p>2. İstihkâmın takımı Ardanuş-Artvin telefon hattını ta'mîr için bölüğüne (sabahleyn irken) iltihâk itmiştir.</p> <p>3. 3. bölüm ileri karagol takımı zabiti Hüseyin Hüsnü Efendi bu sabah içeriye gelen Hasan Beğ (çete) müfrezesine mensûb üç neferden dün akşam re'isleri Hasan Beğ'in Hirtos Kazarması'nı yakdığına mükâbil düşmanında zabt itdiği köyleri yakmakta</p>	

	<p>olduğunu öğrenmiş.</p> <p>4. Şimâl-i şarkî ve cenûb-ı şarkimizdeki köylerde ahaliden kimse görülmemektedir.</p> <p>5. Hirtos Kazarması'na gönderilen 1. bölük kumandanı karagolu işgâl itdiğine dâ'ir râpor aynen takdim idilmiştir.</p> <p>6. Kemâ-fi's-sabık emniyet müfrezeleriyle ahz-ı mevki' idilmiş olub 2. , 3. ,10. bölükleri kışla muhitinde bulunmaktadır.</p> <p>7. Milo Taburu henüz gelmiştir.</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p style="text-align: center;">8. Alay 1. Tabur Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Hirtos Kazarması'ndan kable'z-zevâl s.11 d.30</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 3.11.330 ba'de'z-zevâl s.2</p> <p>1. Hirtos Kazarması'nı işgâl itdim.</p> <p>2. Düşmandan bir haber yoktur. Düşmanın buralara kadar geldiği köylerde mevcûd tek tük köylülerin ifâdesinden anlaşılmıştır.</p> <p>3. Lazım gelen emniyet tertibâtı alınmağla berâber Maçağıl ve Çamlık istikâmetindedir. Keşf kolları ilerüye gönderilmiştir. Gelecek ma'lûmât bâ rapor hemân bildirilecektir.</p> <p>4. Efrâdın bu günlük i'âşesi te'mîn idildiği ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">8. Alay 1. tabur 1. Bölük Yüzbaşı Vasıf</p> <p style="text-align: center;">Aynen takdim 3.11.330</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşısı Ali</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ardanuş Kışlası'ndan 3.11.330 ba'de'z-zevâl s.4 d.30</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 3.11.330 zevâl s.5 d.15</p> <p>1. Tarafınıza gönderilen Sağara'lı refikin ifâdesine nazaran</p>	
--	---	--

	<p>Gönye’de bulunan çete re’isi Hasan Efendi, Danzot yolundan düşman süvârisi gelmekte olduğunu kendisiyle bize haber göndermiş olduğundan iş bû haber sür’atle tarafınıza gönderilmiştir.</p> <p>2. Bu haberi getiren refik iki nefer bir onbaşıyla geriden tarafınıza gönderilmektedir.</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>Merkûm Refik gelerek isticvâb idildi. Aynı cevâbda bulundu. Kendisiyle Hasan Efendi nezdinde ki 40 kişiyle müdâfa’a itmesi emr olundu. [59]ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.</p>	
	<p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Maçalahat’dan</p> <p style="text-align: center;">3.11.330 ba’de’z-zevâlzevâl s.4 d.00</p> <p>1. Müfrezem yarın 2.11.330’daki emr mûcibince hareket idecektir.</p> <p>2. 1. tabur Hirtos’da bulunan 1. bölüğü yarın hareketinden yarım sa’at evvel ya’nî kable’z-zevâl sa’at 6’da kışlada bulundurmak için mezkûr bölüğe nezdinde ki atlılarla haber gönderecektir.</p> <p>3. Milo Taburu Artvine gittiğinden istihkâm bölüğü dümdârlık vazifesini yapacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka</p> <p>1. Tabur Kumandanlığı’na ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">1. Tabur Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Maçalahat’dan</p> <p style="text-align: center;">Ba’de’z-zevâl zevâl s.5 d.15</p> <p>1. Danzot Ardanuş’a arkadan gelen yoldur. Binâ’en aleyh köprüleri kuvvetli postalarla ve mevâni’i fer’iye ile kapayınız.</p> <p>8. bölük kumandanı emriyle yâver mülâzım-ı evvel Mehmed</p> <p style="text-align: right;">Şükrü</p>	

Aynı zamanda Milo Taburu'na da ber-vech-i âtî emr gönderildi.

Bertâ Köprüsü'nde Milo Taburu Kumandanlığı'na

Maçalihat'dan

3-4.11.330 ba'de'z-zevâl zevâl s.5 d.30

1. Bertâ köprüsündeki [bugün geldiğiniz köprü]ye iki nihâyet üç manga askeri bırakacaksınız. Bu efrâdın vazifesi müfreze-i mezkûr köprüye gelene kadar köprüyü muhâfaza idecektir. Siz de mütebâki kuvvetinizle emri alır almaz derhâl Artvin'e hareket ideceksiniz. Gündüzleyn gönderdiğim emr mûcibince Borçka-Artvin yolunu tutmağla beraber Danzot'dan-Artvin'e gelen yolu sûret-i katıyyede taht-ı te'mine alacaksınız.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Bu emr akşam süvâriyle gönderilmişdi. Süvâri yolu gâ'ib itdiğinden sabaha kalmış ve albe'z-zevâl sa'at 8. 30'da hareket itmişdi

1. Tabur Kumandanlığı'na

Maçalihat'dan

3-4.11.330 Ba'de'z-zevâl s.5 d.40

1. Şimdi 1. bölüğe haber göndereceksiniz. Mezkûr bölük düşmana geriye çekildiğini [60]sezdirmeden ve ateş itmeğe meydan virmeden derhâl taburunuza iltihâk idecektir.

2. Eski ilerü karagol ve postalarınız bakîdir. (emr mûcibince yarın harekete kadar)

Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka

Hâşiye

Danzot'dan Ardanuş'a gelen yol kışladan Ardanuş'a giden köprüyü geçtikden sonra biraz yukarıdaki ve sola giden yoldur.

Bu aralık Hive ve Hirtos taraflarından seyrek silah sesleri işidilmeğe başlanmışdı. 1. taburdan ber-vech-i âtî rapor geldi.

Müfreze Kumandanlığı'na

Ardanuş Kışlası'ndan

03-04.11.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.30

Virûdu 3-04.11.330 ba'de'z-zevâl s.8 d.15

1. Kal'anın cenûbundan gelen Danzot yolunun seddi için 10. bölükden bir takım kumandasıyla iki manga asker Ardanuş'un cenûb-ı garbi tarafındaki boğaza gönderilmiştir.

2. Değirmen köprüsündeki bir manga askerden bir çifte nöbetçide köprünün kasaba tarafından dere boyunca aşağıdan cenûb-ı şârkîye giden yol istikâmetine tevcîh ve ikâme idilmiştir.

3. Demin süvâriyle sürdürülen silâh sesine da'ir gerek 1. bölük ve gerekse ileri karagoldaki 2. bölükden hiçbir rapor ve haber gelmemiştir.

4. Yarın ber müceb-i emr hareket olunacağı ve küçük ağırlık hayvanâtı Alay karagahına gönderilmiş olup yalnız ikisinin furunda ekmeğimizi aldıktan sonra gönderileceği ma'rûzdur. Ankıyla mezra'asında da 10. bölükden iki manga emniyet müfrezesi vardır.

1. Tabur Binbaşı Ali

Hive tarafındaki bölükden ber-vech-i âtî rapor geldi.

8. Alay Kumandanlığı'na

4. 11.330 ba'de'z-zevâl s.4 d.45

Virûdu 3-4.11.330 s.8 d.45

1. Gönderilen küçük zabıt keşf kolundan ber-vech-i âtî ma'lûmât alınmıştır. Düşman Maçağıl Köyü'nde yokdur. Keşf kolu Maçağıl'da bulunduğu esnada uzakda Hive istikâmetinde ateş sesleri işitmiştir. Bu ateş sesleri karagoldan da işidilmiştir. Keşf kolunun tahkikâtına nazaran bu ateş Hive istikâmetinde ve Maçağıl ahalisinden evvelce berâ-yı keşfe giden iki kişiye atıldığını ihtimâl virmektedirler.

		<p>Çamlık istikâmetinde gönderilen keşf kolu düşmana dâ'ir bir şeyi görmemiştir .</p> <p>2. Efrâdın i'âşesi yarın içünde te'mîn edilmiştir. [61]</p>	
4 Kanûn- 1 sâni sene 330	Maçal ahat	<p>3. Yine keşfe devâm edildiği ve alınacak haber heman gönderileceği ma'rûzdur.</p> <p>8. Alay 1. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Vâsîf Mezkûr bölük kumandanlığından tabur kumandanlığı vâsitasıyla gelen rapor sûreti ber-vech-i âtîdir.</p> <p style="text-align: center;">Tabur Kumandanlığı Canib-i Alisine</p> <p style="text-align: right;">3.11.330</p> <p>Virûdu 3-4.11.330 ba'de'z-zevâl s.9 d.45</p> <p>1. Raporu göndermek üzere süvâriye virildiği esnâda evvelce raporu gönderdiğimiz süvâri emr-i âlinizi getirdi. Yarın inşâllâh orada emr edilen sa'atde isbât-ı vücûd itmeğe gayret olunacaktır. Bu gibi lazım gelen tertibât alınmış harekât anına kadar müteyakkız bulunacağı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">1. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Vasîf</p> <p>Şimdi iki süvariyle bu gece orada kalmayub çekilmesi hakkında ki emirde mûmâ-ileyhe gönderildiği ma'ruzuyla takdîm.</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşı Ali</p> <p>Kıta'ât sabahleyn emr idilen sâ'atde hareket itdi. Yolda ber-vech-i âtî 3. ordudan çekilen telgrafı aldım.</p>	Hava güzeldir
		<p style="text-align: right;">Köprüköy'den</p> <p style="text-align: right;">3.11.330 akşam s.2</p> <p>Virûdu 4.11.330 kable'z-zevâl s.8 d.30</p> <p>1. 11. Kolordu Zivin Çayının garb sırtlarında 10. Kolordu Narman Yeniköy ve Kal'a Boğazı hattında müdâfa'da bulunuyor. Süvari fırkamız 11. Kolordu'nun sağındadır.</p> <p>2. Müfrezenizin Artvin mıntikasını müdâfa'a ve Oltu'dan Kal'a Boğazına doğru ilerüleyen düşmanın sağ cenâhını tehdîd itmesi</p>	

	<p>lazımdır. Bu vazifenin icrâsı gayr-ı mümkün olduğu halde 10. Kolordu'ya iltihâk ile onun taht-ı emrine giriniz.</p> <p>3. 10. Kolordu Karargâhı İd'dir. 3. Ordu Karargâhı Köprüköy'ündedir.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p> <p>Yine yolda Bahâ Şakir Beğ'den bir mektub aldım. Me'ali şu idi. Vesâ'it-i nakliyenin mevkûdundan ancak Borçka'dan Artvin'e gelebildiğini ve yârın sabâh geleceğini [mektûb 3.11.330 tarihli idi] [62] Veli Beğ çetesi 200 neferle Bertâ Köprüsü'nde mevzî' aldığını bildiriyordu. Yarım sa'atden sonra Bahâ şakir Beğ karargâha iltihâk itdi. Yolda tabur kumandanlıklarına şifâhen ber-vech-i âtf emr virildi. 3. tabur Borçka- Artvin, Ardanuş-Artvin yolunu taht-ı emniyete alacak [Milo Taburu'ndan Borçka yolunu teslim alacaktır.] 1. tabur Danzot'dan gelen yolu taht-ı te'mîne alacak. Milo Taburu Artvin'e cenûb tarafından gelen bütün yolları sed idecektir. Topcu, makineli tüfenk, istihkâm, süvâri kışlada kalacaktır. Bu günkü yürüyüş.</p> <p>Suret-i umûmiye de iyi idi. Ayakları donuk ve hasta efrâd ziyâde idi. Çeteler birer ikişer ve her birisi bir taraftan gelüb geçmekte idiler çetelerden Veli Beğ Bertâ köprüsüne gelerek orayı tuttu. Ve telefonla Artvin ile irtibât te'sis itdi. Müfreze Artvin'e geldi emr olunan tertibâtı aldı.</p> <p>Hopa'da bulunan müfreze idâre re'isinden virûd iden telgraf sûreti</p> <p style="text-align: center;">Artvin kâ'im-mâkâmı vasıtasıyla Ardanuş'da 8. Bölük Kumandanlığına</p>	
	<p style="text-align: right;">Hopa'dan 3.11.330</p> <p>Bugün 28 yaralı, yigirmi sekiz mekkâracı, 43 mekkâre ve üç Kazak esiri geldi. Ve havanın muhâlefetinden dolayı sevk-ı te'hîre uğradı. Hastalara bakılıyor. 43 mekkâre ile erzâk sevk ideceğim.</p> <p style="text-align: right;">Fırka 3 İdâre Re'isi Mu'âvini Halil</p>	<p>Hopa'dan Artvin'e mekkâreler dört günde gelebiliyordu.</p>

		<p>Trabzon vilâyetine cebhâne yazılmışdı. Ber-vech-i âtî cevâb geldi.</p> <p>Artvin Telgrafhanesi Vâsıtasıyla Kâ'im-mâkam Ştanka Beğ'e Trabzon 2-3.11.330</p> <p>Virûdu 4.11.330 kable'z-zevâl s.9 d.20</p> <p>Taleb edilen 100 sandık cebhâne evvelki gün kayıklarla Hopa'ya gönderildiği gibi eşyâ vesâ'ire de kezâlik yarın yâhûd Pazar günü gönderilecektir. Oradan aldırılması.</p> <p>Vali Cemâl Azmi</p>	<p>Cebhâne vesâ'ireyi Trabzon'dan göndermeye mecbûr idik zirâ ordudan birşey getirmek pek müşkil hatta gayr-ı kâbil idi</p>
		<p>3. orduya ber vech-iâtî telgraf keşide olundu</p> <p>Köprüküy'de 3. Ordu Kumandanlığı'na Artvin'den 4-5.11.330 ba'de'z-zevâl s. 6</p> <p>1. Düşman piyâdesi ve Kazak süvârisiyle cenûb cihetinden ta'arrûz itdiğinden Ardanuş'da mukâvemet gayr-ı kâbil olduğu cihetle müfrezemle bu gün Artvin'e geldim. [63] Derhâl Hopa'ya mekkâre hayvânâtı göndererek oraya nâm-ı virûd itmiş cebhâne ve erzâkı nakl itdireceğim.</p> <p>2. Düşmanın ta'arruzuna karşı Artvin'i müdafa'a ideceğim</p> <p>3. Artvin'de bulunacağım müddeti 10. Kolordu'ya iltihâkım için yolların kâbil-i mirûr olup olmadığını keşf itdireceğim.</p> <p>4. Yanımda kâbil-i isti'mâl iki cebel topu mevcûd olduğundan cebel topçu tabur kumandanı Emin Beğ'in buraya lüzûmu yokdur. Oraya lüzûm varsa telgrafla emr ve iş'ârı</p> <p>8. Alay Kumandanı Ştanka</p>	
		<p>Yarın muhârebe ağırlık hayvanlarının 3. taburdan bir zâbit kumandasında olarak Hopa'ya sevk ve oradan cebhâne erzâk vesâ'irenin Borçka'ya celbiyle oradanda kayıklarla Artvin'e nakli emri virildi.</p>	<p>Erzâkdan sıkıntı ziyâde idi.</p>

		<p>Ve sabahleyn hemân hareket olundu. Diğer yaralı olmayan hayvanlarla da ve 1. taburdan bir zabitin kumandasında olarak civâr köylerden arpa vesâ'ire kazâya getirilmesi ve bu zâbite de hükümet-i mahalliyeden bir me'mûrun terfîk idilmesi emr olundu.</p>	
		<p>Artvin Ştanka Beğ Müfrezesi'ne Köprüküy'den 4-5.11.330</p> <p>Virûdu 4-5.11.330 ba'de'z-zevâl s.10</p> <p>Hergün virilmesi emr olunan kuvve-i umûmiyeler virûd itmemekdedir. Ve şu sıra kıta'âtın mevcûdunun bilinmesi lüzûm-ı kat'i tahtında olduğundan yigirmi dört sâ'ate kadar telgrafla kuvve-i umûmiyelerin iş'âr buyrulması.</p> <p>3. Ordu Erkân-ı Harbiye 3. Şu'be Aziz Sâmih</p> <p>Derhâl ber vech- âtî cevâb virildi.</p> <p>Köprüküy'de 3. Ordu Kumandanlığı'na Artvin'den 4-5.11.330</p> <p>Bu günki kuvve-i umûmiyem ber-vech-i âtî arz olunur.</p> <p>Zabit ve esnâf-ı askeriye müsellaah ve gayr-ı müsellaah efrâd}1480 mekkâre ve koşum}346 Kâbil-i isti'mâl cebel topu}2 , makineli tüfenk} 4 İki Borçka'da Rıza Beğ</p> <p>8. Alay Kumandanı Emriyle Mülâzım-ı evvel Mehmed Şükrü</p>	
5 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p>[64] 3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p>Artvin'de Ştanka Beğ Müfrezesi'ne Köprüküy alaturka s.7</p> <p>Virudu 5.11.330 kable'z-zevâl s.8</p> <p>Mecburiyet-i katiye görmedikçe Ardauş havalisini terk itmeyiniz ve Artvin'e çekilmeyiniz.</p>	Hava güzeldir

3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı

Dün gece Artvin'e gelindiği telgrafi keşide edilmiş olduğundan Artvin buna cevâb virmeği lüzûm görülmedi.

Zevâli sa'at 12'de her tarafa hakim ve etrâfi görmeğe müsâ'id Artvin Kilisesi civârında tabur kumandanları ve yaverleriyle topçu ve batarya kumandanları makineli tüfenk istihkâm ve süvâri kumandanlarını toplattırılarak ber-vech-i âtî emr not itdirildi.

3. tabur Ardanuş-Artvin, Borçka-Artvin yolunu muhafaza edecek ve düşmanın Ardanuş'dan ta'arruzunda Artvin'in şimâl-i şârkisinde ki sırtları tutub orada muhârebeyi kabûl edecek (Mezkûr sırtlar Çoruh'un sağ sahilindedir) 1. tabur Danzot'dan gelen yolu taht-ı emniyete alacak (Mezkûr yol Çoruh'un sol tarafındadır) Ve Artvin'in şark-ı cenûbu sırtlarında müdafaa edecek.

Milo Taburu bir takım askerle (Siryâ) Köprüsü'nü tutacak ve bu takımda bir zâbit bulunacaktır. (Bu köprü Artvin'e beş sa'atdir) Mezkûr taburun mütebâki kuvveti Artvin'in cenûb tarafındaki sırtlarda bulunub Milo tarafından gelen bütün yolları muhafaza edecekdir. İstihkâm bölüğü Borçka'dan gelen dere yolunu emniyete alacaktır. 1. tabur 3. tabur nezdine üç süvâri ile birer Çirkis atlısı virilecek topçu ve makineli tüfenk kışlada kalacak. Topçu ve makineli tüfenk kumandanları düşmanın gerek 1. ve gerek 3. tabur mıntikasından ta'arruzuna karşı top ve tüfenklere mevzi' bulub ihzâr itmek için derhâl hareket edecek.

1. tabur tarafından düşman ta'arruz iderse 3. tabur yalnız yolların muhafazasıçün bir bölük tertibât aldığı yerde kalacak diğer üç bölük topçu makineli tüfenk istihkâm kışlada bulunacak Milo Taburu yine mevki'inde kalacak ve icâbında 1. taburu takviye edecekdir. Düşman 3. tabur tarafından ta'arruz iderse 1. tabur mevzi'ini Milo taburuna teslim edecek ve derhâl topçu, makineli tüfenk ile beraber kışlada bulunacak Milo taburu yine mevki'inde kalacaktır.

Ruslardan evvelce Rıza Beğ tarafından iğtinâm idilen 2 sahra

		topu kışla yanına getirilecektir. [bu topların kendi cebhânesi olmadığından bizim cebel topı cebhânesini 2500 metreye kadar endâht idiyordu][65]	
		<p>Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf emr ve telâkki olundu.</p> <p style="text-align: center;">Artvin Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Köprüküy'den 5.11.330 s.6 d.25</p> <p>Virûdu 5-6.11.330 zevâli s.12</p> <p>1. O civarda Bahâ'eddin Şakir Beğ kumandasında ki umûm Teşkilât-ı Mahsûsa kuvvetlerini taht-ı emrinize alacak ve mu'ayyen maksada karşı hareketlerini tevhîd ideceksiniz.</p> <p>2. Mezkûr kuvvetler ru'esâsından Yakub Cemil Beğ'in 80 kişilik müfrezesi Halid Beğ'e terk ile İstanbul'a gitdiği ve yerine bıraktığı Halid Beğ'inde Baha Şakir Beğ'e iltihâk için müstakilen hareket itmekde olduğu anlaşıldı. Bu gibi harekât-ı keyfiye ve müstakileye meydan vermeyüb cür'et idenleri derhâl azl ve divân-ı harbe sevk idiniz.</p> <p>3. Baha Şakir Beğ'le görüşerek Teşkilât-ı Mahsûsa hakkında tafsilât alır ve talep itdiği eslihâ, cebhâne noksan-ı ikmâl içinde tedâbir ittihâz idersiniz.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakki</p>	
6 Kanûn- ı sâni sene 330	Artvin	<p style="text-align: center;">Köprüküy'de 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 6.11.330 Kable'z-zevâl s. 10.00</p> <p>Bu günki kuvve-i umûmiyem ber vech-i âtî arz olunur.</p> <p>Zâbit ve esnâf-ı askeriye 47, müsella efrâdı 1313, hasta mekkâreci vesâ'ire 256, topçu numaro neferi mekkâre vesâ'ire efrâdı 195, makineli tüfenk efradı 57, kabîl-i isti'mâl cebel topu 2, makineli tüfenk 4 ikisi Borçka'da Rıza Beğ'in yanındadır.</p> <p>4-5. 11. 330'da ki kuvve-i beyindeki fark Milo Hudûd Taburu'nun efrâd ve zâbiti olduğu</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	Hava güzeldir

Artvin'den telefonla Borçka'da Rıza Beğ'e ber-vech-i âti telefon virildi.

Artvin'den

6.11.330 s.10 d.30

1. Batum'dan Hopa'ya giden ve hudûdumuzdan geçen yolun şemid vasıtasıyla hemân bomba ile tahribi,

2. Borçka'da bulunan bizim ve sizin vesâ'itle olan mühimmâti ba'dehû erzâkı Borçka'ya nakl idiniz ve oradanda kayıkla buraya gönderiniz mezkûr kayıklarla buradan mağlûlîn sevk olunacak

3. Hopa'da hiçbir erzâk ve mühimmât kalmayub hemân Borçka'ya sevkine himmet buyrulması

Müfreze Kumandanı Ştanka

[66] Oraya ber-vech-i âti telgraf virildi.

Köprüköy'ünde 3. Ordu Kumandanlığı'na

Artvin'den

6.11.330 kable'z-zevâl s.12

1. Ardanoş'da kalmak emrini aldığım zaman Ardanoş ve havalisini tahliye iderek Artvin'e doğru çekilmekte idim.

2. 10. Kolordu'ya iltihâkım hususu ise 10 gün olmasından top ve ağırlığın nakli gayet müsta'cedir.

3. Bizim hareketimiz halinde mikdârı külli tenezzül iden gönüllüler yalnız başlarına Artvin ve Borçka yolunu müdafa'a idemeyeceklerdir.

4. Emriniz gelmezden evvel Halid Beğ müfrezesi dahi Baha'addin Beğ'in emri altına birleşmişlerdi.

5. Ordunun tekrâr tecavüzü halinde buradan tekrar Ardahan üzerine yürümek hususu pek mühimdir. Çünkü gerek jotu ve gerek bir çok yolların mev'id-i telâkkisi olmak i'tibâriyle Ardahan'ın tehdidi Ruslara büyük bir darbe teşkîl eyler. Fakat bunun içinde bana iltihâk itmek üzere gerek Trabzon ve mümkün olmadığı halde Oltu

tarikiyle la-akall ma‘ topçu ve mitralyöz tam mevcûdî bir alayın i‘zâmı lazımdır.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Hopa'yı Ruslar'dan bu aralık pek çok bombardıman itmeğle beraber karadanda ta'aruzunu artırmışdı. Bizimde Hopa'da bir çok erzâk cebhane vesâ'iremiz bulunması ve bunları Borçka'ya nakl itmek için elde lazımı kadar vesâ'it-i nakliye bulunmaması cihetle Başkumandanlık Vekâletine ber-vech-i âtî telgraf keşide olundu.

Başkumandanlık Vekâleti'ne

Artvin'den

6.11.330 kable'z-zevâl s.10

1. Ruslar sahilden donanma himâyesinde ilerüleyerek Hopa'yı son derece tehdid idiyorlar. Hopa'nın bizim elimizde bulunması mürasele ü münâkâle için son derece mühimdir.

2. İmkân müsâ'id ise donanma iğzâmıyla oraların tathiri ve hudûda yakın ormanlarda mütehassın Rus kuvvetinin denizden bombardıman idilmesi pek münâsibdir zann iylerim. Bu hususda Rıza Beğ'den ve vilâyetden tafsilât-ı lazıme istihsâl olunabilir.

Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka

Bugün yaralı ve ma'lûlin Hopa'ya (Borçka tarikiyle) sevk idildi. Artvin şehrinin yağma vesâ'ireden muhafazası için 3. tabur binbaşı Tefik Beğ merkez kumandanı ta'yîn idilmeğle berâber büyükçe iki hastane te'sis idilerek [67] birisi yaralılara ve diğeri ma'lûline tahsîs olundu.

Borçka'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî me'alde telefon alındı.

Batum-Hopa yollarının tahribi çaresine bakıldığı erzâkdan yalnız yiğirmi dokuz hayvanla nakliyat yapılabildiğini zirâ ahali hicret itmekde olduğundan başka hayvan bulmak mümkün olmadığı bildiriliyordu.

		<p>İkinci bir telefonla ber-vech-i âtî ma'lûmât virildi.</p> <p>Vaziyetin pek tehlikeli olduğunu bozulan hat-tı müdafa'ayı terk itmeğe mecbûr olduklarından ikinci bir hatt-ı müdafa'a te'sîsi için 6-7.11.330 gicesi çalışmakta olduğu anlaşılıyordu.</p> <p>Aynı zamanda Hopa'da erzâk yanına bıraktığımız eşyâ yaramaz efrâdla beraber mülâzım İhsân Efendi dahi mevcûd askerle çetelere yardıma gönderilmiş idare mu'avini nezdinde ancak sekiz neferle külliyetli erzâk bulunmakta idi.</p>	
7 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p>Rıza Beğ 6-7.11.330 gicesi ikinci hattı müdafa'ayı te'sisine muvaffak olduğu bununla beraber Ruslar'da zaten gayet bâtî ta'kîb ettiklerinden bu günkü vaziyeti nisbeten iyice idi.</p> <p>Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf virûd itdi.</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'adan 7.11.330</p> <p>1. Artvin'i müdafa'a itmeniz evvelce emr olunmuş idi. Artvin'i de terk itmek mecburiyeti hâsıl olursa Çoruh vadisinden Keskim'e Yusufili'ğe doğru çekilmekte dahâ muvafık olur. Artvin'den Keskim'e şu mevsimde gitmek kâbil olub olmadığını bi'z-zât keşf itdiriniz. Mümkün olmadığı takdirde geldiğin yoldan geriye giderek Rıza Beğ çetesiyle müştereken icrâ-yı te'sîre çalışın bu husûsu ve müstakilen hareket idiniz. Her halde Artvin'i o kadar şiddetle müdâfa'a idinizki icâb iderse müfreze gerek mezârı Artvin olsun.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p> <p>Hopa'dan bir kısım mekkâriyle erzâklarımız Borçka'ya oradanda kayıkla Artvin'e çekdirilmekte idi.</p>	Hava güzeldir
8 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p>	Hava güzeldir

	<p style="text-align: right;">8.11.330 kable'z-zevâls.9</p> <p>Bu günkü kuvve-i umûmiyem ber-vech-i âtî ma'rûzdur.</p> <p>Zabit, esnâf askeri 47, müsellah efrâdı 1331, mekkâreci ve gayr-ı müsellah 300, Topçu efrâdı 195, makineli tüfenk efrâdı 57, kabil-i isti'mâl top 2, makineli tüfenk 4 olub ikisi Borçka'da Rıza Beğ yanındadır. Mekkâre 328, Teşkilât-ı Mahsûsa zâbit 7, efrâd 566</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>[68]Karargâh-ı umûmide müfrezeye Trabzon Valisi Cemâl Azmi Beğ vasıtasıyla sûret-i hâlî atîde muharrer şifre Rıza Beğ'e ve oradanda telefonla müfrezeye bildirilmiştir.</p> <p style="text-align: right;">Karagâh-ı Umûmi 7.11.330</p> <p>Virûdu 8.11.330 kable'z-zevâl s.8 d.30</p> <p>3. Ordu ile ve Rıza Beğ'le irtibâtınız var mı? Ordu galibâ Açvalansda ^{جزالسه} ve Köprüköy, Zalzak taraflarında duruyor. Hopa taht-ı tehdîdde görünüyor. Ahvâle nazaran hareket idiniz.</p> <p style="text-align: right;">Karagâh-ı Umumi</p> <p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf virûd itdi.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Ştanka Beğ Müfrezesi'ne</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'a'dan 7.11.330</p> <p>Virûdu 8.11.330 ba'de'z-zevâl s.4 d.30</p> <p>Keskîm Kâ'im-makâmılgı'ndan mevrûd telgrafnâme sûreti aynen yazılmışdır. Mümkün ise o cihete de mu'âvenet de bulununuz.</p> <p>Ardanuş ahalisinin kâmilen hicretle kazânın Mahlud ^{محلود} karyesine geldikleri ve düşmanın o cihetden tazyikâtda bulunduğu Erkins Müdüriyeti'nden şimdi alınan telgrafnâmede bildirilmiş ve nâhiye-i mezkûrede mukâvemet için çete ve asker olarak hiçbir kuvvetin bulunmadığı ve husûsiyle Ohor ^{اوهو}, İşhan tarîkinin harekât-ı askeriye müsâ'id olması kazada telâş ve heyecâna sebebiyet virmekte bulunmuş olduğundan mahal-i mezkûra dahi</p>	
--	--	--

kuvvâ-yı kâfiyenin i'zâmı.

3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı

Ber-vech-i âtî cevap virildi.

3. Ordu Kumandanlığı'na

Artvin'den

8.11.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.30

7.11.330

Keskim Kâ'im-makâmı'ğın muhâcirlerden alarak bildirdiği havâdis mübâlağalıdır. Bahâ'addin Şakir Beğ gerek mebûs Seyfullah Efendi ve gerek İşhan da ki müfreze kumandanı Abdul-kerim Efendiyle telgraf başında görüşerek Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Tavusgerd taburundan ayrılan 300 kişilik bir kuvveti ber-vech-i âtî nikadda bulunduğu ve hâl-ı hazırda İşhân, Ersis yolunun tehdid idilmemiş olduğu ancak Norbit ^{نوربت} köprüsüne karşı birkaç def'a vukû' bulub def' idilen ta'arruzdan kinâye olduğunu söyledi. 40 nefer Kâb karyesinde, 30 nefer Benigard'da ^{بکیزا ده}, 37 nefer Olur'da ^{اور ده}, 50 nefer Norbit'de ^{نوربت ده}, 60 nefer Karnuvar'da ^{قارنوار ده}, 60 neferde Enzevar ^{انزوار} deresi üzerine Hasköy nâm diğeri Namrud'dan Kab'a kadar hudûdlara Karagol olarak bulunur.

Müreteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

[69]Trabzon Valisi Cemal Azmi Beğ

Artvin'den

8.11.330

Hopa'ya gönderildiği bildirilen cebhâne henüz virûd itmemiştir. Mümkün olduğu kadar sür'atle irsâli ma'rûzdur.

Müreteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Bugün 3. tabur ile topçu ve makineli tüfenk mevzi'leri gezildi. ve muvâfik mevki'ler intihâb olduğu görüldü.

<p>9 Kanûn- 1 sâni sene 330</p>	<p>Artvin 'den</p>	<p>Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na Artvin'den 9.11.330 ba'de'z-zevâl s.3 d.20 Müfrezenin bugünkü kuvva-ı umumiyesi ber vech- âfî zîr arz olunur. Zâbit ve esnâf askeri 50, efrâd 1816, cebel topu 2, makineli tüfenk 4 ikisi Borçka'da , tüfenk 1493, hayvan463, cebhâne sandık 215, Teşkilât-ı MahsûsaBaha Beğ çetesi nefer 562, silâh 562 Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkamŞtanka</p>	<p>Hava güzeldir</p>
		<p>Artvin'de Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e Hasan Kal'adan 8.11.330 Virûdu 9.11.330 ba'de'z-zevâl s.2 Müfrezemiz 3. Orduya merbût bulunduğundan ba'demâ Başkumandanlık vekâletine değil husûsâtda bana mürâca'at itmeniz lâzımdır. 3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na Artvin'den 9.11.330 s.3 d.30 10. Kolordu'ya da kuvve-i umûmiyelerin ve raporların arz olunub olunmayacağı istizân olunur. Alaya mensûb makineli tüfenk hayvan ve efrâdı Der-sa'âdet'de kalmışdır. Techizâtıyla beraber katiyen iltihâkı esbâbının istikmâli mercudur. Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Karargâh-ı umûmide müfrezeeye emr verilmekte idi</p>
		<p>[70] Hopa'da erzâk me'muru bulunan yüz başı Halil Efendi'den alınan telgraf sûreti Artvin'de 8. Alay Kumandanlığı'na Hopa'dan 8.11.330</p>	

		<p>Virûdu 9.11.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bugün Arhavi'ye gelen tercümân Harun Efendiyle telefonla görüşdüm. 2. Bugün 29 hayvan ikinci def'a olarak erzâkla gönderildi. 3. Alayımız nâmin'a cebhâne vesâ'ire eşyâ gelmemiştir. Geldiğinde ma'lûmât viririm. 4. Erzâkın Arhavi'ye nakli için hükümet-i mahalliye ile son derece gayret ve teşebbüs idildiği halde motor ve kayıklar gelmediğinden gönderilememiştir. İlk gelecek vâsitaya hemân mürâca'at idilecektir. 5. Vilayetden kâ'im-makâmlığa gelen telgraf me'aline nazaran ordu idâre riyâseti tensibiyle erzâkı bâ mazbata seyyar jandarma Teşkilât-ı Mahsusa'ya talep itdiklerinden ne mikdâr virilmektedir. <p style="text-align: right;">Yüzbaşı Halil</p>	<p>Hopa taht-ı tehdîde olduğundan erzâkın Arhavi'ye nakli emr olunmuş idi.</p> <p>Erzâktan münasib mikdâr mezkûr katiyen virilmesi emr olundu.</p>
		<p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî şifreli telgraf ahz olundu.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Ştanka Beğ Müfrezesi'ne</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'adan 9.11.330</p> <p>Virûdu 9.11.330 ba'de'z-zevâl s.9</p> <p>Düşman birkaç günden berü Rıza Beğ müfrezesini sıkışdırıyor. Kolordu peyder-pey hudûda yaklaşmaktadır. Bu cihetde bulunan Murgul bakır ma'denleri gerek Almanya'ya pek lazımdır. Kendisiyle bi'l-muhâbere mümkün olduğu derecede bütün kuvvetinizle mu'avenetde bulunmak ve neticeden beni haberdâr iylemeniz lazımdır.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Mir-livâ Hafız Hakkı</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'a da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 9.10.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.30</p> <p>9.11.330</p>	

		<p>Müfrezemle Rıza Beğ'e mu'avenetde mi bulunayım yoksa Murgul'daki bakırları nakl için mü delâlet ideyim, iş'ârî müsterhamdır.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Bugün 1. tabur mintikası gezildi. Arazi arızalı olduğu için lâyıkiyla hatt-ı müdâfa'a te'sîs idilecek mevâzi' bulunamamışdı.</p>	
10 Kanûn- 1 sanî sene 330	Artvin	<p>[71] ordudan ber-vech-i âtî zikr olunur.</p> <p>Artvin'de Ştanka Beğ Müfrezesine</p> <p>Hasan Kal'adan</p> <p>9.11.330</p> <p>Virûdu 10.11.330 zevâlî s.12</p> <p>Mümkün olduğu kadar ve her hâlde sür'atle Rıza Beğ müfrezesine mu'âvenetde bulununuz.</p> <p>3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p> <p>Bunun üzerine hemân ba'dez-zevâl sâ'at 2'de Borçka'da gerek düşmanın gerek bizim vazî'yyet hakkında ma'lûmât idinerek ve layıkıyla bir keşif yapmaları için mülâzım-ı evvel Fonberavan Beğ'le topçu mülâzımını Hüsnü Efendi'yle Borçka'ya hareket itdirildi.</p> <p>Aynı zamanda Artvin kâ'im-mâkamlığında bir tezkere yazılarak Murgul'da bulunan bütün bakırların Arhavi'ye naklî için Artvin ve civâr ahâlisinin öküzleriyle beraber Murgul'a sevk itdirilmeleri bildirildi.</p> <p>Aynı zamanda süvâri takım kumandanını hem 10. Kolordu'ya iltihâk itmek icâb iderse yolların mirûr-ı ubûrâ müsâ'id olub olmadığını ve hemde İd'de bulunan 10. Kolordu ile irtibât peydâ itmek ve ahvalimize dâ'ir arz-ı ma'lûmât itmek üzere bugün yedi atlı ile hareket itdirildi.</p> <p>Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Artvinden</p>	Hava güzeldir

		<p style="text-align: right;">Ba‘de‘z-zevâl s.6 d.20</p> <p>Bugünki kuvve-i umûmiyyem ber vech-i arz olunur</p> <p>Zabit ve esnâf-ı askeriye 50, umum efrâd 1817, silâh 1513, şarâpnel 354, Danesi 318, piyâde cephânesi sandık 318, cebel topu 2, makineli tüfenk 4 İki Borçka‘dadır. Mekkâre binek ve koşum 463, Teşkilât-ı Mahsûsa Baha Beğ kuvveti, efrâd 729, silâh 729</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ‘im-mâkam Ştanka</p> <p>Borçka‘ya bugün keşfe gönderilen mülâzım Fonberavan Beğ‘den telefonla alınan rapor sûretî</p> <p style="text-align: center;">Ştanka Beğ‘e</p> <p style="text-align: right;">Borçka‘dan ba‘de‘z-zevâl s.9 d. 30</p> <p>Virûdu 10-11.11.330 ba‘de‘z-zevâl s. 9 d. 30</p> <p>Borçkada ki vaziyeti tamamıyla anladık harita üzerine düşmanın ve bizim mevâkî ve kuvvetlerimizi yazarak yarın bizzât arz itmek üzere Artvin‘e geliyorum.</p> <p style="text-align: right;">Fonberavan</p> <p style="text-align: center;">[72] Atvin‘de Ştanka Beğ Müfrezesi‘ne</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal‘adan 10.11.330</p> <p>Virûdu 11.11.330 kable‘z-zevâl s.11</p>	
11 Kanûn-ı sâni sene 330	Artvin	<p>Esâsen kaç topunuz vardır, ve toplar nerededir?</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Erkân-ı Harbiye Re‘isi Guze</p> <p>Keşfe giden Fonberavan Beğ geldi. Düşmanın top ve makineli tüfenk isti‘mâl itmesinden dolayı çetelerin kuvve-i maneviyeleri kırılmış olduğu bununla berâber Rıza Beğ kuvvetinin dolgun olduğu ancak hüsn-i isti‘mâl idilemediği anlaşıldı. Badehû bütün kıta‘ât kumandanlarını celb ile ahvâle dâ‘ir icâb iden ma‘lûmâtı i‘tâ ve ber vech-i zîr müfreze emri virildi.</p>	

	<p style="text-align: right;">Artvin'den 11.11.330 sa'at ba'de'z-zevâl s.3</p> <p>1. Düşman Rıza Beğ müfrezesine ta'arruz itmektedir.</p> <p>2. 3. Ordudan aldığım emr üzerine Borçka'da Rıza Beğ müfrezesine mu'âvenete gideceğim.</p> <p>3. 1. taburun ileri karagol bölüğü 3. taburun ileri karagol bölüğü ve Milo Taburu'nun Siryâ Köprüsü'ndeki takımı ve istihkâm bölüğü 1. tabur kumandanı Ali Fethi Beğ'in kumândasında olarak Artvin'in müdâfa'ası için burada kalacaktır. Ruslardan iğtinâm idilen iki sahra topuda kezâ burada kalacaktır.</p> <p>4. Müfreze zevâli sâ'at 5.30'da harekete hazır bulunacaktır. Şöyle ki 1. taburdan bir bölük pişdâr (sa'at ba'de'z-zevâl 5. 30 da 3. taburun Borçka yolu üzerindeki mangasının bulunduğu mahalde bulunarak mezkûr sa'atde Emirbeğ'li merkezine hareket idecektir)</p> <p style="padding-left: 40px;">Topçu Makinelî tüfenk</p> <p>1. taburdan bir bölük (Kısım-ı külli kumandanı 3. tabur binbaşı Tevfik Beğ'dir. Köprü başında ve şose üzerinde emr olunan sâ'atde hazır bulunacak ve hareket emri tarafımızdan virilecektir</p> <p style="padding-left: 40px;">3. tabur Milo Tabur</p> <p>5. Büyük ağırlıklar gitmeyecektir.</p> <p>6. Muharebe ağırlıkları makinelî tufengi takîb idecektir.</p> <p>7. 3. tabur tabibi müfreze ile hareket idektir. Artvin'de kalan bölüklerin sıhhiyye nazırları yanlarında kalacaktır.</p> <p>8. Ben kısım-ı külli başındayım.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>[73]Kıta'ât emr olunan sa'atde hareket itdi Mehtâp olduğundan gice yürüyüş ziyânsız idi. Müfreze yarı yolda kısım-ı külli kumandanına terkle ilerüden Borçka'ya icâb iden ma'lûmât</p>	<p>Baha Beğ kuvvetine de Baha Beğ delâletiyle Ali Fethi Beğ'in icâb iden emirleri virmesi ayrıca tebliğ idildi.</p>
--	---	---

		<p>vesâ'ireyi almak üzere hareket idildi.</p> <p>Borçka'da efrâdın yarınki ekmek ve erzâkı te'mîn idildi. Kıta'ât sabaha karşı Borçka'ya gelerek 1., 3. tabur topçu makineli tüfenk Çoruh'un sağındaki kışlalara Milo Taburu Borçka'daki dükkân, hanlarda kalmaları emrve Batûm Şosesi'ne de kuvvetli keşf kolu çıkarıldı.</p> <p>Kıt'a kumandanlarının yarın kable'z-zevâl sa'at 9. 00'da karargâha gelmeleri emr ve tenbîh olundu.</p>	
12 Kanûn-ı sâni sene 330	Borçka'dan	<p>Sabahleyn emr olunan sa'atde kıt'a kumandanları karargâha geldi.</p> <p>Vaz'iyet anlatılarak ber-vech-i âfî müfreze emri not itdirildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Borçka'dan</p> <p style="text-align: right;">12. 11. 330 kable'z-zevâl s. 10</p> <p>1. Düşman Galaskor غلاسكور Tepelerinde, Morgodid مورغوديد Gataya غاتايا Tepeleri'ndedir. Nehrin sağ ve solunda birer cebel topu vardır. Maradit mukâbil ve büyük cadde üzerinde iki obüs topu vardır.</p> <p>2. Yarın düşmanın sol cenâhına ta'arrûz ideceğim</p> <p>3. Topçu 2. bölük ile bugün sa'at 12'de Makred Köyü'ne hareket idecek ve giceyi orada geçirecektir. Yarın sabah kable'z-zevâl sa'at 8.00'de mevzi'de bulunmak üzere ordugâhdan hareket ideceklerdir. Ateş mümkün olduğu kadar irken açılacaktır. 2. bölük ve Giresun seyyar jandarma bölüğü topçunun muhâfızdırlar ve katiyen topları muhafaza ideceklerdir.</p> <p>4. Murgul'da ki makineli tüfenk tākımı bugün topçu ile Satıba'ya hareket itmek üzere sa'at 12.00'de Çoruh'un solundaki kışlada bulunacaktır. Makineli tüfenk takımı 2. bölük kumandanının emri tahtındadır. Düşmanın müsâ'id zamanda şiddetli ateş idecektir.</p> <p>5. 3. Bölük ve 3. Tabur Milo Taburu makineli tüfenk takımı sırasıyla kışladan zevâli sa'at 12. 00'de Deviskel'e hareket idecektir ve giceyi orada geçirecektir. Yarın kable'z-zevâl sa'at 4'de harekete</p>	Hava güzeldir.

hazır bulunacaktır. Rıza Beğ'in yüzbaşı Ahmed Beğ kumandasına vireceği 200 çete makineli tüfenk girişinde hareket idecektir.

6. Yarın bütün cebhedeki kuvvetler ateşle berâber ileri hareket idecektir.

7. Muharebe ağırlıkları kışlada kalacaktır.

8. Ben sağ taraftaki kolda (3. taburla) bulunacağım.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

[74]Kaç topumuz olup nerelerde kullanıldığı hakkındaki ordunun su'âline? Ber-vech-i âtî cevâb virildi.

Hasan Kal'â'dan 3. Ordu Kumandanlığı'na

Borçka'dan

kable'z-zevâl 12.11.33 s.11

Esâsen dörd cebel topumuz vardı. Birisi Ardahan hurûcunda zâyî' oldu. Birisi isti'mâle gayrı salih olduğundan Erzurum'a sevk idilmek üzeredir.

Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka

Müfreze emr olunan sa'atde hareket itdi. Yol pek fena hatta yok gibi idi. Makineli tüfenk hayvânatı esâsen İstanbul'da alıkonmuş olduğundan burada tedârik idilebilenlerle za'yîf nahîf olduğundan pek güçlük ile hareket idebiliyorlardı. Ba'de'z-zevâl sa'at 5.30'da Deviskel Köyü'ne muvâsalat idildi.

Kıta'ât hanelerde iskân itdirildi.

Bu köy ahâlisi hicret itmekde bulunuyordu. Fakat kıta'âtın virûdunu görür görmez te'hîr-i hareket itdiler. Bugünkü yürüyüş yol fenâ olmağla berâber ziyânsızdı. Bununla beraber döküntüde yokdu.

Deviskel ve Galasko Köyleri civârında bulunubda düşmanın mevkî' ve mevâzi'ini lâyıkıyla bildiği dolayısıyla müfrezeye icâb iden mâ'lûmâtı virmek üzere Rıza Beğ tarafından bir zâbit virilmişdi.

Akşam iş bû zâbitle berâber Deviskel Köyü'nün ihtiyarları bi'l-celb Galasko Köyü'ne makineli tüfenklerin gitmesi mümkün olub olmadığı su'âline karşı değil makineli tüfenkleri boş hayvan bile

		<p>gidemeyeceğini katiyyen te'mîn itdiler ve başkada çare bulunmadığından bütün hayvânâtın geriye gönderilmesine karar virilerek ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Deviskel'den 12-13.11.330 ba'de'z-zevâl s.10</p> <p>1. Yarın kable'z-zevâl sa'at 7'de makineli tüfenk ve umûm hayvânât Borçka'ya hareket idecektir.</p> <p>2. Diğer kıta'ât kable'z-zevâl sa'at 6'da köyün içinde bulunan (Okan Dere) Köprüsünde ber-vech-i âtî sıra ile yürüyüşe hazır bulunacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Milo Taburu 3. tabur 1. taburdan 3. bölük Çete 200 Ben Milo Taburuyla berâberim.</p> <p>Hâşiye : Galasko Köyüne gitmek için Milo Taburum iki üç gılâvuz alacaktır.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
13 Kanûn- 1 sâni sene 330	Devis kel	<p>[75] Kıta'ât emrde zikr edilen sa'atde yürüyüşe başladı ise de 3. tabur emirdeki köprü başına kadar tabura rehberlik itmek üzere aldığı gılâvuz yolu bilemediğinden yarım sa'at sonra muvâsalat idebilmiştir. Bu köprüden i'tibâren Galasko Köyü'ne gidebilmek için ara yerdeki ve hemân 60° meyile mâlik olub üzeri karla mestûr 2000 metre râkîma mâlik olan dağa doğru yürüyüşe başlandı. Yol katiyen olmamağla berâber keçilerin bile pek müşkilâtla geçebilecekleri yerlerden efrâd ve zabıtân olan birisi yukarı çıkub ba'dehû diğerinin elini tutmak ve yukarıya çekmek ve hemân</p>	Hava güzeldir.

mütemâdiyen dağın tepesine kadar bu ameliyât icrâ idilmek üzere altı sa'atde zirveye çıkılabildi. Batum şehri dil-nişini önümüzde arz-ı endâm idiyordu.

Milo Taburu Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor geldi

Müfreze Kumandanlığı'na

13.11.330 kable'z-zevâl s.11

Virûdu 13.11.330 kable'z-zevâl s.11 d.10

Tepeye giden ber mûcib-i emr tabur tepe girisinde bulunuyor. Şimdiye kadar düşmandan bir eser görülemediği ma'rûzdur.

Milo Tabur Kumandanı Hakkı

Kıta'âta münâsib bir yerde bir sa'at kadar istirahat virildi. Gılâ'guz olarak bir zâbit tarafından müfrezeye virilen çete zâbitinin ifâdesinde gerek Galasko Köyü'nde ve gerek cenûbundaki yüksek tepelerde düşman olmamağla berâber cenûb tepeleride Rıza Beğ çeteleri tarafından işgâl olunmakta olduğu te'mîn idiyordu. Tertibâtıyla bulunan zirveden yine 60° meyle mâlik olan inişi takiben iki derenin mahal-i telâkileri olan bir mevk'ide bulunan Galasko Köyü'ne hareket idildi. Bade'z-zevâl 5'de Galasko Köyü'nün yakınına iner inmez mezkûr köyden uca ^{ادجا} ateş idildi. Düşmandan iki telef bir mecrûh bizden bir mecrûh virildi. Mesâfe pek uzak olan tepelerdende ateş idilmeğe başladı. (Mitralyözde vardı)

Akşam olması dolayısıyla köyün cenûbundaki tepelerde ateşler yanmağa başladı. Çete zâbitinin ifâdesinde Galasko Köyü'nde düşman olduktan sonra bulunmadığını bilemediğini beyân idiyordu. Karanlık basmadan ve arazinin bizim için müsâ'id olmadığından gice ta'arrûz idilmeyerek yarın sabah icâb iden hârekâtı icrâ itmeğe karar virilerek yorgun asker tekrâr tepeye ve zaten karanlıkda olmuş olduğundan serbestçe olarak hareket itdirildi. Dağın yarı yerine gelir

		gelmez gerek efrâd ve gerek zâbitânda dermân kalmamış olduğundan ve aynı zamanda ¹⁵³ öyle anlaşılıyordu ki Rıza Beğ çetesi zâbitânından heman kısım-ı azâmi efrâdının olduğu mahalli bile bilmiyordu. (Değil düşmanı yalnız köylerde ahaliye yar olmakdan başka bir iş görmedikleri birçok köylülerin müraca'atı mütevâliyelerinden anlaşılıyordu. [76]	
		<p>Gice Borçka'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p>8. Alay Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p>Borçka'dan 13.11.330 Zevâli s.12</p> <p>Virûdu 13-14.11.330 s.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pehlivân mıntıkası ma'at-te'essüf sukût itmektedir. 2. Topçu tehlikeye ma'rûz kaldığından ric'ate mecbûr olmuştur. 3. Eldeki cüz'î kuvvetle Borçka'nın müdâfa'asına gayret idilmekde ise de bu müdâfa'a uzun müddet bu kuvvetle kâbil değildir. 4. Bu hale nazaran yapılacak harekât re'y-i âlilerine â'id olduğu maruzdur. <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Reisi Rıza</p> <p>Bunun üzerine Artvin düşmanın solunu çevirmek için yapılacak harekât fâ'ide yerine müfrezenin tehlikeye düşmesine sebep olacağı nazar-ı dikkate alınarak kıta'âtada yarın kable'z-zevâl sa'at 6'da başda 1. , 2. , 3. taburlar Milo ve 200 çete olmak üzere Borçka'ya hareket itmeleri emr olundu</p>	
14 Kanûn- ı sâni sene 330	Devis kel,Ga lasko Köyle rini yek diğeri nden	<p>Kıta'ât dağın zirvesine vâsıl olur olmaz Rıza Beğ çetesi zâbitânından ber-vech-i âtî rapor alındı.</p> <p>Kumandan Ştanka Beğ'e</p>	Hava güzel soğuktur.

¹⁵³ Bu yazı satır altında yazılması gerekirken sayfa sonuna denk geldiği için mülâhâzat kısmına devâm edilmiştir.

<p>ayırır ve 200 metre irtifa'ı na mâlik olan karlı dağ</p>	<p style="text-align: right;">Virûdu 14. 11. 330 kable'z-zevâl s. 8 d. 40</p> <p>Tabur kumandanlığından alınan ma'lûmâta nazaran Pehlivan mıntıkası ma'at-te'essüf sukût itmişdir. Ric'atinizi himaye itmek üzere Samakaraev سماقاره Köyü'nde ahz-ı mevzi' idiyoruz</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Kamil</p> <p>Müfreze yürüyüşe devâm idiyordu</p> <p>Deviskel Köyü'ne iki sa'at mesâfede olan yaylada 45 dakika istirâhat idildikten sonra tekrar yürüyüşe başlandı. Borçka'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî rapor yolda alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Borçka'dan 14.11.330 sa'atkable'z-zevâl s.7</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 14.11.330 ba'de'z-zevâl s. 5</p> <p>1. Dün arz olunduğu vechile Pehlivan ve Satiye ساطيه mıntıkasında bulunan kıta'âtın yanları çevrilmek hasebiyle ric'atemeçbur olmuşdur.</p> <p>2. Top ve mitralyözlerle kıta'ât-ı sâ'irenin rahatı te'mîn idilerek düşman eline düşmeden mevcûd kıta'ât üç mıntıkaya ric'at itmişdir. Çete efrâdının bir kısmı Çifteköprü top ve mitralyözlerle nizamiye bölüğü ve seyyar jandarma Murgul suyu civarında [77] Kamlat کاملات diğer müfrezelerde Borçka'yı müdafa'â idebilmek için Çoruh'un sol sahilinde Borçka'nın üstündeki köylere çekilmişdir. Çifteköprü'nün düşman eline geçtiği ağleb-i ihtimaldir.</p>	
	<p>3. Çevirme harekâtı icrâ itmekde bulunan zât-ı kumandanilerinin hatt-ı ric'atini temîn için her ne kadar Borçka'yı müdafa'a idebilecek bir vaziyet alınmış ise de kıta'âtın müdafa'âya muvaffak olacaklarına i'timâdım bulunmadığından biran evvel avdet buyurulmaları ricâ olunır efendim</p>	<p>Rıza Beğ çetesinin kuvveti heman dört bine yakın idi. Fakat başda idâre idecek he'yet bulunmamasından ve ta'lim</p>

		<p>4. Galaskor re'si deresinin Çoruh'a müntehi olduğu noktadan i'tibâren şosenin takriben iki kilometre kadar ilerisinde düşmanın keşf kolları bulunmakta olduğu ma'rûzdur.</p> <p>5. Borçka'nın dörd beş kilometre ilerisinde şoseyi muhafaza etmek için 100 kişilik bir müfreze vardır.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p>Yürüyüşe devam olunuyordu Borçka'ya yaklaşıncı kışlaların alevler içinde yanmakta olduğu ve çete re'islerinin Murgul'a çekilmekte oldukları meşhûd oluyordu. Kıta'âtın bu giceyi bu civarda geçirmeleri için icâb iden mahalle iş'âr itdirildi ve lazım gelen tertibât ahz olundu. Badehû ber-vech-i âti müfreze emri virildi.</p>	<p>ve terbiyeden mahrum oldukları cihetle ...mes'uliyeteolmadığından dolayısıyla bu kuvvet rey-i muhâvvel olmağla beraber kıta'at nizamiyeyi görür görmez heman geri çekiliyorlardı. Bu terk idilen mevzilerin hîn-i sukûtunda beş şehid ve on yaralıları bile olmadan giri çekilmişdi</p>
		<p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: center;">Çoruh Murgul Suyunun mahalli telâkisi olup kayıkla gice intihâb idilen mahalden 14-15.11.330 ba'de'z-zevâl s.6 d.20</p> <p>1. Düşman Borçka'nın şark ve garbındaki tepeleri işgâl itmiştir.</p> <p>2. Zâbit müfrezesi Murgul'a çekilmiştir.</p> <p>3. Müfreze yarın kable'z-zevâl sa'at 4.00'de Artvin'e hareket idecektir. Topçu ve bütün makineli tüfenk ve muhârebe ağırlıkları 2. bölük Çoruh'un sağ sahilinde şosede (Geçid Yanında) emr olunan sa'atde yürüyüşe başlayacaktır. Topçu makineli tüfenk bölüğü muhârebe ağırlıkları 2. bölük şosede yürüyeceğinden dereye inen noktadan mezkûr kıta'âtın nihâyeti bitdikden sonra 3. tabur hareket idecektir.</p> <p>4. Milo Taburu dümdâr olarak sa'at 4'de kışladan hareket itmiş olacaktır.</p> <p>5. Yarın müfrezeyi 3. tabur kumandanı Tevfik Beğ idare edecektir.</p>	<p>Borçka'da ba'zen müfreze erzâkı efrâda tevzi' itdirildi.</p> <p>Çoruh'u ta'kiben giden ince yol kısa olmasından piyâde oradan mitralyöz topçu şoseyi ta'kiben</p>

		6. Ben bu akşam Artvin'e hareket ideceğim. Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e	hareket itdirildi. Zirâ ince yoldan yalnız piyâde gidebilir.
15 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p>[78] Hem 10. Kolordu'ya ve hem de yolların mirûr ubûra müsâid olub olmadığını anlamak için gönderilen süvâri zâbitinden ber-vech-i âtî telgraf geldi.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na Yusufile 14.11.330</p> <p>Virûdu 15.11.330 zevâli s.12</p> <p>1. Milo'dan, Öğdem'e kadar olan yoldan ancak ağırlıksız piyâde ve Öğdem'den, Ersis'e kadar cebel ve mitralyözde geçebilir. Süvâri Keşf Kumandanı Mülâzim-i evvel Kazım</p> <p style="text-align: center;">Trabzon vilayetinden virûd iden telgraf sûreti</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Kâ'im-mâkam Ştanka Beğ'e Trabzon 10-11.11.330</p> <p>Virûdu 15.11.330 zevâli s.12</p> <p>8.11.330 Altmış beş sandık cephâne 1.11.330 tarihinde taraf-ı vâlâlarına sevk olunmak üzere Hopa'ya gönderilmiş ve bunların acilen Artvin'e yetiştirilmesi bu kerede ka'imakâmlığa ve Arhova müdirliğine ehemmiyetle yazılmıştır.</p> <p style="text-align: right;">Trabzon Valisi Cemal Azmi</p> <p>Hopa'da müfreze idare riyaseti vekâletine ber-vech-i âtî me'alde telgraf virildi yanınızdaki hayvanlarla ve kâyıkla mevcûd erzâkın Arhavi'ye sevk olunması badehû oradan hayvanlarla ve Murgul üzerinden Artvin'e sevk idilmesi bildirildi.</p> <p>Badehû 3. Ordu Kumandanlığı'na sûretî âtîde muharrer râpor şifreli telgrafla keşîde kılındı.</p>	Hava güzeldir

	<p style="text-align: center;">Hasan Kal'âda 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p> <p style="text-align: center;">15.11.330 kable'z-zevâl s. 9.00</p> <p>11-12.11.330 gice sa'at 5.30'da yalnız ileri karakol bölüklerimi Artvin'de bırakarak bütün kuvvetimle Borçka'ya hareket itdim. Borçka'da Rıza Beğ'le konuştuğundan sonra vazi'yyetin tehlikede olmadığı hudûd taburu jandarma bölükleri gönüllü efrâd kuvveti takriben dört bin olduğunu anladım</p> <p>13.11.330 sabahı sa'at kable'z-zevâl 8'de 2 cebel topu 5 makineli tüfenk bir bölük piyâde bir bölük Giresun seyyar jandarma bölüğü Pehlivân mıntikasında ahz-ı mevki' idüb ve umûm gönüllüler dahi mezkûr sa'atde ileri yürümelerini emr itdim. 12.11.330'da kendim bi'z-zât yalnız piyademle hayvanla gitmek kâbil olmadığından hayvansız olarak düşmanın sol cenâhını çevirmek üzere Deviskel'e hareket ittiğim yol pek sârp olduğundan [79] gayet güçlkle ba'de'z-zevâl sa'at 5.00'de Galasko Köyü'nde düşmanla temâs hasıl itdim. Rıza Beğ'in nezdime terfik ittiği mezkûr mıntika zâbitinin ifâdesine göre Galasko Köyü'nün şimâlindeki tepede düşmanın olmadığını bildiriyordu. Halbuki Galasko Köyünün civarındaki tepe ile mezkûr köy ve vâdide de düşman bulunuyordu. Üç ateş yiyerek bir yaralı ve düşmana iki maktûl ve bir yaralı virdirilmiştir. Ruslar makineli tüfenklede ateş idiyordu. Efrâd pek yorgun olması karanlıkda hulûl itmesi dolayısıyla ve arazinin bizim içinde gayr-ı müsâ'id olmasından 13-14.11.330 gicesi taarruz itmedim. Aynı gice sa'at birde Rıza Beğ'den almış olduğum raporda Pehlivân mıntikasının sukûtunu ve gönüllülerin firârını ve Borçka'nında müdâfa'asının kâbil olamayacağını bildiriyordu. Bunun üzerine geri çekilmeğe mecbûr oldum. Giceyi kâr üzerinde geçirerek 14.11.330 Borçka'ya hareket itdim Topçu ve makineli tüfenk bölüğü kumandanlarından aldığım ma'lûmâta nâzaran gönüllü efrâd bir çok bin metreler uzakda olan düşmana ateş iderek kaçdıklarını öğrendim. Gönüllü efrâd silah isti'mâlini bilmediklerinden dâ'imâ sabit</p>	
--	--	--

	<p>nişângâh kullanıyorlar. Düşman bir top atdığı vakit bütün gönüllü efrâd kaçıyorlar. 14-15.11.330 sa‘at 6.20’de Borçka’ya geldiğim vakit Rıza Beğ umûm kuvvetini Murgul’a çekmiş ve yalnız bizim Borçka’ya gelmemizi te’mîn için birkaç yerde hattı bırakmış ve biz gelir gelmez mezkûr yerde hattınında hemen geriye çekilmesini emr itmiş idi. Borçka’da yanıyor. Murgul’u müdafa’a için kendi kuvvetini icâb iden mahalle yerleşdirmişdi. Bunun üzerine kıt‘amın orada fâ’idesiz olduğunu ve düşmanın ta‘arruzunda top ve makineli tüfenklerimin Artvin’e gelemeyeceğini bildiğimden 14-15.11.330 da Artvin’e hareket itdim.</p> <p>Rıza Beğ’e bir erkân-ı harb ile müte‘addid zâbit lazımdır. Ben iki zâbit verdim. Başka zâbit virmek mümkün değil. Zirâ düşmanın ta‘arruzunda zâbitânım kâfi dahî değildir. Eğer Rıza Beğ’e sür‘atle Trabzon vilayeti civârından öküz, hayvan ve insân gönderilecek olursa bütün bakırlar Arhova’ya nakl olunabilir.</p> <p>Rıza Beğ çetesiyle nizâmiye askerim berâberce harb idemez. Zirâ Rıza Beğ gönüllüleri kıta‘atı nizamiyeyi görür görmez umûm-ı firâr idiyorlardı.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Trabzon vilayeti vâsıtasıyla 3. Ordu Kumandanlığı’ndan ber-vech-i âtî telgraf ahz olundu. [80]</p>	
	<p style="text-align: center;">Sûret</p> <p style="text-align: right;">Trabzon 15.11.330</p> <p>Virûdu 15.11.330 ba‘de’z-zevâl s.4 d.30</p> <p>13-14.11.330</p> <p>1. Rıza Beğ’in bulunduğu mıntıkanın emr-i müdafa‘asını Ştanka Beğ derûhde idecektir. Gerek orada bulunan gerek yürüyüşde olan jandarma bölükleri ve hudûd taburları Ştanka Beğ’in emri altına gireceklerdir.</p> <p>2. Rıza Beğ efrâdını mümkün olduğu kadar sür‘atle tanzîm ve takviye ile muhârebeye iştirâk itmelidir.</p>	<p>Bu tarihte orduya müfreze tarafından telgraf virilmişdi. Binâ’en-aleyh bu telgraf vilâyet tarafından çekilen bir telgrafa cevâb olsa gerektir.</p>

		<p>3. Ştanka Beğ Hopa havalisindeki kuvvetler irtibâtda bulunub lüzûmu takdîrde yekdiğerine mu‘âvenet itmelidirler.</p> <p>4. Mümkün olduğu kadar gönüllüler ayrıca istihdâm idilmeyüb bunlarla kıta‘ât takviye idilmelidir. Firârilere meydan virmemek için tedâbir-i şedîde ittihâz idilmelidir ve evvelce de tebliğ olduğu vechile firâr idenler bilâ merhamet i‘dâm idilmelidir.</p> <p style="text-align: center;">Dâmâd Hazret-i Şehriyâri 3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p>	
		<p>Fevkâl‘âde müsta‘celdir.</p> <p style="text-align: center;">Artvin’de Ştanka Beğ Efendi’ye</p> <p>Vâsita‘ı âcizânemle keşîde olunmak üzere 3. Ordu Kumandanlığı’ndan şimdi aldığım telgrafnâme aynen bâlâyâ nakl idildi. Ta‘kîb ve derd-dest idilmek üzere firârilere künyelerinin telgrâfla iş‘ârı müsterhâmdır, efendim.</p> <p style="text-align: right;">Trabzon Valisi Cemal Azmî</p> <p>Kıta‘ât muntazaman Artvin’e muvâsalat iderek eski mevzilerini ahz itmişlerdi.</p>	
16 Kanûn- 1 sâni 330	Artvin	3. Ordu Kumandanlığı’ndan ber-vech-i âtî cevâb virildi.	
16 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p style="text-align: center;">[81] Hasan Kal‘a da 3. Ordu Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Artvin’den 16.11.330</p> <p>1. Emrinizi aldım. Fakat hâl-i hâzırda Rıza Beğ’in vaziyeti külliyyen tebeddül itmişdir. Murgul’dan Artvin’e, Artvin’den Murgura mütemâdiyen tahvîl-i mevki‘ iderek her iki tarafı idâre itmek benim için gayr-ı mümkündür. Artvin’den çekilerek yalnız Murgul’da bulunduğum halde düşmanın ta‘arruzunu redd edebilirim. Fakat bu kuvvet yeni yeni kuvvetlerin inzimamıyla hergün teceddüd idebilir ve istediği kadar top getirebilir. Son def‘a alınan esirin ifâdesine nazâran Ardahan’da üç alay piyâde bir alay erzâk ve sekiz top bulunduğundan Baha Beğ mahiyetindeki gönüllüleri her</p>	Hava güzeldir.

vâkit azerek ²¹⁻⁰² düşmanın Batum kuvveti Ardahan kuvvetiyle te'sîs-i irtibât ider. Bu halde benimde Murgul'da uzûn müddet kalmak imkânım nez' idilmiş olur. Aynı zamanda Milo Yusufili yolu tamamen düşmana güşâde bulunur. Hâl-i hazırda taht-ı işgâlimizde bulunan Artvin va Şavkat mıntikasıda tamamen elimizden çıkar. Bir müddet sonra ordunun tecâvüzü hareketi halinde Ardanuş-Ardahan ve Ardanuş-Oltu yolundan düşmanın sağ cenâhına karşı te'sîr yapacak imkânı kalmaz. Ve düşmanında hâl-i hâzırda olduğu gibi bu taraflar için mühim kuvvet ifrâz itmek mecbûriyetinde bulunmaz. Rıza Beğ şimdi Murgul'da hudûd taburu jandarma ve gönüllülerden ibâret kuvvetini hüsn-i isti'mâl iderek toplu bulundurursa iki hafta daha orada kalabilir. Aynı zamanda düşmanın caddeyi takiben Artvin'e doğru ilerlemesini de tehdid eder. Aynı zamanda Murgul-Artvin, Artvin-Borçka tarikiyle düşmanın Ardahan kuvvetiyle tehdîd olunmamış olur.

2. Rıza Beğ mıntikasının emr-i kumandasıda uhdeme tevcîhini ancak şu suretle mukayyed ve kâbil-i icrâ olur fikrindeyim, şöyleki:Rıza Beğ'in mıntikasına muktedir bir erkânı harb zâbiti gönderebilir. Bu zât oradaki hareketi tanzim ve teşkilâtı tensik iyler ve ben de Murgul veyâ Artvin mıntıklarının göstereceği hal ve vekâyi karşusunda yalnız kuvvetlerimi bir mıntıkadan diğer muntıkaya nakl ile mevâkî'i tahliye itmek tehlikesine ma'rûz olmaksızın yalnız karargâhımla hareketle her iki mıntıkadaki hârbi de imkân dâ'iresinde idareye çalışırım. Rıza Beğ mıntikasına hiç olmazsa İstanbul'dan iki cebel topunun irsâlide elzemdir.

3. Şimdi veyâ bilâhare tâm mevcûdla bir alay nizâmiye göndererek Murgul ve Hopa'ya, Arhova mıntikasını onlara tevdî' ile Rıza Beğ kuvvetlerini maddi ve manevi tensik itmek için büsbütün saha-i harbin gerisinde toplayarak ta'lim ve terbiye ve istirâhat itdirmek elzemdir.

4. Şunuda arz itmek isterim ki benim Borçka'da bulunduğumu haber alan düşman dört bölük piyâde ve dört bölük süvâriyle mecmu'ı lâ-akall 1200 kişilik bir kuvvetle Ardanuş ve Şavkat [82]

		<p> taraflarından keşf-i ta'arrûz yaptırmış muvaffakiyetle redd edildiği Bahâ Beğ tarafından size bildirilmişdi.</p>	
		<p> 5. Son alınışta makineli tüfenk cebhânesiyle berâber Erzurum'a sevk idilmekde olan onbaşı Kazak esirinin ifâdesinden Ardahan'dan hurûcumuzda bizi ihâta iden düşman kuvvetinin üç alay piyâde iki alay Kazak süvâri ve on iki sahrâ topundan ibâret olduğu tekrâr te'yîd itmişdi.</p> <p> Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p> Hasan Kal'a da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p> Artvin'den</p> <p> 16-17.11.330</p> <p> Bu günki kuvvem ber-vech-i âtî olduğu ma'rûzdur.</p> <p> Muhârib zâbit 41, gayr-ı muhârib zâbit 8, muhârib efrâd 1847, gayr-ı muhârib efrâd 40</p> <p> büyük çaplı adet 497</p> <p> küçük çaplı 947 } eslihâ top-ı cebel 2, makineli tüfenk 4</p> <p> Anahtarlı 147</p> <p> Kâsalı 1</p> <p> Filinta 8</p> <p> 1895</p> <p> Cebhâne sandık, şarapnel 304, dâne 222, makineli tüfenk koşum hayvanı 28, topçu hayvanı ester 33, kadana 10, binek 101, mekkari 291, Teşkilât-ı Mahsûsa Baha Beğ kuvveti zâbit 9, müsellah efrâd 658, binek 20, mekkâri 6.</p> <p> Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
17 Kanun- 1 sâni sene 330	Artvin	<p> Kable'z-zevâl sa'at 9. 00'da Bahâ Şakir Beğ'den ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p> Sağ cenâhda Hasan Efendi müfrezesiyle düşman arasında müsâdeme vukû' buluyor ve düşman top isti'mâl idiyormuş. Şimdi</p>	<p> Bu Hasan Efendi çetesi Ardanoş civarında Danzot taraflarında bulunan 50,60 kişilik bir</p>

	<p>Nusret Beğ telefonla (Bertâ Köprüsünden) söyledi. Berâ-yı ma‘lûmât arz olunur.</p> <p style="text-align: right;">Bahâ’addin Şakir</p> <p style="text-align: center;">Artvin’den 17.11.330 kable’z-zevâl s.9 d.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman Ardanuş civarındaki mağâradan sağ cenâhda bulunan Hasan Efendi çetesine ta‘arrûz itmiştir. 2. Taburların ileri karagolda ki bölük ve postaları yerlerinde kalmak üzere diğerleri kışla yanında toplu bulunub her dakika muhârebeye hazır bulunarak emre intizâr ideceklerdir. 3. Topçu ve makineli tüfenk bölüğünün hayvanları da derhâl köprü başına gidecek ve top makineli tüfengi yükletmeyüb kezâ emre intizâr ideceklerdir. [83] 4. Kışla civarında bulunan iki makineli tüfenk yine kışla civârında kalacaktır. 5. Veli Beğ’den gelecek haber ve rapora nazaran her kıt‘a mıntikasını tutacaktır. <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka</p> <p>Bertâ Köprüsü’nde bulunan Veli Beğ telefonla Ardanuş civârında bulunan Hasan Efendi’den ber vech-î âti rapor sûreti müfrezeeye bildirilmişdi.</p> <p style="text-align: right;">Berta Köprüsün’den 17. 11. 330 kable’z-zevâl s. 12</p> <p style="text-align: center;">16. 11. 330’da Hasan Efendi’den alınan rapor sûreti</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman boş bulduğu Danzot’u işgâl itmiştir. 2. Evvelâ düşman süvarileri Ararat Deresi’nden piyâdeleride kal‘anın üstündeki tepelerden yürümüş akşama kadar müsâdeme olmuş Hasan Efendi’nin ifâdesine nazaran düşmandan 200 telef vardır. İki at esirdir. <p style="text-align: right;">Veli</p>	müfrezedir.
--	--	-------------

İki sa'at sonra ber-vech-i âtî yine telefonla alındı.

Artvinde T. M. Alayı Kumandanlığı'na

Berta Köprüsü'nden

17.11.330

1. Düşman bugün Hasan Efendi tarafına ta'arrûz itdiği ve hatta topda isti'mâl itdiği görülmüştür. Topun gurûbuna nazaran iki aded olduğu anlaşılmalıdır ve topların cebel midir, cinsi bilinmemektedir. 50-600 kadar mermî endâht itdi. ve üzerinden aşırıldığını dürbünle gördüm. Topçuya nisbeten pek kısa piyade ateşi olmuştur. Şimdiki halde topcu ateşini kesmiştir. Pek fasılalı piyade ateşi oluyor.

2. Bizim cebhemizde düşmandan bir şey yoktur. Çifo taşlığında arasına düşman nöbecileri görülmektedir.

Veli

Hopa'da erzâk başında bulunan idâre re'isi mu'âvinide düşman gemilerinin bombardıman itmeleri dolâyısıyla Arhavi'ye kayıkla erzâkları sevk itmek mümkün olmadığını telgrafla bildiriyordu. Arhavi'de bulunan erzâk başındaki efrâddan bir takım kadar kuvvetle mülâzım İhsan Efendi çetelere yardıma gitmişti. Mûmâ-ileyhin rahatsızlığı dolayısıyla takım bir muktedir çavuşa terk olunarak hastaneye gitmiş. Müfrezeden erzâkların Hopa'dan kara tarîkiyle Arhavi'ye nakl edilmesi için hayvan gönderilemeyeceği binâ'en aleyh nezdinde mevcûd hayvanla ve donanmamızın virûdunda derhâl kayıklarla erzâkın Arhavi'ye nakl edilmesi emr olundu. [84] Trabzon vilâyetinden müfrezeye gönderildiği evvelce bildirilmiş 60 sandık cebhâneninelâ virûd itmediği te'yid olundu. Müfrezede yalnız bir doktor bulunması dolayısıyla 3. Ordu Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî telgraf keşide olundu.

Hasan Kal'a da 3. Ordu Kumandanlığı'na

Artvin'den

17-18.11.330 ba'de'z-zevâl s.7

Müfrezemin ve kuvvetlerinin üçü Ardahan'da kaldı. Yanımda bir dane varsa da kifâyet itmiyor. Bir doktorla lazımı kadar eczâ-yı tıbbiyyenin sür'ât irsâli mercu'dur.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Hopa'da bulunan seyyar jandarma alay kumandanlığından ber-vech-i âtî telgrâf geldi.

Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanı Şatanga Beğ'e

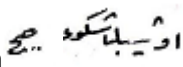
Hopa'dan

17.11.330

Virûdu 17-18.11.330 zevâli s.6 d.30

1. Şimdi ordu kumandanlığından telakki itdiğim emirde orada ki Rıza Beğ hudûd taburu ve yürüyüşde bulunan jandarma kıta'âtının emri kumandanıza tevdi' ve Hopa arasında bulunan kuvvetlerin sizinle te'sîs-i irtibât ve yekdiğerine mu'âvenetde bulunması bildirildi.

2. Oradaki mevcûd kıta'âtın hudûd taburu kumandanına sizden alacağı emre göre îfâ-yı vazife itmesini bildirdim.

3. Sol cenâhınızı teşkil iden ve bu havâlide bulunân bir taburla 400 mevcûdlu Teşkilât-ı Mahsusâ efrâdının ahz itdiği mıntika İskaristi'den Zalonan sırtlarıdır.

4. Düşman keşf kollarıyla 15.11.330 Çifteköprü'nün şimâl-i garbisindeki sivri tepelere İskaristi'den gönderilen keşf müfrezeleri beyninde ufak bir müsâdeme olmuştur.

5. İskaristi'nin arkasını almak için münâsebeti olan Mamanat Dağıyla, Kambata Dağı'ndaki dere Düzköy sırtlarında müfrezeler tarafından serî'ân tutulması hem irtibât te'sîsine ve hem de İskaristi'nin ric'atinin teminine medâr olacaktır.

6. Arhova ve Hopa'da bulunan ve mevcûdu 400 tecâvüz itmeyen Giresun Taburu efrâdının tüfenkleri eski martin olduğundan sevâhilin emr-i muhâfazasına va'kî olacak herkanı ihrâc hareketine

		karşu tevzîf edilmiştir. Oraya sevk idilüb idilmeyeceklerinin inbâsı. Trabzon Seyyar Jandarma Alay Kumandanı Kazım Ber-vech-i âti cevâb virildi.	
		<p>[85]Hopa'da Trabzon Seyyar Jandarma Alay Kumandanlığı'na Artvin'den 17-18.11.330 zevâli s.9 d.40</p> <p>1. Arhova, Hopa arasında bulunan Giresun taburu sâhil muhâfazası için orada bulunmaları hakkındaki fikri muvâfik buldum.</p> <p>2. Bilâhare diğerleri için lazım gelen emr verilecektir. Şimdilik mevki'lerini muhâfaza itsinler.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Hasan Kal'a da 3. Ordu Kumandanlığı'na Artvin'den 17-18.11.330 zevâli s.10</p> <p>Cebel topu, küçük çaplı sivri kurşun ve büyük çaplı mavzer cebhânesine ihtiyacımız vardır. İrsâli esbâbının istikmâli mercu'dur.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Bugün ki kuvve-i umumiye ber-vech-i âti idi.</p> <p>Zâbit ve esnâf-ı askeriye 49, umûm efrâd1862, tüfenk 1586,cebhâne sandık 340, top 2, makineli tüfenk 4, hayvan 447, şarâpnel 304, dâne 122</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa efrâdı Zâbit 9, efrâd 671, silâh 671, mekkâre 21, binek 5</p>	
		<p>Berta Köprüsünün kesb itdiği ehemmiyete binâ'en yarın kable'z-zevâl sa'at 3.30'da mezkûr mahalde bulunan Veli Beğ'in nezdine 2 makineli tüfenk hareket itmesi emr olundu .</p> <p>Kıta'âtın nezdlerinde lüzûmu kadar hayvân bırakıldıktan sonra diğerlerinin erzâk getirmek üzere hemân Hopa'ya sevk itmeleri emri virildi.</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âti emr telgrafla alındı</p>	<p>Erzâk için pek müşkilâtda idik. Dört beş gün mesâfesi olan Hopa'dan celbe mecbûr oluyorduk. Zirâ bu civarda bir şeyler yokdu.</p>

		<p style="text-align: center;">Artvin Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'adan 17.11.330</p> <p>Virûdu 17-18.11.330 zevâli s.4 d.10</p> <p>Gayet müsta'celdir</p> <p>1. Rıza Beğ'e iki top yoldadır. Sa'ir teklifiniz kâbil-i icrâ değildir.</p> <p>2. Müfrezenizle Murgul'a giderek Rıza Beğ kuvvetlerinin de kumândasını derûhde iderek o havâliyi müdâfa'a itmeniz lazımdır. Ancak Borçka düşman elinde olduğuna göre Murgul'a gitmeniz mümkün değilse Artvin'de kalub orayı katiyyen müdâfa'a idiniz.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Mîr-livâ Hafız Hakkı</p>	
18 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p>[86] Sabahleyn Bahâ'addin Şakir Beğ Bertâ Köprüsü'nde bulunan Veli Beğ'den aldığı telefonda düşmanın Veli Beğ tarafına da ta'arrûza başladığı ve aynı zamanda Çoruh'un solunda ve Ardanuş civârında bulunan Hasan Efendi çetesininde birâz geri çekilmeğe mecbûr olduğunu bildirdi.</p> <p>Bu rapor üzerine Teşkilât-ı Mahsûsâ Alay Kumandânlığı'na ta'yîn edilen yüzbâşı Halid Beğ Artvin'de bulunan 1500, 2000 çete ile Hasan Efendi tarafına (Çoruh'un soluna) 8. Alay 3. taburdan da tekrâr bir bölükle Artvin'in şimâli şarkisinde bulunan Ağlaha Köyü sırtlarına hemân sevk idildi. Kıta'ât-ı sâ'irenin harekete müheyyâ bir halde bulunmaları emr olundu.</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî telgrâf alındı</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Murgul'dan 18.11.330</p> <p>Virûdu 18.11.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.30</p> <p>1. Ordu kumânlığından almış olduğum emirnâmede mümkün ise hareket ideceklerini bildiriyor. Buraya gelmek mümkündür. Vaktim pek dardır. Emrinize muntazırım.</p>	Hava güzeldir

		<p style="text-align: right;">Rıza</p> <p>Ber-vech-i âtî cevâb virildi</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p> <p style="text-align: right;">18.11.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.40</p> <p>Yolu biliyorum. Kendim bi'z-zât düşmanın ta'arruzuna ma'rûz kaldım. Şimdilik gelemeyeceğim. Mevzi'nizde kalınız.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Hopa'da Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî cevâb geldi.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Emrinizi icâb idenlere teblîğ itdim. 2. O sevâhildeki kıta'âtlar te'sîs-i irtibâta çalışılıyor. <p style="text-align: center;">Trabzon Seyyar Jandarma Alay Kumandanı Kazım</p> <p>Bugünkü kuvvem ber-vech-i âtî idî.</p> <p>Zabit ve esnâf-ı askeriyye 49, umûm-ı efrâd 1830, tüfenk 1573, cebel topu 2, makineli tüfenk 4, şarâpnel 304, dâne 222, cebhâne sandık 341, hayvan 395</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Baha Beğ kuvveti 671</p> <p>Binek 5, mekkâre 20</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî telgraf virildi</p>	
19 Kanûn-ı sâni sene 330	Artvin öğleye doğru şehre yağmur civar tepele re kar yağdı	<p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p> <p style="text-align: right;">19.11.330 ba'de'z-zevâl s.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pehlû ve Borçka mıntıkası Rıza Beğ tarafından müdâfa'a edilmeğle berâber bir tek silâh bile atılmaksızın terk idilmek suretiyle sukût itmiştir. [87] 	Hava bozuktur
		<ol style="list-style-type: none"> 2. Düşman ta'arrûz itmiyor yalnız topcusu ateş idiyor. Piyadesi ise iki kilometreden fazla geride bulunuyor. 3. Rıza Beğ, çete, jandarma ve hudûd taburundan mürekkebe 	

	<p>olmak üzere dört bin kuvvete mâlikdir.</p> <p>4. Arazinin Rıza Beğ'e müsâ'id olmasından düşmanın Rıza Beğ kuvvetinden bir buçuk misli fazla olmalı ki ta'arruz idebilsin</p> <p>5. Rıza Beğ'in askeri benim askerimin virûdunu görür görmez veyâ topçu ateşe başlar başlamaz bilâ müdafa'a mevki'lerini terk ile firâr idiyorlar.</p> <p>6. Ardanoş tarafından ta'arrûz iden düşmanın kuvveti Oltu'dan değil Ardahan'dan geliyor. Gerek esirlerin ifâdesinden ve gerek elde idilen apoletlerden lâ-akall üç alay piyâde ve bir alayı Kazaktır. Teneski Alayı ile Kubân Plaston Alayı'ndan bir kaç tabur ve bir alayda Ermeni'dir. 3. Goroski Moskovski Kazak Alayı'dır. ve bir mikdarda topları vardır. Bu kuvvetin hemen nısfı Ardanoş'da bulunur. Baha Şakir Beğ'in kuvvetleri ancak 700 kişidir. İyi teşkil olunmamış ve cesur iselerde cümlesi ancak ilk hattı müdafa'ada olub tek bir nefer ihtiyatları yoktur. Yalnız başlarına burayı müdâfa'ya imkân yoktur.</p> <p>7. Rıza Beğ'e yardım için dağları mirûr iderek gitmek lazımki buda ancak piyâde için kâbil-i icrâdır. Topçu ve mitralyöz ancak Çoruh'un kenarında ve düşmanın topçu ateşi altında bulunan bir patika yolundan geçmek mecburiyetindedir. Eğer Murgul'a çekilir isem Artvin bi't-ta'bi açılacak Aynı zamanda Milo, İspir, Yusufili yollarından düşmanın ilerlemesine hiçbir mâni' kalmayacaktır. Ben Murgul'a çekilüb Artvin sukût itdikten sonra Ardahan kuvveti Artvin'e geldikten sonra Murgul'un Batum, Artvin mesâfeleri ancak altışar sa'atdir.</p> <p>8. Müşterek hareketle ben Murgul'dan birkaç günden fazla mukâvemet göstermekliğime imkân göremiyorum.</p> <p>9. Mütâla'ât ve sözümlerin tahkik ve teftişi için ordu tarafından bir zâbitân gönderilmesini talep eyler ve bu telgrafıma vukû' bulacak son emrinizi Artvin'de bekliyorum.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'e ber-vech-i âtî telgraf virildi</p>	
--	---	--

	<p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 19.20.11.330 zevâli s.7 d.30</p> <p>1. Yarın Veli Beğ tarafından düşman ta'arrûz itmez ise berâ-yı teftîş Murgul'a geleceğim.</p> <p>2. Çoruh'un solundaki pâtikanın kâbil-i mirûr olup olmadığının beyânı bu günki kuvve ber-vech-i âtî idi.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Zâbit ve esnâf-ı askeriye 49, umûm efrâd 1838, silâh 1533, top cebel 2, makineli tüfenk 4, cebhâne sandık 343, şarâpnel 304, dâne 222, umûm hayvan 419</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Baha kuvveti zâbit 9, efrâd 671, binek 5, mekkâre 20</p> <p>[88]Bertâ Köprüsü'nde bulunan Veli Beğ mıntikasında bugün sukûnet vardır. Ardanuş civârındaki Hasan Efendi çetesini takviyeye giden Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Yüzbaşı Halid Beğ Ardanuş'un cenûbunda ki Mağara Köyü'ne bilâ müsâdeme işğâl itmiştir.</p> <p>Murgul'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî yol hakkında cevâb geldi.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Ştanka Beğ'e</p> <p>Müsta'celdir</p> <p style="text-align: right;">Murgul'dan 19-20.11.330</p> <p>Virûdu 19-20.11.330 zevâli s.11</p> <p>19-20.11.330 mezkûr patikanın kâbil-i mirûr olduğu lede't-tahkîk ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p> <p>Ordunun taleb idilen cebhâneye ber-vech-i âtî cevâb geldi.</p>	
--	---	--

		<p>Artvin'de Ştanka Beğ Müfrezesi'ne</p> <p>Hasan Kal'adan</p> <p>19.11.330</p> <p>Virûdu 19-20.11.330 zevâli s.11</p> <p>1. 125 sandık küçük çaplı mavzer cebhânesinin Trabzon'dan i'tâsı menzil müfettişliğine yazılmıştır.</p> <p>2. Yusufili'de bulunan 40 sandık büyük çaplı mâvzer cebhânesi Baha'addin Şakir Beğ için aldırınız. Yusufili Kâ'im-makâmı'na ayrıca yazılmıştır.</p> <p>3. Ordu Kumandanı Hafız Hakkı</p>	
20 Kanûn- 1 sâni sene 330	Artvin	<p>Yusufili'deki cebhânelerin getirilmesi için hayvan sevk olundu. Bugün kable'z-zevâl sa'at 11'de müfrezeyi Artvin'de 2. Tabur Kumandanı Binbaşı Tevfik Beğ'e terkle yalnız karargâhla Rıza Beğ kuvvetinin mümkün olduğu kadar tanzim etmek üzere Murgul'a hareket idildi. Artvin'den, Murgul'a gitmek için Çoruh nehrinin sağını ta'kîb iden yoldan düşman Borçka'yı işgâl itmesi dolayısıyla mümkün değildi. Bu sebebden Çoruh'un solunda gayet arızalı yokuş ve hiç yol denecek bir yeri olmayan ince bir patikadan gidildi ise de yolda karargâh Çirkis atlılarından birinin hayvanı Çoruh'a yuvarlandı. ve derhâl mürd oldu. Hayvan üzerinde bulunan eşyâdan bir şey alınamadı.</p> <p>Zâten arz olunduğu üzere yol pek fenâ olmasından hayvanlar yedekte çekiliyor. Bundan dolayı mürd olan hayvanın süvârisine bir şey olmamıştır.</p> <p>20-21.11.330 zevâli 9.30'da Murgul'a muvâsalat idildi. Murgul suyu ağzına gelince ve karanlıkda basmış bulunduğu düşman tepelerde [soğukdan olacak] ateş yakmıştı. Bu ateşlerden düşmanın en hâkim yerleri işgâl itmiş olduğu anlaşılıyordu.</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'ndan müfrezeden çekilen telgrafa ber-vech-i âtî cevâb virûd itdi.</p> <p>[89]Murgul'da Müfreme Kumandanı Ştanka Beğ'e</p>	Seyrek yağmur yağmaktadır.

		<p style="text-align: right;">Hasan Kal'adan 20.11.330</p> <p>Vusûli 20-21.11.330 zevâli s.10</p> <p>Harekâtınızda serbestsiniz. Fakat her hâlde Rıza Beğ kuvveti münferiden ezilmemesi ^{از یارمی} düşman o cihete ta'aruzuna devâm iderse şiddetli yardım idilmelidir.</p> <p style="text-align: right;">Dâmâd Hazret-i Şehriyâri 3. Ordu Kumandanı Mirlivâ Hafız Hakkı</p> <p>Artvin'de Bahâ'addin Şâkir Beğ'den ber-vech-i âtî rapor alındı.</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 20.11.330</p> <p>Virûdu 20-21.11.330 zevâlî s.2</p> <p>1. Milo yollarını tehdîd iden düşmana karşı Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı kumandanı Hâlid Beğ ma'iyetiyle gönderilen kuvvet iki mevâki'i işgâl itmiştir. Düşman Mahalak ^{ماخالک}, Onik ^{اونیک}, Hive'de bulunuyor. [bu mevâki'i 1-200000 mikyâsındaki haritâda yokdur] Ardanoş'un cenûb ve cenûb-ı şarkisindedir. Havanın sisli bulunmasından oradaki düşmanın kuvveti ve tertîbâtı keşf kolu tarafından takdir idilememiştir. Kezâ Babateh [haritada yokdur] bulunan düşmanın kuvvetine de vukûf hâsıl olamadı.</p> <p>2. Binâ'en aleyh düşmanın bu son teşebbüsünü akîm kalmış demektir.</p> <p style="text-align: right;">Bahâ'addin Şâkir</p>	
21Kan ûn-1 sâni sene 330	Borçk a	<p>Hopa'da Seyyar Jandarma Alay Kumandanlığı'na telgrafla Murgul'da Hopa Hudûd Taburu Kumandanı'na da telgrafla ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: right;">Hopa'da Seyyar Jandarma Alayı Kumandanı Kazım Beğ'e Murgul'dan 21.11.330</p>	Hava sabahleyn iyi idi. Öğleden sonra karla yağmur yağmağa başladı.

1. Birçok kuvvetle beraber top ve makineli tüfenk Rıza Beğ'e gelmektedir. Bu kuvvetlerin virûduna kadar bulduğunuz mevzi'î be-heme-hâl muhâfaza idiniz.

2. İskaristi mevzi'î katiyyen elden çıkarılmayacaktır. Kezâ Çavuşlu'dan Âb-ı Islah arasındaki jandarma bölükleri katiyen işgâl ittikleri mevâzi'î terk itmeyeceklerdir. İskaristi ve Çavuşlar ile Âb-ı Islah arasını işgâl iden kuvvetlerin mezârı olacaktır.

3. İskaristi'de jandarma bölüğü yok. Oraya bir bölük jandarma göndereceksiniz.

Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka

Hopa Hudûd Taburu'yla İki Jandarma Bölüklerine

Murgul'dan

21.11.330

1. Rıza Beğ gönüllüleri tanzim idilecektir. Bunun için 1. hatta bulunan mezkûr gönüllüler geri alınacaktır.

2. Nağvara ^{ناغواره} ve Terepa ^{ترپا} Kamlat ^{کاملات}, Mamanet ^{مامانت} ileri mevâzi'î düşmanın ancak külliyetli kuvvetiyle ta'arrûz haline kadar durabilir. Ma'mâfih mümkün olduğu kadar uzun bir zaman bu mevâzi'î müdâfa'a ideceklerdir. Yalnız düşman mühim kuvvetle bu mevâzi'e ta'arrûz iderse Murgul Suyunun her iki tarafında ki Bocur ^{بوجور}, Arifoma ^{اريفوما} tepelerine çekilecektir. [90] Bu mevâzi' ile Balıklı tepeler mevâzi'î mümkün olduğu kadar uzun zaman elde bulundurulacaktır. Jandarma ve hudûd bölükleriyle gönüllüler düşman süngü hücumu idene kadar yerlerinde katiyen kalacaktır. Rıza Beğ yeni kuvvet geldiğinde hudûd taburu İskaristi'ye gönderilecektir.

3. İskaristi mevâzi'î be-heme-hâl elden çıkarılmayacaktır. Kezâ Çavuşlu'dan Âb-ı Islah arasındaki jandarma bölükleri katiyen işgâl ittikleri mevâzi'î terk itmeyeceklerdir. İskaristi çavuşu ile ile, Âb-ı Islah arasını işgâl iden kuvvetin mezârı olacaktır.

Müfreze Kumandanı Ştanka

Hopa'da jandarma Alay kumandanına telgrafla buradaki kıta'ata telefonla ber-vech-i âtî emr virildi.

1. Bütün kuvvet mümkün ise avcı hendekleri yapacaklar, mümkün değil ise büyük ağaçları devirerek siper ittihâz edeceklerdir. (ağaçların dalları düşman tarafına gelmek üzere devirmeli ki düşman süngü hücumu yapamasun veyâhûd ağacı düşman cephesine mevâzi' olarak devirmeliki kezâ düşman hücum idemesun ve aynı zamanda tüfenklerde istinâd olabilsin)

2. Kuvvetler ber-vech-i âtî tarzda hareket edeceklerdir. Buldukları tepe veyâ dağların hemen gerisine mevcûd efrâdı istî'âb edecek kadar mahal inşâ edecekler ve yalnız tepeye veya dağa çifte nöbetçi çıkaracaklardır. Düşmandan ta'arruz vuk'u buldukça (gice veyâ gündüz) efrâd inşâ idilen mahalde istirahat edecekler yalnız nöbetçiler gayet müteyâkkız olarak vazifelerini yapacaklardır. Düşmanın taarruzunda istirahatte bulunan efrâd derhâl mevzi'lerini işgâl edeceklerdir. Çifte nöbetçiler sa'atde bir değişmelidir.

3. Her müfreze mühim bir kuvvetini toplu olarak sol veyâ sağ cenâhda ihtiyâten bulunduracaktır ki icâbında düşmanın yanını urâbilsün.

4. Nağvara, Terepa, Kamlat, Mamanet mevzi'i düşecek olursa Murgul yolu katiyen tahrib idilmelidir.

5. Her türlü vesâ'ite mürâca'at olunarak düşman 500-600 metre mesâfeye yaklaşınca kadar katiyen ateş idilmemesi taht-ı emniyete alınacaktır. Düşman makineli tüfenk ile ateş itdiği vakit bizim tüfenklerin ateşi mezkûr tüfenk üzerine tevcîh idilmelidir.

6. Ateşin hîn-i küşâdında mesâfeler tahmin idilmiş bulunmağla beraber mutlaka nişângâh tanzimi emr itmeli ve dâ'imâ kontrol itmeli ki fâ'ide temîn idebilsin.

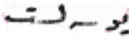
7. Hudûd taburu ve jandarmalar her haberlerini bana bildireceklerdir. Jandarma bölükleri hudûd taburuna merbûtdur.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

	<p>Artvin'de Bâhâ'addin Şâkir Beğ'den ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 21.11.330</p> <p>Müsta'celdir</p> <p>Virûdu 21.11.330 kable'z-zevâl s.12 d.30</p> <p>1. Borçka istikâmetine gönderilen süvâri keşf kolu Murgul hânelerine doğru ilerlemekde bulunan bir mikdâr düşman süvârisine tesâdüfle ateş te'ati idilmiş ve düşman süvârisi çekilmesi üzerine bizim keşf kuvveti avdet itmiştir. [91]</p> <p>2. Şimdi süvâri zabiti Bekir Beğ ma'iyetinde ikinci bir keşf kuvveti gönderiyorum</p> <p style="text-align: right;">Bahâ'addin Şakir</p>	
	<p>Ber vech-i âtî ikinci bir rapor telgrafla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 21.11.330</p> <p>Müsta'celdir</p> <p>Virûdu 21.11.330 kable'z-zevâl s.12. d.30</p> <p>1. Kuvarshan'da ki bölük kumandanı [Kuvarshan Artvin'in şimâlinde ve Artvin'e 4,5 sa'at mesâfede ve Çoruh nehrinin sağında bir ma'den fabrikasıdır] Dün öğle vakti keşf için Borçka'ya doğru hareket itmiş ise de henüz avdet itmemiştir.</p> <p>2. Kuvarshan ile Artvin telefonla rabt idilmiştir.</p> <p>3. Bu sabah berâ-yı teftîş Kuvarshan'a hareket idiyorum. Gümüşhane ilerisinde müsâdeme başladığı [Artvin'in garbinde] ve buna hafif bir sûretde topçu ateşinin iştirâk itdiği haber alınarak neticeye intizâr için Artvin'de kaldım. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı kumandanı vekili yüzbaşı Ahmed Beğ'i yerime Kuvarshan'a gönderdim.</p> <p>4. Aynı zamanda müfreze kumandanlık vekâletinde bulunan</p>	

	<p>Tevfik Beğ'i de keyfiyetden haberdâr itdim, ihtirâm.</p> <p style="text-align: right;">Bahâ'addin Şâkir</p> <p>Hopa'da Hudûd Taburu Kumandanlığı'ndan telefonla ber- vech-i âtî rapor alındı</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Kamlet'den 21-22.11.330</p> <p>Virûdu 21-22.11.330 sa'at zevâli 9 sa'at 1,5'de on atlıdan ibâret süvâri keşf kolu Artvin'den şose üzerinden Borçka'ya geldiğinde Deviskel Köprüsü'nü görecek dönecek mahalline kadar sokuldu ve aradaki düşman çifte nöbetçisi geri dönerek Borçka'dan diğer bir düşman postası tarafından üzerine açılan ateş üzerine mezkûr süvârilerin geri döndüğü 1. bölük mıntikasından görülmeğle bizim olduğu anlaşılan süvârinin ric'ati himâye için mezkûr bölük kumandanı tarafından düşmana ateş açdırılmışdır.</p> <p>Düşmanın 200 kadar piyâdesi ba'de'z-zevâl sa'at 2'de Nikya كوی Köyü'nü işğâl itdiği ve o mikdarda Borçka'nın civârında bulunduğu görülmektedir.</p> <p>Galasko Handa düşman topcusu civan mıntikasına, 40 kadar Terya تریا mıntikasına 25-30 kadartop endaht itmiş ve piyâdesi tarafından Terya'na birkaç el yaylım ateş idilmiş olduğu ve leh'ül-hamd bir zâyi'ât olmamışdır.</p> <p>Terya, Nagvarava mıntikasında bulunan jandarma bölüğü kumandanı kuvvetinin ancak tarassud vazifesini görebilecek bir halde dağınık olduğu ve kuvvetinin adem-i kifâyesinde yazmakda bulunduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Hopa Hudûd Taburu Kumandanı Binbaşı Hafız Süleyman</p> <p>Bu rapor üzerine Tereya'ndaki jandarma bölük kumandanı mülâzım-ı evvel Hayri Efendi'nin derhâl tebeddülü için Hopa'da seyyar jandarma Alay kumâdânına telgraf virilmişdi. Murgul</p>	
--	---	--

	<p>civarında bulunan [çeteler hariç] Hopa hudûd taburunun üç bölüğü ile iki jandarma bölüğünün kuvveti ber-vech-i âtî idi. [92]</p> <p>Efrâd-ı zâbit 4, efrâd-ı muhârib 941, tüfenk 1143, mekkâre 44, cebhâne sandık 86.</p> <p>Hopa'da bulunan Seyyar Jandarma Kumandanlığı'ndan alınan telgrafda mülâzım Hayri Efendi'nin Hopa'daki taburda zâbit olmamasından Trabzon'a yazıldığı ve Hopa civarında bulunan beş bölük jandarma ile Hopa Hudûd Taburu'na mensûb bir bölüğün kuvvesi ber- vech-i âtî olduğu bildirildi.</p> <p>Beş bölük jandarma kuvvesi, muhârib gayr-ı muhârib zâbit 7, muhârib ve gayr-ı muhârib efrâd 994, tüfenk 949, cebhâne sandık 127, binek 5, mekkâre 37</p> <p>Hopa hudûd taburunun bir bölük kuvvesi zâbit muhârib 2, muhârib gayr-ı muhârib efrad 319, büyük çaplı mavzer 202, binek 6, mekkâre 16, efrâd üzerinde 200'er cebhane olmağla berâber ihtiyâtda 5 sandık cebhâne vardır.</p> <p>Hopa'da bulunan Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı'ndan gelen telgraf sûreti</p>	
	<p>Murgul'da Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Hopa'dan 21.11.330</p> <p>Virûdu 21-22.11.330 zevâli s.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Emrinizi Âb-ı Islah ile İskaristi arasında ki tabur kumandanlığına aynen tebliğ itdim. 2. İskaristi mintikasına evvelce bir bölük gönderilmişdi. Ayruca emrinizden bahs ile tebligât ifâ idildi. 3. Sahilde bulunan kıta'âtı teftişen yarın alay merkezine avdet idildiği ordu kumandanlığına arz olunmuşdur. <p>Seyyâr Jandarma Alayı Kumandanı Kazım</p> <p>Artvin'de Müfreze Kumandanlığı Vekâleti'nden ber-vech-i âtî rapor sûreti telgrafla alınmıştır.</p>	<p>Alayın yalnız iki bölüğü Trabzon'da bulunan mezkûr Alay kumandanı Kazım Beğ Trabzon'a savuşmak istediği anlaşılıyordu.</p>

22 Kanûn- 1 sâni sene 330	Murgul	<p style="text-align: center;">Murgul'da Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 21-22.11.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 21-22.11.330 zevâli</p> <p>1. Düşman bugün ale's-sabah 600 kadar kuvvetle Mağara ve Gönnye tarafından Hod çetesine ta'arrûz itmiş ve top mitralyöz isti'mâli üzerine mezkûr çete efrâdı geriye çekildiği ve terk-i mevki' idenlerden iki kişi mahallinde i'dâm idildiği gelen rapordan anlaşılmıştır.</p> <p>2. Halid Beğ müfrezesinin hatt-ı ric'atini te'mîn için Poselest geçidine berâberindeki kuvvetden bir müfreze ifrâz iderek göndermiş ve buda Sirya'daki müfrezemizle irtibât te'sîs idecektir.</p> <p>3. Veli Beğ'in müfrezesine öğleden sonra sa'at 4'de 200 kadar düşman arkalarında yüklü hayvanlarla berâber ilerlemiş ve her iki taraftan ateş te'âti idilerek akşamın hulûlu üzerine ateş kesildiği gelen rapordan anlaşılmıştır.</p> <p>4. Kuvarshan'daki müfreze Borçka'ya kadar keşf yaparak Borçka kışlasının önlerinde düşmanın nöbecisi bulunduğu ve Katibhan'ına doğru ilerleyen düşmanın keşf koluyla müsâdeme idildiği kezâ gelen rapordan anlaşılmış olduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Binbaşı Ahmed Tevfik Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin</p> <p>[93] Bu rapor üzerine gerek kıta'âtın ve gerek çetelerin son derece müteyâkkız bulundurulmaları ile beraber mu'annidane sebât itmeleri emri virildi. Bununla berâber yarın ale's-sabâh karâgahla Artvin'e hareket itmeğe karar virildi.</p> <p style="text-align: center;">Hopa'da Jandarma Alayı Kumandanı'nın merkeze gitmesi için emri mûmâ-ileyhe Rıza Beğ'in telgrafla bildirilmesi emr olundu.</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî emr telefonla hudûd taburuna virilerek akabinde Artvin'e hareket idildi.</p>	Yağmur ve kar yağıyordu.
		Hopa'da Hudûd Tabur Kumandanlığı'na	

<p>23 Kânûn- 1 sâni sene 330</p>	<p>Artvin</p>	<p>Murgul'dan 22.11.330 kable'z-zevâl s.5 d.30</p> <p>1. Terepen'deki Jandarma Bölüğü, Hudûd Taburu Kumandanı emri altındadır. Bu bölük düşman piyâdesinin süngü hücumuna kadar mevki'i muhâfaza ve sûretiyle Borçka, Artvin şosesini te'mîn idecektir.</p> <p>2. Hudûd taburu kumandanı ve bölüğün düşmanın topçu ateşi altında ric'atini men' idecektir. Yani bu bölük Çoruh ve Murgul suyuyla taht-ı emniyetdedir.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>14 sa'atde Murgul'dan Artvin'e muvâsalat idildi. Ordudan ber-vech-i âtî telgraf ahz olundu.</p> <p>Hasan Kal'adan 22.11.330</p> <p>Virûdu 22-23.11.330 zevâli s.10</p> <p>1. Müfreenize 1600 piyâde, 30 topçu, 15 mitralyöz neferi mu'allim olarak intihâb bi't-teslim sevk edilmesi menzil müfettişliğe emr virildi.</p> <p>2. Kuvvetin virûdunda müfreenizi muntazam bir halde tanzim talim ve terbiyelerine i'tinâ idiniz.</p> <p>3. Ordu Kumandanı Nâmına Erkân-ı Harbiye Re'isi Kâ'im-mâkam Guze</p> <p>Murgul civârındaki Hopa Hudûd Taburu'ndan ber-vech-i âtî rapor telgrafla alındı.</p>	<p>Kar yağıyordu.</p>
		<p>Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na Murgul'dan 22-23.11.330</p> <p>Virûdu 22-23.11.330 zevâli s.6</p> <p>1. Düşman bugün Borçka cihetinde yalnız on kadar top endâht itmiştir. Borçka ve civârındaki mecmû' 400 kadar tahmîn</p>	

	<p>idilmektedir.</p> <p>2. Vaziyetimizde bir tebeddül yoktur.</p> <p>3. Hudûd bölükleriyle jandarma bölüklerinde yigirmi dört sa'at zarfinda vukû'ât olmadığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Hudûd Taburu Kumandanı Binbaşı Hafız Süleyman</p> <p>Müfreze hayvanatının nal mihı kalmadığından lüzûmu kadar nal mih ile elbise vesâ'ire sevki için 3. Ordu Kumandanlığı'na telgraf virildi.</p> <p>Hopa'da Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî telgraf keşide idildi. [94]</p> <p style="text-align: center;">Hopa'da Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı'na KazımBeğ'e Artvin'den ba'de'z-zevâl Ba'de'z-zevâl s.523.11.330</p> <p style="text-align: center;">Numara 6</p> <p>1. Hopa ve civârında bulunan jandarmaların başında bi'z-zât bulunmanız lazımdır.</p> <p>2. Yigirmi dört sa'atde bir jandarma ve hudûd bölüğü kuvvesinin irsâli</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Murgul ve Arhova'daki kıta'âta telgrafla Artvin'de bulunanlara tahriren ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri Artvin'den ba'de'z-zevâl s.5 23.11.330</p> <p style="text-align: center;">Numara 7</p> <p>1. A-Gerek Artvin ve gerek Borçka'da düşman topcusu ateşe başlar başlamaz gönüllü efrâd bulunduğu mevzi'i terk idiyor. Bunun üzerine düşman kolayca orayı işgâl idiyor. Tarafımızdan virilen emirleri gerek gönüllü zâbitânı ve gerek nizâmiye zâbitânı tarafından efrâda güzelce anlatılmalıdır.</p>	
--	---	--

	<p>B-Düşman topçusu ateş idiyor. Fakat katiyen bir nefer görmeksizin ateş ediyor. Çünkü topçudan bir neferin burnu kanamamıştır.</p> <p>C-Düşman topçusu ateşe başlar başlamaz efrâdımız avcı hattını işgâl itmeyüb yalnız çifte nöbetçiler piyâdesinin ta'arrûz idüb idmediğini tarassud için hatda bulunacaktır. Diğer efrâd ihtiyât mevzi'inde bulunacaktır.</p> <p>D-Çifte nöbetçiler yahûd postalar 15 santimetrelik bir ağaç gerisinde bulunarak veyahûd düşman topçu şarâpnelinin te'sir yapamayacağı bir siper arkasında tarassudda bulunacaklar. Şöyleki topcu endâht ider itmez efrâd gizlenmemesi ba'dehû der-a'kâb tarassudlarına devâm itmelidir.</p> <p>E-15 santimetre kalınlığındaki bir ağaç düşman topcusunun şarapneline karşı güzel bir siper olur. Eğer mahal mahfûz olacak olursa mahall-i mahfûzanın üzeri 30,40 santimetre kalınlığında olmalıdır. İhtiyatda bulunacak efrâd mahall-i mahfûz derûnunda bulunduğu zaman ber vech-i bâlâ yazıldığı üzere mahal-i mahfûzanın üzeri 30,40 santimetre olmalı yahûd mahall-i mahfûz yoksa ateş hattının gerisinde bulunmalığı şarapnel te'sir idemesün.</p> <p>F-Son def'a emr ittiğim ağaçları yatırarak siper ittihâz etmek keyfiyeti düşmanın süngü hücûmuna karşı olacaktır. Düşmanın bir piyâde ateşine karşı ya bir metre kalınlığında ağaç veyahûd yarım metre tahtında toprak siper olmalıdır.</p> <p>G-Zâbitân efendiler bi'l-hassa dikkat itmelidir. Bir tek nefer hatt-ı harbden giri çekilecek olursa der'akab uralıdır. Eğer birkaç nefer böyle nâmûssuzluğu irtikâb idecek olursa ihtiyâtdaki kuvvetle cümlesinin tüfenk ve fişekleri alunub ve ekmek verilmeksizin etrâfında muhâfızlarıyla beraber nezdime göndermelidir. [95]</p> <p>2. Kıta'at kumandanları kendi bölüklerinin istirahatlerini te'mîn için (şimdiye kadar olduğu gibi) bir iki üç gün münâvebe suretiyle ileri mevzi'e gönderilmelidirler. Aynı zamanda dışarıda nöbetçiler utlakan bir sa'atde değişmelidir. Kışla yahûd ev dahilinde olacak olursa iki sa'at olabilir.</p>	
--	--	--

3. İhtiyatda istirahatde bulunan kıta'ât her gün nişân almak, tetik çekmek, tüfengi omuza yerleştirmek, kabza kavramak ve nişângâh tanzim itmek ta'limleriyle iştigâl ideceklerdir. Gönüllü efrâd içerüsünde hangisi daha iyi endâht idiyorsa onu diğerlerine mu'allim intihâb itmelidir. Yeni gelen veya gelecek olan gönüllü efrâd geride tetik çekmek tüfengi doldurmak nişân almak kabza kavramak tüfengi omuza çekmek öğredilmedikden katiyen hat-tı harbe sevk olunmayacaktır. Bu zamana kadar mezkûr gönüllüler ta'lîm zamanlarının haricinde olarak hatt-ı harbde bulunan arkadaşlarına cebhâne getirmek i'âşelerini isâl itmek hizmetlerinde kullanılıb hatt-ı harbdeki efrâdın bu işlerle iştigâl itmemesi te'mîn olunmalıdır.

4. Karşımızda bulunan düşman az olmağla berâber gayet korkaktır. Düşman zaten ta'arrûz itmek istemediğinden eğer biz yerimizde bir ân sebât idecek olursak katiyen gelmeyecektir. Ordumuz bize büyük kuvvet gönderiyor. Kuvvetlerin virûdunda el-yevm bulunduğumuz mevzi'den ta'aruzla ga'ib ittiğimiz mevâki'i gâyet hakla alacağız. Türk askerlerinin öyle bir kalbi vardır ki ta'ayyünen bilirim kendini mahveder düşmanı toprağına sokmaz.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Kuvarshan ilerisindeki çete kuvvetini takviye ve Deviskel, Adagul, Çina, Katibhân'ı hattını tutturmak üzere istihkâm bölüğünden yedi mangalık bir takım bir zâbit kumandasında hemân hareket itdirildi. Çünkü düşmanın o cihetinde Artvin'e ta'aruzu ihtimâli vardı ve arasına müsâdeme de olmağa başlamışdı. Murgul'da Hopa hudûd taburuna ber-vech-i âtî emr virildi.

Murgul'da Rıza Beğ Vâsıtasıyla Hudûd Taburu

Kumandanlığı'na

Artvin'den

23-24.11.330

Numara 9

1. İleri karakollarımızı takviye iderek Deviskel, Adagül, Çina,

		<p>Katibhan'ı hattını tutduruyorum.</p> <p>2. Murgul suyunun sağında ki Atina Jandarma Bölüğü Katibhân'ında bulunan müfrezemizle te'sîs-i irtibât idecekdir.</p> <p>3. Düşman Borçka, Artvin hattına doğru ilerlediği hâlde mezkûr jandarma bölüğü düşmanı yan ateşe alacaktır.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Artvin'deki kıta'âtın bu günkü kuvvesi ber-vech-i âtî idi. [96]</p> <p>Zâbit ve esnâf-ı askeriye 49, muhârib efrâd 1457, gayr-ı muhârib 402, tüfenk 1552, top 2, makineli tüfenk 4, cebhâne sandık 344, şârapnel 304, dâne 222, hayvan 408</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Bahâ Beğ kuvveti</p> <p>Zâbit 9, efrâd 671, binek 5, mekkâri 20</p>	
24 Kânûn- 1 sânisen e 330	Artvin	<p>Murgul'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî rapor telgrafla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Murgul'dan 23-24.11.330</p> <p>Virûdu 24.11.330 kable'z-zevâl s.10</p> <p>1. İskaristi cihetiyle Azûr Suyu'nun ufak keşf kolları müsâdemesi olmuştur.</p> <p>2. Vaziyetce bir tebeddül olmadığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Rıza</p> <p>Murgul'da Hudûd Taburu Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor telgrafla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Murgul-Kamlet'den 23-24.11.330</p> <p>Virûdu 24.11.330 kable'z-zevâl s.10</p> <p>1. Düşman Borçka cihetinden dün gice ve bugün mıntıkamıza kırk kadar top atmışdır. Teryan'da vukû' bulan bir mecrûhdan başka zâyî'ât yokdur. Topun birisinin 10.5 santimetrelilik olduğu elde idilen</p>	Etraf sisli ve soğuk ziyâde

		<p>mermiden anlaşılmıştır.</p> <p>2. Düşman Borçka civârını işgâl itmiş ve Çifteköprü cihetinde düşmana tesâdüf edilmediği çıkarılan keşf kollarının virdikleri ma'lûmâtdan anlaşılmıştır.</p> <p style="text-align: center;">Hudûd Taburu Kumandanı Binbaşı Hafız Süleyman Ardanuş civârında bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor posta ile virûd itdi.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Riyâset-i Aliyye'sine</p> <p style="text-align: right;">Erkim'den 23-24.11.330</p> <p>1. Bugün Ardanuş'un cenûbunda bulunan vâdinin sisden mu'arrâ olmasına binâ'en süvâri ve piyâde keşf kollarının müşahedâtı düşmanın Sahara, Filaket, Ortis'de ve Sağaza'da ve hatta dün karşumuzda ve bir bölük kuvvetiyle tutmuş olduğu yirleride bi't-tahliye geri çekildiği mu'lindir. Bunlardan başka mürtefi' nikaddan yapılan tarassudatda aynı neticeyi vermiştir.</p> <p>2. Sağara yolunun üzerinde bulunan müfrezenin merkezinde ve müdâfa'aya sâlih nikadda tahkimât yapılmıştır. Yarın daha ziyâde ikmâl edilmiş bulunacaktır.</p> <p style="text-align: right;">T. M. Alayı Halid Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e takdim Fî 24 minhü Bahâ'addin Şakir</p> <p>[97] bugünkü kuvve ber-vech-i âtî idi</p> <p>Zâbit ve esnâf-ı askeriye 49 ,muhârib efrâd 1520, gayr-ı muhârib 402, tüfenk 1556, top 2, makineli tüfenk 4, cephâne sandık 344, şarapnel 304, dâne 222, hayvan 404</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı MahsûsaBahâ Beğ kuvveti Zâbit 9, efrâd 672, binek 5, mekkari 20</p>	
25 Kanûn- ı sâni sene 330	Artvin	<p>Murgul'dan ber-vech-i âtî raporlar telgrafla geldi.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na Murgul'dan</p>	Kar yağmaktadır.

	<p style="text-align: right;">24.11.330</p> <p>Vaziyetime bir tebeddül olmadığı</p> <p style="text-align: right;">T. M. Re'isi Rıza</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Murgul-Kamlet'den</p> <p style="text-align: right;">24.11.330</p> <p>Virûdu 25.11.330</p> <p>1. Bugün yine düşman Borçka istikâmetinden mıntıkamıza 80 kadar dâne ve şârapnel endâht itmişve piyâdesi tarafında epeyce ateş idilmiş iki siper tahrîb idilmiş ise de askerimize bir zarar virememiştir. Artvin istikâmetine de 30,40 kadar top endâht itmiştir. Düşmanın Borçka'da 7,5 santimetrelik bir sahra topuyla Borçka'nın bir kilometre şimâlinde 10.5'lik ve Galasko Suyu'nda 15 santimetrelik obûs olarak 3 aded topuyla endâht itdiği</p> <p>2. Tikta ^{سبب} sırtlarından Borçka'nın şarkında Borçka'ya inmekde olduğu görülmüş. 15 kadar mekkarisine askerimiz tarafından ateş edilerek iki hayvanı itlâf idildiği görülmüştür.</p> <p>3. 24 sa'at zarfında başka vuku'ât olmadığı</p> <p style="text-align: center;">Hudûd Taburu Kumandanı Hâfız Süleyman</p> <p>3. Orduya ber vech-i âti telgraf keşide kılındı.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p> <p style="text-align: right;">25.11.330</p> <p>Numara 17</p> <p>1. Borçka tarafından ta'arrûz iden düşman Borçka'dan 7.5 santimetrelik bir sahra topuyla Borçka'nın bir kilometre gerisinde şoseye müntehî olduğu mahalde ise 15 santimetrelik obûs topuyla ebdâht icrâ itmekde olduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Artvin şehrine karib Siryâ Köprüsü'nde bulunan müfrezeden ber vech-i âti rapor posta ile alınmıştır.</p>	
--	---	--

1. Siryâ'nın cenûb-ı garbisinde bulunan ve düşmanın gelebileceği yollara hâkim ve Çoruh vâdisine nâzır Haçargirid **قارغیر** tepesi müdâfa'â olunacaktır. Mezkûr tepede tahkimât yapılmaktadır.

2. Dün Poslat Boğazında bulunan Mustafa Efendi'nin müfrezesine gittim. Bugün Sirya'ya geldim.

3. Sahara, Galacet ve o civâr köylerden gelen Genç Boğazı'ndan geçerek Gümüşhâne ve Poslat'a inen yol üzerindeki Dohçile **دوحیلہ** mevki'inde ve Poslat cenûb-ı şarkisindeki [98] Vidvel **ویدول** sırtında karagollarımız mevcûddur. Vidvel sırtında münâsib mahallerinde tahkimât yapılmaktadır.

4. Poslat müfrezesi düşmanla temâsda değildir. Kömür sırtına Galacet Köyü'ne kadar keşf yapılarak düşmandan eser görülmemiştir. Sahara **ساحارہ** ve Vovris **ووریس** Gönye **کونیہ** köyleri iyice keşf edilmiştir.

5. Poslat'da, Mülâzım Mustafa Efendi'yle 40 nefer Vidvel'de on nefer, Dalaham'da otuz nefer, Kömür Sırtında yigirmi nefer mevcûddur. Ra'uf Beğ ile çete re'isi Hasan Efendi, Erkim sırtlarındadır.

6. Halid Beğ Bertâ sırtlarındadır. Bizden cebhâne istemek için Poslat'da Mustafa Efendi'ye yazmıştır.

7. Poslat'a kadar yollar karlı olmağla berâber gâyet çamurdur. Bazı yerlerde hayvan rükûbuna bile müsâ'adesi yoktur. Poslat'a kadar tesâdüf olunan köylerin ahâlisi kâmilten hicret itmiştir.

Sirya Müfrezesi Kumandanı Mülâzım Mahmud Suphi

Bugün ki kuvve ber-vech-i âtî idi

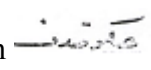
Muhârib zâbit 41, gayr-ı muhârib zâbit 8, muhârib efrâd 1467, gayr-ı muhârib efrâd 402, mu'addel mavzer 914, anahtarlı 146, kasalı 1,

Milo Hudûd Taburu'na â'id

	<p>Büyük çaplı 515, filinta 8, küçük çaplı mavzer cebhanesi 316, büyük çaplı cebhane-i sandık 75, şarâpnel 304, dâne 222, cebel topu 2, makineli tüfenk 4, binek 110, mekkâri 211, mitralyöz koşum 22, cebel topu kadana 1, kadana ,ester 29-30</p> <p>Teşkilât-ı MahsûsaBahâ Beğkuvveti muhârib zâbit 9</p> <p>Muhârib efrâd 792, gayr-ı muhârib efrâd 316, mu'addel martin 333, küçük çaplı 85, Alman tüfengi 150, büyük çaplı 225, muhârib efrâdında zer fişenk 210, mekkâri 20, binek ma' sுவâri 60</p> <p>Murgul civârında bulunan Hopa Hudûd Taburu'nun üç bölüğü ile iki jandarma bölüğü kuvvesi</p> <p>Muhârib zâbit 5, gayr-ı muhârib zâbit 1, muhârib efrâd 927, gayr-ı muhârib efrâd160, büyük çaplı mavzer tüfengi 1240, büyük çaplı cebhâne sandık 126, binek 25, mekkâre 87</p> <p>T. M. Rıza Beğ Kuvveti Muhârib efrâd 2026, tüfenk 2026, mu'addel, cebhâne sandık 300</p> <p>Hopa civarında bulunan jandarma bölükleriyle Hopa hudûd taburunun 3. bölüğü kuvvesi</p> <p>Muhârib zâbit 7, gayr-ı muhârib zâbit 4, muhârib efrâd 178, büyük çaplı mavzer 1151, cebhânesi 111, binek 11, mekkari 55</p> <p>Bertâ Köprüsü'nden ber-vech-i âtî rapor alındı. [99]</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bugün Rıfat Efendi bölüğünden gönderilen keşf kuvveti düşmanın tahliye itdiği Hayva Köyü'ne gitmişlerdir. 2. Orada fi'ili şenî icrâ idildikten sonra kamâ ile parçalanmış iki islâm kadını cesedi çıplak olarak bulunmuştur. 3. Yine mezkûr köyde boş iki mitralyöz sandığı bulunmuştur. <p style="text-align: right;">1. Tabur Kumandanı Namına Nusret</p>	
--	---	--

26 Kanûn- 1 Sanî sene 330	Artvin	1. Tabur Kumandanlığı'ndan gelen rapor takdim kılındı T. M. Yaveri Şakir Niyazi Murgul civârında ufak tüfek müsâdemeden başka bir vuku'ât olmadı. İ'âşeden pek fazla sıkıntı çekiliyordu. Elde idilen arabanın evvelâ topçu ve mitralyöz hayvânatına virilmesini tensîb idildi. Efrâd ise yarım ta'yin ile i'âşe olunuyordu.	Hava güzeldir fakat soğuktur.
27 Minhü		İki bölük ile kıta'âtın hayvânatı düşmanın yed-i işgâlinde bulunan Şavkat karyesine erzâk tedârîki için gönderilmişdi. Murgul tarafında düşmân büyük çaplı toplarıyla hatt-ı müdâfa'ayı bombardıman itdiği Rıza ve hudûd taburu kumandanlarının raporlarından anlaşılıyordu. Son derece mu'annedâne müdâfa'ada bulunması şâyed durmak kâbil olmazsa evvelce verilen emr üzerine icâb iden mahale çekilmesi tekrâr emr olundu	Hava güzel, soğuktur.
28 Kânûn- 1 sâni sene 330 29 minhü	Artvin	Kuğarsahan'da bulunan ufak bir müfrezemiz düşmanın bir iki köyünü işgâl itdi ve bu işgâl idilen mahalleri Murgul'daki teşkilât re'isi ile Hudûd Taburu Kumandanlığı'na bildirildi. Murgul cebhesinde düşman top ve mitralyöz ateşine devâm itmiş ve elli neferle hücûm itmiş ise de püskürdümüştür.	Sis var kar yağmaktadır.
		3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alınmışdır Artvin'de Ştanka Beğ'e Hasan Kal'adan 28.11.330 Virûdu 29.11.330 Şimdilik Artvin'de kalarak orayı muhafaza ve müdâfa'â idiniz. 3. Ordu Kumandanı Nâmına Erkân-ı Harbi Re'isi Guze	Açık civâr dağların tepeleri sislidir.
30 minhü	Artvin	Bugün her taraf sukûnet içinde idi	
31 minhü	Artvin	Ardanuş civârında bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı kumandanı Hâlid Beğ tarafından çıkarılan süvâri keşf kolu düşman süvâri keşf kolunu Ardanuş'a firara mecbûr itmişdir. Murgul civarında düşman ber mut'âd top ve mitralyöz ateşine devâm itmişdir.	

1. 12. 330	Artvin 'den	<p>Murgul cebhesinde düşman yine top atışına devâm itmiştir. Gerek Rıza ve gerek hudûd taburu kumandanına son derece mu'annidâne sebât idilmesi emr olundu. Ardanuş civârındaki düşman 300 kişibir kuvvetle ta'arrûz itmek istemiş ise de def'idilmiş idi. Düşman boş olan haneleri yakıyordu.</p>	
		<p>[100]Bugün ki kuvve ber-vech-i âtî idi</p> <p>Zâbitân ve esnâf-ı askeriye 49, muhârib efrâd 1511, gayr-ı muhârib 404, tüfenk 1599, cebhane sandık küçük çaplı 298, büyük çaplı 75, hayvânat 467, makineli tüfenk 4, top 2, şarâpnel 304, dâne 222</p> <p>Teşkilât-ı MahsûsaBaha Beğ kuvveti zâbit 11, muhârib 960, gayr-ı muhârib efrâd 316, tüfenk 960, binek 5, mekkâri 20</p> <p>Murgul'da Hopa Hudûd Taburuyla iki jandarma bölüğü kuvvesi</p> <p>Zâbit 6, muhârib efrâd 792, gayr-ı muhârib 160, tüfenk 1240, büyük çaplı cebhâne sandık 126, binek 25, mekkâri 87</p> <p>Murgul'da Teşkilât-ı MahsûsaRıza Beğ Kuvvesi</p> <p>Muhârib efrâd 2026, tüfenk 2026, cebhâne sandık sivri kurşunlu 300</p> <p>Hopa civarında bulunanjandarma bölükleriyle hudûd taburundan bir bölük</p> <p>Zâbit 11, muhârib efrâd 1139, gayr-ı muhârib 178, tüfenk 1151, büyük çaplı cephâne 111, binek 11, mekkâre 55 idi</p>	
2. 12. 330	Artvin	<p>Ardanuş civârında Teşkilât-ı Mahsûsa efrâdına düşman ta'arrûz itmek istedi ise de ciddi bir teşebbüsde bulunamadığından tekrâr yerlerine def' idildi.</p> <p>Murgul'da Teşkilât-ı Mahsûsa re'isi Rıza Beğ düşmana ta'arrûz itmek niyetinde olduğundan bahisle virmiş olduğu telgraf ber-vech-i âtî cevâb virildi.</p>	<p>Hava güzel kuru soğuktur. Virilen ta'limât üzerine kıta'at yirlerinde az çok sebât itdiklerinden düşman ta'arruza muvaffak olamıyordu.</p>

		<p>Murgul'da Rıza Beğ'e</p> <p>Artvin'den 2-3.12.330</p> <p>Numara 44</p> <p>1. Erzurumdan gelecek olan top ve makineli tüfenk efrâd ve zâbitin virûdundan evvel ta'arrûz idilmesi muvâfık değildir.</p> <p>2. Deviskel tarafında kar ziyâdedir.</p> <p>3. Top ve makineli tüfenk gelmeden ta'arrûz itmeniz müsâ'id ve muvâfık ise bildiriniz.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Bundan bi'l-istifâde Rıza Beğ ta'arruza kalkmak fikrini ileri sürmüştü.</p>
3. 12. 330	Artvin	<p>Murgul civârında sukûnet vardır. Rıza Beğ'den ber vech-i âti telgraf alındı</p> <p>Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Murgul'dan 2-3.12.330</p> <p>Virûdu 3.12.330</p> <p>1. Keşf kolları müsademâtdan başka şâyân-ı ehemmiyet bir vukû'ât olmadığı</p> <p>2. Arz itdiğim husûsâtın icrâsı için yarından i'tibâren ihzârata mübâşeret idileceği</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p>Ardanuş civârındaki müfreze hakkında Bahâ'addin Şakir Beğ Bertâ Köprüsünden telefonla alubda müfrezeeye verdiği raporlar ber-vech-i âtîdir.</p>	<p>Hava güzel ve güneşlidir.</p>
		<p>Ştanka Beğ'e arz idilmek üzere Yâver Şükrü Beğ'e</p> <p>Gündüz 12</p> <p>Hükümet'ten </p> <p>3.12.330[101]</p> <p>1. Bir sa'at evvel düşmanın ciddi ta'arruzu müş'îr ateş işareti</p>	

	<p>Hâlid Beğ tarafından Berta Köprüsü'nde ki zâbite virilmiştir.</p> <p>2. Yarım sa'at var ki Halid Beğ tarafından şiddetli tüfenk sesleri tarafından te'ati idildiği yine Bertâ köprüsü bildiriyor ve aynı zamanda arasına top atışında buna iştirâk itdiği ilâve idiliyor.</p> <p>3. Henüz Halid Beğ'den rapor virûd itmemiştir.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin Şâkir</p> <p>Bu raporlar üzerine Sirya Köprüsü'ndeki Milo Hudûd Taburu müfrezesi tarafından derhâl bir posta çıkartılarak Halid Beğ'in vaziyeti hakkında ma'lûmât alınub müfrezeye bildirilmesi için mezkûr müfrezeye telgraf virilmesi emri Milo Hudûd Taburu Kumandanlığı'na virildi.</p> <p style="text-align: center;">Yaver Şükrü Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Hükümet'den 3.12.330</p> <p>Tüfenk sesleri biraz seyrekleşmiş ve uzaklaşmış olduğu Bertâ'dan bildiriliyor.</p> <p style="text-align: right;">Bahâ'addin Şâkir</p> <p>Ardanuş civârında ki Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Riyaseti'ne</p> <p>1. Düşmanın 300'den ziyâde kuvvetle Ahesna taşına ve 2. tabur mıntikasına ta'arrûz itmek üzere ilerlediği ve 30 kişi kadar da Ahesna caddesini işgâl muhârebesi yapmak fikriyle olacak geldiği anlaşılmışdır.</p> <p>2. Ben yine cebheyi Hasan Efendi'ye terk-i mıntika ihtiyâtıyla sağ cenâha hareket idiyorum. En mühim mahal ve sıhhatli kilit olan sağ cenâhdır.</p> <p>3. Oradaki yazacağım rapor ahvâli daha ziyâde tenvir idecektir. Muvaffakiyet Allah'dandır.</p> <p style="text-align: right;">3.12.330 Alay kumandanı Halid</p>	
--	--	--

	<p>İlâve</p> <p>Düşmanın top kullanmadığına nazaran mühim bir hareket icrâ ve kat'î bir harb itmeyeceğini istidlâl idiyorum</p> <p>Müfreze Kumandanlığı'na Takdîm Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Bahâ'addin Şâkir</p> <p>Sirya'daki müfrezeden ber-vech-i âtî rapor geldi</p> <p>Milo Hudut Taburu Kumandanlığı'na Sirya Köprüsü'nden 3.12.330</p> <p>Hod boğazıyla Erkim tarafında muhârebeye başladığı ve Poslat'da bulunan müfreze Keçor sırtını tuttuğu Poslat müfrezesi kumandanı Mustafa Efendi tarafından şimdi bildirildiği ma'rûzdur.</p> <p>Sirya Müfrezesi Kumandanı Suphi</p> <p>Sirya müfreze kumandanlığından alınan 3.12.330 tarihli telgrafnâme sûreti bâlâyâ çıkarıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Milo Hudûd Tabur Kumandanı Hakkı</p> <p>Ardanuş civârında bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Halid Beğ'den ber-vech-i âtî ikinci rapor geldi. [102]</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Riyâset-i Aliyye'sine 3.12.330 Alaturka s.8</p> <p>1. Düşman Ahasnetâş'ı tutmuşdur. Bu taşın ma'at-te'essüf düşman tarafından işgâl idilmesi üzerine bi'l-mecburiyye taşın cenûbundaki bütün noktada terk idildi. Daha geride Sağara yoluna hakim dipede mevzi' aldım. Düşmanın mikdârı 500'ü mütecâvizdir. Yarın sabaha kadar kuvvet ve top gelirse eski vaziyet i'âde idilebilir. Aksi takdirde düşmanın mütefevvik kuvvetlerle ta'arrûz halinde bu mevki'i sukûta mahkumdur. Düşmanın üç topu ve müte'addid mitralyözü vardır.</p> <p>2. Şimdi Poslat'dan bir rapor aldım. Orada muharebe olmadığını ve ta'arrûz itmediğini bildirmektedir. Düşmanın Dohan'a</p>	
--	--	--

روحاً 151 kişi kadar ta'arrûz itdiğini sùvâri keşf kolu haber virdi.

3. Ben sağ cenâha gidinceye kadar düşmanın ani ta'arruzuyla Taş sukût itmiştir. Bozulan askeri yolda gördüm ve lazım gelen mahalleri tutturdum.

4. Tabur kumandanı Ra'uf Beğ'inde iki yerinden yaralı olduğu halde ben sağ cenâha giderken yolda avdet idiyorken tesâdüf itdim.

Alay Kumâdanı Halid

Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e takdim

Baha'addin Şakir

Bu rapor üzerine Halid Beğ müfrezesine yardıma giderek o taşın tekrâr istirdâd idilmesine karâr virildi ve ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.

Müfreze Emri

Artvin'den ba'de'z-zevâl s.5 d.30

13.12.330

1. Düşman Ahesnataş'ını almıştır.

2. Bu akşam ba'de'z-zevâl sa'at 7'de müfreze âtideki nizâm-ı harb tertibi üzere Artvin Sirya Köprüsü yolunun Artvin mahrecinde ve yolun üzerinde hareket idecekdir.

Yürüyüş tertibi

Milo Hudûd Taburu (makineli tüfenkleriyle berâber)

8. Alay 1. taburdan bir bölük

topçu

makineli tüfenk bölüğünden bir takım (Diğer takım Berta Köprüsü'nde kalacak)

8. Alay 1. Tabur'dan bir bölük

8. Alay 2. Tabur'dan iki bölük (ileri karagol bölüğü alınacak)

Teşkilât-ı Mahsûsa Veli Beğ Taburu orayı teslim alacaktır.

Borçka-

Artvin yolu üzerinde bulunan 3.tabur postasıyla diğer postalar ve

		<p>istihkâm postaları ve 1. bölük ileri karakol bölüğü yerlerinde kalacaktır.</p> <p>3. 3. tabur doktoru müfreze ile berâber hareket idecektir.</p> <p>4. Efrâdın bir günlük erzâkı nezdinde bulunacaktır. [103]</p> <p>5. Ben Sirya Köprüsü'ne gideceğim. Baha'addin Şâkir Artvin'de bana vekâlet idecektir.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Kıta'at emr olunan sa'atde hareket itdi. Artvin ile Sirya Köprüsü arası 4 sa'at iken karanlık dolayısıyla 8 sa'atde muvâsalat idilebilindi. Sirya Köprüsü'nde ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Sirya Köprüsü'nden gice s. 4 3-4.12.330</p> <p>1. Düşman Ahesna'yi almış ve zayıf kuvvetle Poslat'a ta'arrûz itmiştir.</p> <p>2. Müfrezemiz bugün Halid Beğ müfrezesiyle beraber Ahesna'yi tekrâr alacaktır.</p> <p>3. Milo Taburu makineli tüfengiyle berâber Çoruh'u geçecek ve hemân Gümüşhane tepelerine ilerleyecektir. (Gılavuz mahal-ı mezkûrı gösterecektir)Düşman ta'arrûz iderse Halid Beğ müfrezesinin sağ cenâh köprüsünde yardım itmeğe amâde olmak üzere bulunacaktır. (İcabında düşmanın sol cenâhını çevirmek üzere)</p> <p>4. Topçu 1. taburu müte'akib Çoruh'u geçecektir ve Gümüşhâne sırtlarında mevzi' alarak münâsib hedef zuhûrunda ateş açacaktır. (hayvanât Çoruh'u kayıksız toplar kayıkla geçecektir.)</p> <p>5. 9. bölük topçu muhâfızı olacaktır. 10. bölük ve makineli tüfenk bölüğü Poslat'da kalub düşman bizim sağımızı çevirmeğe teşebbüs iderse mâni' olacaktır.</p> <p>6. Ben topçu yanındayım.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
4. 12. 330	Siryâ Köprü sü'yle	Emr not itdirilmiştir.	Hava güzeldir.

Poslat arası	<p>Çoruh'da yalnız bir kayık olduğundan kıta'ât tam dört sa'atde nehrin öbür tarafına geçebildi. Sirya köprüsünden Gümüşhâneye gidilemedi. Zirâ top ve makineli tüfenk hareket idemiyordu. Binâ'en aleyh Poslat'a gitmeğe karar virildi. ve ol sûretle hareket idildi. Yollar gayet arızalı ve berbâd bir halde bulunmasından gerek topçu ve gerek makineli tüfenk hayvanatının Artvin'de iken lazımı gibi i'âşe idilen samanlarından dolayı hayvanatda heman hareket idemeyecek bir halde bulunuyordu. 4.12.330 ba'de'z-zevâl 5'de Poslat'a muvâsalat idildi. Efrâd ve hayvânat gayet yorgun bulunduğundan hemistirâhat itmek ve hem de Halid Beğ'den icâb iden ma'lûmâtı alarak ba'dehû lazım gelen tertibât ittihâz idilmek üzere gıceyi Poslat' da geçirmeğe karar virildi. Sûvâri'-i mahsûsla Gümüşhâne civârında bulunan Halid Beğ'e ber vech- î âtî emr gönderildi.</p> <p style="text-align: right;">Poslat'dan 4.12.330 ba'de'z-zevâl s.5 d.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Topçu ve makineli tûfengi bugün size mu'âvenet idemiyorum. Zirâ hayvan yürüyemiyor. 2. Vaziyet ve haliniz hakkında raporunuzu Poslat'a bekliyorum. 3. Bütün müfrezem Poslat'dadır. <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka [104]</p> <p>Badehû ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: right;">Poslat'dan ba'de'z-zevâl s.7 4-5.12.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşmandan yeni ma'lûmât yokdur. 2. Bu gıceyi Poslat'da geçireceğiz. Kıta'ât ber-vech-i âtî tertibâtı alacaktır. <p>B- Milo Taburu köyün şarkındaki ormanlıkla köyün cenûbunu taht-ı emniyete alacaktır ki şifâhen de mevki'ler gösterilmiştir.</p> <p>C- 1. Tabur köyün şarki şimâlisindeki boyun noktasına bir küçük karakol çıkararak emniyeti istihsâl idecekdir.</p>	
--------------	--	--

	<p>D- Makineli bölük yanındaki tåkım bulunduğu mevki'nin Şimâlindeki Kåltepe'ye bir çifte nöbetçi çıkaracaktır. (Tabur yâverine mahal-i mezkûr gösterilmiştir)</p> <p>3. Düşman Milo Taburu'nun mıntıkasına ta'arrûz iderse mezkûr tabur bütün mevcûduyla müdâfa'a mevzi'ini tutacaktır. 1. tabur , 3. tabur topçu tâburları ise tabur kumandanlarının intihâb ideceği mahalde ictimâ' idüb emre intizâr idecektir</p> <p>4. Düşman Gümüşhane tarafına ta'arrûz iderse 1. taburla Milo taburu derhâl 1. taburun küçük karakolunun tutduğu hattı işgâl idecektir. Topçu ile 3. tabur karargâh önünde ictimâ' idecektir.</p> <p>5. Her iki halde de makineli tüfenk bölüğu konâkladığı mahallin Şimâl-i garbisindeki sırtda mevzi' alacaktır.</p> <p>6. Her kıt'a kendi dâhilinde lâzım gelen nöbetçileri çıkarub emniyeti istihsâl idecektir.</p> <p>7. Her kıt'a karargâha iki emir neferi gönderecektir.</p> <p>8. Bütün nöbetçiler gicede bir sa'atden fazla nöbet beklemeyeceklerdir.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>İşbû emr</p> <p>Topçu Milo Taburu'na not itdirilmiştir. Diğerlerine tahriren virilmiştir. Teşkilât-ı Mahsûsa'nın Poslat Köyü'nde bulunan müfrezesinden ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: center;">Poslat'da Kuvve'i İmdâdiye Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">4-5.12.330</p> <p>1. Bulunduğumuz Kômür sırtında düşman yoktur.</p> <p>2. Ahesna Taşlığı'nın ormanında bugün sa'at üçden on bir buçuğa kadar harb olundu. Fakat netice hakkında alay kumandanlığından rapor almadım.</p> <p>3. Harbin hitâmında düşman kısmen Ahasne Taşının üstüne çekildi.</p> <p>4. Bu sa'atde ahvâl sukûnetdedir.</p>	
--	---	--

		<p style="text-align: right;">Poslat Müfreze Kumandanı Mülâzım-ı evvel Mustafa</p> <p>Müfrezeye ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">1. Tabur, 3. Tabur, Milo Topçu, Makineli Tüfenk Bölüğü Kumandanlıkları'na</p> <p style="text-align: right;">Poslat'dan 4-5.12.330 ba'de'z-zevâl s.7</p> <p>Yarın kable'z-zevâl sa'at'de harekete amâde olub emre intizâr itmeniz kumandan Beğ'in emirlerine atfen arz olunur.</p> <p style="text-align: right;">Yâver Mehmed Şükrü</p> <p>[105] Müfreze Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Hâlid Beğ'den vaziyet ve ahvâl hakkında vireceği raporun intizârında iken mumâ-ileyhin ma'iyetinde bulunan bölük kumandanından ber-vech-i âtî rapor geldi.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Beğ'e 4-5.12.330</p> <p>Virûdu 4-5.12.330 s.1 d.45</p> <p>Bugün " Erkim" mahallesi başında 1400 piyâde 200 süvâri ve iki mitralyöz ve iki topdan ibâret bir kuvvetle itdiğimiz muhârebede ric'ate mecbûr olduk. Alay kumandanı Halid Beğ mecrûh düşdü. Mecrûhen "Bertâ Köprüsüne " gittiği rivâyet olunursada sahîh bir ma'lûmât alamadık Ric'at iden askerle Gümüşhane tepelerini tutmak istedim ise de ma'at-te'essüf muvaffak olamadım Siryâ Karyesine yanımdaki beş on kişi ile gidiyorum. Gümüşhane tepelerinin tarafımızdan işgâl edilmiş olduğunu arz iderim. Kodisgara قوریتسا ve Şavgara شوغارا sırtlarının taraf-ı aliyelerinden tutulması muvafik olursa zann-ı kavîsindeyim. Her halde emr efendimizindir.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa 2. Tabur 3. Tabur Kumandanı Ekrem</p>	
--	--	---	--

Halid Beğ'den raporun virûd itmesi ve bu rapor üzerine artık burada müdafa'asından uzaklaşılacağı dolayısıyla Artvin'e dönerek orayı müdafa'a itmeğe karar virildi. Binâ'en aleyh topçu ve makineli tüfenge ber-vech-i âtî emr virildi.

Topçu ve Makineli Tüfenk Bölüğü Kumandanlıkları'na

Poslat'dan

4-5.12.330 s. 4

1. Şimdi Sirya Köprüsüne hareketle Çoruh'u giceleyn birden geçeceksiniz.

2. Katiyen gürültü olmayacaktır.

3. Makineli tüfenk yanında bulunan takım topçu ve makineli tüfenkle gidecektir. Ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.

Müfreze Kumandanı Ştanka

Müfreze Emri

Poslat'dan

4-5.12.330 s.4 d.30

1. Düşman kuvvetli olarak ta'arrûz itmiştir. (Ahesna Gümüştane'ye karşı) ve oraları almıştır.

2. Müfreze geldiğiniz yolu ta'kiben Sirya'ya gidecektir. (Çoruh nehri geçilen mahalden geçilecektir.)

3. Yürüyüş nizâmı ber vech-i âtîdir.

Topçu

Makineli tüfenk 3.tabur 10. bölükden bir takım (bu takım topçu ile makineli tüfenk arasında gidecektir.)

Milo Taburu}Kısm-1 Külli

3. tabur

1. tabur }dümdârdir

4. Dümdâr kısm-1 külliye 500 metreden yâhûd beş dakika sonra ta'kîb idecektir.

5. Dümdâr Kumandanı Binbaşî Ali Beğ'dir.

6. Milo Taburu'nun makineli tüfenkleri 3. taburun gerisinde

		<p>gidecektir.</p> <p>7. Milo Taburu tam kable'z-zevâl sa'at 5'de hareket idecektir. Hareket anında postalarını almış olarak hareket idecektir.</p> <p>8. 1. taburun küçük karakolu dümdâr avcı olarak hareket idecektir. [106]</p> <p>9. Ben kısm-ı külli ile yürüyeceğim.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
5. 12. 330	Poslat Sirya Artvin yolu	<p>Kıta'at emr olunan sa'atde hareket itdi.</p> <p>Sirya Köprüsü'ne yanaşılacağı sırada müfreze kumandanı Halid Beğ'den ber-vech-i âtî hâlde bir rapor alındı. Düşmanın şiddetle ta'arrûzundan dolayı Erkim Köyü'ne geldiği ve orasını müdafa'aya karar virdiği ve müfrezenin ta'arrûzu halinde eski mevâki'in elde edilmesi me'mûl olduğu bildirilmiş idi.</p> <p>Kıta'atın bir kısmı Çoruh'u geçmiş bulunmasından ve asıl maksada Artvin'in müdafa'ası olması dolayısıyla müfreze yürüyüşüne devâm itdi.</p> <p>Sirya Köprüsüne gelince telgrafla Artvin'e oradanda telefonla Berta Köprüsü'ndeki müfrezeye ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Bahâ Beğ Vâsıtasıyla Bertâ'da Yüzbaşı Edhem Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Poslat-Sirya Yolundan 5.12.330</p> <p>1. Müfreze Artvin'e çekiliyor.</p> <p>2. Düşman size ta'arruz idüb de orada müdafa'a itmeniz kâbil olmayacak bir hale gelince oradaki makineli tüfenk takımıyla beraber bir kısım kuvvet şoseden ve diğer kısım ile yoldan değil düşmana nazaran solunuzdaki tepeden ileri karagol bölüğünün olduğu mahale çekiliniz.</p> <p style="text-align: right;">Kumandan Ştanka</p> <p>Murgul ve Hopa civârında düşman yine taaruzuna devâm itdi ise de muvaffak olamamışdı. 3. Ordu Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî</p>	Hava güzel soğuktur.

		<p>rapor takdim edildi.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 5-6.12.330</p> <p>Numara 52</p> <p>1. Düşmanın 78'inci Navaginski Alayı'ndan alınan bir esirin ifâdesi ber vech-î âtîdir.</p> <p>A- Bu alaydan iki tâbur Ardahan'da bir tabur Yalnızçam'da bir tâbur da Ardanoş'da bulunduğu,</p> <p>B- Bu esirin mensûb olduğu tabur Gubân Plaston Kazak depo taburu imiş. Alayla Ardahan'ı aldığım vakit zayıflamış olan 78'inci alayı bu taburla takviye etmişlerdir.</p> <p>C- Ardahan'da 300 Kazak ve bir batarya topu vardır. Bu bataryanın iki topu Ardanoş'dadır.</p> <p>2. Haftada ancak bir et yedikleri ve i'aşeleri noksan olduğu,</p> <p>3. Eğer Türklerin aldıkları esirlere bana bakdıkları gibi bakıldığını bilseler Rus kıta'âtı esir olacaklarını ifade ediyor.</p> <p>4. Hopa'da jandarma tabur kumandanlığından aldığım raporda dün Batum'dan bir tayyare su'ûd idüb Rize önlerine gelüb badehû geriye döndüğü bildiriliyor.</p> <p>5. Düşman sefâ'ini denizden Hopa ve sırtlarına hergün bombardıman itmekde olduğu aldığım raporlardan anlaşılmışdır. Te'sîr yokdur.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
6. 12. 330	Artvin	<p>Artvin'de 320 kişi kuvvetinde bir gönüllü taburu Ardanoş civârındaki Halid Beğ'e yardım için tahrik itdirildi. Müfreze de Artvin'in müdafa'ası için lâzım gelen ihzâratda bulunuyordu.</p> <p>[107] Murgul ve Hopa civârında düşman tarafından ber mu'tâd icrâ idilen top ve mitralyöz ateşinden başka vukû'ât yokdu.</p>	Hava bozuktur.
7. 12. 330	Artvin	<p>Bir vuku'ât olmadığı Murgul'da Rıza Hopa'da jandarma tabur kumandanlığından alınan raporlarda 6.12.330 da icrâ idilen keşf-i</p>	

9. 12. 330	Artvin	<p>ta'arruzide Çan ve Baş Köyler işgâl idildiği bildirilmişdi.</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî rapor telgrafla virildi.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 8.12.330</p> <p>Numara 61</p> <p>1. 6.12.330'da Rıza Beğ mıntıkasında yapılan bir keşf ta'arruzunda Çan ve Baş Köy işgâl idildiği Rıza Beğ'in raporundan anlaşılmıştır.</p> <p>2. Düşmanın sahil cihetinde Koyunburnu'nda ve ikinci Taş'da bir bölük Sultân Selim'de bir bölük 3. taş ile orta yolda bir bölük Şekerci tepesiyle orta yol arasında bir bölük ve Zalona Tepesiyle Kırmalık mevki'inde bir bölük ki cem'ân beş bölük kuvveti ve ihtiyâtda üç bölüğü bulunduğu Hopa'da seyyar jandarma tabur kumandanı Vasfi Beğ'den aldığım rapordan anlaşıldı.</p> <p>3. Bu keşf-i ta'arruzide Hopa hudûd taburu 1. bölük kumandanı mülâzım-ı evvel Rüşdü Efendi ile berâberinde on nefer şehîd ve yigirmi nefer mecrûh olduğu Murgul'da bulunan Hopa hudûd taburu kumandanlığından alınan rapordan anlaşılmıştır.</p> <p>4. Buna mukâbil düşmana yüzü mütecâviz maktûl virdirildiği Rıza Beğ'in raporundan anlaşılmıştır.</p> <p>5. Düşmanın Zalona cihetinden yaptığı mukâbil ta'arrûz ise tamâmıyle def' idildiği Hopa'da seyyar jandarma taburu kumandanı Vasfi Beğ'in raporundan anlaşıldığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Ardanuş civârında bulunan Halid Beğ müfrezesi de Ahesna Taş civârında oldukça hâkim bir sırtı işgâl iderek tahkimâtıyla meşgûl olduğu alınan raporundan anlaşılıyordu. Ardanuş civârında ufak tefek müsâdemededen başka bir vuku'ât olmamışdı. Murgul'da Rıza Beğ'e ber-vech-i âtî emr telgrafla virildi.</p>	Hava güzeldir.
------------	--------	--	----------------

	<p>Şifreli</p> <p>Numara 68</p> <p>1. Baş ve Çan köylerinin muhâfaza idilebilmesi için Çifteköprü'ye ta'arrûz edilüb elde idilmesiyle kâbil olduğu gelen rapordan anladım. Binâ'en aleyh Çifteköprü'den de tekrâr ileri ta'arrûz itmemeniz muvâfıkdır zirâ Batûm'da düşman lâzımı kadar kuvvet getirir. Bu sefer bulunduğunuz hattada duramazsınız.</p> <p>2. Top, makineli tüfenk gelince o vakit bu hareketi icrâ idiniz.</p> <p>[108]</p> <p>3. Düşman bu taraftan ta'arrûz itdiği cihetle oraya gelemiyorum. Ma'mâfih biraz sukûnet bulur bulmaz geleceğim.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
	<p>Badehû ber-vech-i âfî müfreze emri Artvin kıta'âtına virildi.</p> <p>Müfreze Emri</p> <p>Artvin'den 9-10.12.330</p> <p>1. Bugünden i'tibâren umûm gönüllüler Halid Beğ'in kumandası altına girecektir.</p> <p>2. Bütün gönüllü tabur ve müfreze kumandanları kuvve-i umûmiyesini (muhârib, gayr-ı muhârib,silâh cinsi) yiğirmi dört sa'atde bir olmak üzere bildirecektir ve her günki vaziyetlerini (muhârebe idüb idmediklerini) bildireceklerdir. Gerek kuvve-i umûmiyyem ve gerek raporlarını telefon vasıtasıyla Teşkilât-ı Mahsûsa yaveri Şakir Niyazi Efendi'ye bildireceklerdir ve mûmâ-ileyhde bana bildirecektir.</p> <p>3. Artvin'in Ardanuş cihetinde ki emniyeti Halid Beğ kumândasında bulunan gönüllü efrâdı te'mîn idecektir. Yalnız (Sırya da ve Korucuk'da bulunan Milo Taburu müfrezeleri müstesnâdır.</p> <p>4. Halid Beğ şimdiki bulunduğu vaziyetin mufassal krokisi virecektir. (gerek gönüllülerin gerek düşmanın mevzi'leri ve kuvvetleriyle)</p> <p>5. Kuvarshan'daki Ahmed Beğ'le el-yevm işgâl itdiği mevzi' 3. tabur ile istihkâm bölüğü teslim alacaktır. ve istihkâm bölüğü 3.</p>	<p>Artvin Teşkilât-ı MahsûsaRe'isi Baha'addin Şakir Beğ hasbe'l-lüzûm Erzurum'a gitmişti.</p>

		<p>tabur kumandanı Nihâd Beğ'in kumândası altına girecektir. Nihad Beğ Ahmed Beğ'den tamâmen teslim aldıktan sonra mevzi'in krokisini ve raporunu bana bildirecektir.</p> <p>6. 3. bölük ve istihkâm yarın kable'z-zevâl sa'at 8'de aşağıdaki köprüden Kuvarshan'a hareket idecektir. (Ahmed Beğ'e teslim hakkında ta'limât virilmiştir)</p> <p>7. Mevkilerin teslim ve teslim mu'amelesi biter bitmez Ahmed Beğ'in efrâdı ma' süvâri şoseyi ta'kiben Berta'ya hareket idecek ve Berta'da bulunan 11. , 12. bölüğün el-yevm işgâl itdiği mevâzi'i işgâl idecektir. Ahmed Beğ Nihad Beğ'e lazım gelen ma'lûmâtı virinceye kadar bir iki sa'at kalabilir ise de efrâd hemân Berta'ya hareket idecektir.</p> <p>8. Edhem Beğ Ahmed Beğ'e mevzi'i teslim itdikden sonra Berta'dan hareketle Artvin'e gelecektir. Katiyyen gündüz gelmeyecektir. Şayet teslim ve teslim mu'amelesi bitmez ise bir gün daha kalub mutlakâ Artvin'e hareketini giceye tesâdüf itdirecektir.</p> <p>9. Makineli tüfenk takımı kemâfi's-sâbık Berta'da kalacaktır.</p> <p>10. İstihkâm bölüğünün Artvin'de bulunan postalarını 3. tabur teslim alacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
10. 12. 330	Artvin	<p>Sekizinci Alayın takviyesi için Der-sa'adet'den 1600 piyâdenin silahsız olarak tahrik idildiği 1. Kolordu Kumandanlığı'ndan alınan emr-i telgrafiden anlaşılmıştır. Artvin'de silâh olmadığından gerek 1. Kolordu ve gerek 3. Kolordu'ya işbû efrâda silâh [109] virilerek müfrezeeye gönderilmesi ricâ idildi. Bunun üzerine Der-sa'adet'den mezkûr efrâda 941 mu'addel martin virilmiştir.</p>	Hava rüzgarlıdır.
		<p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'e ber-vech-i âfî telgraf virildi</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 10.12.330</p> <p>Şifreli</p>	

Numara 70

1. Düşman iki gün mukaddem bütün şiddetiyle Ardanuş'a karib Gümüşhane ve Erkim taraflarından ta'arruz itdi. Halid Beğ gönüllülerini birâz geri itdi. Fakat sonradan düşman ta'arruzu tahfif itdiği ve gönüllüler düşmanın boş bıraktığı boş yerleri tuttukları,

2. Esirin ifâdesine nazaran Ardahan, Yalnızçam'dan kuvvet getireceğini söylüyor. El-yevm gönüllüler karşusunda üç top müte'addid mitralyöz bir tabur piyadesi vardır.

3. Yalnızçam'da bir tabur Ardahan'da iki Tabur kuvveti bulunduğunu esir ifâde ediyor.

4. Üç dört güne kadar az çok vaziyeti belli olur. Biraz sukûnet olduğu takdirde Murgul'a geleceğim.

5. Kuvârsahân, Bertâ ve civârında iki bölük nizâmiye bulunduğu.

Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Erkim'de bulunan Halid Beğ'den ber-vech-i âtî rapor alındı.

Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e

Erkim'den

10.12.330

Virûdu 10-11.12.330 s.2

1. Bu sabah uzak keşf için göndermiş olduğum süvâri keşf kolu Sâhara, Kuledid ^{قوديد} Köyleri'nde düşmana tesâdüf itmemiş ve oraları[n] düşmandan hâlî bulunduğu ve Avravan ^{اوروانه} Karyesi'nde ise kendi üzerlerine düşman tarafından mitralyöz ve piyâde endahtı icrâ idildiği cihetle mikdârını tahmin edemediğim bir düşmân kuvveti bulunduğu anlaşılmıştır. Ahesnataş'da ve Ahesna karyesinin cenûbunda düşmanın postaları görülmüştür.

2. Ahsa taşının garb cihetindeki boyun noktasında düşman kuvveti görülmemiştir.

3. Bugün düşman ile pek hafif tüfenk endâhtı icrâ edilmiştir.

	<p>4. Yarın Akran ^{آقانه} Karyesi'ndeki düşmanın mikdâr ve sınıfını anlamak üzere keşf kolları i'zâm kılınacaktır.</p> <p>5. Bundan başka şayân-ı tezkâr bir hadise olmadığı ve yarın Veli Beğ'i bi't-tevkîl Artvin'e gelmek üzere yola çıkacağı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Alay Kumandanı Halid</p> <p style="text-align: center;">Hopa mıntikasındaki Jandarma Tabur Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Hopa'dan 10.12.330</p> <p>1. İnâyet-i Hakla gice nısf'u'l-leylde yapılan baskın ile Canca ve Demirşefo zabt edilmiştir.</p> <p>2. Sağ cenâh ta'arrûz kolu Satuba sırtlarını tutmak üzeredir.</p> <p>3. Sol cenâh ta'arruz kolu Çan Boğazı'na yetişmiştir. [110]</p> <p>4. Beş kol üzere hareket iden ta'arrûz kolları birbirleriyle sıkı bir irtibât te'sîs itmiştir.</p> <p>5. Sûret-i umûmiyede va'ziyyet çok iyidir.</p> <p>6. Düşman Hirtoto ^{مرفوتو} istikâmetine münhezimen firâr itmektedir.</p> <p>7. Dün ateş iden düşman topçusu bugün yokdur.</p> <p>8. Düşman leşleri üzerinde pek az mermi çıkmaktadır.</p> <p>9. Firâr iden Ruslar 19'uncu Alayın nişâncı taburu olduğu alınan rapordan anlaşıldığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Jandarma Tabur Kumandanı Hasan Vasfî</p> <p style="text-align: center;">Murgul cihetinde ise düşman siperlere top atışı icrâ itdiği anlaşılmışdı. Orduya ber-vech-i âtî rapor takdîm idildi.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 10-11.12.330</p> <p>Numara 73</p> <p>1. Düşman Ardanuş tarafından top ve mitralyözleriyle Halid Beğ kumandasındaki gönüllü efrâdına ta'arrûz idüb mezkûr efrâdı birâz</p>	
--	--	--

		<p>geri atmış ise de bilâhare terk idilen yerlerin ba'zıları tekrâr Halid Beğ tarafından harbsiz alınmıştır.</p> <p>2. Hopa civârında jandarma kıta'atı tarafından yapılan baskında Canca ve Demirşefo sırtları zabt olunmuştur ve Hasan Efendi kumândasındaki gönüllüler de Satıba sırtlarını tutmâk üzeredir.</p> <p>3. Ruslar, Merkofo ^{مرقوفو} istikâmetine doğru münhezimen firâr idiyorlar.</p> <p>4. Düşman leşleri üzerinde pek cüz'î mermi bulunmaktadır.</p> <p>5. Firâr iden Ruslar Ondokuzuncu Alayın nişâncı taburudur.</p> <p>6. Ber vech-i bâlâ ma'lûmât Hopa'da jandarma tabur kumandanı Hasan Vasfi Beğ'in raporundan anlaşıldığı</p> <p>7. Gerek bizim gerek düşmanın telefâtı arz olunacağı.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Murgul'da Rıza Hopa'da Jandarma Tabur Kumandanı Hasan Vasfi Beğ'lere ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p>Murgul'da Rıza Hopa'da jandarma tabur kumandanı Hasan Vasfi Beğ'lere</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 10-11.12.330</p> <p>Numara 76-77</p> <p>1. Muvaffâkiyetinizi tebrîk ve teşekkür iderim</p> <p>2. Alınan mevki'ler mükemmel tâhkim idilmedikçe ilerlenmemesi için lazım gelenlere emr viriniz.</p> <p>3. Bizim ve düşmanın telefâtını bildiriniz.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
11. 12. 330	Artvin	<p>Ardanuş civârında ufak tüfenk atışından başka bir hâdise yokdu. Hopa'da jandarma taburu kumândanlığından ber-vech-i âtî raporlar telgrafla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandalığı'na</p> <p style="text-align: right;">Hopa'dan</p>	Hava güzeldir.

		10-11.12.330 Virûdu 11.12.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.30 Şifreli [111]	
		<p>1. Bugünkü ta'arrûzda muvaffakiyetle devâm itmiştir.</p> <p>2. Düşmân çantalarını bırakarak firâr itdiği gibi mekkâre ve çadırlarını dahî kaçıramamıştır.</p> <p>3. Lütf-i Hakk'a istinâden bu gece Kavaharm ^{مواخم}, Satuba üzerine bir hücûm-ı umûmî yapılacaktır.</p> <p>4. Düşman bahren donanma ile mukarreble ^{تقریر} vaz' itdiği topla ta'arrûz iden kollarımıza sabahdan akşama kadar ateş icrâ itmiş ise de hiçbir te'sîr yapmadığı</p> <p>Seyyâr Tabur Kumandanı Hasan Vasfî</p>	Ta'arruz Teşkilât-ı Mahsûsa Re'is i Rıza Beğ tarafından icrâ itdirilmekte idi.
		<p>Artvin'de Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Murgul'dan</p> <p>10-11.12.330</p> <p>Virûdu 11.12.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.30</p> <p>1. Düşman bugün Borçka'dan, Civan mıntıkasıyla Kamlet ve Çifteköprü istikâmetine muhtelif çapda 109 top endaht itmiş ve Tekya ile Borçka'dan ara sıra piyâdesi tarafında Civan ve Terapen mıntıklarına ateş idilmiştir.</p> <p>2. Düşman ateşinden hiçbir zarar olmadığı vaziyetimizde bir tebeddül olmadığı</p> <p>Hudûd Taburu Kumandanı Süleymân</p> <p>Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p>Hopa'dan</p> <p>11.12.330</p> <p>Virûdu 11.12.330 ba'de'z-zevâl s.2 d.30</p> <p>Şimdi Adil Beğ'den aldığım raporda fâ'ik düşman karşısında fenâ bir vaziyetle giri çekilmekte olduklarını yazıyor. Esâs hatt-ı müdafa'ada sebâtdan başka bir çâre kalmamıştır. İcâb iden tedâbir ittihâz idildiği</p>	

	<p style="text-align: center;">Seyyâr Tabur Kumandanı Hasan Vasfî</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Hopa'dan 11.12.330</p> <p style="text-align: center;">Gayet müsta'celdir virûdu 11-12.330 ba'de'z-zevâl s.9 d.0</p> <p>1. Başköy'de bulunan Hudûd Bölüğü Kumandanlığı'ndan şimdi alınan raporda düşmanın Ab-1 Islâh sırtlarında ki istihkâma attığı toplarla istihkâmı tahrîb ve donanma himayesinde Ab-1 Islâh'dan yürüttüğü askerde mezkûr istihkâmı zabt itmiştir ve Başköy'de bulunan hudûd bölüğü istihkâmâtını yan ateşine almış ve mezkûr bölük bir mikdâr geriye çekilmiştir. Âb-1 Islah sırtlarından cenûba ilerleyen düşman Başköy'ü mevki'lerin mevzi' alan 3. bölüğün sol cenâhını döğmekdedir.</p> <p>2. Ahvâl-ı harbiyenin alacağı safhaya göre tertibât-ı lâzıma alınacaktır.</p> <p style="text-align: right;">Tabur Kumandanı Hasan Vasfî</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: center;">Bi'l-cümle telgraflara takdim idecektir</p> <p style="text-align: right;">Hopa'dan 11.12.330</p> <p style="text-align: center;">Harb telgrafi gayet müsta'celdir.</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 11-12.12.330 s.9</p> <p>1. Düşman İskaristi ve Kuştasti Boğazlarıyla ta'arrûzda devâm idiyor.</p> <p>2. Düşman Zalona ve Sultanselim tarafından tecâvüze başlamıştır. [112]</p> <p>3. Dört günden beri düşman ile uğraşan askerin kuvve-i maneviyyesi pek fenâ sarsıldığı ve silâh atışı ile de durdurmak mümkün olmadığını Adil Beğ yazıyor.</p> <p>4. İskaristi, Kuştasti hatt-ı müdafa'asına çekilince askerimizi görerek durmaları me'mûldür ve pek şiddetli davranmaları için emr</p>	
--	--	--

		<p>virdim.</p> <p>5. Zalona ve Şekerci tepesine vaz' itdiği top ile Zalona kordonu ile yapılan siperleri tahrib etmiştir.</p> <p>6. Müsâdeme bütün şiddetle devâm idiyor.</p> <p style="text-align: right;">Seyyâr Tabur Kumandanı Hasan Vasfi</p>	
12. 12. 330	Artvin	<p>Murgul'da Rıza Beğ'e Hopa'da Jandarma Tabur Kumandanı Hasan Vasfi Beğ'e Murgul'da Hopa hudûd taburu Kumandanı Hafız Süleyman Beğler'e ber-vech-i âtî emr telgrafla virildi</p> <p>Murgul'da Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza, Hopa'da Jandarma Tabur Kumandanı Hasan Vasfi, Murgul'da Hudûd Taburu Kumandanı Süleyman Beğler'e</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den 12.12.330</p> <p>Numara 87</p> <p>1. Gerek ta'arrûz ile elde edilen ve gerek hatt-ı aslîyi muntazam bir sûretde tahkîm iderek sûret-i kat'iyede sebât ve metânet göstermelerini ve icâb iderse mezârları olmasını sûret-i şedîdede lâzım gelenlere emr viriniz.</p> <p>2. Top, mitralyözle kuvvetinizin ve zâbitânların virûduna kadar ta'arrûz itmemekle berâber ta'arrûz emride tarafımdan verilmedikçe ilerlememenizi tavsiye olunur.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Hopa'da Jandarma Taburu Kumandanlığı'ndan alınan telgrafda 10-11.12.330'da yapılan hücumdan bir netice elde idilemediği düşman fâ'ik kuvve-i muavene ile Canca tepesini tekrar zabt ettiği düşman fa'ik kuvvetle mukâbil taarruza geçdiği ma'mâfih eldeki nikâtın terk edilmemesi için son derece çalışılmakta olduğu bildiriliyor.</p> <p style="text-align: center;">Mûmâ-ileyh Hasan Vasfi Beğ'den ber vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p>	Hava güzeldir

	<p style="text-align: right;">Hopa'dan 12.12.330</p> <p>Virûdu 12.12.330 ba'de'z-zevâl s.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İskaristi'ye ric'at iden ta'arrûz kolumuz diğer kollarla orada birleşerek düşmanın ta'arruzuna karşı müdafa'a idiyor. 2. Cebhenin zayıf olması hasebiyle İskaristi mıntkasında bulunan üç jandarma bölüğünden ikisinin cebhe hattına celbine teşebbüs edilmiş ise de ateş hattında ilerilemeleri birâz müşkîl gibi görünüyor. Harb her tarafda bütün şiddetiyle devâm ediyor. Berren ve bahren top ve mitralyöz himâyesinde sahilde bulunan Ab-ı Islâh ve Bucâk sırtları tazyik idilmemektedir. 3. Taarruz kollarının zayi'âtı şehid ve mecrûh yüz kişiye bâliğ olan Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Tabur Kumandanı Adil Beğ'den alınan rapordan anlaşılmıştır. [113] 4. Düşmanın telefâtı pek azîm olduğu esir idilen bir neferin ifâdesinden anlaşıldığı 5. Yalnız cebhemize ta'arrûz iden düşmanın kuvveti bir tabur olduğu ma'rûzdur. <p style="text-align: right;">Seyyâr Tabur Kumandanı Hasan Vasfî</p> <p style="text-align: center;">Murgul'da Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî telgraf geldi Artvin'de Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Murgul'dan 12-12.12.330</p> <p>Virûdu 12.12.330 s.12</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman denizden bombardıman Zalona'dan cebel topları himâyesiyle kuvvetlerini ileriye sürmeğe ve İskaristi ile Sultanselim cihetinde ilerlemeğe çalışıyor. 2. Oradaki kıta'âta sebât emri yazıldı. Taraf-ı kumândanilerinden emr idilirse yarın sevk itmekde olduğum mühim bir kuvvetin muvâsalatına kadar hatt-ı müdafa'ada sebât itmelerini te'mîn ider. 3. Sevk itmekde olduğum 450 kişilik en mükemmel ta'lîm ve 	
--	---	--

		<p>terbiye görmüş kuvvettir.</p> <p>4. Nice'den henüz ma'lûmât bulunmadığından daha fazla tafsilât arz idemiyorum.</p> <p>5. Henüz her iki mıntıkada vaziyetce tebeddül olmadığı.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p style="text-align: center;">Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî ikinci telgraf alındı</p> <p style="text-align: center;">Artvin'de Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Murgul'dan</p> <p style="text-align: right;">12.12.330</p> <p>Gayet müsta'celdir.</p> <p>Virûdu 12.12.330 ba'de'z-zevâl s. 2</p> <p>1. Düşman ta'arrûzunda devâm idiyor. Hopa tehlikeye girmektedir. İcbâr itdiğim halde kuvvetler sebât idemiyorlar. Akşam arz itdiğim vechile tâze kuvvet sevk itdim. Üç dört güne kadar top ve mitralyözler de hatt-ı harbe sevk idilecek kadar takarrub itmiştir.</p> <p>2. Hasta bulunduğum için hareket idemiyorum. Yarın hayvana binecek kadar kendimde iktidâr bulursam hemân Hopa'ya gideceğim.</p> <p>3. Her halde bir müddet için sür'at-ı mümkün ile teşrîfiniz sûret-ı mahsûsada istirhâm olunur efendim.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p> <p style="text-align: center;">Ardanuş civârında sukûnet devâm idiyordu.</p> <p>Hopada bulunan idâre re'isi vekili yüzbaşı Halil Efendi müfrezenin Hopa'da bulunan erzâkını seyyar jandarma dün alacağı mekkârelerle Arhavi'ye hemân nakl itmesi emr olundu.</p>	
13. 12. 330	Artvin	<p>3. Ordu Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî telgraf keşîde kılındı.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Artvin'den</p> <p style="text-align: right;">13.12.330</p> <p>Numara 100</p> <p>1. Ardanuş civârındaki Gümüşhâne taraflarında Halid Beğ</p>	Hava bozuktur.

		<p>kumândasındaki gönüllüler tarafından yapılan harbde 11 şehîd ve 20 mecrûh olduğu Halid Beğ ifâde itmiştir.</p> <p>2. Hopa ile İskaristi cihetinde düşmanın ta'arrûza geçtiği cihetle ma't-te'essüf Ab-ı Islâh elden gitdiği ve gönüllülerden 100 kadar şehîd mecrûh bulunduğu düşmanın ise bunun iki üç misli fazla telefâtı bulunduğu ve gönüllülerin İskaristi hatt-ı aslisine çekildikleri Hopa'da Seyyar Jandarma Tabur [114] Kumandanı Hasan Vasfî Beğ'den alınan rapordan anlaşıldığı.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Murgul'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p>	
		<p>Artvin'de Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Murgul'dan 13.12.330</p> <p>Dakîkânın te'hiri mûcib-ı me'sûliyetdir.</p> <p>Gayet müsta'celdir</p> <p>Virûdu 13.12.330 s.10</p> <p>1. Arhavi'de bulunan Rıza Beğ'den aldığım telgrafda İskaristi ve Hopa'nın sukût itdiği ve yeni hattı müdafa'anın Misibe, Balıklı, Parh hattı olacağı cihetle Aragona hatt-ı müdafa'asına çekilmelisiniz ve şu halde Bocur, Kemkaya ve Balıklı hizâsını işgâl işgâl ideceğimiz emr olundu. Bu bâbdaki ta'limât mûcibince mezkûr hattı müdafa'ayı işgâl itmek üzere çekileceğimiz ma'rûzdur.</p> <p>Hudûd Tabur Kumandanı Binbaşı Hafız Süleyman</p> <p>Derhâl ber-vech-i âtî emr telgrafla virildi.</p> <p>Murgul'da Hudûd Taburu Kumandanlığı'na</p> <p>Artvin'den 13-14.12.330</p> <p>Numara 1</p> <p>Murgul'da benden emr alıncaya kadar bulunduğunuz hatda katiyen kalınız</p> <p>Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	

	<p>3. Ordu harekât şubesinde Erkân-ı Harb Vasıf Beğ'le ber-vech-i âtî mukâleme makina başında cereyân itmiştir.</p> <p>13-14.12.330 sa'at 11</p> <p>Erkân-ı Harb Re'isi Guze Beğ Şunları soruyor.</p> <p>S.1 Artvin'de Baha Şakir Beğ'le gönüllüleri bırakarak müfrezesinden Rıza Beğ müfrezesini de alub Arhova'ya gitmeniz mümkün midir ?</p> <p>S. 2 Bu mümkün olursa Hopa'nın sukûtu cihetiyle Arhavi'ye çekilen müfrezenin de kumandasını derûhde ideceksiniz.</p> <p>C. Mümkündür? Fakat Artvin zayıf kalıyor.</p> <p>S.3 Artvin civârındaki tarafeyn vaziyeti ve Rus kuvvetleriyle Baha Şakir Beğ'in gönüllülerinin mikdârı ne kadardır ?</p> <p>S. 4 Sizin yerinize mutlaka Baha Şakir Beğ'i takviye lazım ise ne kadar kuvvet göndermek kâfi gelir ?</p> <p>C. Düşman takriben 1400 kuvvet ve iki topçu ve müte'addid küçük mitralyözyle Ardanuş civârında Baha Şakir Beğ'in gönüllüleri ise Poslat, Gümüşhane, Erkim, Bertâ, Şavkat ve Batum kuvvetine karşuda İrtâ ve Kuvarshan'da müfrezemden bir bölük nizâmiye ile bir bölük istihkâm bulunur. Baha Beğ kuvveti 1500'dür. Fakat dağınıktır. Toplu bir kuvveti bir arada değildir. Bu kuvvetin kısmı a'zâmı iyi değildir. Baha Şakir Beğ'in kuvveti lâ-akall bir taburla takviye lazımdır.</p> <p>S. 5 Murgul etrafında ki tarafeyn vaziyet ve kuvveti nedir? Rıza Beğ müfrezesini almanız halinde [115]</p> <p>C. Murgul için mütâla'anız nedir ?</p> <p>S.6 Murgul'da üç hudûd bölüğüyle iki jandarma bölüğü vardır. Terapen'den, Mamlat'a kadar İskaristi ve Hopa tarafındaki kuvvetlerin çekilmesiyle bunlarda geri çekiliyorlar. Murgul'da uzun müddet müdafa'a olunamaz İskaristi ile Murgul arasındaki dağlar karlı olduğundan barınılamaz Çoruh'un garbıda açıldığından Batum kuvveti ta'arrûz olunan cihetinden Artvine gelebilir.</p>	
--	---	--

	<p>S. Murgul etrafındaki tarafeyn vaziyet ve kuvveti nedir ?</p> <p>C. Murgul'daki kuvvetimiz hudûd jandarma ile 900'dür. Gönüllüler vardı fakat Rıza Beğ İskaristi'ye gönderdi. Düşman kuvveti hudûd taburunun sol tarafına karşı birkaç bölüğü ve Borçka'dan huddu taburuna ağır top ve sahra topuyla endaht idiyor. Düşman cebhesinden ta'arrûz idebilir. İskaristi tarafından Murgul'a gelemez eğer hudûd taburu Murgul'a çekilirse orada biran mukâvemet idebilir. Hudûd taburuna ufak bir Rus kıt'ası ta'arrûz itmişti. Fakat mezkûr tabur def'itmişti. Dünkü raporunda zikr idiyordu.</p> <p>S. 7 Hafız Süleyman Efendinin hudûd taburunun ismi nedir? Arhavi'den ona emr veren Rıza Beğ Murgul müfrezesi Kumandanı ise Arhavi'ye ne vakit ve niçün gitmiştir? Ma'lûmâtınız varsa lütfen beyânı</p> <p>C. Hafız Süleyman Beğ'in Taburu Hopa ile Arhavi hudûd bölüklerinin yerleşmesiyle husûle gelen Hopa Hudûd Taburu'dur ki Trabzon Seyyar Jandarma Alayı'na mensûbdur ve Rıza Beğ'in kumandası altındadır. Arhavi'den hudûd taburuna emr viren Murgul müfrezesi kumandanı Rıza Beğ'dir. Rıza Beğ vaziyetin fenâlığından Hopa'ya gideceğini ve benim de Murgul'a gelmemi dün telgrafla bildirmişdir. Ben de Murgul'a müfrezemi Artvin'de bırakarak yalnız karargâhımla yarın gideceğim. Bugün gidemediğimin esbâbı 1. Kolordu'dan cevâb bekliyorum. O sebebden gidemedim.</p> <p>S. 8 Ruslar, Hopa'yı karadan denizden devâmlı bir tazyik neticesi olarak alabildiler. Binâ'en aleyh sizin Arhavi'ye gidüb Hopa müfrezesini güçlûkle mağlûb idebilen düşmana şedîd bir ta'arrûzunuz vaziyeti lehimize çevireceği gibi Çoruh vadisiyle Batum kuvvetlerinin Artvin'deki Baha Şakir Beğ'i tazyik itmelerine de mahal bırakmaz zannederim. Ordudan ikinci maddede yazdığım vechile Arhavi'ye hareket emri bu gece size vâsıl olacaktır. Ona göre hazır bulununuz ve Rıza Beğ müfrezesini de ihzâr itdiriniz. Tevfik-i İlâhi refikiniz olsun</p> <p>C. Ben bütün kuvvetimle hareket idecek olursam Batum yolu</p>	<p>Müsta'cel ibâresi olarak hudûd taburu kumandanı Hafız Süleyman Beğ tarafından virilen telgraf üzerine yedinci su'al sorulmuştur. Zirâ mezkûr telgraf makine başında alındığından Vasif Beğ'inde haberi olmuştur.</p>
--	---	---

	<p>açılmış olur. Zirâ Batum kuvvetine karşı gönüllü yoktur. Anın için müfrezeme Artvin’de iltihâk itmiş olan Milo Hudûd Taburu’nu burada bırakmak istiyorum.</p> <p>Pek’âlâ pek muvâfik</p> <p>Murgul’da Rıza Beğ’den ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p>	
	<p style="text-align: center;">Artvin’de Müfreze Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Arhavi’den 13.12.330</p> <p>1. Düşman karadan sekiz top 16 mitralyöz denizden iki gemisiyle icrâ itdiği şiddetli ateş muhârebesinde ilerleyen 4 tabur piyâdesinin ta’arrûzuyla Hopa ve İskaristi mıntıkası sukût itmiştir. [116]</p> <p>2. Hattı müdafa’a Canca, Dağhattı, Balıklı hatt-ı balâsıyla Potucubaş ve Murgul hatt-ı müdafa’asıdır.</p> <p>3. Bugün hattı müdafa’anın te’sîs ve dağılan efrâdın toplanması için meşgûl olduğumdan zâyî’âtı ve mecrûh mikdârını alamadım.</p> <p>4. Top mitralyöz ile 900 mevcûdu oldukça muntazam bir tabur halinde kuvvet Kordelit’e muvâsalat itdiği.</p> <p>5. Teşrîf-i kumandânîlerine muntazırım.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re’isi Rıza</p> <p>3. Orduya ber vech-i âtî emr telgrafi alındı</p> <p style="text-align: center;">Artvin’de Müfreze Kumandanı</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal’adan 13-14.12.330</p> <p>Virûdu 13-14.12.330 s.2</p> <p>1. Hopa denizden ve karadan şiddetli ta’arrûz neticesi düşman eline geçmiştir ve müfreze Arhavi üzerine çekilmiştir.</p> <p>2. Milo Hudûd Taburu müstesnâ olarak müfrezenizi Murgul’daki Rıza Beğ müfrezesini kumandanıza ahzı ve berâ-yı mu’avenet Arhavi’ye gidecek ve oradaki müfrezenin de kumandasını derûhde iderek düşmanın ileri harekâtını men’ ideceksiniz.</p> <p>3. Artvin’de Milo Hudûd Taburu’yla Baha Şakir Beğ’in</p>	

gönüllüleri kalacak ve orayı mümkün mertebe çok müddet elde bulunduracak sıkışınca İşhan istikâmetine doğru tedricen çekilerek 10. Kolordu'nun cenâhına yanaşacaklardır. Artvin'in kumandasını gice terk itdiğinizi ve vakt-i hareketinizi yazınız.

3. Ordu Kumandanı Vekili Nâmına Guze

Bu emr üzerine ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.

Müfreze Emri

Artvin'den

13-14.12.330

1. Düşman İskaristi ve Hopa'yı almıştır.

2. Sekizinci Alay topçu makineli tüfenk bölüğü istihkâm süvâri takımı yarın Tihlazor'a hareket idecektir. (Muharebe ve büyük ağırlıklarıyla)

3. Artvin Kumandanı Milo Taburu Kumandanı Hakkı Beğ'dir. Milo Taburu Sırya ve Kuvarshan emniyetini te'mîn idecektir. Ruslardan iğtinâm idilen iki sahrâ topu hayvânsız olarak yalnız topu idâre idecektir. Numara neferiyle Hakkı Beğ'in yanında kalacaktır. Bârgirler batarya ile gidecektir. Top çavuşlarının bârgirleri burada kalacaktır.

4. Halid Beğ'in kuvvetinin şimdiki bulunduğu mevki'i muhafaza idecektir. Artvin müdafa'ası için Hakkı ve Halid Beğler'le görüşülmüştür. [Ordu emrindeki sûret-i hareketleri hakkında]

5. Piyâde tam sa'at kable'z-zevâl 9'da Yeni Câmî' yanında ve aşağıki yoldan hareket idecektir. Pişdâr 1. taburdan bir bölüktür. Kısm-ı külli on dakika sonra ta'kîb idecektir. Kısm-ı Külli Kumandanı Tevfik Beğ'dir. 3. bölük ve istihkâm kable'z-zevâl sa'at 8'de Kuvarshan'[a] hareket ideceklerdir.

6. Çoruh'u geçtikden sonra 3.taburcu ta'kîb idecektir. Kuvarshan daki mekkâre ve öküzler sa'at 6'da buraya hareket idecektir. Yalnız 18 danesi Milo Taburu'na ve gönüllülere bırakılacaktır.

7. Muhârebe ve büyük ağırlıklar (1. tabur 3. tabur istihkâm makineli tüfenk topçu süvâri) sırasıyla tam sa'at 10'da yüklenmiş ve

	<p>kilise yanında harekete başlayub Omana'ya gideceklerdir. [117] (yukarı yoldan)</p> <p>8. Bütün erzâk ve cebhâneler berâber alınacaktır. Milo Taburu 20 sandık cebhâne depodan alub gönüllülere virecektir. Taburlar sekiz sandık topçu dört sandık depodan cephâne alacaktır.</p> <p>9. Ben topçu ve makineli tüfenkle berâber gideceğim.</p> <p>Hâşiye</p> <p>Alayın hastaları Milo Taburu'nda kalacaktır</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
14. 12. 330	<p>Kıta'at emr olunan sa'atde hareket itdi. Orduya ber-vech-i âtf telgraf keşide kılınarak karargâhda hareket itdi.</p> <p>Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Artvin'den</p> <p>14.12.330</p> <p>1. Emr-i âliniz üzere Milo Hudûd Taburu'nu Artvin'de bıraktım ve lazım gelen emri virdim.</p> <p>2. Artvin'in kumandasını Milo Hudûd Taburu Kumandanı kıdemli yüzbaşı Hakkı Beğ'e tevdi' itdim.</p> <p>3. Rıza Beğ benim emrim olmaksızın ta'arrûz ve Hopa'yı gâ'ib itmiştir.</p> <p>4. Rıza Beğ'e muktedir bir erkân-ı harb gönderilmesi.</p> <p>5. Bugün sabahleyn Arhavi'ye hareket itdiğim ma'rûzdur.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Yollar pek fenâ ve gâyet ârızalı olduğundan 3 sa'atlik bir yere 7 sa'atde gidilebiliyordu. Omâna Köyü'nden kısm-ı külli kumandanına ber-vech-i âtf emr not itdirildi. Suvâri zâbiti bi'z-zât Kevil كروبي ve Murgul suyunu keşf idüb raporunu kısm-ı külli kumandanına takdimden sonra Kartala Köyü'nde kalacak piyâdeler Tihlazo[r]'da kalacak. Topçu makineli tüfenk ve büyük ağırlıklar Omana'da geçilecekler. Ve yarın kable'z-zevâl sa'at 6'da Omana'dan hareket ideceklerdir. Piyâdeler ise buldukları Tihlazor'a yarın kable'z-</p>	Hava bulutludur.

		<p>zevâl sa‘at 7’de hareket ideceklerdir. Karrargâh bu akşam Omanada’dır. Kısım-ı külli kumandanı Tevfik Beğ’den ber-vech-i âti rapor virûd itdi.</p> <p style="text-align: center;">Yukarı Omana’da Müfreze Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka Beğ’e</p> <p style="text-align: right;">Tihlazor’dan 14-15.12.330 s.2</p> <p>Virûdu 14-15.12.330 s.5</p> <p>1. Tihlazor’a muvâsalatda süvâri zâbiti Kazım Efendi münâsib mikdar atlı ile berâ-yı keşf ileriye sevk edilmiş ve alınan rapor me‘âli ber vech-i âtîdir.</p> <p>2. Ketol’de ^{سر تولد} düşman yokdur ve ahâlîde mevcûd değildir. Eregüna ^{میر ره کونا} Köprüsü bizdedir.</p> <p>3. Bu civarda jandarma bölüğü mevcûd olub müfrezenin Tihlazor’a muvâsalatı ve yarın Eragüna istikâmetine hareket ideceği mezkûr jandarma bölüğü Kumandanlığına süvâri zâbiti tarafından tebliğ edilmiştir.</p> <p>4. Süvâri zâbiti keşfe devamla Zavon’a hareket itmiştir.</p> <p>5. Civan sırtlarında düşmanın kuvveti mevcûd olub kuvveti anlaşılammıştır. Karşu taraflarında kimse olmadığı halde arasıra düşman tarafından ateş idilmekte olduğu</p> <p style="text-align: right;">8. Alay 3. Tabur Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
15. 12. 330	Oman a Karyesi	<p>[118] Kıta‘at emr olunan sa‘atde harekete başladı. Ke‘ül ^{کرتول} karyesi karşısında ki dağdan düşmanda ağır ağır ilerlemekte olduğu cihetle piyâdeleri Kevkel gurûb-ı şemse kadar alıkoyarak diğer topçu mitralyöz ve kâfilenin derhâl hareketleri tensîb idildi. 15-16 gicesi 1. , 3. tabur istihkâm bölüğü Kura ^{قورا} kışlasında diğer kıta‘atla ağırlıkları Kura kışlasının iki sa‘at gerisine Başköy’de giceletdirildi. Karargâh Başköy’de idi. Teşkilât-ı Mahsûsanın cüz‘i bir kısım kuvveti Kura kışlasında bulunmağla beraber bir jandarma bölüğünde Murgul’un şarkındaki köyde bulunuyordu. Gerek böyle bölüğe ve</p>	<p>Düşmanın ilerlemekte olduğu dağın müfrezeden emr alıncıya kadar katiyen terk idilmemesi için Artvin’den 13-14. 12. 330 gicesi hudûd taburu kumandanına virilmiş olan emr hilâfına olarak hall-i mezkûru terk</p>

	<p>gerek teşkilâtın cüz'î kuvvetine müfreze yarın Arhavi'ye hareket itdikden sonra sûret-i hareketleri bildirildi.</p> <p>Kordelit'de bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza Beğ'den ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Kordelit'den 15-16.12.330</p> <p>Virûdu fî 15-16.12.330 s.9</p> <p>1. Aragona'dan اره غونا در itibâren Kemkaya کرمیا, Purusanbaşı پورسانباشی, Balıklı sırtları hatt-ı bâlâsıyla Parhbaşı 600 mevcûdla işgâl idildiği ve Mitibe hatt-ı müdafa'asının sağ cenâhında da 650 mevcûdlu Teşkilât-ı Mahsûsa'nın muhârib efrâdı olduğu</p> <p>2. İhtiyâtdda 900 mevcûdlu bir taburla iki serî ateşli top ve iki de makinelî tüfenk olduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p>	<p>ile geri çekilmişdi. Şayet müfreze 6 sa'at Artvin'den hareketini te'hîr itmiş olsa idi müfreze Murgul üzerinde Arhavi'ye gidemeyeceği tabî'î olmağla tekrâr Artvin'e dönerek oradan Milo, İspir üzerinden gitmek lazım geliyordu. Bu halde ise epey zaman ga'ib idileceğinden düşmanın ekmeğine yağ sürülmüş olacaktı. Fakat müfreze tam zamanında Murgul vadisine geldiğinden bir taraftan düşman Murgul Dağlarını işgâl itmeğle beraber müfreze de Murgul civarından mahal-li maksûdına varmak için düşman nazarındanme stûren hareket idebiliyordu.</p>
	<p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî müfreze emri virildi</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Başköy'den 15-16.12.330 s.12</p>	<p>Ma'mafih akşama doğru düşman Kevil'deki piyâdelerimizi görerek Borçka, Murgul şosesinden 15</p>

	<p>1. Düşman Argona'dan Hopa'ya kadar olan mıntıkada bulunuyor.</p> <p>2. Bizim kıta'atımız (gönüllü, hudûd taburu, jandarmalar)Kura'dan Kise'ye kadar olan mıntıkayı işgâl itmiştir.</p> <p>3. Yarın müfreze Arhavi'ye doğru yürüyüşe devâm idecektir.</p> <p>4. Yürüyüş büyük ve muharebe ağırlıkları Başköy'den kable'z-zevâl sa'at 7'de atıdaki sıra üzere hareket ideceklerdir.</p> <p>3. tabur Topçu, süvâri 1. tabur Makinelî tüfenk İstihkâm</p> <p>5. Büyük ve küçük ağırlıklar Üçürmak'a kadar gidecekler giceyi orada geçireceklerdir. Büyük ağırlık Potuçur'da ağırlığı geçecektir.</p> <p>6. Topçu ve makinelî tüfenk yarın kable'z-zevâl sa'at 6. 30 da buradan hareket idecektir. Potuçur'da piyâdenin virûduna kadar istirâhat idecek piyâdenin virûdunda piyâdeyi ta'kîb idecektir. [119]</p> <p>7. Piyâde yarın kable'z-zevâl sa'at 6. 30 da Kora kışlasından hareket idecek ve giceyi Kordelit'de geçirecektir. [topçu ve makinelî tûfengide kezâ Kordelit'de]</p> <p>8. Potuçur'dan sonra yürüyüş tertibi Piyâde Makinelî tüfenk Topçu Büyük ağırlık İstihkâm bölüğü hareket idecektir.</p> <p>9. İstihkâm bölüğü Potuçur'da ağırlığın arkasını ta'kiben hareket idecek ve giceyi Üçürmak da geçirecek ve Arhavi'ye kadar kâfileyi ta'kîb idecektir. Süvâri Potuçur'a kadar kâfilenin önünde gidecek Potuçur'dan sonra bana iltihâk idecektir.</p> <p>10. Ben Potuçur'a kadar topçunun gerisinde gideceğim Potuçur'dan Arhavi'ye kadar ilerüde gideceğim.</p> <p>11. Müfrezenin harekâtını 3. tabur Kumandanı Tevfik Beğ</p>	<p>santimetrelik büyük topla birkaç mermi atmış ise de te'sir yapamamıştır .</p>
--	--	--

		idare idecektir. Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka	
16. 12. 330	Korde lit	<p>Kıta'ât emr olunan sa'atde hareket itdi. Yollar pek ârızalı ve çamurlu olduğundan kâfile güçlkle hareket idiyordu. Birkaç hayvan dahi mürd olmuşdu.</p> <p>Müfreze emirde muharrer mahallerde giceledi. Ber-vech-i âtî telgraf keşîde idildi.</p> <p>Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Arhavi'den Kordelit Köyü 16-17.12.330 s.9</p> <p>Şifreli</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dün akşam düşman Aragona sırtlarını işgâl itmiştir. 2. Düşman mezkûr sırtları işgâl itmek üzere iken müfrezem cihetine bilâ müsâdeme geçebilmiştir. Düşman büyük çaplı topuyla ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamıştır. 3. Müfrezem, bu akşam Kordelit ve Üçirmak'dadır. 4. Rıza Beğ kuvveti takriben 3000 gönüllü ve 2 cebel topu ve iki makineli tüfenkten i'bâretidir. Bu gönüllülerin katiyen kıymet-ı harbiyesi yoktur. Düşman üzerine uzakdan ateş açar ve düşman biraz ilerlerse hemân geri çekilirler ve birçok cebhâne sarf iderler. 5. Çok cebhâne ve erzâka şiddetle ihtiyâcım vardır. 6. Bademâ buraya gönüllü gönderilmemesi yalnız birçok zâbit gönderilmesi lâ-akall 50 zâbit ihtiyacımız vardır. Kezâ hudûd taburuyla jandarma taburunda da pek az zâbit vardır. Onların da ikmâli. 7. 1. Kolordu'dan müfrezeme gönderilen ikmâl efrâdına harbiye nezâreti 941 silâh virmişdir. Bu efrâd Ulukışla, Sivas, Erzurum'a virûdunda teslim edilerek Trabzon tarikiyle müfrezeme iltihâk idecektir. Bu efrâdın umûmuna silâh virilmediğinden Erzurum'a virûdunda teslim edilerek Trabzon tarikiyle müfrezeme iltihakını esbâbının istikmâli mercû'dır. <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	Hava güzeldir.

	<p style="text-align: center;">Başkumandanlık Vekâleti'ne</p> <p style="text-align: right;">Arhavi'den 16-17.12.330 s.9</p> <p>1. 3. Ordu'dan aldığım emr üzerine Artvin ve civârını gönüllü efrâdla Milo Hudûd Taburu'na terk iderek bugün Arhavi'ye geldim. [120]</p> <p>2. Hopa Hudûd Taburu Kumandanı Binbaşı Hafız Süleyman Efendi emrimin hilâfına olarak düşmanla harb itmeksizin tuttuğu mevki'i terk ile geriye çekilmiştir. Bu hata müfrezemin Arhavi'ye gelmesine mâni' olacaktı. Mûmâ-ileyh Hafız Süleyman Efendi'nin fa'al ve çevik diğer bir tabur kumandanıyla tebdilini ricâ iderim. Zirâ muharebesiz geriye çekilen mezkûr taburu görerek yerlerinde duran gönüllüler de geriye çekilmiştir.</p> <p>3. Ba'demâ buraya gönüllü efrâd gönderilmemesi yalnız birçok zâbit gönderilmesi lâ-akall 50 zâbit ihtiyâcı vardır. Eğer nizâmiye zâbiti göndermek mümkün değilse ihtiyât zabiti ve namzedi gönderilmesi kezâ Hopa hudûd taburuyla jandarma taburundada pek az zâbit vardır. Onlarında ikmâli</p> <p>4. Rıza Beğ yalnız olarak vazifesini yapamaz mûmâ-ileyh veyâ bir erkân-ı harb gönderilmesi, Eğer Rıza Beğ hasta olacak olursa Rıza Beğ'in yerini idare edecek burada gönüllüler de bir zâbit yokdur.</p> <p style="text-align: right;">Arhavi Müfrez Kumandanı Ştanka</p> <p>Pilarket'de hatt-ı müdâfa'a Kumandanı jandarma taburu binbaşısı Hasan Vasfî Beğ'den 16. 12. 330 tarihli rapor 16-17. 12. 330 ba'de'z-zevâl 8. 30</p> <p style="text-align: center;">Telefonla alınmış ve me'âli ber vech-î zîr idi.</p> <p>1. Düşman 300'den fazla bir kuvvetle Ancoruh sırtlarını tutmakta olduğu,</p> <p>2. Hopa'dan 330'dan fazla bir düşman kuvveti Balıklı istikâmetine geçtiği ve 200'den fazla bir kuvvetin de orta Hopa sırtlarına hareket itdiği,</p> <p>3. Düşmanın bir nakliye gemisi arkasında üç kâyük olduğu halde</p>	
--	---	--

	<p>Hopa'ya geldiği bildirilmişdi.</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa'dan Adil Beğ tarafından ber-vech-i âtî rapor telefonla alındı.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman Çifteköprü'den Küşanisi'ye ^{سکائی} gelen yolun boyun noktasına iki cebel topu vaz' itmiştir. 2. Keşânîs ve civârında bulunan köyler ahâlisini döğmekdedir. 3. Birçok ahali bayraklarla düşmana teslim olmaktadır. 4. Düşman Kofça ^{کوفچا} ve Göle sırtlarında tahkimâtla uğraşiyor. <p>İşbû rapor aynen orduya arz idilmişdi. Hatt-ı müdâfa'a kumândanı Hasan Vasfi Beğ'den ber-vech-i âtî rapor telefonla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Pilarket'den 16-17.12.330 s.10 d.15</p> <p>Virûdu 16-17.12.330 sa'at 11</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşman hatt-ı müdafa'amızın sağ gerisinde bulunan Balıklı'da dere içinde ta'arrûza başlamıştır. Kuvveti 500,600 kadar tahmîn idilmektedir. Bu rapor Teşkilât-ı Mahsûsa zâbitinden Ahmed Beğ'den alındı kendüsüne 100 nefer kadar kuvve-ı imdâdiye gönderdim. 2. Cebhemiz bulunan Mitibe Boğazı'nda ahz-ı mevki' iden seyyar jandarma 1. bölük cebhesinde dahi müsâdeme başlamıştır. 3. Eldeki ihtiyât kuvvetle takviye idildi. <p style="text-align: right;">Pilarket Hatt-ı Müdafa'a Kumandanı Binbaşı Hasan Vasfi</p>	
	<p>[121] Bu rapor üzerine Potuçur'da bulunan hudûd taburuna telefonla ber-vech-i âtî emr virildi. Şimdi iki bölük Balıklı sırtına çıkacak bir bölük İskaristi tarafını cebhe alacak diğer bölükde Poslat tarafını cebhe alacak, tabur-ı mezkûr kumandanı bölüklerin derhâl mahall-i mezkûra hareket itdirildiği virûd idecek raporun takdim idileceği bildirildi.</p> <p>Pilarket'de hatt-ı müdafa'a kumandanlığından ber-vech-i âtî</p>	

		<p>rapor telefonla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Pilarket'den 16-17.12.330 s.12</p> <p>Virûdu 16-17.12.330 s.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ateş sesleri kesildi. 2. Vaziyetde tebeddül yoktur. 3. Düşman projöktör yakdı fakat hangi mahalden yakdığı anlaşılamadı. 4. Ateş seyyar jandarma ile hudûd bölüğünden Mitibe Boğazı'nın sağ cenâhından açılmışdır. 5. Projöktör jandarmalar ile hudûd bölüğü istikâmetine doğru tevcîh idilmiş idi. 6. Zalona ve Hopa'dan ilerleyen düşmanın kuvveti üç taburdan ibâret bulunduğu bu akşam Balıklı'da bulunan Ahmed Beğ müfrezesi tarafından der-dest idilen esirin ifâdesinden anlaşılmışdır. <p style="text-align: center;">Pilarket'de Hatt-ı Müdafa'a Kumandanı Hasan Vasfî</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Riyâsetine ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Kordelit'den 16-17.12.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hasan Vasfî Beğ'in sağ cenâhı gerisini himaye itmek üzere ihtiyâtda bulunan iki top şimdi Üçirmak sırtlarına hareket idecekdir. 2. Batarya Kumandanı karargâh önünden geçerken beni görmesini emr idiniz. <p style="text-align: right;">Kumandan Ştanka</p>	
17. 12. 3330	Korde lit	<p>Tabur Kumandanlarıyla beraber Arhavi civârındaki sol cenâh mıntikasını görmeğe gidildi.</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Riyaseti'nden ber-vech-i âtî rapor alındı</p>	Hava güzeldir.

	<p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Potuçur'dan 17-18.12.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşmana dâ'ir esaslı ma'lûmât idinemedim. 2. Aldığım haberlere nazaran Başköy'de bulunan Ordu jandarma bölüğünden itibâren müfrezeler oralardaki sırtları ve yolu işgâl itmişlerdir. 3. Balıklı sırtlarının düşman tarafından işgâl idildiği ve tahminen iki bölük miktarındadır. Hudûd taburunun işgâl itmiş olduğu hat bâlâdaki 1. ve 2. bölüklerin arasında ilerlemekte olduğu şimdi 2. bölük kumandanlığından gelen rapordan anlaşılmalıdır. Nişan taşında tahkimât yapılmakda olduğunu bi'z-zât gördüm. 4. Tahminen yüzü mütecâviz Teşkilât-ı Mahsûsa efrâdını Potuçur kordonu altında toplayarak ilerüde bulunan zâbitlerine iltihâk etmek üzere sevk itdim. [122] 5. Ben bu giceyi Potuçur'da geçireceğim. <p style="text-align: right;">Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza</p>	
	<p>Potuçur'da bulunan Hopa Hudûd Taburu'ndan ber-vech-i âtî rapor telefonla alınmıştır.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Potuçur'dan 17-18.12.330 ba'de'z-zevâl s.6 d.30</p> <p>Müsta'celdir.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Düşmanın iki bölük miktarındaki kuvvetinin Perost ve İskaristi cihetlerine cebhe alan bölükler arasına doğru ilerülemekte olduğu ve İskaristi cihetine cebhe almış olan 2. bölük kumandanlığının raporundan anlaşılmaktadır. Mezkûr bölük düşmana mukâbele etmek üzere tertibât almış ise de kuvveti 70 neferden ibâret olduğundan her ihtimâle karşı ihtiyâtda kalan bölükle takviye etmek fikrindeyim. 2. Emrinize telefon başında intizârdayım. 3. İhtiyatda bulunan bölüğün iki takımı hudûd taşı civarında 	

emriniz vechile tahkimâtla meşgûldür. Şimdilik Başköy cihetinde gönüllü müfrezeleriyle jandarma bölükleri bulunduğu için anlara arz olunan mahalle kuvve-i imdâdiye olarak şimdilik sevklerinde bir mahzûr görülemüyorsa keyfiyet irâdelerine menûtdur.

4. Perost cihetine cebhe almış olan bölükle henüz düşmana da'ir ma'lûmâtı olmadığı alınan rapordan anlaşıldığı ma'rûzdur.

Hudûd Taburu Kumandanı Hafız Süleyman

Telefonla ihtiyatdaki bölükle ilerüde [Balıklı'da bulunan] bulunan bölüklerin takviyesi emr idildi.

Ber-vech-i âtî müfreze emri virildi.

Kordelit'den

17-18.12.330

1. Mevzi'î görmek üzere ben yarın Pilarket'e gideceğim.

2. Bütün müfreze yarın kable'z-zevâl sa'at 8'de harekete hazır bulunacaktır. Yalnız topçu ve makineli tüfenk hayvanları yükletmeyüb hazır bulunacaktır.

3. Telefonla vireceğim emr üzerine derhâl hareket idilecektir.

4. Her kıt'a Rıza Beğ karargâhında bulunan telefon başında birer nefer bulunduracaktır. (Yalnız yarınlık)

Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

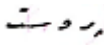
Hudûd taburundan ber-vech-i âtî rapor telefonla alındı

Müfreze Kumandanlığı'na

Potuçur'dan

17-18.12.330 s.3

1. Bugün ilerüdeki arz olunan düşmanın karşumuzdaki Balıklı Tepesini işgâl iderek tahkimât yapmağla meşgûl ve tahminen 500 kadar bir kuvveti bulunduğu şimdi 2. bölük kumandanlığından aldığım rapordan anlaşılmıştır. [123]

2. İskaristi tarafına cebhe almış olan 2. bölük her nasılsa sağa yanaşarak Perost cihetine cebhe alan 1. bölükle birleşüb müttehiden mukâbeleye hazır oldukları dahi mezkûr raporda

		<p>mündericidir.</p> <p>3. İhtiyât bölüğü mezkûr mahale yetişmek üzere ise de sol tarafı hafif bulunduğu sabahleyn başlayacağı anlaşılan musâdemeye iştirâk itmek üzere şimdiden bir kuvvetin sol cenaha sevki re'y-i kumandanilerine menûtdur.</p> <p style="text-align: center;">Hudûd Taburu Kumandanı Hafız Süleyman</p> <p style="text-align: center;">Müfrezeye ber-vech-i âtî emr virildi</p> <p style="text-align: right;">Kordelit'den 17-18.12.330 kable'z-zevâl s.9</p> <p style="text-align: center;">1. Tabur, 3. Tabur Topçu Makineli Tüfenk İstihkâm Kumandanlıkları'na</p> <p>1. Bütün müfreze bugün kable'z-zevâl sa'at 7'de ber-vech-i âtî sıra ile Üçürmak'a hareket idecektir.</p> <p style="text-align: center;">İstihkâm</p> <p style="text-align: center;">1. tabur</p> <p style="text-align: center;">3. tabur</p> <p style="text-align: center;">Makineli tüfenk</p> <p>2. Topçu her dâ'im harekete hazır bulunarak virilecek ikinci emre kadar Kordelit'de kalacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Hâşiye: Ağırlıklar Kordelit'de kalacaktır.</p> <p style="text-align: center;">Kumandan emriyle Yâver Mehmed Şükrü</p>	
18. 12. 330	Korde lit	<p>Müfreze emr olunan sa'atde hareket itdi. Ve Üçürmak'a muvâsalat idilerek 1. tabur 3. tabur Çek ,Üçürmak ve Potuçur arasındaki tepeye çıkmaları 3.tabur Çek, Balıklı tepelerine doğru cebhe alarak tertibât-ı lazime ittihâz itmiş ve 1. taburun büyük noktasında kalarak Potuçur ve civârını dâ'ima taht-ı tarassudda bulundurması ve yanlarına virilen süvariyle Üçürmak da benim ile muharebelerini te'mîn itmeleri emr olundu.</p> <p>Makineli tüfenkle istihkâmın Üçürmak da münâsib mahalde irâ'e idilerek emre intizâr itmeleri tebliğ olundu. Hudûd taburundan ber-vech-i âtî raporlar telefonla alındı.</p>	

	<p style="text-align: center;">Kumandan Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Potuçur'dan 18.12.330</p> <p>Virûdu 18.12.330 ba'de'z-zevâl s.11</p> <p>Balıkli sırtlarından ilerlemek isteyen düşmanı üç bölüğümüz çevirdi. Şiddetle müsâdeme oluyor neticeyi arz iderim.</p> <p style="text-align: right;">Binbaşı Hafız Süleyman</p> <p>Hatt-ı Müdafa'a Kumandanlığı'na telefonla ber-vech-i âtî emr virildi.</p> <p>T. M. Kamil Efendi müfrezesi Balıklı'da harb itmekde olan hudûd taburuna imdâd için gönderilmesiyle İbrahim Efendi müfrezesinin nerede ve ne vaziyetde bulunduğunun bildirilmesi tebliğ olundu.</p> <p>Kordelit'de bulunan 900 mevcûdlu bir gönüllü taburunun iki bölüğü berâ-yı ihtiyât Potuçur'a ve diğer iki bölüğe iki makineli tüfenkde hatt-ı müdafa'anın soluna hareket itmeleri emr idildi.</p> <p>Murgul, Başköy sırtlarında bulunan iki jandarma bölüğü de hudûda 7., 8. nişan taşları arasına celb ile mezkûr mevzi' tâhkim itmeleri emr olundu.</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı. [124]</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Üçirmak'dan 18.12.330 ba'dez-zevâl 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hudûd taburunun karşusunda bulunan düşman geri çekilmiştir ve bir kısımda kalmıştır. 2. Taburlar bu akşam oldukları yerde kalacaktır. Taburların şimdi bulunduğu mevki'den 5, 10 dakikalık yakınında evler varsa oraya gidebilirler. Her tabur kendi emniyetini te'mîn idecektir. 3. 3. tabur Balıklı tepelerine karşı emniyet tertibâtı alacaktır. 4. Postalar her iki sa'atde bir tebdil olunacaktır. 5. Yarın kable'z-zevâl sa'at 6'da mevziler tekrâr işgâl 	
--	---	--

		<p>olunacaktır.</p> <p>6. Makineli tüfenk topçu, istihkâm Sidere'de bu akşam kalub yarın kable'z-zevâl sa'at 6'da harekete hazır bulunacaklardır. Fakat hayvanlar yüklü değildir.</p> <p>7. Hudûd taburu jandarma taburları ve gönüllülere başka emr vireceğim.</p> <p>8. Süvâri benim ile beraber Üçirmek'da kalacak istihkâmın bir takımı ise Üçirmek'in emniyetini te'min idecektir.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
		<p>3. Ordu Karargâh-ı umumiye ber-vech-i âtî telgraf virildi.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu İstanbul'da Karargâh-ı Umûmiye</p> <p style="text-align: right;">Arhavi'den 18.12.330</p> <p>1. Vaziyetimiz tehlikelidir. Düşman Murgul vadisiyle İskaristi'den birçok taburlarıyla ta'arrûz idiyor. Gönüllü ve hudûd taburları mevzilerinde durmuyorlar. Mezkûr mahalde makineli tüfenk ve top isti'mâli mümkün değildir. Düşmanı Arhavi Deresi'nde durdurmağa gayret ideceğim.</p> <p>2. Eğer buraya veyâhûd Artvin'e bir fırka veyâ yedi tabur getirilecek olursa Batum kuvvetlerini geriye atarak Ardahan istikâmetinde ta'arruz idilebilir ve Oltu şosesinde düşmanın gerisine düşebiliriz ve ordunun vaziyetini değiştirebilir.</p> <p>3. Sahra topçusu Arhavi'den Murgul'a yol yapılırsa gitmesi mümkündür.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkamŞtanka</p>	<p>Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi Rıza Beğ tarafından tutulan hatt-ı müdafâ'a katiyen muvafık değildir. Bununla beraber gerek teşkilât ve gerek hudûd jandarma bölükleri o kadar karışık idi ki: Ne kuvve almak ve ne de nerelerde bulduklarını kıt'a kumandânları bile lâyıkiyle bilemiyorlardı .</p>
19. 12. 330	Üçirmek	<p>Teşkilât-ı Mahsûsaİbrahim Efendi müfrezesi hudûd taburunun Balıklı'da bulunan bölüklerine iltihâk itmiş ve Kamil Efendi müfrezesi de mezkûr kuvvetlerin solunu setr ve te'mîn itmekte idi. Balıklı ciheti oldukça iyi bir vaziyete geldiğinden müfrezenin</p>	Hava güzeldir.

	<p>Kordelit'e hareket itmesi emr olundu. Yalnız 1. taburun bugün akşama kadar Üçürmak sırtlarında kalmaları tensîb idilerek ol sûretle hareket olundu.</p> <p>Orduya ber-vech-i âtî rapor telgrafla virildi.</p>	
	<p>Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumândanlığı'na</p> <p>Arhavi'den 19.12.330</p> <p>Numara 108</p> <p>1. Dün düşman sağ cenâhımızda bulunan Balıklı tepelerinden ta'arruz itmiş ise de Hopa Hudûd Taburu tarafından ta'arruzu a'kîm bıraktırılmışdır.</p> <p>2. Alayım Üçürmak da bulunuyordu.</p> <p>3. Hopa Hudûd Taburu'nun 9 şehîd, 23 yaralı, 1 de zâbit olduğu [125]</p> <p>4. Rıza Beğ'in mukaddemâ tutmuş olduğu cebhe 32 kilometre idi. Şimdi Parh boyundan i'tibaren 14 kilometre küçültüğüm ma'rûzdur.</p> <p>Arhavi Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Müfrezeye kıta'atın hatt-ı harbde sûret-i hareketleri nasıl olacağına dâ'ir emr virildi. Bi'l-hassa ileri karagollar hakkında ve sonra düşmanın yakın mesâfeye kadar (600) sokulmasına ses çıkarılmaması badehû şiddetli bir ateş ile karşulanması hakkında emr virilmişdi.</p> <p>Ordudan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p>Arhavi'de Ştanka Beğ'e</p> <p>Hasan Kal'adan 18-19.[12].330</p> <p>Virûdu 19.12.330 ba'de'z-zevâl s.3 18.12.330</p>	

		<p>1. Orada düşman sizden kuvvetli değildir. Hatta ta'arruzda muvaffakiyetiniz bile gayr-ı mümkün add edilmez.</p> <p style="text-align: center;">Ordu Kumandanı Nâmına 1. Şu'be Müdürü Vasıf</p>	
20. 12. 330	Korde lit	<p>Bugün düşmanla arasına keşf kolları müsâdemesinden başka bir vukû'ât yokdu. İki şınaydar Pilarket ilerisine mevzi' almağla meşgûldü.</p> <p>Hudûd Taburu Kumandanlığı'ndan alınan raporda düşmanın arasına mitralyöz ve piyâde ateşi icrâ itdiği bildirilmişdi.</p> <p>Diğer cebhelerde ise keşf kolu müsâdemesinden başka bir vukû'ât yokdu.</p>	Hava yağıyordu.
21. 12. 330	Korde lit	<p>Düşman bugün kuvvetinin bir kısmını bir taraftan diğer tarafa sevk itmekte idi. Fakat ne taraftan taarruz ideceği bilinmemekte idi.Çünkü kıta'at raporlarını doğru olarak viremiyordu.</p> <p>Düşman mevzilerimize arasına top endaht itmekte idi. Arhavi civârına gönderilen süvâri zâbitinden ber-vech-i âtî rapor virûd itdi.</p>	Hava ziyansızdır.
		<p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Hopa'da düşmanın dörd nakliye sefinesi ve dörd torpidosu mevcûddur. Evvelsi gün karaya oturan nakliye sefinesinden cebhâne ve erzâk çıkarılmaktadır. Diğer nakliye sefinelerinden henüz ne çıkacağı belli değildir. Nakliye sefinelerinin cesâmeti vasat iki direkli ve dörd kayık mevcûd olmasına nazaran her halde diğerlerinde de mühimmât ve erzâk olması ihtimâli vardır. Hasan Vasfi Beğ'le, Balıklı sırtları karşusunda bulunan düşman kuvveti bulunduğu mıntika ormanlık olduğundan düşman kuvveti lâyıkıyla keşf idilememişdir. Tüfenk seslerinin arasına patlamasından o cebhede ciddi bir ta'arrûz olmadığı anlaşılıyor. Ben Canca'da mezkûr nakliye sefinesinin ihrâcını tarassûd idiyorum.</p> <p style="text-align: right;">21.12.330 Süvâri Zâbiti Kazım</p> <p style="text-align: center;">Ordudan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Arhavi'de Ştanka Beğ'e</p>	

		<p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'a'dan 21-22.12.330</p> <p>Müsta'celdir</p> <p>Virûdu 21-22.12.330 ba'de'z-zevâl s.7</p> <p>Rıza Beğ'in te'sîs itdiği hatt-ı müdâfa'anın Parh boyundan i'tibâren 14 kilometreye tenzîl olunduğunu yazıyorsunuz. Murgul kâmilen terk olunmuş mudur? Düşman burada nereye kadar [126] ilerülemiştir. Son vaziyetin tafsilen izâhı.</p> <p style="text-align: center;">Üçünü Ordu Kumandanı Vekili Namına Vâsıf</p>	
22. 12. 330	Korde lit	<p style="text-align: center;">Orduya ber-vech-i âtî vaziyet hakkında cevâb virildi.</p> <p style="text-align: center;">Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Arhavi'den 22.12.330</p> <p>1. Rıza Beğ mukaddemâ 32 kilometrelik bir hat-tı müdafa'a intihâb itmişti. Emrim hilâfına hudûd taburu geriye Potuçur sırtlarına çekildiğinden bi'l-mecbûriyye 14 kilometresi tenzîl idilmiş şu halde müfreze 18 kilometrelik bir cebheyi işgâl idiyor.</p> <p>2. Şimdiki vaziyetimiz ber-vech-i âtîdir. 7., 8. nişân taşında Atina jandarma bölüğüyle gönüllü müfrezeleri Balıklı Tepeleri'nde hudûd taburu Potuçur'dan, İstanbul'dan yeni gelen gönüllü taburunun iki bölüğü Balıklı Tepeleri'nin garbında gönüllü müfrezeleri Canca Tepesi'ne kadar beş jandarma bölüğüyle İstanbul'dan yeni gelen gönüllü taburunun diğer iki bölüğü ve iki makineli tüfenk Kordelit'de ihtiyâtda 8. Alaydan iki tabur (600 muhârib) iki top dört makineli tüfenk kezâ Pilarket'de iki top mevcûddur.</p> <p>3. Düşman hergün dört ila beş torpido himâyesinde müte'addid nakliye gemileri Hopa'ya gelüb erzâk, techizât ve cebhane çıkarmaktadır.</p> <p>4. Ancaruh sırtları gerisinde tahminen bir tabur piyâdesi ve iki cebel topu ve Hopa sırtlarında kezâ iki cebel topu mevcûddur. Balıklı Tepeleri'nde hergün düşman makineli tüfenkleriyle ufak ta'arruzlar</p>	<p>Hava sisli ve yağmurludur</p> <p>Gönüllü kıta'atını tanzîm etmek diğer jandarma vesâ'ire kuvvetleri kendi taburları ile birleştirmek isteniliyordu. Fakat düşman fırsat virmediğinden bi't-ta'bi bir</p>

	<p>yapmakta ise de kuvveti henüz keşf idilememiştir.</p> <p>5. Ondokuzuncu Türkistan Alayı'nın üç taburu, üç Plaston Kazak Taburu Baralı ^{برلی}iki Körkofski Taburu bulunduğu ve sekiz cebel topu bahriye efrâdıyla müte'addid mâkinalı tüfenk mevcûd olduğu Rıza Beğ ifâde ediyor. Hakikaten bu kıt'aların mevcûd olduğunu anlamak için müte'addid keşf kolları gönderdim.</p> <p>6. Dört gün evvel düşman Murgul'a girmemişti. Düşmanın nerelere kadar ilerülediğini anlamak için keşf kolu gönderilmiş ise de daha bir haber alınamadığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Müretteb Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>sukûnet peydâ idinceye kadar müfrezenin bulunduğu vaziyette idâre itmesi zarûret halini almış.</p>
	<p style="text-align: center;">Kıta'atdan ber-vech-i âtî raporlar virûd itdi Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Potuçur'dan 22. 12. 330</p> <p>Virûdu 22.12.330 kable'z-zevâl s.11 d.30</p> <p>1. Düşman iki sa'at evvel mıntıkamıza şiddetle ta'arruz itmiştir.</p> <p>2. Askerimiz mukâbele itmekte ise de arz olunduğu üzere pek yorgun olduklarından ihtiyât kuvvetiyle takviyeleri ma'rûzdur.</p> <p>3. Bir iki istihkâmımızın sukût ittiğini şimdi yaralılarından haber aldım. Binâ'en aleyh hatt-ı harbe gidiyorum.</p> <p style="text-align: center;">Telefonla Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: right;">Potuçur'dan 22.12.330</p> <p>Virûdu 22.12.330 kable'z-zevâl s.11 d.40</p> <p>1. Teşkilât-ı Mahsûsa bölüğü zâbitânı şimdi geldiler virdikleri ma'lûmâta nazaran düşman mıntıkamızı işgâl itmiştir. ve arkalarını çevirmiş olduklarını söylüyorlar neticeyi bi't-tahkîk [127] arz itmek üzere gidiyorum.</p> <p style="text-align: right;">Binbaşı Hafız Süleyman</p>	<p>Hudûd taburunun tekmili hatt-ı harbde iken tabur kumandanı 5 sa'at giride Potuçur'da bulunuyordu.</p>
	Ştanka Beğ'e	

		<p style="text-align: right;">Potuçur'dan 22.12.330</p> <p>Telefonla Virûdu 22.12.330 kable'z-zevâl s.11 d.43</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bütün mıntıka düşman tarafından işgâl idildi. 2. M�frezeler tepelere indiler. 3. İşgâl ideceğimiz mevâki'in emrine muntazırım. <p style="text-align: right;">Binbaşı Hafız Süleyman</p>	
		<p>Düşman aynı zamanda Pilarket civârında ta'arruz idiyordu ise de ciddi bir ta'arruz icrâ itmiyordu. Gerek topcumuz ve gerek oradaki efrâd güzel hareket iderek güzel bir ders viriyorlardı. Topçu makineli tüfenk ve muhafız olarak istihkâm b�l�ğu Kordelit'de terk edilerek 1. tabur 3. tabur ile ��ırmak'a hareket idildi. 1. tabur Pilarket'e sevk olunarak 3. taburla ��ırmak'a muvâsalat idildi. Hudûd taburu kum�ndanından alınan raporda Balıklı'da ric'at iden �� hudûd b�l�ğu ��ırmak sırtlarını işgâl itmek üzere mahall-ı mezkûre gönderildiği bildirilmişti.</p> <p>Düşman merkez ve sol cenâhda da ta'arruzuna devam idiyordu ise de muvaffak olamıyordu Balıklı tepesinde bulunan Teşkilât-ı Mahsusa'ya mensûb Kamil ve İbrahim Efendi'lerden ber-vech-i �t� rapor alındı</p> <p style="text-align: center;">M�frezeler Kumandanlığı'na BatoğluYaylası Boğazı'ndan 22-23.12.330</p> <p>Virûdu 22-23.12.330</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sağ cenâh kıta'atının ric'ati üzerine düşman sağ cenâhımıza şiddetle ta'arr�z itdi ve idilen mukâbil ta'arruzda düşmana telefât-ı külliye viririlerek ric'at itirilmiş ve hudûd taburu dördüncü bölük mıntıkası istirdâd edilmişdir. 2. İbrahim Efendi müfrezesi muvâsalat iderek dördüncü bölük mıntıkasını teslim almışdır. 	<p>Rıza'nın zamanında gönüllü kıta'atı bilâ mukâvemet biraz müşkilâta ma'rûz kalınca derhal ikinci bir hatt-ı müdafa'anın neresi olacağı istiz�na alışık olduklarından o usule tabi olarak hareket idiyorlardı. Mumâ-ileyh Hafız Süleyman efendi evvelce verilen emr hil�fında Murgul ve civarını terk itdiğinden Divân-ı harbe virilmişti.</p>

		<p>3. Hafif sûretde musâdeme devâm itmekdedir.</p> <p>4. Esnâ-y muhârebede dört Şehîd mecrûh vardır.</p> <p>5. Efrâd fevkl'de yorgundur.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Kamil</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na Hudûd Taburu 4. bölük Mntıkas'ndan 22-23.12.330</p> <p>Virûdu 22-23.12.330</p> <p>1. Bugün sağ cenâh mntıkasnn hezimet üzerine aldığım emr mûcibince derhâl blğmle Kamil Beğ mntıkasna yetiŐdim.</p> <p>2. Hudûd taburu 4. bölük mntıkas iŐęl itmişdir.</p> <p>3. Askerin Őmemesi için kpt, çay yetiŐdirilmesi msterhmdir.</p> <p>4. Müfrezem hâl-i msdemededir. Efrdn ahvâli msa'ade itdiği derecede sebât ideceğim.</p> <p>5. Gerek Kamil ve gerek bizim müfrezeeye erzâk ve cebhâne yetiŐdirilmesi müsterhamdır.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı İbrahim</p> <p>Teşkilât riysetine talep idilen Őeylerin hemân sevk idilmesi emri virildi.</p>	
23. 12. 330	ırmak	<p>[128]Ber-vech-i t müfreze emri virildi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">ırmak'dan 23.12.330</p> <p>1. Düşman dört bütün cebheden geriye pskrtlmŐdr.</p> <p>2. İbrahim ve Kamil beğlerin harekât- fedakrileri sayesinde mukâbil ta'arruzlarıyla hudûd taburunun gayb itdiği mevki'i istirdâd itdiklerinden bi'l-hassa teşekkür iderim.</p> <p>3. Ziya Beğ'in müfrezesi dahi hizmet-i fedkranede bulunduğundan onlarada teşekkür iderim.</p> <p>4. Atina jandarma bölüğüyle Adil Beğ müfrezeleri Şimdi eski</p>	Yağmur yağmaktadır.

		<p>mevki'leri olan 7., 8. nişân taşlarını işgâl edeceklerdir.</p> <p>5. Hudûd taburu derhâl eski mevki'lerine gidecektir. İkinci emri Balıklı Tepeleri'nde alacaktır.</p> <p>6. Gönüllü 1. Bölük Potuçur'da ihtiyatda kalacaktır. Düunki emr üzerine diğer gönüllü bölüğü Hudûd Taburu'yla Balıklı Tepeleri'nde bulunacaktır. İbrahim ve Kamil Beğ müfrezeleriyle irtibât te'sîs edeceklerdir.</p> <p>7. Potuçur kışlasında yeniden telefon te'sîs idilecektir.</p> <p>8. Ben öğleye kadar Üçürmakda badehû Kordelit'e gideceğim.</p> <p style="text-align: right;">Kâ'im-makâm Ştanka</p>	<p>Hudûd taburu kumandanı Hafız Süleyman Efendi Divân-ı harbe sevk ile yerine 8. alay 11. bölük kumandanı yüzbaşı Edhem Efendi ta'yin edilmişdi.</p>
		<p>9. Alay 1. taburla her dürlü ihtimâle karşı Pilarket'de ihtiyâtda bırakılarak 8. Alay 3. taburundan da bir bölük kezâ hudûd taburu kumandanına (mezkûr taburun disiplini bozulmuş olduğundan icâbında tabur kumandanının elinde bir kuvvet bulunabilmesi mülâhazasıyla) terk ile diğer üç bölükle Kordelit'e muvâsalat idildi.</p> <p style="text-align: center;">3. orduya ber-vech-i âtî telgraf keşide kılındı.</p>	
		<p style="text-align: center;">Hasan Kal'ada 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Arhavi'den 22-23.12.330</p> <p style="text-align: center;">Numara 124</p> <p>1. Düşman 22.12.330'da Balıklı tepeleriyle sahilde Afyonbaba cebhanesine ta'arrûz itmiş ve torpidolarıyla sâhilden bombardıman itmiştir.</p> <p>2. Bidayetde Hopa Hudûd Taburu'yla bir bölük gönüllü Potuçur'a kadar ric'at itmişlerse de gerek Balıklı Tepeleri'nden ve gerek sâ'ir cebhelerden düşman geriye püskürtülmüştür.</p> <p>3. Topcumuz düşman çadırlarını tahrîb itmiştir. Ziya ve Kamil ve İbrahim ve Halil Efendiler düşmana oldukça zâyî'ât virdirmişler ve düşmanın siperlerini işgâl itmişlerdir.</p> <p>4. Lâ-akall düşmanın bir zâbitle 15'i mütecâviz telefâtı vardır. Düşman maktûllerini almağa vakt bulamamıştır.</p> <p>5. Düşman Balıklı tepelerini kâmilten terk itmişdi.</p>	<p>Halil Efendi bilâhâre şehid olmuştur.</p>

		<p>6. Dün keşf kollarından gelen raporlarda Kova ve Murgul düşman tarafından işgâl olunmadığı bildiriliyordu.</p> <p>7. 22-23.12.330'da düşman yine ta'arruz itmiş ise de geriye püskürtülmüştür. 22.12.330 sabahı torpidolar sâhil ve kıta'âtımızı bombardıman itmişlensede zâyi'âtımız yokdur. [129]</p> <p>8. Balıklı tepelerinden ric'at iden düşman birçok kürek kazma vesâ'ire terk itmiş ve kıta'atımızın eline geçmiştir.</p> <p>9. Hopa hudûd taburunda kıdemsiz bir yüzbaşı bulunduğundan alayımın 11. bölük kumandanı kıdemli yüzbaşı Edhem Beğ'i mezkûr tabura kumandan ta'yîn itdim ve Hafız Süleyman Efendiyi Rize divân-ı harbine sevk ettiğim ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Arhavi Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
24. 12. 330	Korde lit	<p>Hatt-ı müdafa'ada arasıra müsâdeme olmakda idi.</p> <p>Sahilde Canca tarafına takarrûb itmek isteyen düşman tard edilmiş akşama doğru merkeze ta'arrûz niyetinde bulunan düşman dahi def' edilmiş. Bugün başka vuku'at olmamıştır.</p>	Yağmur yağmakta idi.
25. 12. 330 26. 12. 330		<p>Düşman karadan ve denizden mevzilerimizi bombardıman itdi. Başka şâyân-ı kayd bir hâl yokdur. Kable'z-zevâl sa'at 6'da Potuçur'da bulunan telefonla hudûd taburu kumandanı düşmana ansızın bir baskın icrâ iderek Balıklı'daki hudûd bölüklerini ric'at itirdiği gibi Parh Boğazı'na da mitralyöz götürüb vâdiyi ve Parh Köyünü ateş altına aldığı Murgul cihetinden de 7., 8. nişân taşlarına topçu ateşi icrâitdiği ve Balıklı'dan bozulan efrâd birer ikişer gelmekte olduğu bildirildi.</p>	Hava sisili ve soğuk.
		<p>Bunun üzerine Pilarket'de bulunan nizâmiye 8. Alay 1. tabur kumandanlığına Ziya Beğ müfrezesinin sağında bulunan ve mevcûdu 100'e bâliğ olan Ahmed Beğ müfrezesini alub Balıklı tepelerine ta'arruz itmesi telefonla emr olunmağla berâber 8. Alay 3. tabur kumandanınada Kordelit'de bir bölük terk ile hemân Üçirmak sırtlarına hareket itmesi ve Teşkilât-ı Mahsûsa'dan üç ırmağa hareket itdirilen 450 kişiden ibâret Muhsin Beğ müfrezesine de Balıklı tepesine ta'arruz idecek olan 1. tabura mu'avenet itmesi ve bir</p>	8. alay 1. taburun muhârib kuvveti 150 neferden ibâret idi.

		<p>takımda makineli tüfenk virilerek hemân hareketleri emr olundu. Ve kıta‘at der-akab hareket itdi. Düşman sol cenâhdanda ta‘arruz idiyordu. Bununla beraber torpidolarıda hatt-ı müdafa‘ayı ve Arhavi, Kordelit civârını şiddetle bombardıman idiyordu.</p>	
27. 12. 330	Korde lit	<p>Hudûd Taburu Kumandanlığı’ndan alınan raporda hudûd taburundan ancak 20,30 nefer bulunduğu diğerlerinin ekserisi bu civâr ahalisi olmalarından â‘ilelerini hicret itdirmek üzere kıta‘larından firâr itdikleri ve bir kısımda büsbütün savuştuğu taburda bir tek zâbit bile olmadığı tabur kumândanı mevcûd 20,30 neferle Üçirmek sırtlarını tutup orada bulunduğu Teşkilât-ı Mahsûsa Kamil Beğ müfrezesi ise (Kamil Beğ hastalanub geriye geldiğinden) İbrahim Efendi ile harb itmeyeceklerini ya Kamil Beğ’in gelmesi veyâhûd firâr ideceklerini söylediklerini bildirmişlersede bir ikisinin itlâfiyla birâz yola getirildiği ve ma‘mâfih bu kuvvetden istifâde idilemeyeceği bildirilmişti.</p> <p>Balıkli sırtlarına sevk idilen 8. Alay 1. tabur kumândanlığından ber-vech-i âtî rapor posta ile alınmıştır. [130]</p>	Hava bulutlu ve soğuktur.
		<p>Müfrezeye Kumandanlığı’na Ahmed Beğ Müfrezesi Şarkı’ndan 26.12.330</p> <p>Virûdu 27.12.330 kable’z-zevâl s.8 d.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vasfi Beğ’den emrinizi aldım. 2. Düşman hatt-ı müdafa‘a-i asliyemiz cebhesi karşısındaki cebhelerinden i‘tibâren hatt-ı müdafa‘amız cebhesine sağ cenâhda amûd olan sırtlarında işgâl itmeğle beraber ilk raporumda bildirdiğim vechile Pilarket’e muntehî olan silsileyide dâ‘iren-mâ dâr işgâl itmiştir. 3. Ahmed Beğ ve anın solundaki İbrahim çavuş siperlerinin arkasına müteveccih olan sırtlarda görülen kuvvetleri mezkûr müfrezelerin siperleri gerisine müteveccihen siper bile yapmaktadırlar. 4. Ahmed Beğ’in mevkinin sağındaki Haydar Efendi müfrezesiyle birlikte bulunduğumuz mevki‘ her cihetden mahsûr 	

kalmıştır.

5. Cebhe hatt-ı müdafa'asını sağdan çeviren düşman kıta'atı bulunduğumuz tepeye hâkim gâyet karlı ve sık ormanlı tepelerde mevzi' almışlardır.

6. Cebhe hattının gerisini çeviren sırtlardaki düşmana Pilarket'te müntehî olub 2. bölük gönderdiğim tepeye bir top ve mitralyöz sevkiyle ateş açılmazda ben buradan elimdeki yetmiş mevcûdlu iki bölük ve Haydar Efendi'nin bölüğüyle mezkûr hakim tepeye yürüyerek cebheyi yırtabilsem bile sağ ve solumuzda kalan düşman cebhesi hatt-ı müdafa'amızın sağında bir tehlike teşkil idebilecektir.

7. İkinci bölükde buraya sevk ve Haydar Efendi'nin mevazi'i teslim almağa gelecek yüz kişiden mürekkebin kuvvetin virûd ve teslimi hâlinde taraf-ı kumandanilerinden başka bir emir virûd itmedikçe düşman hatt-ı ittisâlinde mezkûr tepeye yürüyerek cebheyi yırtmağa çalışacağım ma'rûzdur.

8. Şimdi Haydar Efendi müfrezesini teslim alacak 100 kişi gelmiştir. Buna nazaran imkân müsâ'id olduğu sûrette elimdeki cem'ân 230 mevcûdla bu gece bir baskın yapacağım ma'rûzdur.

9. 3. bölüğün tebdiliyle sevkî ma'rûzdur.

8. Alay 1. tabur binbaşı Ali

8. Alayın 1. taburunun Balıklı tepelerine icrâ ideceği ta'arruza iştirâk itmek üzere Üçirmak sırtlarına gönderilen 8. Alay 3. tabur kumandanı binbaşı Tevfik Beğ'den ber-vech-i âtî rapor alındı.

Müfreze Kumandanlığı'na

Boyun'dan

27.12.330

Virûdu 27.12.330 ba'de'z-zevâl s.1

1. Hudûd 3. bölük ile gönüllü Fahri Efendi bölüğü ve Kâmil Beğ müfrezeleri buradan sevk olunan müfrezelerle ta'arruza iştirâk ve düşmanın bulunduğu yüksek tepeleri sağ ve soldan ihâta sûretiyle idilmekte olduğu Hudûd Taburu Kumandanı Edhem Beğ'in

	<p>raporundan anlaşılmıştır.</p> <p>2. Düşman mitralyöz ateşiyle ta'arruz kuvvetlerimizi iz'âc itmek istediği ve düşmanın kuvveti henüz ma'lûm olamadığı Muhsin Beğ'in raporundan anlaşılmıştır. [131]</p> <p>3. Ta'aruz iden kuvetimiz karlı tepeye doğru tırmanmakta devâm iylediği ve şimdiye kadar ancak tepenin dörtde birisini tırmandıkları Edhem Beğ'in raporundan anlaşılmıştır.</p> <p style="text-align: right;">8. Alay 3. Tabur Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
	<p>Pilarket tarafından Balıklı sırtına ta'arruz iden 8. Alay 1. tabur Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor virûd itdi.</p> <p style="text-align: center;">Pilarket'de Hasan Vasfi Beğ vasıtasıyla müretteb müfreze Kumandanlığı'na Ahmed Beğ Müfrezesi'nden 27.12.330</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 27.12.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.40</p> <p>1. Ta'arruz ideceğiniz düşmana müteveccîh mahallin sağ ve solu muhtır ve takriben 40,50 metre arzında mahallere kadar kar ile mestûr yolsuz bir sağrı bulunmasından ve buradan cebhe ile ilerülemek nâ-kâbil olub teker teker bata bata ilerülendiği düşmanın o mahalle hakim merkez sağ ve sol üzere üç siperinden de bir çok zaman mikrâs vâri ateşe ma'ruz kalınmakta olduğundan buraya ta'arrûz mümkün olamamaktadır.</p> <p>2. Gice takribiyle baskın icrâsıçün çok çalışılmış ise de mezkûr dar geçide tâ-be-sabâh domdomlu kûrşûn atdiklarından buda mümkün olamıyarak gice bir bölük ileri mevzi'de diğer bölükle Haydar Efendi'nin bölüğü anın gerisindeki mahalde süngü takdirilmiş olarak kar üzerinde açıkda intizâr hâlinde geçirilmiştir.</p> <p>3. Akşamdam beri teşkilât bölüğünden dört mecrûh bir şehid 1. bölüğümüzden iki mecrûhki cem'ân 6 mecrûh iki şehidimiz vardır.</p> <p>4. Şimdi düşmanın yüksek tepede bir mitralyözü olduğu itdiği ateşden anlaşılmıştır. (25'li değildir)</p> <p>5. Elân müsâdeme devâm itmekdedir. Mesâfe cebheye 250,300</p>	

	<p>dür. Mahall-i endâht ormanlıktır.</p> <p style="text-align: center;">8. Alay 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Ali</p> <p>8. nişân Taşı civârında bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa müfrezesi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor telefonla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Potuçur Sırtlarından 27.12.330 zevâlî s.12</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 27.12.330 ba'de'z-zevâl s.1 d.35</p> <p>1. Düşmanın bir bölük kadar Başköy'de ki kuvveti yedinci taş ve kordonun yedinci taş muttasıl ve sekizinci taşa doğru bir mikdâr arâzi işgâl itdi. Ayrıca Balıklı sırtlarından bir takım kadar kuvveti Parh Köyü istikâmetiyle 7. taşa gitdi.</p> <p>2. Başköy cihetlerinden bir cebel topuyla mevzi'mizi seyrek olarak döğmekdedir.</p> <p>3. Piyâdesiyle fâsılasız ve ehemmiyetsiz ateş te'âtî idilmekdedir.</p> <p>[132]</p> <p>4. Düşmanın Balıklı'dan Pilarket başına giden hatt-ı bâlânın en yüksek noktasında ve Pilarket'e doğru daha ilerilerinde siperler dâhilinde iki bölük kadar asker görülmekdedir.</p> <p>5. Ayrıca mezkûr tepede bir büyük mitralyöz vardır.</p> <p>6. Ta'arruz kolunun ateşleri pek hafîdir. Düşmanda bir telaş eseri görülmüyor.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Adil</p> <p style="text-align: center;">Sağ cenâh ta'arruz kolundan ber-vech-i âtî rapor alındı.</p> <p style="text-align: center;">Sağ Cenâh Ta'arruz Kumandanı Binbaşı Tefvik Beğ'e</p> <p>1. Ta'arruz iden kıta'atımız düşmana 100 metre kadar takarrub itdi. Şiddetli mitralyöz ve tüfenk muhârebesi oluyor. Şimdi bunlarda</p>	<p>Yağmur şiddetle yağıyordu</p>
--	--	----------------------------------

		<p>geri çekiliyor.</p> <p>2. İstanbul'dan gelen gönüllü taburundan tepenin sağ ve cebhesine doğru ta'arruz iden bölük zâbitânıyla beraber şimdi geriye kaçdılar. Bende burada bıraktığım bir manga kendimde ve ma'iyetimde ki süvârilerde dâhil olduğu halde üzerlerine gitdim. Geriye döndüler Arkalarından tepeye kadar gitsem diğer taraf kaçacak bi'l-mecburiyye tepenin alt kısmında bulunurum. Bilsem çevirdiklerim gitti mi?</p> <p>3. Burada şimdi dehşetli sis kapladı. Muvaffakiyet Allah'dandır.</p> <p>Tahşiye:</p> <p>Kordon binâsının şimâlindeki evlerin yanına düşman siperler kazıyor. Bize 1500 metre vardır.</p> <p style="text-align: right;">Yüzbaşı Edhem</p> <p style="text-align: center;">Taktîm 3. Tabur Binbaşı Ahmed Tevfik</p> <p>Üçirmek sırtında bulunan binbaşı Tevfik Beğ'e telefonla ber-vech-i âtî emr virildi. Yanınızda bulunan binbaşı Tevfik Beğ'e bir bölükle derhâl kıta'ât takviye idilüb bu gece mutlak o tepe alınacaktır. Yarım takım geride avcı halinde bulundurulurak firâr ideni derhâl uracaktır.</p> <p style="text-align: right;">Kumandan Ştanka</p> <p>Aynı zamanda topçuda Üçirmek sırtına hareket itdirildi. İstihkâm bölüğünde topçu ile makineli tüfenk tâkımı muhafız olarak sevk idildi.</p>	
28. 12. 330	Korde lit	<p>Düşmanın bir teyyâresi hatt-ı müdafa'a üzerinde dolaşarak Batum'a geçmiştir.</p> <p>Pilarket tarafından Balıklı tepelerine ta'arruz itmesi emr olunan 8. Alay 1. Tabur Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na Balıklı Karlı Tepelerden</p>	Hava bulutludur.

28.12.330

1. Dün vakt-ı zuhurdan birâz sonra ortadaki sislerden bi'l-istifâde bize baskın virmek niyetiyle düşman tarafından sağ ve sol ve merkez siperlerinden 3 maksam mitralyöz ve şiddetli piyâde ateşiyle başlayan belli başlı harbde müfrezemiz ta'arruza kıyâm ile düşmanın merkezdeki diğerleri gibi hâkim olan siperlerine 30,40 metre yaklaşmış ve mitralyözleride iskân itdirilmişdi.

2. Guruba yakın bu zamanı müte'akib düşmanın yaklaştığı merkez siperlerinin gerisinde hazır bulundurduğu diğer siperlere çekilerek sağ ve sol siperlerin birlikde tekrâr hatt-ı harbimize şiddetle ateş açması 3 zâbitle takriben 50 kadar mecrûh 15 kişi şehîd [133] virmiş bulunmaklığımızla beraber fişenk azlığı hatt-ı harbde ancak 100 kadar efrâd görülmüş sağ ve sol siperleri arasındaki iş bû merkeze eldeki mevcûdla girilmiş olsa geriye çekildiği merkez siperininde inzimâm ve iştirâkıyla icrâ idecekleri mikrâz ateşinden eldeki efrâdında inhizâm ve perişânileri mûcîb olacağı düşünülerek karanlık basınca tekrâr geriye çekilenebilmiş ve orada müdafa'a hattı te'sis idilmişdir.

3. Düşmanın beher üç siperinden de ayrı ayrı üzerimize ateş açtığı maksam mitralyözlerinin dün aşağıdan Balıklı'ya doğru geçirdiği söylendiği bir taburla beraberce getirdiği yoksa olduğu orada mevcûd iken şimdiyecek isti'mâl itmemekde bulunduğu meçhûldur.

4. Bölük kumandanlarının ba'de'l-harb yaptıkları yoklamada 1. bölükden 18, 2. bölükden 27, 3. bölükden 25 nefer elde kalmış olduğu anlaşıldı. Yaralı ve şehidler hakkında arz ittiğim erkâmla bu mikdâr arasındaki tehâlûfün şurada burada görülememiş şehid yaralı gâ'ibdenmi münbâ'is olduğu şimdilik kesdirilememektedir.

5. Arz ittiğim üç yaralı zâbitden başka 1. bölük mülâzım Hüseyin Hüsni Efendi'de son zamanda gâ'ib olduğundan yaralı mı kaldığı şehid mi düşdüğü kesdirilememektedir.

6. Koltuklara kadar çıkan kar içinde iki gün iki gicedir elde kalmış zâbit ve efrâd gündüzleri ve giceleri külliye açık arazide

	<p>uykusuz ve açıkda geçirmiş olduklarından ba'zı efrâd da soğuktan sancılanmak sûretiyle vefât itmişdi.</p> <p>7. Efrâdın bu sabah alacakları istihkâk burada bulunmamasından dolayı Pilarkert'in üstündeki köyde kalmış olduğundan belki bu akşama kadar vâsıl olabilecek bu sûretle zâten çerez makamında ekmeklerini soğuktan ve fa'aliyetde bulunmaktan nâşî dün sabah bitirmiş olan efrâd bi'l-zarure bu akşama kadar aç duracaktır.</p> <p>8. Elde kalan efrâdın bîtâb düşmüş ve hemân ale'l-umûm kar içinde uykusuz kalmaktan hastalanmış bulunmalarından ve buralarda hiçbir ebniye ve çardak bulunmamasından halleri pek fenâdır.</p> <p>9. Takviye gören kuvvetler düşmana arz itdiğim arâzi üzerinde galebe çalınması belki fazla olarak tam mevcûdlu bir Taburla birkaç da mitralyözün vücûduna mütevakkıf olduğundan buranın tensîb idecekleri sûretle müdafa'ası mı yoksa münâsib kuvvetde gelebilirse mitralyözlerle ta'aruz sûretiyle açılması mı lâzım geldiği emr-i kumandanilerine menût olmağla ma'ruzdur.</p> <p style="text-align: right;">1. Tabur Binbaşı Ali 2.</p>	
	<p>İşbû taburun ta'aruzuna Üçirmak tarafından iştirâk itmek üzere gönderilen kuvvetden ber-vech-i âtî rapor virûd itdi.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandanlığı'na Topçu Mevzi'inden 28.12.330 kable'z-zevâl s.11 d.30</p> <p>1. Dünkü ve bugünkü müsâdemede gerek hudûd bölükleri efrâdı ve gerekse Muhsin Beğ'in efrâdı hiçbir iş görmeksizin mevki'lerini terk iderek geriye çekilmişdir. Gündüzün posta ve devriyeler vâsıtasıyla toplatdırılarak tekrâr ilerüye sevk edilmişdir. Ma'mâfih her bir ağacın altında ve derelerde saklanmış efrâd pek çokdur. Bunları toplamak kâbil değildir. Hatta bundan sonra bile bunun gibi namûssuz ve alçak efrâddan istifâde mümkün değildir. Muhsin Beğ'in efrâdı birkaç def'a harbe girüb firâr iden efrâddan müteşekkildir. [134]Hudûd bölükleri efrâdı ise bunların aynıdır. İki sa'at evvel Potuçur ve Üçirmak Köyü'nden sisden yollarını şaşurub</p>	

	<p>bulduğumuz tepeye 40,50 nefer perâkende sûretiyle yanıma gelerek bölüklerinin nerede kaldıklarını benden soruyorlar. Ben elfâz-ı galize isti'mâliyle ve elimdeki değnekle kemâl-ı şiddet ve hiddetle urdum ve derhâl karlı tepede bulunan kuvvete iltihâk için sevk itdim. Oraya kadar gidüb gitmeyecekleri meçhûl olmağla beraber her halde gitmeyeceklerinden eminim böyle efrâd ile hiç vazife görülemez.</p> <p>2. Etrâfi sis kapladığı müddetden beri her iki taraftan da ateş kesilmiştir.</p> <p>3. Topçu ateşimizin endahı sırasında 1. tabur tarafından hiç tüfenk sesleri işdilmiyordu. Topçumuz matlûb derecede te'sir yapamadı. İlerüdeki bölük kumandanlarından ve Edhem Beğ'den şimdiye kadar bir rapor alamadım. Aldığımda keyfiyeti arz iderim.</p> <p style="text-align: center;">3. Tabur Kumandanı Binbaşı Ahmed Tevfik</p> <p>Bunun üzerine bi'l-mecburiyye Arhavi deresi girişinde yeniden ve usule muvâfik hatt-ı müdafa'a te'sis itmeğe karar virildi. Ve ber-vech-i âtî müfreze emri yazıldı.</p>	
	<p style="text-align: center;">Müfreze Emri</p> <p style="text-align: right;">Kordelit'den</p> <p style="text-align: center;">28.12.330 ba'de'z-zevâl s.2 d.40</p> <p>1. Düşman 6'ncı, 7'nci nişân taşından sağ cenâhımıza girmiştir.</p> <p>2. Müfreze 1080 râkımlı Mito tepesiyle Arhavi deresinin hemân gerisinde ki sırtlarda denize kadar olan mıntıkaya çekilecektir. Fakat düşman gelinceye kadar her kıt'a mevzilerinde gâyet geniş aralıkla birer manga bırakacaktır.</p> <p>3. 3. tabur Adil Beğ müfrezesi ve Ordu jandarma bölüğü ve Edhem Beğ tekmil kıta'atın tamamıyla çekilmesine ve emri ahîre kadar mevzi'lerinde sebât ideceklerdir.</p> <p>4. Hemân topçu makineli tüfenk ve ilerüdeki umûm büyük ağırlıklar Luma'ya çekildi.</p> <p>5. Karanlık basar basmaz jandarma bölükleri hareket ideceklerdir. Jandarma bölüklerinin yeni mevâzi'ini Alay yâveri</p>	<p>Kıta'atın işgâl ideceği mevâki'yâver tarafından icâb idenlere arazi üzerinde gösterilmişdi.</p>

Şükrü Efendi gösterecektir.

6. Jandarma bölüklerinin nihâyetini müte‘akib Ziya Beğ’in sağındaki Ahmed Beğ İbrahim Çavuş ve nizamiye 1. taburu ve jandarma bölüğü en nihâyet Ziya Beğ taburu âtide gösterilecek mevâki‘ istikâmetine çekileceklerdir.

7. Sol cenâhdaki topçu Adil efendi müfrezesi sa‘at 8’de hareketle Arhavi, Sincasi, Arhavi, Yemişliğe çekilecektir.

8. Telefonlar son neferin hareketine kadar mevki‘lerinde kalacak ba‘dehû telefon istasyonunda bırakılacak efrâd vâsıtasıyla tel ve mâkine beraber alınacaktır.

9. Yarın sabah karargâh Luma’ya gidecektir.

Müfreze Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka
Zeyl

Yüzbaşı Şevket Efendi kumandasında ordu jandarma bölüğü ve Hasan Vasfi Beğ’in ma‘iyetindeki iki jandarma bölüğü 1080 râkımlı tepeden Ortaköy Sufla’daki köprüye kadar yüzbaşı Ziyâ Beğ kumandasında Kamil Ahmed İbrahim Beğ’ler ve İbrahim Çavuş müfrezesi mezkûr [135] köprüden Ciğerinezin Köyü’ne kadar (köy dâhil) Yüzbaşı Mustafa Efendi Vasfi Beğ taburu Ciğerinezin Köyü’nden Luma Deresi’ne kadar (telgraf tellerine) yüzbaşı Adil Beğ kumandasında Refik, İhsan ve topçu mülâzımı Adil Efendi müfrezeleri telgraf hattından denize kadar olan mıntıkayı işgal idecektir ve umûm hatt-ı müdafa‘a kumandanı binbaşı Hasan Vasfi Beğ’dir.

İsimleri yazılmayan kıta‘at Luma’ya gelecektir.

İşbû emr hemân Mitibe, Pilarket, Üçürmak, Potuçur’a telefonla tebliğ idildi ve Ziya Beğ bu emri bir posta ile Balıklı’da bulunan nizamiye taburuna telîfi emr olundu ve Ziya Beğ bu emri bir posta ile Balıklı’da bulunan nizamiye taburuna tebliği emr olundu.

Emr her tarafa teblîğ idildi.

Badehû ber-vech-i âtî rapor telgrafla orduya virildi.

	<p style="text-align: center;">Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 28.12.330</p> <p>Numara129</p> <p>1. 26.12.330'da düşman yine umûm cebheye torpidoları ve Hopa'ya çıkardığı bir ağır top ve dörd cebel topu ve Murgul şosesinden sahra toplarının himâyesinde ta'aruz itmiştir.</p> <p>2. Düşman sol cenâhdan ve vasatdan püskürtülmüştür. İhtiyât kuvvetlerinin virûdunu beklemeksizin 6.nişân taşından hudûd taburu müte'akiben gönüllüler kaçmışlardır.</p> <p>3. Düşman bunu müte'akib Balıklı Tepeleri'nde ki Dağıstı Dağıyla Parh Köyü'nü işgâl itmiş ve ihtiyât kuvvetlerimiz mezkûr mahalleri istirdâd idememiştir.</p> <p>4. Evvelki gün müfrezemi tekrâr istirdâd için gönderdim ve dün 1. tabur süngü hücumu ile düşmanın bir siperini zabt ve 3. tabur süngü hücumunda iken gönüllülerine sisen bi'l-istifâde kaçarak taburu yalnız bırakmışlardır. 250'şer tüfengi bulunan iki taburumla burasını elde itmek gayr-ı mümkündür. Muharebe dün öğleden sonraya kadar devâm itmiştir. Birçok gönüllüleri ileri sevk için öldürdüğüm halde yine mümkün olamamıştır. Sol cenâhda ziya Efendi müfrezesi dün yeniden ta'aruz iden düşmana birçok zâyî'ât virdirerek püskürtmüş ve bir makineli tüfengini tahrîb itmiştir. Şimdi düşmanın dört maksam ve müte'addid küçük makineli tüfenklerle iki taburu hatt-ı müdafa'amın sağ cenâh girişine girmiştir. ve sol cenâhdaki zâyî'âtını Hopa'ya nakliye gemisiyle çıkarıldığı ikmâl efrâdıyla ikmâl itmiştir. Bunun için bu mevzi'de durmak gayr-ı kâbil olacağından bu mevzi'in hemân gerisinde Arhavi suyu ve Potuçur deresinin gerisindeki sırtlara çekildim. 1. taburumun zâyî'atı bir gâ'ib ile üç yaralı zâbit ve 100 nefer şehîd ve mecrûh daha birçok gâ'ib efrâd mevcûdu 800,900 iken dün öğleden sonra 100 nefer kadar mevcûdu kaldığı diğerleri firâr itdikleri arz olunur.</p> <p style="text-align: center;">Arhavi Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Bu rapor Kordelit'de yazılmış ise de telgrafhane Luma'ya nakl edilmiş olduğundan oradan keşide kılındı.</p> <p>Balıklı muhârebesinde ki şehîd, mecrûh, gâ'ib ber vech-i âfî mikdarda idi. 8. Alay 1. tabur 15 şehid, 37 mecrûh, 5gâ'ib, 3 yaralı zâbit</p> <p>8. alay 3. tabur 2 mecrûh, 2 gâ'ib,</p> <p>İstihkâm şehid, 2 gâ'ib</p> <p>Hudûd taburu 28 şehid, 55 mecrûh Toplam 43 şehid, 94 mecrûh, 9 gâ'ib Teşkilât-ı Mahsusa'dan çünkü ne kendileri var ve ne de kaydı hiçbir şeyi yokdu.</p>
--	---	---

1. 1. 331	Luma	<p>Fakat hatt-ı müdafa‘ayı tutmağla meşgûl bulunuyordu.</p> <p>3. Ordu Erkân-ı Harb Riyâseti’ne ber-vech-i âtî telgraf keşide kılındı. [136]</p> <p>Erzurum’da 3. Ordu Erkân-ı Harbiye Riyâseti’ne</p> <p style="text-align: right;">Luma’dan</p> <p style="text-align: right;">1.2.331</p> <p>Numara 130</p> <p>1. Burada ancak Alayımdan seferber bir mevcûdu birbuçuk piyâde bölüğüyle iki top ve dört makineli tûfengim vardır.</p> <p>2. Her muharebede hudûd taburu ile çeteler kaçıyor yalnız 350 mevcûdlu olan Ziyâ, İbrahim Kâmil Beğ müfrezeleri müstesnâ.</p> <p>3. 6 jandarma bölüklerinin mevcûdu 700 neferden ibâret ise de o kadar kıymet-i harbiyesi yoktur.</p> <p>4. Böyle kıta‘atla müte‘addid büyük ve küçük makineli tûfenk ve toplarla mücehhez ve dâ‘imâ Batum’dan efrâd ve techizâtı ikmâl iden ve ma‘mâfih lâıyıkıyla muharebe idemeyen düşmanla çarpışmam.</p> <p>5. Rusların önünden böylece ric‘at gayr-ı münâsibdir. Bu sebebden ya bana muhârebe idecek bir kıt‘a göndermenizi veyâhûd diğer bir kumandan ile tebdilimi ricâ iderim.</p> <p style="text-align: right;">Arhavi Müfrezeye Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka</p>	<p>Şiddetli yağmur yağıyordu.</p> <p>Hava güzeldir.</p>
2. 1. 331	Luma	<p>Luma civarında katiyen yol olmadığı gibi çamur dahi pek fazla olduğundan mekkâreler bin müşkilâtla Luma’ya erzâkı nakl edebiliyorlardı.</p> <p>Orduya ber-vech-i âtî telgraf virildi</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal‘a’da 3. Ordu Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Luma’dan</p> <p style="text-align: right;">2.1.331</p> <p>Numara 132</p> <p>Son muhâberede almış olduğum raporların içerisinde bazı mevaddı manzûr-ı âlileri buyrulmak üzere ber vech-i zîr arz olunur.</p> <p>26.12.330 hudûd taburu kumandanlığından ve kable’z-zevâl</p>	<p>Gönüllü ve hudûd taburu efrâdının kısm-ı a‘zami firâr itdiklerinden her tarafa bu firâriilerin derdestleriyle müfrezeye sevkleri için telgraf virilmişdi.</p>

	<p>sa‘at 6.30 da (telefonla) düşman hudûd bölükleri üzerine ansızın baskın icrâ itmiş bölükler bozulmuş olduğu bildirildi. 10 dakika sonra efrâd kâmilten aşağı geliyor. Düşman İbrahim Efendi'nin müfrezesini solda bırakarak aşağı sarktığı bildirildi. Bibuçuk sa‘at sonra tepeleri düşman işgâl itdi. Efrâd perâkende birer ikişer orman içlerinde dağılmışlardır. Bildirildi. 27.12.330 hudûd taburu Kumandanlığından gelen raporda İstanbul'dan gelen gönüllü taburundan tepenin sağ ve cebhesine ta‘arruz iden bölük zâbitanı ile beraber şimdi geriye kaçdılar yanımdaki efrâdla üzerlerine ateş itdim dönderdim bilmem çevirdiklerim gitdimi. 27-28. 12. 330'da hudûd taburundan gelen 2. raporundan düşmanın bir mitralyözülle geriye çekildiklerini ve hatta Muhsin Beğ taburundan gönüllü bölüğü zâbitanı ile beraber geriye çekildiklerinden alıkoyduğum bir manga ile üzerlerine ateş iderek tekrar geriye gönderdim. Gönüllü ve hudûd bölüğünün geriye ric‘at itdiklerinden ve kendisinin yanında 15 nefer kaldığını beyân iden İbrahim Efendi raporunda ise de ric‘at ideceğini bildiriyor.</p> <p>27-28.12.330'da gönüllülerden Muhsin Efendi raporunda mukaddemâ 250 nefer bulunan ma‘iyetinde el-yevm 65 nefer kaldığını bildiriyordu. Mezkûr raporun zeylinde gerek hudûd bölüğünün ve gerek bizim efrâdın şimdi bozulmuş olduğu halde perâkende bir sûretde firâr itdikleri görülmüş ve merkûmun düşmanın kendilerini ifâde itmiş olduklarından Potuçur yoluna hâkim olan Askaran <i>~le</i> tepelerini yorgun askerle tutdum diye yazıyordu. Hudûd Taburu'nun diğer bir raporunda 27.12.330 [137] sabahı Kamil Beğ müfrezesinden otuz kişi ve İbrahim Beğ müfrezesinden onbeş nefer bulunduğu hudûd taburundan yalnız bir zâbitle 50,60 nefer kalub diğerlerinin firârını bildiriyor. 28.12.330'da 3. tabur kumandanı binbaşı Tevfik Beğ'in raporunda gerek hudûd bölükleri efrâdı ve gerekse Muhsin Beğ'in efrâdı hiçbir iş görmeksizin mevki'lerini terk iderek geriye çekildiklerini ve hatta bundan sonra bile bu gibi nâmussuz ve alçak efrâddan istifâde mümkün olmadığını Muhsin Beğ'in efrâdı birkaç def'a harb görüb firâr iden efrâddan müteşekkil olduğu ve hudûd bölükleri ise bunların aynı olduğu bildirildiği</p>	
--	--	--

ma'rûzdur.

Arhavi Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Bugün düşman tarafından iki Ermeni Gürcü neferi [Kendi bölük Kumandanları Maçabelli ماچابېلى tarafindann ba'zı ma'lûmâtı yazarak tarafımıza gönderilen] geldi.

Virdikleri ma'lûmât derhâl makine başında 3. Ordu Erkân-ı Harbiye Riyâsetine virildi ve ma'lûmât ber vech-î âti idi.

Ordu Erkân-ı Harbiye Re'isi Guze Beğ'e

Gürcü gönüllülerinden iki muhacir gelmiştir. Kendi yüzbaşılardan almış oldukları şû ma'lûmâtı viriyorlar ve tekrâr geri gitmek istiyorlar.

Ruslar Sarıkamış'dan ta'arruz itmeyüb Oltu ve Lâzistânı almak istiyorlar ve sekiz günden berü Kars'dan Batum'a mühim kuvvetler ve mühimmât sevk olunmaktadır.

Yüzbaşı Gürcü Maçabel bir ma'lûmât tarzında şunu yazmıştır.

Bu havâlideki kuvvetler

Kumandan Kabayef (Kars'dan) Batum'a doğru gelmektedir.

Ruslardan Caret جارت 20. 000 kişilik bir kuvvet ve ayrıca rediflerden i'bâret Plaston ve her taburu 4,5 bölükden müteşekkil dokuz piyâde taburu bir bölük mevcûdu (180) neferdir. Her taburda 600 fişenk endaht iden birer mitralyöz vardır.

Maksad

Kars'dan bütün kuvvetleri çekilmiştir. Oltu üzerine mühim bir kuvveti yürütmeğle berâber bâlâdaki dokuz tabur ve 20.000 kişilik kuvvet de Lâzistânı ele geçirmekdir.

Bu civârdaki kuvveti

Parh Köyü üzerinde bir bölük Plaston 2 cebel topu 100 neferden i'bâret Gürcü bölüğü Borçka'da 6 eski sahrâ topu 4 aded son sistem top 7 aded 15'lik obüs 2 Tabur Piyâde [Türkistan Rus

	<p>Alayın'ndan] Satıba' Kutayis alayının bir tabur [Gürcü] umûmiyet ile Borçka mıntıkasında on beşinci Alayın bir taburu Maradiyet sırtlarında Korkofski Alayından müfrez 180 mevcûdlu bir bölük Artvin karşusunda Ayrad كۆيü'nde Plaston Alayından iki bölük Acara'nın Geda Karyesi'nde ikiyüzü Gürcü yüzü Rus jandarma süvâriyelerinden mürekkeb 300 mevcûdlu süvâri 4 bölüklü bir Plaston [redîf taburu 6 aded büyük mitralyöz, sahildeki kuvvet Korkofski Alayının bir taburu (800-1000 mevcûdlu) bir taburda Kazakda mikdârı ma'lûm olmayan seri' ateşli cebel topları taburlar gerilerinde tel örgileriyle mevâni' yapmaktadır. Batum'dan kara tarîkiyle mikdârı henüz ma'lûm olmayan Kazak askerleri [138] gelmektedir. Cankâlâmof Alayı bizim terk itmiş olduğumuz hatt-ı müdâfa'adan ilerülemektedir. Bunların gerisinde dört tabur Plaston ve Korkofski Alayı dört taburu şimdilik bunların ikişer taburu gelmiştir. Üçirmek üzerinde nişân taşında da bir Plaston taburu Korkofski Alayının bir tabur 250 mevcûdlu Gürcü bölüğü 10 mitralyöz 2 cebel topu Gürcü Maçabel ber-vech-î marûz ma'lûmâtı bu iki neferle göndermekle berâber muhtelif mahallerde 15000 Gürcü vardır. Ne emr verirsiniz hemân hazırız demişdi. Rusların rivâyetine nazaran bu havalideden yüzbin kuvvet olduktan sonra hareket-i umûmi başlayacak. Gelen iki muhbirin ifâdesi.</p> <p>Yüzbaşı Maçabel ber-vech-i âtî mevâddı kâğıda yazmayarak ağızdan söylemelerini emr itmiş bizim Gürcü gönüllülerinin başlarında şupâre vardır. Bize karşı dâ'imâ tüfenkleri yukârı atıyorlar</p>	
	<p>Bu muhbirleri gönderen zâbit nizâmiye değil ihtiyât zâbitidir. Ve Gürcüdür. Bu zâbiti Teşkilât-ı Mahsûsa Re'isi vekili Nâ'il Beğ tanıyor. Mukaddemâ Trabzon'a teşkilât yapmağa gelmiş Gürcü Re'isleriyle anlaşamadığından Batum'da kendisi teşkilât yapmak üzere ayrıldığını Nâ'il Beğ söylüyor. Hatta bu muhbirlere şöyle söylemiş karşumuzda Gürcü Ziya Beğ var ona yahûd Rıza Beğ'e veyâ Osman Beğ'e veyâ Alman kumandanına kendiniz ve ileri karagollarından geçirmek için keşfe gidiyorlar diye vesika vermiş. Bizim taraftan tekrâr giderken bizim ileri karagollarda bulunan</p>	<p>Teşkilât re'isi hastalığından bahs ile Trabzon'a oradan İstanbul'a gitmişti.</p>

3. 1. 331	Luma	<p>postalarla yalandan bir müsâdeme yapar ve şu sûretle bu tarafa geçersiniz demiş. Şimdi bunlar yanmaktadır.</p> <p>Eğer bir bir iki fırka gönderirseniz Artvin'den gönderirsiniz. Zirâ orada şose vardır. Batum'a hareket itmek kolaydır. Ve banada bir alay gönderirseniz fırkalarla berâber teşrîk-i mesâ'î ider neticeyi elde ideriz. Eğer Türk ordusu Batum'a doğru ilerülse Acar ve Batum'da dehşetli Rusların aleyhine ihtilâl olacağı ayrıca arz olunur. Bu husudaki düşüncenizi makine başında bekliyorum.</p> <p style="text-align: right;">Ştanka</p> <p>Virilecek cevâbı makine başında beklemeyüb bilâhare virileceği bildirildi.</p> <p>Kıta'ât hatt-ı müdâfa'ayı tahkim ile meşgûl idi. Düşmanın bir kuruvazöru Arhavi, Viçe ve civârını tarassûdla meşgûl idi. Luma'ya müte'addid bombalar endiht itdikden sonra def' olmuşdu.</p> <p>Hatt-ı müdâfa'ada düşmanla müsâdeme başlamışdı.</p>	Nisbeten iyicedir.
		<p>Nizamiye 1. 3. tabur her dürlü ahvâle karşı Luma'da hazır bulunmaları emr olundu.</p> <p>Hatt-ı müdâfa'a Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî rapor alındı.</p> <p style="text-align: center;">Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan</p> <p style="text-align: right;">3.1.330 öğleden sonra s.1 d.15</p> <p>Virûdu aynı sa'atde</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pilarket karyesini düşman işgâl itdiği şimdi alınan rapordan anlaşıldı. 2. Cilan Tepe'de bulunan ileri karagol askerimiz şimdi çekilmiştir. 3. Düşman bir tabur kuvvetinde olarak Kordelit Boğazı'ndan ve gerekse Arhavi kısmından aşağıya doğru ilerülemektedir. 4. Arhavi'ye gelen bir nakliye sefinesi (büyüklüğüne nazaran 3 tabur isti'âbında) mütemâden asker çıkarmakta ve bir torpido bunları himaye itmektedir. 	Hatt-ı müdâfa'ada icâb iden mahallere telefon te'sis idilerek Luma'da santrale rabt idilmişdi.

Binbaşı Hasan Vasfi

[139] Seyyar jandarma mıntıkası Kumandanlığından ber-vech-i âtî rapor telefonla alındı.

Müretteb Müfreze Kumandanlığı Cânib-i Alisine

3.1.331

Virûdu 3.1.331 ba‘de‘z-zevâl s.1 d.20

Ateşin nerede başladığını hatt-ı müdafa‘a kumandanlığına bildirmişdim. Karşumuzdaki Cilan Tepe‘de bulunan müfrezemiz ve ilerü sevk idilen keşf kolları düşmanla müsâdeme eylemiş düşmanın bir tabur kuvvetinden fazla olduğu keşfedildiği ve düşman bir torpido himâyesinde üç tabur isti‘abında bir nakliye sefinesiyle Arhavi cihetine asker çıkarmakta olduğu ve düşman Kordelit Karyesi‘ne ve boğaza doğru sarmakta olduğu ve mezkûr tepede ki müfrezemiz bi‘z-zarûr ric‘at iylediği ma‘ruzdur.

Seyyar Jandarmalar Mıntıka Kumandanı Yüzbaşı Mustafa

3. Ordu Kumandanlığı‘na ber-vech-i âtî rapor virildi.

Hasan Kal‘a‘da 3. Ordu Kumandanlığı‘na

Şifreli

Luma‘dan

3.1.331 ba‘de‘z-zevâl s. 2

Numara 139

1. Düşman şimdi lâ-akall bir tabur torpido himâyesinde Arhavi‘ye çıkarmaktadır. Diğer cebhelerden de şiddetli ta‘arruz başlamıştır. Ve hudûd civârında 11. ve 12. nişan taşı civârlarında te‘sis itdiğimiz müdâfa‘a hattının gerisine Abu Deresi‘ne kuvvet sevk itmektedir.

2. Ric‘at halinde Viçe ilerisinde bulunan Moshor‘dan i‘tibâren sâhilde bulunan gâyet berbâd yoldan mâ‘ada yol olmadığından ve bu yolda gice gündüz düşman torpidolarıyla tarassûdu altında

		<p>bulundurduğundan ric'at itmekliğimiz gayr-ı mümkündür. Bununla berâber ric'at hâlinde yolsuzlukdan efrâdın kâmilen dağlara dağılacağı şübhesizdir.</p> <p>3. Şimdiki olduğum yerde kalmak için son neferim kalıncaya kadar uğraşacağım.</p> <p>4. Donanmamızın bize yardımı katiyen elzem ve yegâne çare-i necâtdır.</p> <p>5. Sekizinci Alay nizamiye kıta'atı 550 efrâddır. Jandarma bölükleri takriben 750 gönüllüler ise 700,800 muhârib efrâdı vardır. 3 cebel topu 6 makineli tüfenk mevcûddur.</p> <p style="text-align: center;">Arhavi Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p style="text-align: center;">Ordu'dan ber-vech-i âtî cevâb telgraf olarak alındı.</p> <p style="text-align: center;">Luma'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e</p> <p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Hasan Kal'a'dan</p> <p style="text-align: right;">3.1.330</p> <p>Mühim müsta'celdir</p> <p>Numara 221-40 Virûdu 3-4.1.331 ba'de'z-zevâl s.7</p> <p>c. 3.1.331'de</p> <p>Donanmanın seri'ân yanınıza gelmesi mümkün değildir. Son neferiniz kalıncaya kadar bulunduğunuz mevki'de kalmakda şayân-ı arzû değildir. Fakat mevzi'i düşmana karşı muhafaza itmekde lâzımdır. Düşmanınızında fâ'ik bulunması bu husûsu gayr-ı mümkün kılsa o zaman müfrezeleri kurtarmağa çalışınız. Rize'ye çekilmek icâb itdiğini ta'yîn itmek tamâmıyla size â'iddir.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p>	
4. 1. 331	Luma	<p style="text-align: center;">[140]Ordu Erkân-ı Harbiye Riyâseti'nden ber-vech-i âtî telgraf virûd itdi</p> <p style="text-align: center;">Luma'da Müretteb Müfreze Kumandanlığı'na</p>	Hava bulutludur.

Şifreli

Hasan Kal'a'dan

3.1.331

Virûdu 4.1.331 kable'z-zevâl s.7 d.30

Rus muhbirlerinin virdiği ma'lûmâta teşekkür iderim. Arhavi üzerinden teklif itdiğiniz tarzda Batum'a doğru hareket-ı askeriye icrâsı şimdilik mümkün değildir. 1.1.331'de yazdığınız telgrafi bugün aldım. Ma'rûz kaldığınız müşkilât ma'lûmdur. Ordu size taze kıt'a gönderemez, tebeddülünüz cihetinde gidilemez çünkü şu sıra orada metin bir kumandana lüzûm vardır. Tebdil idilmekliğinizi mükerreren taleb iderseniz bu hususda Liman Paşa'ya mürâca'at idiniz.

3. Ordu Erkân-ı Harbiye Re'isi Kâ'im-mâkam Guze

Düşmanın keşf kolları hatt-ı müdafa'anın muhtelif tarflarına yanaşmak istemişler ise de cümlesi def'ı tard edilmişdi. Bu günkü kuvve ber-vech-i âfî idi.

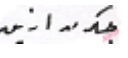
Zabit	Efrâd	Tüfenk	Cebhane sandık	Hayvan	Gayr-ı Muhârib	Makineli Tüfenk	top cebel	
7	159	283	77	63	117	0	0	8.Alay 1.tabur
2	42	528	145	4	44	0	0	8.Alay 3.tabur
3	43	43	48	53	58	4	0	makineli tüfenk bölüğü
6	143	46	0	41	6	0	2	Topçu şarapnel dane
3	42	133	19	8		0	0	İstihkâm
1	929	1033	279	69	65	4	2	Yekûn

Hudûd taburu kuvvesi zâbit muharib 4, zâbit gayr-ı muhârib 1, muharib efrâd 228, silahsız hidemât-ı müteferikâda kullanılan 88,

		<p>gayr-1 muhârib 37, büyük çaplı tüfenk 303, cebhânesi aded 30300</p> <p>Teşkilât-1 Mahsûsa Re'isi Vekili'nin virdiği kuvve şu idi.</p> <p>Nefer</p> <p>610 Ziya Beğ taburu</p> <p>475 Adil mıntikasındaki efrâd</p> <p>150 Müstakil İbrahim Efendi bölüğü</p> <p>360 Luma'da ihtiyâtda bulunan Muhsin Efendi taburu</p> <p>1595</p> <p>Top şınayder 2</p> <p>Makinelı tüfenk 2</p> <p>Teşkilât-1 Mahsûsa'nın bu muhârib efrâdından müsâ'iden anbarlarda kayıkda vesâ'ir perâkende işlerde dâhil idildiği halde mevcûdu 2309 nefere bâliğ oluyordu.</p>	İyi bir teşkilât olmadan katiyyen bu efrâddan istifâde kâbil değildi.
5. 1. 331	Luma	Hatt-1 müdâfa'ada yine keşf kolları müsademesiyle cüz'i top atışı olmuşdur. Milo Müfrezesi'ne el-yevm Lâzistân Müfrezesi'nin işgâl itdiği mıntika bildirildi ve ana göre harekâtını tanzim itmesi yazıldı	Yağmurludur.
6. 1. 331	Luma Luma	<p>Orduya da bâ rapor arz-ı ma'lûmât idilmiştir.</p> <p>Pek az piyâde ateşi olmuş topçular oldukça uzunca ateş te'âtî itmişlerdir. Düşmanın bir torpidosu dahî bu ateşe iştirâk itmişti.</p>	Balıklı muharebesinde yaralanan 8.alay 1.tabur yâveri Mülâzım-1 sâni Hasan Tahsin Efendi bugün Atina hastanesinde vefât itmişti 6 minhü hava iyidir.
7.1.331	Luma	Keşf kolları arasındaki müsâdemeden başka bir şey yokdu. Düşman istihkâm yapmağla meşgûl [141] iken topcumuz tarafından mâni' olunmuşdu. İki torpedo Viçe ve civârını tarassudda idi. 3 numaralı telgrafla orduya arz-ı ma'lûmât idilmişdi.	7 minhü hava iyidir.
8.1.330	Luma	Tek tük tüfenk ateşinden başka bir vuku'ât olmamışdı. Dâ'imâ siper yapmağla meşgûl düşman topçularımız tarafından men' olunmuşdu. 6 numaralı raporla oraya arz-ı ma'lûmât idilmişdi	Hava sislidir.

		müfreze kıta'atı kemâl-i fa'âliyetle siperler kazmakda ve icâb iden tahkimâtı yapmağla meşgûl oluyordu	
9.1.330	Luma	Düşman piyâde ve makineli tüfenk ve topçularıyla mevzi'imizi birkaç sa'at ateş altına almış lâzım gelen mukâbelede bulunulmuşdu. Düşmanın torpidosu dahi bu ateşe iştirâk idiyordu. 6 numaralı telgrafla raporu arz kılınmışdı.	Biraz yağmurludur.
10.1.330	Luma	Bugün keşf kolları arasında icrâ idilen müsâdemeden başka bir vuku'ât yokdu. Müfrezenin nizâm-ı harb kuvveti ber-vech-i âtî olub şifreli olarak orduya arz idilmişdi.	Hava cüz'î yağmur yağmaktadır
		<p style="text-align: center;">Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 10. 1. 331</p> <p style="text-align: center;">Numara 13</p> <p>1. Kumandam altındaki müfrezenin nizâm-ı harb ve kuvvesi ber vech-i âtîdir.</p> <p>2. Alayımın (sekizinci) 1. 3. taburuyla makineli tüfenk bölüğü Ardahan harbinden sonra 1. taburu üç bölük yaptım.</p> <p>3. Dersa'adet'den alayımla hareketde topçu 3. alay cebel 3. tabur sekizinci bölükden el-yevm iki top kalmışdır. Diğer iki topda birisi Ardahan'da kaldığı diğeri ise kırk gün mukaddem berâ-yı ta'mir Dersa'adet'e sevk idildiği.</p> <p>4. Dersa'adet'den hîn-ı hareketde istihkâm numune 1. taburunun 3. bölüğü terfik idilmişdi.</p> <p>5. İstanbul'dan müfrezeme virilen süvâri mülâzım-ı evveli Kazım Efendi kumandasında bir takım</p> <p>6. Trabzon jandarma Alayının Trabzon taburundan iki bölük Trabzon jandarma Alayının Rize taburundan bir bölük} Kıymet-i</p> <p>Giresun jandarma taburundan iki bölük Harbiyeleri pek azdır</p> <p>7. Hopa hudûd taburu</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsûsa Ziya Beğ, Muhsin, Adil, Salih Ağa</p>	

		taburlarıyla İbrahim Efendi müstâkil bölüğü					
		Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka					
		Neferât		Silah	Mekkari		
		1. taburun muharib ve gayr-ı muharib efradı		306	275	74	
		3. taburun muharib gayr-ı muharib efradı		851	534	91	
		Makineli tüfenk makineli tüfenk		97	23	53	
		Topçu 8.bölük top 2		192	46	141	
		İstihkam bölüğü		140	133	22	
		Süvari takımı		30	27	35	
		Trabzon taburundaniki bölük		400			
		Rize taburundan üç bölük		450			
		Giresun taburundan iki bölük		330			
		Hudûd taburu		330			
		Ziya Beğ taburu		400	2262 silahları mecmû'ı idi		
		Muhsin Beğ taburu		330			
		Adil Beğ taburu		400			
		Salih Beğ taburu		200			
		İbrahim Efendi Müfrezesi		100			
		Top 2 makineli tüfenk 2					
		Yekûn					
		Neferât 4286	Muhtelif silah 5122	Hayvan 458	Makineli tüfenk 6	Top 4	
		Gerek jandarma gerek teşkilâtın hayvanat mikdarı belli değildi.					
11. 1. 331	Luma	Civar dağlar pek sisli idi. Ara sıra keşf koları müsâdemesinden başka bir vukû'ât yokdu. Orduya rapor arz idilmişdi.					Yağmur yağmaktadır.
12. 1. 331	Luma	Ber mu'tâd keşf kolları müsâdemesiyle düşmanın bir torpidosu Luma Ciğerezin taraflarını bombardıman itmişdi. 12.1.331 tarih ve 22 numara ile orduya arz-ı ma'lûmât idilmişdi. [142] 12-13 geci düşman kuvvetimizi anlamak kuvvetli keşf kolları vâsıtasıyla muhtelif mevâzi'den şiddetli ateş açmış ise de telefât virdirilerek def edilmişdi.					Sis ziyâdedir.

13. 1. 331	Luma	<p>Orduya ber-vech-i âtî rapor telgrafla virildi.</p> <p>Hasan Kal'a'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>13-14.1.331 ba'de'z-zevâl s.4</p> <p>Numara 24</p> <p>1. Düşman 12-13 gicesi sa'at 6.30'da Arhavi tarafına Kordelit cihetinde kuvvetli keşf kollarıyla kuvvetimizi anlamak üzere Arhavi deresine gelmişler ve keşf kollarımız tarafına idilen ateş üzerine düşmanın keşf kolları ile geride istihkâmlarını bulunan efrâdıda ateşe iştirâk itmiş ve müsâdeme iki sa'at devâm itmiştir.</p> <p>2. Bu müsâdemede bir ağır yaralı ile üç hafif yaralı vardır.</p> <p>3. Bugün ba'de'z-zevâl sa'at birde bir torpido himâyesinde bir nakliye gemisi Hopa'ya geldiği gibi diğer bir torpidoda Atina, Rize cihetlerine geçtiği ve mezkûr nakliye gemisinden karaya ne çıkarıldığı mesâfenin uzaklığından fark olunamadığı başka şayân-ı arz bir şey olmadığı ma'rûzdur.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	Yağmurlu sis vardır.
14.1. 331	Luma	<p>Düşmanın bir deniz teyyâresi üç bacalı bir ganbotundan su'üd itdirilerek hatt-ı müdafa'a üzerinde tayarân itdikden sonra Murgul sukût itdiği görülmüşdü. 30 numaralı telgrafla orduya arz idildi.</p>	Hava açık etrâf çamurdur. Düşman hatt-ı müdafa'amız karşusundaki haneleri yakmakta idi.
15. 1. 331	Luma	<p>Düşman bugün kable'z-zevâl 7.30'da ba'de'z-zevâl 5.50 kadar Arhavi gerisindeki 10.5'lik topu ve Ciğerinezin tarafındaki cebel topu ve piyâde mitralyöz ateşi itmiştir.</p> <p>Bir tayyaresi Trabzon tarafına geçmişti. Kezâ iki bacalı bir torpidosuda bombardıman itmeden Rize istikâmetine geçüb ba'dehû Batum'a dönmüşdü. 35 numaralı raporla orduya arz edilmişdi. Bugünkü kuvve ber-vech-i zîr idildi.</p> <p>Nizamiye sekizinci alayı 1., 3. taburla makineli tüfenk bölüğü ve cebel topcu taburu sekizinci bölüğü süvâri takımı istihkâm bölüğü kuvvesi.</p>	Bir şehid ve bir mecrûhumuz varsada düşmana kırk kadar telefât virdirilmişdi
		Zâbit ve esnâf-ı askeriye	

	<p>Muhârib 25, gayr-ı muhârib 8, muhârib efrâd 944, gayr-ı muhârib efrâd 387, tüfenk 1024, cebhâne sandık 542, hayvan 396, makineli tüfenk 4, top 2, şarâpnel 377, dâne 177</p> <p>Hudûd taburı</p> <p>Mûhârib zâbit 5, gayr-ı mûhârib zabit 1, muhârib efrâd 363, gayr-ı muharib efrâd 98, silâh 404, cebhâne sandık 60, hayvan 69</p> <p>İki Trabzon üç Rize iki Giresun seyyar jandarma bölüklerinin kuvvesi</p> <p>Muharib zâbit 13, gayr-ı muharib zâbit 1, muharib efrâd 1517, gayr-ı muharib efrad 157, silâh 1424, cebhane adedi 272.796, hayvan 153</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa kuvvesi</p> <p>Zâbit 11, muharib efrâd 1704, gayr-ı muhârib efrâd 383, silah 1910, cebhane sandık 287, hayvan 119, top 2, makineli tüfenk 2, cebhanesi 416</p>	<p>Taburun efrâdı bu civarlı olmalarından Balıklı sırtında iken sabık tabur kumandanı zâbit Süleyman efendi ekseri efrâda â'ilelerini hicret itdirmek üzere izin virdiği gibi bir kısımda firâr itmiş olduğundan dolayı uzman kuvveleri heman 15 nefere inmişti şimdi peyderpey gelmekdedir. Teşkilât-ı Mahsusa'nın lazımı kadar mekkâresi olmadığından mezkûr efrâd erzâk vesa'iresi arkalarla icâb iden mahalle sevk olunmakda idi. Teşkilât taburlarının girilerinde arkacı neferi bulunurdu. Ve zaten yolda olmadığından arâzi gayet arızalı bulunması dolayısıyla efrâd ancak 30 kilo erzâk nakl</p>
--	---	---

			idebiliyordu.
16. 1. 331	Luma	<p>[143] Düşman Arhavi gerisinde ki 10.5'lik Ciğerinezin ve Başköy taraflarındaki cebel topları piyâdemiz makineli tüfenkleriyle mevzi'lerimize akşama kadar endaht itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı.</p> <p>Kezâ düşmanın iki torpidosu Viçe'yi bombardıman iderek telgraf telini tahrîb itmişdi. 41 numaralı telgrafla orduya arz olunmuşdu.</p>	Hava iyidir.
17 minhü	Luma	<p>Gerek topçu ve gerek piyâde ve makineli tüfenkleriyle düşman ateşine devâm itmişdir. Tarafımızdan da cevâb viriliyordu. Zayi'atımız yokdu. Düşmanın bir torpidosu Sümle'yi bombardıman itdi. Mezkûr torpidodan sabih tayyare su'ûd itdirilerek Trabzon istikâmetine gitmişdi. 45 numaralı telgrafla orduya arz-ı ma'lûmât olunmuşdu.</p>	<p>Bulutludur.</p> <p>Hatt-ı müdafâ'anın cebhesi pek büyük olduğundan sağ ve sol cenâh hatt-ı müdafâ'a olmak üzere ikiye taksim edilmişdi.</p>
		<p>Milo Müfrezesi'nede ma'lûmât virmekte idi. Ve anlardanda ma'lûmât alınıyordu. [telgraf vasıtasıyla]</p>	<p>Artvin bugün düşman eline geçmiş Milo Müfrezesi eski Osmanlı hudûduna çekilmiştir.</p>
18 minhü	Luma	<p>Düşman kable'z-zevâl sa'at 6'dan ba'de'z-zevâl beşe kadar makineli tüfenk ve piyâdeleriyle ateş iderek seyrek olarakda topçuları ateşe iştirâk itmişdi.</p> <p>Vaziyetde tebeddül yokdu. 49 numaralı telgrafla orduya arz olunmuşdu.</p>	Bulutludur.
19 minhü	Luma	<p>Ufak tefek keşf musâdemesi olmuşdu. 19-20'de düşman Ciğerinezin'in şiddetli olarak piyâde ateşi açmış ise de bir te'sîr olmamışdı</p>	Şiddetli yağmur yağıyordu.
20. 1. 331	Luma	Sukûnet olduğu.	Yağmur devâm idiyordu.
21. 1. 331	Luma	<p>Ber mu'tâd keşf kolu musâdemesi olmuşdu.</p> <p>Ordu'ya ve Milo Müfrezesi'ne</p> <p>Ma'lûmât viriliyordu.</p>	<p>Teşkilât-ı Mahsûsa için De'rsa'adet'd en Veysel Efendi kumandasında 320 efrâdla iki adî cebel ve iki makineli</p>

			tüfenk kalmışdı. İhtiyât alınmışdı. Hava güneşlidir.
22 minhü	Luma	Sukûnet olduğu, Ordu'ya ve Milo bildirilmişdi.	Hava güneşlidir, iyidir.
23 minhü	Luma	Bugün ileri karakol ve topçu muharebesi olmuş vaziyetde bir tebeddül vukû' bulmamış, Ordu'ya ve Milo'ya yazılmışdı.	
24 minhü	Luma	Düşman Potuçur civarında ki topuyla Babilat'dakim sağ cenâhımıza akşama kadar te'sirsiz ateş itmiş ve piyâde ateşi dahî icrâ edilmişdi. 77 numaralı raporla orduya arz kılınmışdır.	Yağmur yağıyordu.
25 minhü	Luma	Lâzistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na ta'yîn buyrulan Avni Paşa hazretlerinden ber vech-i âti telgraf alındı.	
		Luma'da Müfreze Kumandanlığı'na Trabzon 24.1.331 Virûdu 25.1.331 kable'z-zevâl s.9 d. 45 1. Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'na ta'yîn buyrularak Trabzon'a geldim. 2. Müfrezeniz emrime mevdudûr. Ba'demâ bi'l-cümle evâmir ve ta'limâtı tarafımdan telâkki ideceksiniz. 3. Kuvve-i umûmiyenizi vaziyetinizi düşmanın kuvvet ve vaziyeti hakkında ki ma'lûmâtınızı şifre ile muhtasaran ve posta ile mufassalan irsâl idiniz. Lâzistan ve Havâlisi Kumândanı Mirlivâ Ahmed Avni Keşf kolları arasında ufak tüfenk müsâdemedden başka bir vukû'ât yokdu. 82 numara ile orduya da arz-ı ma'lûmât edilmişdi. [144]	Ordunun bu hususda müfrezeeye bir [adam] virûd itmediği için keyfiyet ordudan istizân edilmişdi.
26. 1. 331	Luma	Keşf kolları arasında ufak tefek musâdeme vardı. Orduya rapor virilmişdi. Kıta'ât erzâkı oldukça mükemmel idi.	Hava yağmurludur. Efrâdın erzâkı iyi olub hatt-ı müdafâ'ada ki kıta'at sıcak yimek

27. 1. 331	Luma	Ordudan ber vech-iâtî emr virûd itmişdi.	yiyorlardı. Yalnız hayvanat Luma'da bulunduğu müddetçe ot,samandan katiyen mahrûm bulunuyordu.
		<p>Luma'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e Hasan Kal'adan 27. 1. 331</p> <p>Menzil müfettişi sâbıkı mirlivâ Avni Paşa Lâzistân ve havalisi Kumandanlığına ta'yîn idildiğinden fî-mâba'd onun emri altında bulunacaksınız. Ancak harekât-ı umumiyeye te'sîri hasebiyle vaziyetiniz hakkında doğruca orduyada ma'lûmât vireceksiniz ve icâbında emr alacağınız gibi Avni Paşa'ya da ma'lûmât vireceksiniz.</p> <p>3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na müfrezenin va'ziyet ve kuvveti hakkında ber-vech-i âtî şifreli telgraf keşide idildi.</p>	
		<p>Trabzon'da Lâzistân ve Hâvalisi Kumandanlığı'na Luma'dan 27. 1. 331</p> <p>Numara 92</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vaziyetim ber vech-i âtîdir. 2. Sağ cenâhım Arhavi deresi yukarısındaki Ortaköy karşusundadır. Sol cenâhım Arhavi'nin beri tarafında Galata karyesi denize kadardır. 3. Düşman Arhavi, Kordelit, Ortaköy, Sofla, Potuçur ve hudûda Parh Boyunda'dır. 4. Düşmanın ilk hatta iki taburu ve üç cebel topuyla Arhavi gerisinde 10.5 santimetrelilik bir topu takriben dört makineli tüfengi vardır. İki bölük Hopa'da tahminen bir tabur Murgul'dadır. Düşman mevzi'i tahkim ve tel örgüsü mevânî'i feriyeye ile tâhkim itmişdir. 5. Alayın 1. taburu ile makineli tüfenk bölüğü kuvvesi zâbit ve 	

		<p>esnâf-ı askeriye 21, muhârib efrâd ve küçük zâbit 648, tüfenk 824, cebhane sandık 175, hayvan 200, makineli tüfenk 4,</p> <p>6. İstanbul'dan hîn-i hareketimde ma'iyetime virilen numûne istihkâm bölüğü ve cebel topçu bölüğü süvâri takımı kuvvesi zabıt ve esnâf-ı askeriye 11, muhârib efrâd ve küçük zâbit 317, tüfenk 131, cebel topı 2, cebhâne sandık 23, şarapnel 325, dane 157, hayvan 222,</p> <p>7. Hopa'da hudûd taburu kuvvesi zabıt ve esnâf-ı askeriye 6, muhârib efrâd ve küçük zâbit 300, tüfenk 320, hayvan 42, cebhane sandık 76</p> <p>8. Seyyar jandarma kuvvesi zabıt ve esnâf-ı askeriye 15, muhârib efrâd ve küçük zâbit 1359, büyük çaplı tüfenk 1147, cebhanesi aded 159. 752, mu'addel martin 222, cebhane 67. 800, hayvan 68</p> <p>9. Teşkilât-ı Mahsûsa Na'il Beğ kuvvesi zâbit 15, muhârib efrâd 1957, top 1, makineli tüfenk 4, cebhanesi 416, sivri cebhane sandık 327, hayvan 177 [145]</p> <p>10. Luma'da Alayın ihtiyâtda 158 mevcûdlu 1. taburuyla 253 mevcûdlu teşkilât efrâdı bulunduğu ma'rûzdur.</p> <p>Müretteb Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Keşf kolları müsâdemesinden başka bir vuku'ât yokdu.</p>	
28. 1. 331	Luma	Düşmanın bir tayyaresi mevzi'imiz üzerinde dolaşdıktan sonra Trabzon tarafına geçüb ba'dehû Batum'a dönmüşdü.	Hava güneşlidir.
29minh ü	Luma	Keşf kolları yinede ber mut'âd ufak müsâdemeler olmuşdu. Müfreze bugün Milo Müfrezesiyle Kuban üzerinden keşf kolları vâsıtasıyla irtibât te'sîs itmişdi.	Hava güneşlidir.
30 minhü	Luma	Ber mut'âd keşf müsâdemesinden başka bir şey yokdu. Orduyada ber-vech-i âtî ma'lûmât kılınmışdı. Lâzistân ve Havâlisi Kumandalığı'ndan ber-vech-i âtî emr tahrîri alınmışdır.	Hava bulutludur.
		<p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>1. Lâzistân müfrezesinin vazifesi ilk fırsatta düşmanı hudûd</p>	

haricine püskürtmekdir.

2. Bunun için müfreze hâlen takviye efrâd ve kıta'atını alarak i'âde-i kuvvet ve intizâm ve ikmâl-i noksan ile meşgûl olub bulunduğu hattı müdâfa'a idecektir.

3. Müfrezenin alacağı nizâm-ı harb merbûtdur. Bu şeklin ahzında icâbına göre ufak tefek ta'dilât icrâsı şâyân-ı kabuldür.

4. Sekizinci Alayın kumandası uhdenizde olub vekâleten tabur kumandanlarından birine kumanda itdirebilirsiniz. Seyyar jandarma ve Teşkilât-ı Mahsûsa alayları için oraca münâsib gördüğünüz zevât varsa me'mûriyetlerini icrâ ve isimlerini inbâ aksi halde buraca ta'yîn olunmak üzere keyfiyetin iş'ârı.

Lâzistân ve Havalisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni

Lâzistân Müfrezesinin Nizâm-ı Harbi

Müfreze Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Müfreze Erkân-ı Harb yüzbaşı Rıza Beğ

Sekizinci Piyade Alayı

12 depo

■ · Î\ tüfenk [+]

Seyyar jandarma alayı

Giresun, Amasya, Hopa hudûdu

■ ■

111

■ ■

Süvâri takımı

■

Cebel topu

1.bölük2. bölük

1+1141

İstihkâm bölüğü,

■

2 adi, 4 seri'

		<p>[146] [+] Alaya üç depo taburu tahsîs idilmiştir. Bunlarla iki taburun ikmâl-ı noksanı ve bir 3. tabur teşkîli mümkün ve muvâfıktır.</p> <p>[++] Giresun taburunun iki bölüğü Rize taburunun iki bölüğü Giresun taburunu teşkîl idecek. Amasya taburu Trabzon'dan sevk olunacaktır. Trabzon taburunun iki Rize taburunun bir bölüğü ayrıca nizâm-ı harbe dâhil olacak ve talebi vukû'unda Trabzon'a veyâ Rize'ye sevk olunmak üzere müfrezenin elinde son bir ihtiyât gibi hazır kalacaktır.</p> <p>[+++] İcâba göre bu Alay iki veyâ dört taburla dahî teşkîl olunabilir. Müfreze erkân-ı harbinize ta'yîn idilen Rıza Beğ'in Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanlığı'na ta'yini münâsib görülmüş ve ol sûretle emri istihsâl idilmiş.</p> <p>Sekizinci Alay iki taburlu olarak vücûda getirilmesine karar virilmişdi. Çünkü ol sûretle mümkün idi. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'na müstakil olarak Ziya Beğ taburuyla kezâ müstakil olarak İbrahim Efendi müfrezesi ilâve edilmesi tensîb idildi</p>	<p>Bu kuvvet esasen müfreze halinde olduğundan erkân- harbiye heyetine ihtiyac hissitmemiş bina'en aleyh Erkân-ı harbiye heyetinin teşkilinde müfreze namının bir fırka namına ifrâğ idilmesi tabi'i bulunmuş ve bu bâbda bir emr virilmediğinden müfreze haliyle bırakılarak ve zaten mûma-ileyh Rıza Beğ Dersa'adet'den Teşkilât-ı Mahsûsaefrâdının tensîk ve islahına me'mûr olarak geldiğinden Erkân-ı Harbiye vezâ'ifinin ciheti iltizâm olunmuşdur</p>
31. 1. 331	Luma	<p>Düşman pek az olarak top atışı icrâ itmiştir. Bir torpidosu Atina'yı bombardıman iderek ba'zı edmiyelerle adliye dâ'iresini tahrib itmişti. Mezkûr torpidodan tayaran itdirilen iki sabih tayyâreden birisi denize düşmüş diğeri ise Atina'ya bomba atmışdı.</p> <p>113 numaralı orduya arz-ı ma'lûmât idilmişdi.</p>	<p>Hava güneşdir. Müfreze namına Atina'da idâre heyeti teşekül iderek bütün kıta'at erzâk vesa'irelerini oradan te'mîn idiyorlardı.</p>
1. 2. 331	Luma	<p>Ufak tüfenk keşf musâdemesinden başka bir hâl olmamışdı.</p> <p>Müfrezenin kuvvesi ber-vech-i âtî idi.</p>	<p>Yağmur yağıyordu.</p>

		<p>Nizamiye sekizinci alayının 1., 3. taburuyla makineli tüfenk bölüğü ve cebel topçu sekizinci bölüğü süvâri takımı ve istihkâm bölüğü kuvvesi,</p> <p>Zabit ve esnâf asker 34, muhârib efrâd 928, gayr-ı muharib efrâd 360, silâh 1006, cebhâne sandık 350, hayvân 378, makineli tüfenk 4, top 2, şarapnel 424, dâne 151</p> <p>Hudûd Taburu</p> <p>Zâbitân 8, muhârib efrâd 402, gayr-ı muharib efrâd 153, silah 495, cebhane sandık 98, hayvan 76</p> <p>Seyyar jandarma bölükleri</p> <p>Zâbitân 14, muhârib efrâd 1517, gayr-ı muharib efrâd 185, silah 1424, cebhane sandık 272. 792, hayvan 153</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa kuvvesi</p> <p>Muhârib efrâd 2034, gayr-ı muharib efrâd 399, silah 2113, mavzer cebhane sandık 376, Belçika cebhâne aded 15.640 makineli tüfenk 4, şınayder topu 2, cebhânesi 219, a'dî cebel 2, cebhanesi 50, hayvan 133</p>	
2. 1. 331	Luma	[147]Keşf musademesinden başka bir hâl olmamışdı.	Hava bulutludur.
3 minhü		Sukûnet vardır. Yalnız emr olarak Eskişehir depo taburu efrâdı gelüb 8. Alay 1. Taburun noksanı ikmâl olunmuşdu.	Sekizinci alaya 1. Kolordu'dan tertib idilen Eskişehir, Konya, Adapazarı depo taburları efrâdı virüda başladı.
4 minhü	Luma	Sukûnet olub ordu ve Milo'ya bildirilmişdi. Adapazarı depo taburu efrâdıda üç tabura virilmişdi.	
5 minhü	Luma	Sukûnet olduğu düşmanın üç torpidosu Rize ve Atina istikâmetlerini dolaşmışdı. Orduya Lâzistân ve havâlisi Kumandanlığına arz-ı ma'lûmât idilmişdi.	Bu efrâdda yalnız martin tüfengi ile kasaturası olub, palaska, çanta, çadır vesa'ire techizât yokdu. Bu nevâkısı bilâhare Trabzon'dan ikmâl idilmişdi.
6 minhü	Luma	Düşmanın üç torpidosu Viçe, Sümle müfrezenin sol cenâhı	6 minhü güneşlidir.

		bombardıman itmişti. Bir tayyâreside mevzi'imiz üzerinde dolaşarak gitmişti. Orduya Trabzon'a rapor takdîm edilmiş idi. Konya depo taburu efrâdından bugün gelmiş olanlar sekizinci alayın 1. 3. taburlarının kadroları ikmâl edilerek mütebâkî ile de istihkâm bölüğü ve makineli tüfengin kadroları doldurulmuş ve bu üç depo taburuyla gelen 30 topçu neferide topçu 8. bölüğe virilmiş. Şu sûretle İstanbul'dan hareket iden müfrezenin efrâd noksanı tamamen ikmâl edilmiş idi	
7 minhü	Luma	Düşman 10. 5'lik topuyla mevzi'imize tesirsiz ateş itmişti. Bir tayyaresi Batum'dan tayarân iderek Trabzon istikâmetine gidüb ba'dehû Batum'a dönmüşdü. Mevzilerimiz üzerinde bir takım beyânnâmeler atmışdı.	
8 minhü	Luma	Düşman bütün siperlerinden makineli tüfenk ve piyâdeleriyle ateş idüb topçuları dahî bu ateşe iştirâkle bir te'sîr yapamıyordu. Topçularımız düşmanın siperlerini tahrîb itmişti. Düşmanın bir tayyaresi mevzi'lerimiz üzerinde dolaşub tekrâr bir takım hezeyannâmeler atmışdı. Ordu'ya Trabzon'a arz-ı ma'lûmât idiyordu. Milo Müfrezesi'yle Kuban üzerinden irtibât te'sîs edilmiş bulunuyordu.	
9 minhü	Luma	Ahvâlde sukûnet vardı. Milo Müfrezesi'ne Lazistan Müfrezesi'nin vaziyeti ve işgâl itdiği mevki' şifre ile bildirilmişdi.	
10 minhü	Luma	Sukûnet oluyor.	Bulutludur.
11 minhü	Luma	Sekizinci alayın kıta'atında noksan olan silahları Teşkilât-ı Mahsusa'da fazla bulunan mu'addel martin tüfenkleriile ikmâl edilmişdi. Sukûnet vardı.	Yağmur yağıyordu. Trabzon'da virûd iden çadır, matara, çanta vesa'ire sekizinci alay kıtaatına virilmişdi.
12 minhü	Luma	Teşkilât-ı Mahsûsa efrâdının alay haline ifrâğı için tensîk ve ıslah edilmeğe başlanmışdı. Düşman top atışı atmış ise de bir te'siri yokdu. İhtiyatda bulunan kıta'at ta'lim ve terbiye ile meşgûldü.	12 minhü bulutlu etrâf sislidir.

13 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	13 minhü bulutlu ve öğleden sonra yağmur yağıyordu.
14 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
15 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
		[148] Amasya jandarma taburu müfrezeeye gelmiştir. Bu tabur efrâdı gâyet müsñ olmağla berâber Giresun'da, Samsun'da buldukları vakt mu'addel mârtin ile ta'lîm ve terbiye olub Trabzon'a muvâsalatda iş bû tüfenkler büyük çaplı mâvzerle tebdil edilerek mıntika-ı harbe sevk olunmuşdu. Bu efrâd silâhın usûl-i isti'mâlini bilememekle berâber mezkûr büyük çaplıların birçok nevâkısı olduğu cihetle bu taburun lâ-akall 20 gün ta'lîm ve terbiye edilerek badehû hatt-ı müdâfa'aya sevki icâb idiyordu. Bu sebebden hatt-ı harbin 3,4 sa'at gerisinde iş bû tabur ta'lîm ve terbiye ile iştigâl itdirildi.	Amasya taburunun kuvvesi şu idi. zâbit 6, efrâd 762, hayvan 78
16 minhü	Luma	Sukûnet olduğu	Hava güneşlidir.
		Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı 1. taburunun tensîk ve ıslâhı bitmiş olduğundan tefîş idildi. Ve oldukça muntazam bir tabur haline girmişdi. Bütün efrâda hâkî elbise giydirilmiş ve ayaklarına fotîn dahi virilmişdi.	
17 minhü	Luma	Sukûnet olduğu.	Hava yağmurludur.
18 minhü	Luma	Düşman 10. 5'lik topuyla mevzi'imizde ateş itmiş ise de bir te'sîr yokdu. Milo Müfrezesi'nden alınan raporda düşmanın şu günlerde mezkûr müfrezeeye ta'arrûz itdiği bildiriyordu. Bu sebebden orduya takdîm idilen raporda düşman Milo Müfrezesi'ni mecbûr ric'at itdiği takdirde Lâzistân müfrezesinin gerisine düşeceğinden mezkûr müfrezeeye lâzımı kadar kuvvetin sevkî arz idilmişdi. Müfrezenin kuvvesi ber-vech-i âtî idi. 8.Alayı Muhârib zâbit 21, gayr-ı muharib zâbit 3, muhârib efrâd 1958, gayr-ı muharib efrâd 383, silâh 1683, cebhâne sandık 443, makineli tüfenk 4, Seyyar jandarma alayı Muharib zâbit 19, gayr-ı muhârib 2, muharib efrâd 1875, gayr-ı	

		<p>muharib efrâd 299, silah 2116, cebhane sandık 176, hayvan 230, makineli tüfenk 2,</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı</p> <p>Zâbit 12, muhârib efrâd 2576, gayr-ı muharib efrâd 387, silah 2439, cebhane sandık 311, hayvan 156, makineli tüfenk 2,</p> <p>Süvâri Takımı</p> <p>Zabit 1, efrâd 30, silah 28, hayvan 30</p> <p>1. topçu bölüğü</p> <p>Muhârib zâbit 6, gayr-ı muharib zabit 4, muharib efrâd 279, gayr-ı muharib efrâd 17, silah 78, cebhane sandık 5, top 3, şarapnel 993, dâne 293, hayvan 213</p> <p>İkinci topçu bölüğü</p> <p>zâbit 1, efrâd 40, cebhane sandık 4, top 2, şarapnel 200, dâne 25, hayvan 23, silah 21</p> <p>İstihkâm bölüğü</p> <p>Zabit 3, muhârib efrâd 236, gayr-ı muharib efrâd 28, silah 217, cebhane sandık 36, hayvan 22</p>	<p>Bir topun (şınayder)havasının imlasıçün Atina'ya sevk edilmişdi.</p>
19 minhü	Luma	<p>[149] Düşman gerek 10.5'lik ve gerek cebel toplarıyla mevzi'imize te'sirsiz ateş idiyordu. Bir torpido da Viçe civârındaki Gara'yı bombardıman itmişdi. Ordu'ya, Trabzon'a, Milo Müfrezesi'ne ma'lûmât virilmişdi.</p>	<p>Hava güneşlidir. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı kumandanı yüzbaşı Ali Rıza Beğ vasıtasıyla Atina'da Gara'da bir hastahane te'sis itdirilmeğe başlanmışdı.</p>
20 minhü	Luma	<p>Sukûnet var idi. Milo Müfrezesi düşmanın ta'arruzunu def' itmişdi.</p>	<p>(ahaliye i'ane suretiyle)</p>
		<p>Ordudan virûd iden telgrafda Milo Müfrezesi 600 nefer ve iki serî' cebel topuyla takviye idildiği bildirilmişdi</p>	<p>Hava bulutludur.</p>

21 minhü	Luma	Keşf kolları arasında ufak tefek musâdeme vardı. Kubân üzerinde Milo Müfrezesi'yle irtibâta giden keşf kolları Milo Müfrezesi'nden rapor getirmiş ve me'ali düşmanın def' û tard idildiği bildirilmişti.	Hava iyidir
22 minhü		<p>Cebhede sukûnet olub düşmanın bir torpidosu Viçe civârını bombardıman iderek birkâç dükkân ve birkâç ev tahrîb itmişdi.</p> <p>Lâzistan ve Havalisi Kumandanlığı'ndan ta'arruz hakkındaki müfrezenin mütâla'asıyla zaman icrâsı hakkındaki fikir sorulmuş ver ber-vech-i âtî mutâla'a husûsu atlı ile Trabzon'a gönderilmişti.</p>	Hava bulutludur.
		<p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 22.2.331</p> <p>Numara 258 Mahremdir</p> <p>1. Jandarma ve gönüllüler ile ta'arruz itmek tarafdarı değilim. Çünkü en nâzik bir noktada netice'i katiye zamanlarda kaçıyorlar.</p> <p>Ez-cümle : Düşman Arhavi deresinden geçmek teşebbüsünde bulunduğu takdirde ateş idilmesi aksî hâlde beyhûde cebhâne sarf idilmemesini kat'î olarak emr itdiğim hâlde jandarma Teşkilât-ı Mahsûsa'nın (henüz teşkilâtı yapılmayan) Sâlih Ağa taburu gündüzden ve hiçbir düşman görmeden husûsiyle giceleyn binlerce cebhâne beyhûde yere ağaçlara taşlara karşı yakmışlardır. Yeni teşkîl ve ta'dîl olunan bir gönüllü taburu Sümle'den eski buldukları (Arhavi'nin cenûb-ı garbisindeki) Galata mevki'ine 7.5 sa'atde gelmişlerdir. Bi'l-hassa iki Giresun bölüğüyle (Eski Rize bölükleri) yeni gelen Amasya taburunu ta'arrûz esnâsında düşmânı işgâl için hatt-ı müdâfa'aya koymağa i'timâdım yokdur. Bu sebebden düşmana ta'arrûz için kendi alayım ve gönüllülerden nisbeten iyi olan Ziya Beğ taburu ve İbrahim Efendi bölüğüyle ta'arrûz itmek diğer kuvvetlerle hatt-ı müdâfa'ada düşmanı işgâl itmek fikrindeyim.</p> <p>2. Şimdi yeni teşkilât ve ta'dîlât için bütün kuvvetleri geriye almakdayım Bunları tanzîm idüb ileri sürünceye kadar ta'arruz itmek</p>	

mümkün değildir. Buda onbeş yigirmi gün devâm ider. İhtiyâc mikdârı tâleb idilen eşyâ vesâ'ire gelince müfrezem ta'arruza hazırdır. Ma'mâfih buradan idilecek ta'arruzla Rusları hudûd haricine atmak müstelzim ise aynı zamanda Artvin'de de kuvvetlerimizin ilerülemesü lazımdır. Bundan mukaddem ber-vech-i âtîdir. [150]

3. Düşmanın hatt-ı aslisi Dağıstı Dağı'ndan Afyonbaba cebhânesine kadardır. Bu mevzi'i aslisinin ilerüsündeki ileri mevâzi'inde takriben 10,12 bölük bulunmaktadır.

4. Cebel bir 10.5 santimetrelik topuyla şimdilik bildiğim bir ufak makineli tüfengi vardır. Bölükler kademeli olarak avcı siperleri yapmışlardır ve tel örgüleriyle ihâtâ itmişlerdir. Bu sebebden cebheden ta'arrûz birçok zâyî'âtı intac ider. Düşmanın ileri mevâzi'inde ki bölükleri hatt-ı aslisinden gelen kuvvetlerle değişmektedir. Bundanda hatt-ı aslisinin girisinde de ilerisi gibi bir kuvvetin bulunduğu ihtimalini virmektedir. Hatt-ı aslisinin bulunduğu tepeler çok yüksek ve pek dik olduğundan buradan ta'arrûz için pek mu'allem efrâdla kâbildir. Sol cenâhdan ta'arruz ise donanmasının mevcûdiyetinden pek güçdür. Bundan dolayı jandarma ve gönüllülerle tekmiil cebheden ta'arrûz mümkün değildir.

5. Düşman mevzi'i aslisinin anâhtarı Dağıstı Dağıdır. Düşman buradan 6'ncı nişân taşına kadar ve bu hattın ilerisine, cenûb-ı garbisine tahkimat yapmıştır. Buradan ta'arruz mümkün ise de müte'âkiben hatt-ı aslisini zapt itmek pek müşkildir. Bu sebebden 11,12'nci nişân taşları arasından girerek Murgul vâdisine inmekve oradan da düşman hatt-ı aslisinin gerisine yürümek lâzımdır. Ma'mâfih bu hareketle düşmana baskın yapmak gâfil avlamak mümkün değildir. Çünkü keşf kollarından düşman bi't-tabî ma'lûmât alacaktır. Bu halde düşman Batum'dan kuvve-ı imdâ[di]ye (topçu, piyâde) getirebilir. Çünkü Batum'dan Artvin'e Borçka'dan Çifteköprü'ye, Borçka'dan Murgul'a ve fabrikasına mükemmel şose vardır. Bu yollardan düşman Batum'dan Murgul'a 9, 10 sa'atde kuvvet getirebilir. Bu kuvvetleriyle sağ cenâhı tehdid ider ve sol cenâhım tehlikede kâılır. Aynı zamanda düşman Artvin'e Milo

		<p>Müfrezesi karşısındaki kuvvetlerini de Murgul'a getirebilir. Bu kuvvetlerde sağ cenâhıyla arkama düşer. Bu sebebden muvaffakiyet tamamen emîn değildir. Milo Müfrezesi Artvin tarafından ta'arruzla Borçka istikâmetine ilerülirse muvaffakiyet te'mîn idilebilir. Bundan dolayı teklifâtım ber-vech-i âfîdir.</p> <p>Alayım, Ziya Beğ taburu, İbrahim Efendi bölüğü topçu ve makineli tüfenklerle 11, 12'nci nişân taşları arasından girerek Murgul vâdisi istikâmetine ba'dehû Dağıstı Dağıyla 8. nişân taşına karşı geriden ta'arruzu bozmadan hatt-ı müdâfa'adan bütün kuvvetlerin düşman mevzi'i aslisine ilerülemesi bu muvaffakiyetin te'mini için Milo Müfrezesi'nin Artvin civârındaki düşmanı ric'ate mecbûr iderek Murgul'a, Borçka istikâmetine ta'aruz itmesiyle kâbil olduğu ma'rûzdur.</p> <p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
23 minhü	Luma	Sukûnet olduğu	23 minhü hava yağmurludur.
24 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	24 minhü hava yağmurludur.
25 minhü	Luma	<p>Bir şey olmadığı düşmanın torpidosu ber mu'tâd Viçe, Sumle ve Atina arasında nakliyâta mâni' olmakda idi.</p> <p>Sivas'dan alayıma tertîb idilen 68 hayvandan ancak 49'u gelebilmişti. Bu hayvanlar sekizinci alayın 1. taburuyla 3. taburuna mâkineli tüfenk bölüğüne virilmişdi. [151]</p>	<p>Bu arazide katiyen yol olmadığından erzâk vesâ'ire kayıklarla nakl olunmakda idi. Fakat düşman torpidoları gündüzleri ve ara sıra giceleri nakliyata mâni' ola gelmekte ise de cesûr kayıkçılar vazifelerini pek güzel iderek müfrezeyi erzâksız bırakmıyorlardı</p>
26 minhü	Luma	Bir vak'a olmamışdı. İhtiyât kıta'âtı ta'lîm ve terbiye ile meşgûldür	Yağmur yağmakta idi.

27 minhü	Luma	Bir vukû'ât yokdur. Düşman torpidosu Arhavi, Viçe civârını tarassudda devâm itmekte idi. 3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf ahz olundu	
		<p style="text-align: center;">Luma'da Ştanka Beğ'e Şifreli 11</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 27.2.331</p> <p>Virûdu 27.2.331</p> <p>1. Düşmanın 10. Kolordu'ya vukû' bulan ta'arruzunu tahfif için karşudaki düşmana ta'arruz itmeniz iyi olacaktır. Ahvâlde vazî'yetiniz müsâ'id ise bu harekâtı yapınız.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî cevâb şifreli olarak virildi.</p>	
		<p style="text-align: right;">Hasan Kal'ada 3. ordu Kumandanlığı'na Luma'dan 27.2.331</p> <p>Harb raporu C. 27-2.331 telle</p> <p>1. Teşkilât-ı Mahsûsa ve jandarmaları ıslâhla meşgûlüm bununla berâber techizâtım noksandır. Süngü, kasatura, palaska, çantaya ihtiyâcım vardır. Bunlar ikmâl idilmeyince ma't-te'essüf ta'arruz ideceğim. Trabzon'dan peyderpey gönderilmekdedir.</p> <p>2. Bugün ahvâl-ı vaziyetde bir tebeddül olmadığı ve dün siperde bir neferim hafifce mecrûh olduğu ma'ruzdur.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>Gerek teşkilât ve gerek jandarma efrâdı karma karışık idi. Bunları tabura alay haline ifrâğ için çalışılıyordu. Zira ıslah idilmeden istifâde katiyen kâbil değildi. Bir takım kumandanı değil takımının efrâdını, mangası bilmesi kaç neferden ibaretdir? Onu bilmiyordu. Künye ve kayd vesa'ire bir şey yokdu. Teşkilât efrâdından bir taraftan firâr idüb diğer zâbit kendisini</p>

			kayd itdirebiliyordu . Bu sebebden bunların ıslahı herhalde elzemdir.
28 minhü	Luma	Aynı zamanda iş bû ma'lûmât Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'nada arz edilmişdi. Düşman 10. 5'lik topuyla mevzi'lerimize bir mikdâr ateş itmiş bir te'sîr yapamamışdı.	28 minhü Hava bulutludur. 29 minhü bulutludur. 30 minhü yağıyordu. Arazi gayet arızalı olduğundan ve düşmanda hatt-ı balâda bulunduğunda n be-heme-hâl süngü hücumu yapmak lazım idi. Halbuki efrâdın heman kısm-ı azâmında kasatura, palaska yokdu. Ta'aruz halinde efrâda dörder hatta beşer günlük erzâk, cebhane virilmesi herhalde lazımdı. Bunun içinde askerin kezâ kısm-ı azâmında çanta, peksimed torbası, palaska yokdu. Çünkü ta'aruz idilecek araziden mekkârenin geçmesi gayr-ı kâbil idi.
29 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
30 minhü	Luma	3. ordudan ber-vech-i âtî telgraf alındı.	
		Luma'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e Tortum'dan 29.2.331 Virûdu 30.2.331 kable'z-zevâl s.7 C. Ta'aruzun icrâsına yalnız ba'zı techizâtının noksan olması mâni' olarak gösterilmek kâfi bir sebebden değildir. Buradaki kıta'atın techizâtı pek noksandır. Bu noksaniye ta'aruz husûsunu imkânsız bırakmadı. Ber-vech-i âtî cevâb virilmişdi.	
		Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Şifreli Luma'dan	

		<p style="text-align: right;">30.2.331</p> <p>Numara 303 C. 29.2.331</p> <p>Mekkârelerin işlemeyeceği yüksek tepelerde muhârebe için efrâd üzerinde birçok cebhâneye ihtiyâc vardır. Palaskasız mümkün değildir. Aynı zamanda efrâd lâ-akall üç günlük erzâkını almak lâzımdır. Çantasız, dağarcıksız buda mümkün değildir. Yüksek tepe ve ormanlarda tahkim [152] idilmiş bir sahra mevzi'ine esliha-ı cârihasız ta'arruz itmek mümkün değildir. Süngüm yoktur. Bu ahvâl tahtında ta'arruz için me'sûliyeti derûhde idemem. Bu ahvâle nazaran ta'arruz itmek lazım ise emr virmeniz ricâ olunur.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
30 minhü	Luma	<p>İşbû cevâb orduya virildiği Trabzon'da Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığında arz edilmişdi. Düşman Viçe'yi bombardıman etmişdi. Hatt-ı müdâfa'ada ufak tefek müsâdemeden başka bir şey yoktur. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'nın ıslâh idilen 2. taburunu teftiş ederek bu taburda 1. bölüğü iyi bulunmuş tabur haline girmişdi.</p>	Yağmur yağıyordu.
1. 3. 331	Luma	<p>Bu tabur hatt-ı müdâfa'aya sevk edilerek 3. taburun teşkilâtına başlanmışdı.</p> <p>Düşman Potuçur civârına da 10.5'lik bir top çıkararak mevzi'lerimize akşama kadar endaht itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Aynı zamanda Arhavi gerisindeki 10.5'likleri ve iki cebel topuda piyâdeleriyle berâber bu ateşe iştirâk etmiş bulunuyordu.</p> <p>Müfrezenin kuvvesi ber-vech-i âtî idi.</p> <p>Sekizinci alay 1., 3. taburuyla makineli tüfenk bölüğü kuvvesi</p> <p>Zâbit ve zabıt vekili namzedi 31, efrâd 2014, gayr-ı muhârib küçük zabıt ve efrâdı 284, anahtarlı mavzer 920, mu'addel mavzer 197, kasalı 101, mu'addel martin 729, kasatura 1166, cebhane sandık 487, binek ve mekkari 252, numûne ve istihkâm bölüğü zâbit ve zabıt vekili 3, küçük zabıt ve efrâd 192, sıhhiye efrâdı 5, mu'addel martin 36, anahtarlı 28, kasalı mavzer 65, mu'addel martin 85, kasatura ma'süngü 124, cebhane sandık 44, mekkari ve binek 22,</p>	Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı kumandanlığına ta'yin idilen yüzbaşı Ali Rıza Beğ'in say ü gayretiyle zabt-ı rabt ve nizâm-ı intizamı olmayan gönüllü efrâdı nizâmiye kıta'atı gibi teşkilâta tabi' olarak tensih ve ıslah edilmiş ve mûmâ-ileyhin bu bâbda ki gayret ve fa'aliyeti ve hüsni hizmeti sebgat itdiğinden şayan-ı teşekkür ve takdirdir.

		<p>Sekizinci cebel topu bölüğü</p> <p>Zabitan 4, efrâd 187, gayr-ı muharib zabıt 4, efrâd 14, anahtarlı mavzer 3, filinta 7, ser'î cebel kurub 2, şarapnel 629, dâne 151, koşum hayvan binek ve mekkari 130</p> <p>Hudûd Taburu kuvvesi</p> <p>Zabıt zabıt vekili ve namzedi 7, küçük zabıt ve efrâdı 797, gayr-ı muharib zabıt 2, efrâd 210, büyük çaplı mavzer 995, Belçika 49, mu'addel martin 61, kasatura 950, sivri cebhane sandık 6, büyük çaplı cebhane 22, binek ve mekkari 90,</p> <p>Seyyar jandarma bölükleri</p> <p>Zabıt ve zabıt vekili ve namzedi 19, küçük zabıt ve efrâdı 1689, gayr-ı muharib zabıt 3, küçük zabıt ve efrâd 149, büyük çaplı mavzer 1253, mu'addel martin 442, kasatura 1415, küçük çaplı cebhane sandık 82, büyük çaplı cebhane sandık 256, binek ve mekkari 158</p>	<p>mezkûr gönüllülerden üç taburu bir alayla müstakil bir tabur ve müstakil bir bölük vücuda gelmiştir.</p>
		<p>[153]Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı</p> <p>Zabıt ve zabıt vekili ve nâmzedi 70, Küçük zâbit ve efrâd 3435, gayr-ı muhârib zâbit 4, gayr-ı muharib efrâd ve gerçek zabıt 564, küçük çaplı mavzer 236, mu'addel mavzer 3, Belçika mavzeri 1650, mu'addel martin 3214</p> <p>Teşkilâta merbût makineli tüfenk mu'addel maksam, maksim</p> <p>Teşkilata merbût âdi cebel top 2,</p> <p>Teşkilata merbût ser'î şınayder top 2</p> <p>Küçük çaplı mavzer cebhanesi sandık 666, âdî cebel danesi 68, şarapnel 179, şınayder cebhanesi 884, binek ve mekkari ile makineli tüfenk ve top hayvanı 332</p>	
2 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Hava güneşlidir.
3 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Ordudan alınan emr-i telgrafide müfreze ihtiyâcatının te'mîni için Trabzon'a emr virildiği bildirilmişdi.	Etraf sisli idi.
4 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Müfreze ihtiyacı Trabzon'dan virûda başlamadı.	Etraf sisli idi.
5 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Düşmandan bir esir alınmışdı.	Öğleye doğru şiddetli

6 minhü	Luma	<p>Düşmanın torpidosu Viçe, Atina civârını tarassudda bulunuyordu.</p> <p>Düşman motor içerüsüne bir mitralyöz koyarak sevâhili iz'âc itmekte idi. {Sahilde bir pûsû tertib itdirildi} İhtiyât kıta'atı ta'limleriyle meşgûl idi.</p>	yağmur yağmışdı. 4 minhü müfrezenin ihtiyac cedveli Trabzon'a takdim edilmiş idi. Böyle olduğu halde o ihtiyac cedveline nazaran sevkியatda bulunulmayub fazla olarak sevk olunmakta idi. Bu fazlalar heman giriye i'ade olunuyordu. 6 minhü hava sisli.
		<p>Viçe sahil anbarında kıta'atın lâzımı kadar erzâkı varsada mekkârelerde dermân kalmadığından celbi müşkil idi.</p> <p>Bîçâre hayvanlar 18 Şubat sene 330'dan şimdiye kadar ot, saman yüzü görmeyerek mısır sapı ile galle olunuyorlardu. El-yevm mısır sapıda bitdiğiinden ölümlerine intizârda idilir.</p>	
7 minhü	Luma	<p>Düşman gerek cebel ve gerek 10.5'lik topuyla mevzi'lerimize devâmlıca ateş itmiş ve mukâbele edilmişdi. 3 yaralı ve bir şehidimiz vardı.</p> <p>Müfreze ihtiyâcına göre virûd iden techizât tevzi' olunmakta idi. Şu sûretle müfreze bir intizâmada girmekde bulunuyordu. Gerideki ihtiyâtlar muttasıl ta'lim ve terbiye ile iştigâl idiyordu.</p>	Bulutludur.
8 minhü	Luma	<p>[154]Sukûnet vardır. Çamlık Yaylası'na barakalar inşâsı ve Çamlık'dan Sümle'ye kadar yolların mekkâre mirûr u ubûruna müsâ'id bir hâle ifrâğ idilmesi için istihkâm bölüğünden bir takım asker sevk olunmuşdu.</p>	Hava güneşlidir.
9 minhü	Luma'dan	<p>Bugün de sukûnetle geçmişdi .</p> <p>Ordu ve Trabzon'da Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî emr alındı.</p>	Havada öğleden sonra sis vardı.
		<p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Şifreli</p>	Emr kıta'ata

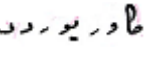
		<p style="text-align: right;">Trabzon 8.3.331</p> <p>Virûdu 9.3.331</p> <p>Rûmî Mayısın ondördüncü günü Rusya Çarının yevm-i tetevvüce müsâdifdir. Bu münâsebetle Rusların teşebbüsât-ı muhtemelesine karşı kıta'âtın bi'l-hassa 10-15 Mayıs sene 331 günlerinde müteyâkkız bulunması ve tedâbir-i tarasudiyye ve tahaffûziyenin tezyidi muktezidir.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	<p>tebliğ idilerek bir kat daha müteyakkızân e davranılması emr idilmişdi.</p> <p>Hava iyidir. İkinci üzeri şiddetli rüzgar çıkmışdı.</p>
10 minhü	Luma	<p>Düşman iki motor içüne makineli tüfenk ve gâyet ufak bir top koyarak hatt-ı müdâfa'anın sol cenâh gerisindeki Kayasere ^{تایسه} ve civârını iz'âc itmekde iken kurdurulan pûsû tarafından üzerlerine ateş idilerek iki yaralı virilüb motorlar firâra mecbûr idilmişdi.</p> <p style="text-align: center;">Ordu'ya ve Trabzon'a arz-ı ma'lûmât idilmişdi.</p>	
11 minhü	Luma	<p>Sukûnet vardı. Düşmanın torpidosu yine sevâhili tarassudda bulunuyordu. Milo Müfrezesi'nin vaziyeti ve kuvveti sorulmuş ve lâzım gelen ma'lûmât alınmışdı.</p> <p style="text-align: center;">Teşkilât-ı Mahsusa'nın müstakil Ziya Beğ taburu hasbe'l-lüzûm Çamlık Yaylası'na (sağ cenâha) tahrik ^{تحریر} itdirilmişdi.</p>	
12 minhü	Luma	<p>Sukûnet vardı.</p>	<p>Kıta'ata tebliğ keyfiyet olunarak son derece müteyakkız davranılması ve giceleri her taburda nöbetçi yüzbaşılarının fa'aliyetde bulunmaları bildirildi.</p>
13 minhü	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı'ndan 13,14 Mayıs'da Rus Çarı'nın yevm-i tetevvücü olması dolayısıyla gâyet müteyâkkız davranılması tekrâr emr idilmiş idi.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havalisi Kumandanı Avni Paşa hazretleri hatt-ı müdâfa'ayı teftiş için Luma'yı teşrif buyurmuşlardı.</p>	<p>12 minhü hava sisli. Hava iyidir. Kumandan Paşa ile mevzi'ler gezilmiş ve ihtiyat kıta'atına geride ufak bir</p>
14	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p>	

minhü			mes'ele yapılmışdı
15 minhü	Luma	Düşman 10.5'lik topla mevzi'lere ateş itmişdi	
16 minhü	Luma	Ordudan ber-vech-i âfî emr alınmışdı.	
		<p style="text-align: right;">Tortum'dan 15.3.331</p> <p>Virûdu 16.3.331</p> <p>1. 263'ncü Gobaski ve 264'ncü Korkofski piyâde Alayları evvelce Batum ve havâlisinde idi. [155]</p> <p>2. 6 Nisan 331'de der-dest idilen bir esir mezkûr alayların Diyadin, Karakilise, Ateşgird mıntıkasında bulunduğunu söylemişdi. Bu def'a maktullerin apoletleri üzerinded 263 numara bulunduğundan esirin ifâdesi doğru olduğu tahkikiyor.</p> <p>3. Mezkûr Alaylar hakkında ve el-yevm karşunuzda Batum havâlisinde bulunan kıta'atın mikdârı ve numara isimleri hakkındaki tahkikâtınızın sür'at-ı iş'ârı ricâ olunur.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu İkinci Şu'be Müdürü Sa'îd</p>	
		<p>Ber-vech-i âfî cevâb virildi.</p> <p style="text-align: center;">Tortum'dan 3. Ordu İkinci Şu'be Müdürü'ne</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 16.3.331</p> <p>Numara 389 C. 15.3.331</p> <p>1. Gerek keşf kollarından ve gerek elde idilen esirden idilen tahkikâta nazaran karşımda ondokuzuncu Türkistan Alayı üç taburlu olarak bulunur. Bunların mevcûdları 150,200 arasındadır. Bunlar Batum'dan 211'inci depo Alayının nevâkıslarını ikmâl idiyorlar.</p> <p>2. Bundan başka bir hafta evvel Potuçur civârında bulunan bir Gürcü taburu geri alınmış yerine Gubanski taburu gelmiştir. Murgul deresi civârında da Korkofski taburu bulunduğu esir ve keşf kollarından alınan ma'lûmâta nazaran arz olunur.</p> <p style="text-align: right;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Kumandan Paşa bugün ba'de'z-zevâl birde Trabzon'a müteveccihen Luma'dan hareket itmişlerdir.</p>

17 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Düşman torpidosu yine tarassuduna devâm idiyordu.	17 minhü hava iyidir. Erzâk gice nakl idiliyordu.
18 minhü	Luma	Düşman 10.5'lik topuyla mevzi'lere bir müddet ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı.	17 minhü hava iyidir.
19 minhü	Luma	Düşman karşumuzda Afyon baba tepesi civârına 15'lik havan topu getirmişdi. Vuku'ât yokdu.	Murgul ve civarını keşf için Alman mülâzım-ı evvel Fonberevan Beğ'le lazımı kadar Çamlık Yaylası'na hareket itdirilmişdi.
20 minhü	Luma	Düşman 10.5'lik topuyla mevzi'imize te'sîrsiz ateş itmişdi. Torpidosu Viçe, Atina civârını tarassuda devâm idiyordu.	19 minhü öğleden sonra şiddetli yağmur yağıyordu. 20 minhü hava sisli idi.
		Ordu Kumandanlığı'ndan alınan emr-i telgrafide sukûnet devrinde efrâdın ta'lîm ve terbiyesiyle endaht hususuna dikkatle çalışmaları emr olunmuşdu.	İhtiyât kıta'atı ta'lîm ve terbiye ve endaht ile iştigâl itdiriliyordu.
21 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	
22 minhü	Luma	21-22 gicesi düşman bütün cebheden piyâde makineli tüfenkleriyle mevzi'lerimize buldukları siperden ateş itmişlerdi. Fakat bir te'sîr yokdu.	
23 minhü	Luma	Düşmanla pek az top muharebesi oldu. Düşmanın torpidosu Atina'yı bombardıman iderek birkaç kayıkda (erzâk yüklü) batırmışdı. 3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı. [156]	
		Luma'da Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na Şifreli Tortum'dan 22.3.331 Virûdu 23.3.331 1. Kafkas avcı livâsıyla iki Plaston livâsının ve bir topçu livâsının birbuçuk ay evvel Batum'dan Avrupa darü'l-harbine	

	<p>gönderildiği Galiçya'dan haber alındı. Bu haberi sizden beklerdik.</p> <p>2. Gerek casûs göndererek ve gerek Rus yada Gürce vesâ'ire ile irtibât idâme iderek bunu hârekât hakkında ve muhtelif cebhelerimizde bulunan düşman kıta'âtı hakkında ma'lûmât elde edilmesine çalışılması, lazımdır.</p> <p>3. Karşunuzda bulunan kuvvetle hakkında ma'lûmât i'tâsı.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kamil Ber-vech-i âtî şifreli olarak cevâb orduya virildi.</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 23.3.331</p> <p>Numara 421 C. 22.2.331 şifreli</p> <p>1. Cebhem ilerisinde pek derin olup geçilemeyen Arhavi deresi vardır. Sol cenâhım denizdir. Sağ cenâhım evvelce yürünemeyecek derecede karlı dağlardır. Düşman avcı hatları hangi kıta'ata mensûb oldukları anlaşılamayacak derecede uzaktır. Giceleri suyu geçirerek düşmandan bir keşf kolu esir itmek için çalışıyorum. Fakat düşman siperlerinden aşağı inmiyor. Keşf kollarımızda düşman avcı siperlerine giremiyor. Cebheden casûs göndermek mümkün değildir. Çünkü boğazına kadar ıslanacağı için nazar-ı dikkati celb ider.</p> <p>2. İki hafta evvel denizden birisi Batum'a diğeri Arhavi'ye gitmek üzere iki casûs gönderdim. Daha geri gelmediler. Murgul'a kezâ birçok keşf kolu esir veyâsâ'ire yakalamak için gönderdim ise de bir haber alamadım. Burada başka casûs bulmak mümkün değildir. Avni Paşa'ya casûs bulmak için telgraf çekdim.</p> <p>3. Karşumda 19'uncu Türkistan Alayının üç taburu bir Korkofski taburu ve Plaston yâhûd Gubanski olduğu henüz anlaşılamayan bir Kazak taburu vardır. Her taburun bir büyük makineli tüfengi vardır. 15'lik bir 10. 5'lik bir 7.5'lik 6 cebel topu vardır. Ve cebel toplarıyla atılan iki Türk şarâpneli bulunmuştur.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Gönderilen bu iki casusun düşman eline geçtikleri bilâhare anlaşılmıştı.</p>
24 minhü	<p>Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'na da arz-ı keyfiyet idilmişti.</p>	<p>Hava bulutludur.</p>

		<p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alınmışdı.</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 23.2.331</p> <p>Virûdu 24.3.331</p> <p>Virûd iden raporlardan düşman kuvvetleri hakkında atıdeki ma'lûmât istihrâc edilmişdi.</p> <p>1. İşhan civârında 17 Türkistan Alayı 2,3 mitralyöz tufengi [157]1. Sibiryâ bölüğü iki üç cebel topu Milo Müfrezesi karşusunda Nisan nihâyetinde iki Plaston taburu Tiflis Derezina دره زینا 200 hudûd neferi 6 mitralyöz tufengi 4 cebel topu vardı.</p> <p>2. Lâzistân müfrezesi karşusunda 10.3.331'de 19'uncu Türkistan Alayı 264 Korkofski Alayından bir tabur bir Plaston taburu Kütayis, Derezina taburu üç Layoski süvari Alayından 1,2 bölük 4 cebel üç büyük top vardı.</p> <p>3. Batum Artvin havalisinde Nisan nihayetinde 264 Korkofski Alayının üç taburu iki Plaston taburu vardı.</p> <p>4. Ardahan civârında Nisan nihayetinde dört müstahfiz ve gönüllü taburu vardı.</p> <p>5. Evvelce Kafkasya'da bulunan yigirminci firkası 3. Kafkas üç livâsı iki Plaston livâsı Avrupa darü'l-harbine gönderilmişdir.</p> <p>6. 1,2,5 maddelerde ki kıta'âtdan ba'zılarının diğer cebhelerimize gitmek ihtimâli vardır. İşbû ma'lûmât Milo Müfrezesi, Lazistan müfrezesi Lâzistan ve Havalisi Kumandanları'na tebliğ edilmişdir.</p> <p>7. Son günlerde İşhân tarafına bir kısım kuvveti Oltu'ya gitmişdir.</p> <p>8. Bütün vesâ'ite mürâca'atla ve bi'l-hassa casûs izâmıyla karşunuzda ve mücâvir mintıkada bulunan düşman kuvvetlerinin ve cenûba doğru kuvvet sevk idilüb edilmediğinin keşfiyle iş'ârı</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p>	
25minhü	Luma	Sukûnet vardı.	25 minhü hava bulutludur. Trabzon'dan virûd iden eşyâ ile (don,
26 minhü	Luma	Düşmanın torpidosu Viçe ve civârını tarassudda devâm	

27 minhü	Luma	idiyordu. Düşman 10.5'lik topuyla pek az endâht itmiş bir te'sîr yapamamışdı. Sukûnet vardı.	gömlek vesâ'ire)ve tabancalar kıta'ata ihtiyac nisbetinde tevzi' edilmişdi. Kıta'at ta'lim ve terbiyeleriyle meşgûl idi.
28 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	28 minhü hava pek az yağmur yağıyordu.
29 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	Çamlık tarafından Murgul vadisine keşfe gönderilen Alman mülâzım-ı evvel
30 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Fonberevan Beğ arazinin arızası
31 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	dolayısıyla yanındaki gılavuzla ve bir neferle düşmana esir gitmişdi. Diğer iki nefer firâr iderek müfrezeeye katılmışlardı.
		Sağ cenâhda Çamlık Yaylası'na gönderilen Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb müstakil Ziya Beğ taburu hakkında ber-vech-i âtî emr virilmişdi. 1. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'na merbût müstakil Ziya Beğ taburu Mavriyordu , Ortayayla ve civârında bulunan Kızıltepe, Demirköprü, Ağara Geçidi civârını müdâfa'a ve muhâfazaya me'murdur. Lazım gelen tahkimât vesâ'ireyi yapacaktır. Sol cenâhda bulunan Giresun jandarma taburuyla irtibât te'sîs idecekdir. [158] 2. Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Ziya Beğ taburuyla irtibâtı şifâhen	29 minhü hava güneşlidir. 30 minhü hava güneşlidir. Çamlık Yaylası'na telgraf, telefon olmadığından muhtelif mahaller birer manga kuvvetinde efrâd bırakılarak

		<p>direk Rıza Beğ'e emr olunduğu üzere bir mangalık ara postalarıyla te'min idecektir.</p> <p>3. İşbû ameliyat hitâmında müfrezeyle ma'lûmât virilecektir.</p> <p>Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	<p>muhaberenin şu sûretle te'minî muvâfık görülmüştü.</p>
1. 4. 331	Luma	<p>Sukûnet vardı. İhtiyâtdaki kıta'ât hem ta'lîm ile ve hemde yolsuz olan Luma ve hatt-ı müdâfa'aya yol yapıdırılmağla iştigâl itdiriliyordu.</p>	
2 minhü	Luma	<p>Düşmanla pek az top muhârebesi olmuştu.</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Ali Rıza Beğ Çamlık civârına gidüb oralara icâb iden tertibâtı bi'z-zât aldırması emr olundu.</p> <p>Ve mûmâ-ileyh hemân hareket itmişdi</p>	<p>Trabzon'a virûd iden çarık eşyâ vesâ'ire ihtiyac nisbetinde kıta'ata virilmekte idi.</p>
3 minhü	Luma	<p>Düşman torpidoları ile hatt-ı müdâfa'anın solunu ve gerisini ve aşirtma olarak Luma'yı bombardıman itmiş işbû ateşe düşmanın 10. 5'lik topuda iştirâk itmiş ise de bir zâyî'âtımız yokdu</p>	<p>İhtiyat kıta'atı ta'lîmleriyle meşgûl idi.</p>
4 minhü	Luma	<p>Düşman yine iki torpidosuyla dünki gibi hem sol cenâh ve hemde aşirtma olarak Luma'yı bombardıman itmişdi. Bu ateşe 10,5'lik karadaki topuda iştirâk itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı</p>	
5 minhü 6 minhü 7 minhü	Luma Luma Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Vukû'ât yokdu. Ordudan alınan raporda yevmî vukû'ât raporlarının orduya bildirilmesiyle berâber civâr kıta'âtda bildirilmesi emr olunmuş idi. Müfreze ise muntazaman gerek Milo ve gerek Trabzon'a arz-ı ma'lûmâtda bulunuyordu.</p> <p>Vukû'at yokdu</p>	<p>Müfrezenin ve bi'l-hassa Teşkilât-ı Mahsûsa alayının hayvana ihtiyacı çok olduğu diğer hayvan semerlerinin pejmurdeliğinden nal ve mihın olmamasından Trabzon'dan talep idilmişdi.</p>
8 minhü	Luma	<p>Düşman bir torpidosuyla hatt-ı müdâfa'anın solunu bombardıman itmişdi. Üç yaralımız vardı. Ordudan ber-vech-i âtî emr telgrafla alınmışdı.</p>	<p>Düşmandan bir nefer iyi atmışdı.</p>
		<p>Luma'da Ştanka Beğ'e</p> <p>Şifre sûreti</p>	

		<p>Tortum'dan 7.4.331</p> <p>Virûdu 8.4.331</p> <p>Ordunun atiyen ta'arruzunda müfrezenin dahî düşmana ta'arruz itmesi matlûb olmağla böyle bir halde te'mîn-i muvaffakiyet idecek ve bi'l-hassa düşmanı çevirmeğe müsâ'id olacak istikâmetlerin şimdiden keşf ve tertibât-ı lazımenin ana göre ihzâr idilmesi ve keşfiyât netayicinin orduya iş'ârı.</p> <p>3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p>	
9 minhü	Luma	<p>Düşman yarım sa'at kadar top endaht itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Dün ilticâ iden Rus neferinden sorulmak üzere ber-vech-i âtî su'aller ordudan telgrafla bildirildi.</p> <p>1. 19 Türkistan Alayına â'id ba'zı apoletler dün Kal'aboğazı mıntıkasında bulundu. bu alayın kaç taburu Arhavi civarında kalmışdı ?</p> <p>2. Arhavi, Artvin, Batum civârında ne kadar asker vâir alayların numara [159] isimleri ve kaç Plaston gönüllü ve müstahfiz taburu vardır?</p> <p>3. Ardahan, İşhân, Oltu civârına ikinci maddedeki mıntıkadan ne kadar asker gönderildi? Kıta'atın isim veyâ numaraları.</p> <p>4. 39'uncu Kafkas firkasının ya'nî 153'üncü Bagenski ^{باگنسکی}, 154'üncü Derbedenski ^{در بیدنسکی}, 155'inci Konisteki ^{کونستسکی}, 156'ıncı Pehlizavotyonski ^{پهلزآوتیونسکی} Alaylarının Avrupa darü'l-harbine sevk olunub olunmadığı ve sevk olunmadılar ise el-eyvm nerelerde buldukları?</p> <p>5. 66'ncı ihtiyât firkasının ya'nî 261'inci 262'nci Guruznetski, 263'ncü Gonski, 264'üncü Petegorgiyoski Alaylarının kezâ Avrupa darü'l-harbine sevk olunub olunmadığı ve sevk olunmadılarsa nerelerde buldukları ber-vech-i âtî cevâb virildi.</p>	<p>Tabur numaraları bugün bir Rus neferi daha iltica itmişdi.</p>
		<p>Tortum'da 3. ordu İkinci Şu'be Müdüriyetine</p> <p>Luma'dan</p>	

		<p style="text-align: right;">9.4.331</p> <p>Numara 550 C.9.4.331 tele</p> <p>1. 19'uncu Türkistan Alayının üç taburu Arhavi civârındadır. Başka bir yere gitmemiştir. Bu Alay 6 ay evvel Tiflis'e gelmiş badehû yetmiş kilometre kadar yürüyerek oradan Batum'a gelmiştir. Bu bulunan apoletler 19'uncu Türkistan Alayının hasta ve mekkari efrâdından olsa gerekdir.</p> <p>2. 12 gün evvel Batum'a Rusya içerüsünden ve harbe girmemiş tahminen 38,40 yaşlarında olmak üzere üç Plaston taburu gelmiştir. Bu taburların hangi şehirlerden geldikleri Batum'da mı kalacağı veyâ sâîr yiremi gideceği meçhûldür. Bunlar gelmeden evvel topçudan başka Batum'da efrâd yokmuş bu taburlar gelince bu milletce Batum'da hastahânedede imiş taburların numaraları meçhûldür.</p> <p>3. Arhavi'den hudûda yedinci nişân taşına kadar on dokuzuncu Türkistan Alayıyla 221'inci alayın 211'inci depo taburu ve bir Plaston taburu vardır. Bu muhakkaktır. Bu 221'inci Alayın nerede olduğu meçhûldür. Mezkûr taşdan i'tibâren İşhan'a kadar bir Körkofski Alayıyla beş Plaston taburu ve Milo karşusunda 8 hudûd bölüğü bulunduğu ve bu Körkofski Alayı da Murgul'da bulunduğunu söylüyor.</p> <p>4. Ardahan, İşhan, Oltu civârına Batum ve Artvin ile Arhavi civârından asker gönderülüb gönderilmediği bilmiyor.</p> <p>5. 39'uncu Kafkas fırkasının Sarıkamış'da olduğunu ayın ile söylüyor.</p> <p>6. 66'ncı ihtiyât fırkasının nerede bulunduğundan haberi yoktur.</p> <p>7. İki buçuk ay evvel 9. ,10. ,11.'inci Kafkas Alaylarının Batum'a gelüb ba'dehû Avrupa darü'l-harbine sevk olduğunu söylüyorsa da bu numaralı alaylar Rusya'da [160] olmadığından yanlış olsa gerekdir.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
10. 4. 331	Luma'dan	Pek az top atışı oldu. Zayi'at yokdu.	İhtiyâtdaki

		<p>3. Ordu'dan ber vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 10.4.331</p> <p>Virûdu 10-11.4.331</p> <p>Merkezi Kars'da olmak üzere seferberlikde 3. Kafkas avcı livâsı teşekkül itdi. 9'uncu Alayı kanunlarda Oltu civârında kıta'âtımızla müsâdeme itdi. 10., 11., 12.'nci alaylarıyla Sarıkamış muhârebesinin nihâyetlerinde Sarıkamış civârına gelmiş idi. Bu livânın Avrupa'ya gitdiği doğrudur. Hatta Galiçya'da pek çok esir virdiği ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Şu'be Müdürü Sa'id</p>	<p>kıta'at ta'limlere yollarda çalışmakta idi.</p> <p>24 mekkâri virûd idüb 8.Alay ile Teşkilât alayına virilmişdi.</p>
11 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Hava güneşli pek az sıcak var idi.
12 minhü	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî emr-i telgrafi alındı.</p> <p style="text-align: center;">Luma'da Ştanka Beğ'e Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 12.4.331</p> <p>Harb telgrafi gâyet müsta'celdir</p> <p>Virûdu 12.4.331</p> <p>1. Müfrezenin düşmana ta'arruz itmesi halinde te'mîn-i muvaffakiyet idecek istikâmetlerin şimdiden keşfi 10.4.331'de emr edilmişdi. Bu bâbda şimdiye kadar ne yapıldığının iş'ârı</p> <p>2. Müfrezemiz karşusundaki düşmandan iki misli dahâ ziyâde kuvvetli olduğundan harekâtsiz durmanız doğru değildir.</p> <p>3. Düşmanın cebhenizden kuvvet alarak diğer tarafa sevk itmesine mâni' olmanız arzû olunur.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p> <p>[161]ber vech-iâtî cevâb virilmişdi.</p> <p style="text-align: center;">Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p>	

	<p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 12-13.4.331</p> <p>Numara 582</p> <p>C. 12.4.331 şifreye</p> <p>1. Hudûdda 3348 râkımlı tepeden menbâ' olubda Ortaköy Süfla'ya gelen dere yine hudûdda 3230 râkımlı Ağarabaş'ından menba olubda Başköy Süfla'ya gelen dere arasında ki 3230, 1681, 180 râkımlı tepeler aralarına bu tepenin garbindeki Ortaköy Ülya arasından düşmana ta'arruz itmek katiyen mümkün değildir. Çünkü bu kısım 300,400 metre umkunda ve gâyet kayalıkdan ibâretdir.</p> <p>2. Düşmanın mevzi'i hudûd 8'inci nişân taşından 1570 râkımlı tepe ve garbindaki tepeden iki derenin mahall-i telâkisi olan Başköy Süfla'ya ve 7'nci nişân taşından Parh yönünün garbinde 982 râkımlı tepe ve Kötik garb-ı cenûbusundaki tepelerle garbinde Ciğerinezin Köyü'ne kadar olan mahâll-ı mezkûr köyden denize kadar ve Arhavi'nin şimâlindeki tepeleri tâhkim itmiş olduğu halde bulunuyor. Kezâ hudûd 9'uncu nişân taşından şarka yani' Murgul Suyu'ndaki Ga Karakol yazısının y noktasına kadar ve mezkûr derenin ^{دере} sağındaki küçük jansol yazısının cenûbundaki sırtları tâhkim itmiş olduğu halde bulunuyor. Hudûdun yâ'nî 9'uncu nişân taşının şarkındaki bu mevâzi'de düşmanın bulunduğu gerek Kuban tarafına sevk idilen ve gerekse mülâzım Fonberevan Beğ'in 10. 11'inci nişân taşlarına kadar gidüb icrâ itdiği keşfden anlaşılmıştır.</p> <p>3. Ta'arruzu hazırlamak için Çamlık Yaylası'na 500 mevcûdlu bir tabur gönderilmiş ve tabur iki bölüğüyle 3230 râkımlı Ağarabaş'ıyla 1681 râkımlı Koharlı ^{قوفاخ} Dağı arasıyla hudûda Ağarabaş'ından Kükürt Tepesi'ne kadar olan mahalli tuturdum. Teşkilât-ı Mahsusa'ya alayına merbut bu taburun hem vaziyetini kontrol ve hemde tekrâr o civârı keşf için mezkûr alay kumandanı gönderilmiş, keşf itdirilmiştir.</p> <p>4. Çamlık Yaylası'ndan Nopapani ve taş dibinden geçerek dere kenârındaki dirveye ^{دیرجه} inen yol yol değildir. Bu civârda yol</p>	
--	---	--

		<p>yokdur.</p> <p>5. Kezâ Çamlık Yaylası'ndan Abuvîçe deresini ta'kiben Abusüfla'ya gelen yol ise mezkûr Çamlık Yayla da bulundurduğum kuvvetin erzâkı efrâdın arkalarında sevk itmeğe mecbûr olduğum yoldur. Lâkin şimdi bu yol üzerinde bulunan büyük taşları dinamitle atdırarak bir mekkârenin geçebileceği bir hale koymak için efrâd çalışdırıyorum. Kezâ hudûdda Kızıl tepeden Abu deresine gelen yol işâreti ile Kızıl tepeden Dallı Kavak yönünden giden çizgi yol değildir. o civârda yol nâmına bir şey yokdur.</p> <p>6. Hudûddaki mıntıkamda iki metre kar bulunduğu gibi el-yevm de yağmaktadır.</p> <p>7. 9'uncu nişân taşından Arhavi'ye kadar olan mıntıkada düşmanın beş tabur piyâde sekiz cebel topu 2, 3 büyük çaplı top sekiz büyük 16 küçük çaplı makineli tûfengi vardır.</p> <p>8. Murgul deresinde ki mevzi'de de bir taburla dört top bulunduğunu raporla haber aldım. Şu halde karşımda tam mevcûdlu 6 piyâde taburu vardır.</p> <p>9. Kuvvetimle seyyar jandarmanın Amasya taburuyla Teşkilât-ı Mahsusa'nın üç taburunun kıymet-i harbiyeleri katiyen yokdur.[162]</p> <p>10. Şimdi bizim ta'arruzumuzdan korkarak mevcûd tahkimâtı bir kat daha takviye itmeğe beraber tel örgülerini tezyîd itmektedir.</p> <p>11. Arhavi ile Kedirve ^{کدیروه} arasından ta'arruz itmek mümkün değildir. Çünkü torpidoların dâ'imâ ateşi altındadır.</p> <p>12. Karşımdaki düşman bana hissitdirmeden bir taburunu bir tarafa çekemeyeceği ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na da arz-ı ma'lûmât idilmişdi</p>	
13 minhü	Luma	Sukûnet vardır.	
		İlticâ iden Rus neferinin ifâdesinden düşman Batum'a gâyet büyük çapta iki top yerleşdirdiğini söylemişler Ordu'ya, Trabzon'a ma'lûmât virilmişdi.	Trabzon'dan 500 nefer gönderilmişdir . Bu efrâd 12 günde Luma'ya 341 nefer

14 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Düşmanın torpidosu sevâhili tarassudda devâm idiyordu.	gelebilmışdi. diğerlerinin ekserisi firâr ve diğer kısımda hastalanarak yollarda kalmışdi. Hudûd taburuna 8.alay 1.tabur 3. tabur ile topçu makineli tüfenk bölüğüne taksim edilmişdi.
15 minhü	Luma	Sukûnet vardı. İhtiyât kıta'âtı ta'lim ve terbiye ile meşgûl bulunurdu.	14 minhü hava iyidir. Kıta'atda mevcûd bütün arazî efrâdının giriye menzil müfettişliğine heman sevki emr olunmuş ve icâbı icrâya başlanmışdi.
16 minhü	Luma	Düşmanla top muharebesi olmuş ise de zâyî'âtımız olmayub düşmana oldukça telefât virdirilmişdi. 3. ordudan ber-vech-i âtî emr-i telgrafi alındı.	
<p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 16.4.331</p> <p>Virûdu 16.4.331</p> <p>Milo Müfrezesi'nce bilâhare icrâ-yı tasavvur idilen ta'arruz esnâsında düşman tarafından Tiryal Dağı cihetinde mezkûr müfrezenin sol cenâhını ihâta itmesi ihtimâline karşı Lazistan Müfrezesi'nin de Murgul istikâmetine ta'arruzuna lüzûm görülüyor.</p> <p>Bu nokta-ı nazardan yapacağımız keşfiyât ve mutâla'âtınızın serî'ân iş'ârı.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kamil</p> <p style="text-align: center;">Ber-vech-i âtî cevâb virilmişdi.</p>			

		<p style="text-align: center;">Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 16-17.4.331</p> <p>C.16.4.331 şifreye</p> <p>1. Murgul deresinden Tiryal gibi gâyet sarp ve yüksek dağlardan giderek Artvin'e ilerüleyen müfrezenin sol cenâhını itmek üç güne mütevâkîf olduğundan zanitmiyorum. Fakat kat'î kararımı netice-i keşfinde arz ideceğim buda ancak 10,15 günde husûl bulabilir.</p> <p>2. Süvari mülâzım-ı evveli Kazım Efendi yarın taraf-ı kumandânîlerin hareket idiyor. Şifâhen de [163] arz-ı ma'lûmât da bulunacaktır.</p> <p style="text-align: right;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Arazi münasib yol olmadığından ve kar da ziyâde bulunmasında n bu keşf ancak on onbeş günde kâbil-i icrâ idi.</p>
17 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
		<p>Sağ cenâhda müstakil İbrahim Efendi bölüğünden çıkarılacak neferlerle bi'z-zât İbrahim Efendi'nin Murgul istikâmetine keşfe gitmesi ve yolların mirûr u ubûruna müsâ'id olub olmadığı hakkındaki mufassal raporunun müfrezeye virilmesi için alay-ı mezkûr kumandanlığına emr virilmişdi.</p> <p>Orduya vaz'iyetimizle düşman vazî'yeti ve ahvâl-ı arazi hakkında arz-ı ma'lûmâtta bulunmak üzere süvâri mülâzımını Kazım Efendi Ordu'ya hareket itdirildi. Orduya takdim edilmek üzere mûmâ-ileyhe ber-vech-i âtî rapor virildi.</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 17.4.331</p> <p>Numara 609</p> <p>1. Kendi vazî'yetim ve düşman vazî'yeti hakkında fazla ma'lûmât süvâri zâbitim tarafından virilecektir. Kendi mevâzi'im hudûdda Kükürt tepesinden denize kadar imtidâd idiyorsada asıl sağ cenâh ileri hattım Ortaköy Süfla yazısının takriben köy[e] gelmesine</p>	<p>Hava güneşli oldukça sıcak idi. akşama doğru yağmur yağdı.</p>

ve sol cenâhım Galata yazısının garbîne kadardır. Ortaköy Süfla'dan Ciğerinezin Köyü'ne kadar olan kısım gâyet dik gayr-ı kâbil-i mirûr kayalıklardan ibâretdir. Ciğerinezin köyünden denize kadar olan kısım geniş ve düzdür. Dere takriben bir buçuk metre derinlikdedir. Düşman mevâzi'i denizden Kordelit köyüne kadar olan kısımda dereye uzanan sağırlarda grup grup ve birbirinin hedefini yan ateşine alabilecek sûrette olmağla berâber mevâki'i feriyeye ile ihâta olunmuşdur. Bu kısımdan yapılacak bir ta'arrûzda Kordelit köyüne kadar düşman torpidolarının yan ateşine ma'rûz kalır. Ciğerinezin'den sonra düşman mevâzi'i Üçirmak ve Potuçur dereleri arasındaki tepelerde ve takriben Başköy Ülya'ya kadar ta'kîb ider. Potuçur deresinin tarafında ki kayalıklardan ta'arrûz mümkün değildir. Kezâ 3348 râkımlı tepeden çıkub Ortaköy Süfla'ya kadar ve 11'inci nişan taşından çıkub Başköy Ülya'ya kadar gelen dereler 300,400 metre derinliğinde kayalıklardan ibâretdir. Buralardan ancak birer birer dayanarak güçlkle çıkılabilir. Bu sebebden Mito tepesinde ki ileri karagollarımız Orta köy Süfla'daki köprüden geçmek mecburiyetindedirler. Badehû düşman mevzi' Başköy Süfla'dan Soğuksu tepesini takiben 9'uncu nişân taşına kadar devâm itmektedir ki kaffesini tahkim itmiştir. Sağ yanını muhâfaza için Çamlık Yaylası'nda bulunan bir taburum (500 mevcûd) Kükürt tepesinden Ağarabaş'ına kadar olan geçidleri muhafaza itmektedir. Düşman sol yanını muhafaza için Murgul Deresi'nin solunda ve Kabarcet yazısının şimâl-i garbî sırtları tahkim ve iki bölük ve dört topuyla Murgul deresinin sağında ve küçük janson yazısının cenûbundaki mevâki'i tahkim ve iki bölüğüyle işgâl itmektedir. [164] Kükürt tepesinden 10'uncu nişân taşına kadar olan hudûd kısmı haftalarla devâm iden sisle muhât olunmağla beraber elân kar yağmaktadır. Bu şerâ'it dâhilinde cebhemin (Herhangi kısımdan olursa olsun) yalnız bir taraftan ta'arruz mümkün değildir. Çünkü muvaffakiyeti halindebile muhâfaza-ı mevki' idemeyerek geri çekilmeğe mecbûrdur. Her vakit topçu muharebesi münferid keşf kolları müsâdemesi olmaktadır.

2. Bugün müfrezeden Murgul Deresi'nde yeniden keşf için emr virildi. Bu keşfin icrâsı Kubak'dan mümkündür. Kubak'dan keşf için hareket iden bir keşf kolunun ma'lûmât almak altı güne mütevâkkıftır. Bu civârda hareket iden keşf kollarının kuvveti fazla olması mecbûridir. Çünkü evvelce giden bir keşf kolu düşman tarafından yakalanmıştır. Ordu tarafından sorulan mutâla'am ber vech-i bâlâ esbâbdan nâşî ancak 10, 15 gün zarfında bildirileceği ma'rûzdur.

Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka

Müfrezenin kuvve-ı umûmiyesi ber-vech-i âtî idi

[165]	Muharib	gayr-ı muharib	zabit vekili ve namzedi	Efrad	Tüfenk	Cebhane sandık	Hayvan	Makineli tüfenk	Ser'i kurub topu	Şarapnel	Dane	Adi cebel	Dane	Şarapnel
Sekizinci alay 1. tabur	22			1084	963	218	153	0						
8. alay 3. tabur	19			1034	916	211	113	0						
8. alay makineli tüfenk	4			144	28	47	66	4						
Topçu 8. bölük	7			194	10	0	129	0	2	567	148			
İstihkam 3. bölük	5			242	218	21	0	0						
Süvari takımı	1			31	29	35	0	0						
Hopa Hudüd Taburu	12			983	1022	222	87	0						
Seyyar jandarma Amasya Giresun taburları	17			1656	1703	252	158	0						
Teşkilat-ı Mahsusa	37			3844	2654	549	0	4	Ser'i şınayder	292	163	2	301	419 teşkilat kıta'atıyla iki adi ve iki ser'i cebel topuyla makineli tüfenk bölümü kuvvesi
Sümle Hastahanesi	2			24										
Gara hastanesi	1			27										
Atina hastanesi	2			45										
Müfreze nakliye kolu	1			81	Hayvanât henüz gelmemişti									
Yekûn	130			9389	7543	1499	762	8		859	311	2	301	419

18 minhü	Luma	<p>[166]Vukû'ât yokdu.</p> <p>Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na 18. 4. 331 tarihi ve 619 numaralı şifreli telgrafla ordunun 16.4.331 tarihli olan emrin alındığı ve bu emr muhtevâtıyla virilen cevâb arz idilmişdi.</p>	<p>Hava sıcak akşama doğru yağmur yağdı. Kıta'atdaki bütün Ermeni efrâdı ol bâbdaki emri üzerine menzil müfettişliğine teslim idilmek üzere giriye sevk idilmişdi. Bu efrâd mevcûdu 35 neferdir.</p>
19 minhü	Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Ordudan ber-vech-i âtî şifreli emr telgrafla alındı.</p> <p style="text-align: center;">Luma'da Müfreze Kumandanı Ştanka Beğ'e Tortum'dan 17.4.331</p> <p>Müsta'celdir Virûdu 19.4.331 öğleden evvel 6.30</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keşf için muhtaç olduğunuz onbeş günlük bir müddet pek çokdur. 2. Ordu bilâ kayd u şart size bu hareketin icrâsını emr itmiş olsa idi ne sûretle hareket idecekdiniz. 3. Binâ'en aleyh emri idilen vazifenin derhâl icrâsında hiçbir ma'zeret kabûl idilemeyeceği cihetle netice-i istikşâfat ve kıta'âtınızın hemân iş'ârı. <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p> <p>Ber vech-i zîr cevâb virildi.</p> <p style="text-align: center;">Tortum'da3. Ordu Kumandanlığı'na Luma'dan 19.4.331</p> <p>Müsta'celdir. C. 17.4.331 şifreye</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 17.4.331 müsta'cel ibâreli telgraf-ı kumândanileri 19.4.331'de alınmışdır. 2. Kumandan Beğ sağ cenâha keşfe gitdiğinden cevâb 	<p>Hava sıcaktır.</p>

20 minhü	Luma	<p>virilemedi.</p> <p>3. Yarın akşam Luma'ya gelecekleri arz olunur.</p> <p>Lâzistân Müfrezesi Yaveri Mülâzım-ı evvel Mahmud Şükrü</p> <p>Düşman Arhavi gerisindeki 10. 5'lik topuyla mevzi'mize ateş itmiş ise de bir zâyi'âtımız yoktur. 3. Ordu ve Lazistan Havalisi Kumandanlıkları'na ber-vech-i âtî telgraf keşîde olundu.</p> <p>Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havalisi Kumandanlığına Şifre sûreti</p> <p>Luma'dan 20.4.331</p> <p>1. 1492 râkımlı taş dibi üzerinden yaya olarak Ortaköyü Ülya'ya keşfe gitdim. Müşâhedâtım ber vech-i âtîdir.</p> <p>2. Düşman Potuçur-ı Ülya'nın garbindeki sıra tepe ve dağları iki katlı olarak Ciğerinezin Köyü'ne kadar tel örgüleriyle tâhkîm itmişti.</p> <p>3. 8. hudûd taşında bir taburu vardı. 9., 10.'uncu nişân taşlarına ileri karakollarını sürmüştü. Bu taşlar civârında hem Kobak istikâmetine ve hem Soğuksu tepesi istikâmetlerini iki üç kat ve tel örgüleriyle tahkimât yapmıştı. [167]</p> <p>4. Evvelce Soğuksu tepesi civarında bulunan iki cebel topunu göremedim. Yalnız 10.5'lik bir büyük topunu gördüm. Buda 18 Mayıs sene 331'de mahall-ı mezkûre geldiği ma'rûzdur.</p> <p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
		<p>3. Ordu Kumandanı'na ber vech-i âtî şifreli telgraf keşîde idildi.</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan 20-21.4.331</p> <p>Numara 638 C. 17.4.331 şifreli tele</p>	Halid Beğ (Milo Müfrezesi Kumandanı)

		<p>1. Murgul istikâmetine her vakit keşf kolu gönderdim. Şimdiye kadar Halid Beğ'in virdiği Tiryal dağındaki taburdan keşf kolları ma'lûmât virmemiştir. Ordudan emr gelir gelmez kuvvetli bir keşf kolu tekrâr Kobak üzerinden Tiryal ve Sorgun deresi istikâmetlerine gönderdim. Başka yoldan keşf mümkün değildir.</p> <p>2. Murgul deresi müdâfa'a mevzi'imden büsbütün iyidir. Murgul deresinde a'zâmî olarak bir tabur yapılabilir. Murgul deresine ta'arruzda aynı zamanda hatt-ı hudûd üzerinden soğuk hava istikâmetine de ta'arruz be-heme-hâl lâzımdır. Müdâfa'a mevzi'i zayıf kalmamak için ihtiyât-ı umûmiden bu vazife için a'zami olarak iki tabur ifrâz idebilirim. Yol olmadığından makineli tüfenk ve topçuyu beraber almak mümkün değildir.</p> <p>3. Düşmanın bir taburla son derece tahkim itdiği 9. ,10.'uncu nişân taşlarını ve bir taburla da Küçükjat كوجيات suyunun şimâl-ı garbi ve cenûb-ı şarkî sırtlarını işgâl itmişti. Tiryal dağındaki Halid Beğ'in bildirdiği bir tabur doğru ise buda 3. taburdur. O halde bu kuvvetlere karşı iki taburla yapacağım ta'arruzda muvaffakiyet azdır.</p> <p>4. Bir kıt'a Sümler'den Çamlık Yaylası'na iki buçuk, Kobak'a üç buçuk günde gider. Bu yol kayalıklardan ibaret ve yüklü hayvan geçemeyen bir keçi yoludur. Çamlık'dan Soğuksu'ya Kobak Murgul deresindeki düşmana ta'arruz için takriben dört güne ihtiyâc vardır. Uzun bir zaman için mezkûr mahallere erzâk götürmek mümkün olmadığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	
21 minhü	Luma	<p>Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'na da hem ordudan telakki edilen emr ve hem virilen cevâb arz idilmişdi.</p> <p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Sukûnet vardır.</p> <p>Ordudan ber-vech-i âtî telgraf şifreli olarak alındı.</p> <p style="text-align: center;">Luma'da Ştanka Beğ'e</p>	Hava güneşlidir. Oldukça sıcak vardır.
22 minhü	Luma		

		<p style="text-align: right;">Tortum'dan 21.4.331</p> <p>Virûdu 22.4.331 kable'z-zevâl s.10 d.30</p> <p>12.4.331 tarihli raporunuzdan cebheden ta'arruzun gayr-ı kâbil olduğunu sağ cenâhdan [168] ta'arruz itmek niyetinde olduğunuzu anladık. Dünkü raporunuzdan da Tiryal ve Murgul cihetinde muvaffakiyetle icrâ idilemeyeceği anlaşılıyor. Milo Müfrezesi'nden mevrûd keşf raporunun hülâsasını ayrıca yazıyorum. Bina'en aleyh atıfedeği nikâta gâyed muhtasar bir tarzda cevâb yazmanızı ricâ iderim.</p> <p>Ordunun bütün cebheden ta'arruza geçtiği kabûl idildiğine ve sizin ile Milo Müfrezesi'nin hâl-ı fa'aliyete girmesi icâb itdiğine göre evvelâ her iki müfrezeyi maksada muvâfık olmak üzere ne tarzda istihdâm ideceksiniz. Saniyen bu halde Milo Müfrezesi'ni sizin emriniz altında bulundurmak muvâfık mıdır?</p> <p>3. Ordu Erkân-ı Harb Re'isi Kâ'im-mâkam Guze Beğ Milo Müfrezesi'nin icâbında düşmana ta'arruz itmek üzere yaptığı istikşafatın neticesi ber-vech-i âtîdir.</p> <p>1. Müfreze sağ cenâhını Çoruh nehrine istinâd itdirerek topçu ateşinin himâyesi altında Orucuk mezra'sı ve daha sonra şimâle müteveccihen hakim tepeleri işgâl itmek ve buradan garbe tevcîh-i istikâmetle Kileran Dağı'ndan bi'l-mirûr Milo, Artvin tarîkini kat' itmek ve aynı zamanda Artvin'in şarkında olur. Çoruh'a kadar mümted bulunan Midisvan Dağı üzerinden gönderilecek bir kısım kuvvetlede Artvin'in cebhesini ateş altına almak bu istikâmetin Orucuk mezra'sına kadar olan kısmın gâyet dik ve sa'bû'l-mürûr olması ve geçidlerinin mahdûd bulunması ve vâsi' endah meydana mâlik olması ve Orucuk mezra'sının ise şimâlindeki tepelerin taht-ı hakimiyetde bulunması sebebiyle telefât-ı kesireyi mûcib olur.</p> <p>2. Garbde Hanzorat Boğazı istikâmetinden ve aynı zamanda Matila Suyu'ndan ta'arruz itmek ve Hanzorat boğazından hareket iden kuvvet eski Osmanlı Rus hudûdundan inmekde olan on beşinci nişan taşını zabt itmek ve Hasılan Suyu'ndaki ihâtaya me'mûr olan kuvvet ise Nakervedan ve Şartun mezra'sının şarkında bulunan</p>	
--	--	---	--

düşman müfrezelerinin tardıyla mevcûd tariklerden bi'l-istifâde Kildiyan dağının şimâlinden Hanzorat Boğazı'ndan gelen tarikle Milo ve Artvin yolunu kat'itdiği noktada kâ'in selâlefe nam eski Rus hudûd karakoluna ta'arruz itmek bu Rus karagolunun birçok yolların mahall-ı telâkisinde bulunduğu için bir ehemmiyet-i ta'aruziyesi vardır. Düşmanın kendi mıntukasının tehlikeli ciheti Hatila Suyu olduğu bildirildiği merkez sıkleti bu cihetde bulunduruyor. Bu ikinci istikâmet kısmen arızalı kısmen ormanlı olduğundan büsbütün mestûren mütekarribe müsâ'iddir. Yalnız bu istikâmetden ta'arruz idilmesi hâlinde Tiryal dağında bulunan düşmanın Milo Müfrezesi'nin sol cenâhına tesîrini men' için Lazistan Müfrezesi'nin Murgul'a ta'arruz itmesi lazımdır.

3. Ordu Erkân-ı Harb Re'isi Guze
Ber-vech-i âtî cevab virilmişdi.

Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na
Şifreli

Luma'dan
22-23.4.331

Numara 652

C. 21.4.331 şifreli tele

1. Tecrübeme nazaran Artvin'den denize kadar uzanan ve kuvvetli bulunan düşmana ta'lîm ve terbiyesi [169] noksan olan Milo Müfreze ve Lazistan Müfrezeleri'yle ta'arruzu tehlikeli buluyorum. Adem-i muvaffakiyet halinde her iki müfrezenin insân ve malzemece zâyî'atını yerine getirmek gayr-ı mümkün olduğu gibi ihtimâl ki şimdiye kadar gâ'ib itdiğimiz araziden fazlasını gâ'ib ideceğiz. Balâdaki ehemmiyetine nazaran ordunun ta'arruzunda her iki müfrezenin muhtelif mevâki'den yapacağı küçük ta'arruzlarla düşmanı iz'âc itmek ve küçük ta'arruzlarda muvaffakiyet halinde andan mümkün olduğu kadar bi'l-istifâde her iki müfrezenin hedefi olan Artvin-Batum şosesine elde itmek fikrindeyim.

2. Artvin arazisini tanıdığımdan ordudan Milo Müfrezesi'ne

	<p>ta'arruz emri virildiği zaman ta'arruz itmeyerek ta'yîn ideceğim zamanda hareket itdiği takdirde telgrafınızda mezkûr müfreze hakkındaki yazılan ta'arruz tertibâtı muvâfık olur. Ve bu suretle her iki müfrezenin müştereken hareketi te'mîn idiliyor.</p> <p>3. Lazistan müfrezesi çok kuvvetli olmadığından yalnız karşusundaki düşmanı tesbit ile cebhesini tehlikeye düşürmeyecek kadar bir kıt'a göndererek Milo Müfrezesi'ne yardım idebilir. İş bu telgrafi postahaneye vireceğim sırada Avni Paşa'dan şu emri aldım. Ordu müfrezesinin ta'arruzundan sarf-ı nazar itmiştir. Hâl-i müdâfa'ada kalacaksınız. İki seyyar jandarma taburunu Keskim üzerinden Tortum'a derhâl hareket itdiriniz. Derhâl taburlara emr virilmiştir. Binâ'en aleyh müfrezem için ta'arruz gayr-ı kâbildir.</p> <p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>Gerek ordudan alınan ve gerekse virilen cevâb bir me'murla Lazistan ve havalisi kumandanlığına takdim edilmişti.</p>
	<p>Trabzon'dan alınan emr-i telgrafi ber-vech-i âtidir.</p> <p>Luma'da Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Şifre sûreti</p> <p>Trabzon'dan</p> <p>22.4.331</p> <p>Müsta'celdir</p> <p>Virûdu 22-23.4.331</p> <p>1. Müfrezesinin ta'arruzundan sarf-ı nazar idildiği ve hâl-i müdâfa'ada kalacağınızı ordu emr idiyor.</p> <p>2. Müfrezesinden iki seyyar jandarma taburu Keskim ve Viçekkapusu Tortum yolunu ta'kiben hemân Tortum'a sevk olunacaktır.</p> <p>3. Bu emrin virûdunda taburlar heman yola çıkarılmalı mevcûdlarıyla târih-i hareketleri derhâl bildirilmelidir.</p> <p>Lâzistân ve Havalisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	<p>Mezkûr taburlar hatt-ı müdafa'ada bulunuyordu. Hatt-ı müdafa'ada pek uzun olduğundan emrin virûdunda taburların hareketi mümkün değildi.</p>
23 minhü	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Trabzon'dan ber-vech-i âti emr telgrafla alınmışdı.</p> <p>Luma'da Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p>	<p>Hava sabahleyn iyi ba'dehû yağmur yağıyordu.</p>

	<p style="text-align: right;">23.4.331</p> <p>Gayet müsta‘celdir</p> <p>1. Tortum’a gidecek olan iki seyyar jandarma taburunun Rize kura-yı seb‘a İspir üzerinden Tortum’a gidecektir. Ana nazaran taburların Rize’ye tahriki ile inbasü</p> <p>2. Rize ile kura-yı seb‘ada ikişer günlük erzâk idhâl edilmiştir.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havalisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	
	<p>[170] Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı’na ber-vech-i âtî emr virilmişdi.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Seyyar Jandarma Alayı Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Luma’dan 23.4.331</p> <p>Numara 656</p> <p>1. 22.4.331 ve 23.4.331 tarihli Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı’nın emr-i telgrafileri üzerine emr ve kumandanız altında olarak Giresun ve Amasya seyyar jandarma taburlarıyla Rize, kura-yı seb‘a, İspir üzerinden Tortum’a hareket ideceksiniz.</p> <p>2. Giresun taburunun mıntikasını hudûd taburuna Amasya taburunun mıntikasıda Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı’nın 3. taburuna bu akşam gurubdan sonra devir-teslim ile yarın be-heme-hâl ber vech-i bâlâ emre göre hareket ideceksiniz.</p> <p>3. Rize ile kura-yı seb‘ada ikişer günlük erzâkınız hazırdır.</p> <p>4. Atina’dan da Rize’ye erzâkınız Atina’dan virilecektir.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ’im-mâkam Ştanka Ber-vech-i âtî müfreze emride yazılmışdır.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze emri</p> <p style="text-align: right;">Luma’dan 23.4.331</p> <p>1. Bu akşam gurubla beraber hudûd taburu Giresun Taburu’nun Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı 3. Taburu Amasya Jandarma Taburu’nun mıntikalarını devir teslim alacaklardır. Giresun ve Amasya taburları</p>	

		<p>mintikalarını devir teslim alacaklardır. Giresun ve Amasya Taburları mintikalarını güzelce ve en ufak noktaya varıncaya kadar teslim edeceklerdir.</p> <p>2. Devir teslim mu'amelesi bu gece be-heme-hâl bitecektir.</p> <p>3. Seyyar jandarma Alayı Kumandanı Hasan Vasfi Beğ Giresun ve Amasya taburlarını kendisine verilen emr mûcibince hareket itdirecektir.</p> <p>4. Sağ cenâh hatt-ı müdâfa'a Kumandanlığına Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Ali Rıza Beğ ta'yîn edilmiştir. Mûmâ-ileyhe bu akşam Hasan Vasfi Beğ'den vazifeyi teslim alacak ve yarın devir ve teslim mu'amelesi bittiğine dâ'ir rapor virecektir.</p> <p style="text-align: right;">Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
24 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Yağmur yağıyordu.
		<p>855 mevcûdlu Giresun ve 707 mevcûdlu Amasya taburları Luma'dan hareket itmişlerdir. Orduya Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî telgraf keşide edilmiştir.</p> <p style="text-align: center;">Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 24. 4.331</p> <p>Numara 666</p> <p>1. 855 mevcûdlu Giresun ve 707 mevcûdlu Amasya Taburları bugün hatt-ı müdâfa'adan Rize ve kura-yı seb'a tarikiyle Tortum'a hareket itmiştir. [171] Mezkûr mahallere geldikçe orduya arz-ı ma'lûmât da bulunacakları ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Ordudan ber-vech-i âtî şifreli telgraf alınmışdı.</p> <p style="text-align: right;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Ştanka</p>	<p>Sağ cenâh hatt-ı müdâfa'a kumândanlığından hatt-ı müdâfa'aya hudûd ve Teşkilât-ı Mahsûsa alayının 3. taburu yerleştiği ve vazifeyi tamamen devir teslim aldıkları bildirilmişdi.</p>
		<p style="text-align: center;">Luma'da Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: center;">Harb telgrafi dakikanın te'hiri câ'iz değildir</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 24.4.331</p> <p style="text-align: center;">Virûdu 24-25.4.331 ba'de'z-zevâl s. 10</p> <p>1. Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na virilen emirde</p>	<p>Taburlar da Viçe'ye inmiş bulunuyordu. Derhal telefonla Viçe'de durdurularak Kobak, Keskim, Viçek kaptusu üzerinden</p>

	<p>müfrezenizden gelecek iki taburun Keskim, Viçekkapusu, Tortum yolunu ta'kîb itmesi yazılmıştı.</p> <p>2. 24.4.331 tarihli şifrenizde mezkûr taburların ta'kîb idecekleri tarîk hallidilememiş olduğundan keyfiyetin izâhı taburların emr olunan tariki ta'kîb itmelerinin te'mîn ve orduya iş'ârı</p> <p>3. Ordu Kumandanı Mahmud Kamil</p>	<p>hareket itmeleri emr olundu. Viçe'deki anbardanda lazımı kadar erzâk virdirildi. Taburlar Viçe'den Abu deresini takiben Kobak'a hareket itdirildi.</p>
25 minhü	<p>Ber vech-i âtî cevâb virildi.</p> <p>Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Harb telgrafi dakikanın te'hîri câ'iz değildir</p> <p>Şifreli</p> <p>Luma'dan 24-25.4.331</p> <p>Numara 672 24.4.331 şifreye</p> <p>1. Avni Paşa'dan aldığım emirde taburları Rize, kura-yı seb'a, İspir üzerinden hareket itdirilmeleri emr olundu ve ol sûretle taburlar hareket itdirildi. Şimdiki emriniz üzerine taburları Viçe'de durdurdum. Kobak, Keskim, Viçekkapusu üzerinden Tortum'a hareketlerini emr itdim. Fakat ağırlıklarının bir kısmı Atina'ya kadar gitmiş olduklarından yarın Viçe'de kalub 26.4.331 cum'a günü emr buyrulan yoldan yani Kobak, Keskim, Viçekkapusu üzerinden Tortum'a hareket idecekleri ma'rûzdur.</p> <p>Müfreze Kumandanı Ştanka</p> <p>Gerek ordudan telakki idilen emir ve gerek virilen cevâb aynen Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na 24-25.4.331 tarih ve 673 numaralı şifreli telgrafla arz idilmişti.</p> <p>Düşman pek az olarak Luma'ya top atmıştı. Zâyi'at yokdu.</p>	<p>Yağmur yağıyordu.</p> <p>Hava bulutludur.</p>
26 minhü	<p>Düşman Potuçur'daki 10. 5'lik topuyla mevzi'imize birkaç top atmış ise de bir te'sîr yapamamıştı. Ordudan ber-vech-i âtî emr</p>	<p>Orduya müfrezenin ahvalini vaziyetini</p>

		<p>telgrafla ve şifreli olarak alınmışdı.</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 25.4.331</p> <p>Müsta'celdir</p> <p>1. Karadeniz'de Alman tahtü'l-bahri vardı. Düşman zaniderek üzerine ateş idilmemesü için tahtü'l-bahrin taşıyacağı Alman bayrağına dikkat idilmelidir. Sahilde umûm tarassud postalarına ve müfrezelere ta'mîm idiniz ve Alman bayrağının şeklini öğretiniz ve bu emri icrâ itdiğinizizi bildiriniz.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p>	<p>şifâhen arz etmek üzere gönderilen süvâri zâbiti geldi.</p> <p>Emr derhâl tarassud postalarına ve sahildeki kıta'ata tebliğ idilerek bayrağın matbu' şeklide virilmiştir.</p>
		<p>[172]Ber-vech-i âtî orduya arz-ı ma'lûmât da bulundu.</p> <p style="text-align: right;">Tortum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Luma'dan 26.4.331</p> <p>Numara C.25.4.331 şifreye</p> <p>1. Emr-i kumandanileri derhâl icrâ edilmiştir. Bayrağın matbu'şekli icâb idenlere virildiği ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: right;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p> <p>Gerek ordudan telakkî idilen emr ve gerekse virilen cevâb Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na da arz edilmişdi.</p>	
27 minhü	Luma	<p>Düşman Potuçur civarındaki 10.5'lik topuyla mevzi'imize ateş itmiş ise de bir te'sîr yokdu.</p> <p>3. ordudan ber vech-i âtî emr telgrafla ve şifreli olarak alınmışdı.</p>	

		<p style="text-align: center;">Luma'da Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Tortum'dan 27.4.331</p> <p>1. Milo Müfrezesi ile muhâbere te'mîn idilmelidir. Milo Müfrezesi yâhûd siz düşman ta'arruzuna ma'rûz kalırsanız yek diğerinize karşı mu'âvenet-i mütekâbilede bulunmanız bu mu'âvenet keyfiyetin maksadı muvâfık bir tarzda icrâsı her iki müfreze yek diğeriyle bu hususda muhâbere itmelidir.</p> <p>2. Ahiren Milo Müfrezesi'nden üç taburluk bir kuvvet alınmış olması dolayısıyla zayıflamış olan müfreze sol cenâhda ve Ercivân mıntikasında şimdiye kadar bulundurduğu 500 kişilik bir kuvveti 50 kişiye tenzil itmeğe mecbûr olmuştur. Düşmanın gerek Hatila suyuna ve gerekse Tiryal dağı istikâmetinden müfrezenin sol cenâhına doğru bir hareket icrâsına teşebbüs itmesi halinde Lâzistan Müfrezesi'nin bu düşmanın yan ve gerilerine karşı bir te'sîr icrâsını Milo Müfrezesi Kumandanı istirhâm idiyor.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil</p> <p style="text-align: center;">Bu emrin sûreti Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na 697 numara ve 28.4.331 tarihli arz edilmişdi</p>	
28 minhü	Luma	<p>Düşman 10. 5'lik topuyla mevzi'lerimize ateş itmiş ise de zâyi'ât yokdu. Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî telgraf keşîde idilmişdi.</p> <p style="text-align: center;">Lazistân ve Havalisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: center;">Şifreli</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 28.4.331</p> <p>Numara 702</p> <p>Mümkün ve müvâfık ise iki dâne büyük çaplı topu Luma veyâ civârına sevki mercu'dur.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	Hava güneşlidir

		Kobak üzerinden Murgul ve Tiryal dağı keşf için gönderilen keşf kollarından gelen ma'lûmât ve rapor üzerine orduya ber-vech-i âtî ma'lûmât arz edilmişdi. [173]	
		<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan 28.4.331</p> <p>20-21.4.331 tarihli telgrafımda Kobak üzerinden Tiryal ve Murgul civârına gönderildiği arz ittiğim keşf kolları geldi.</p> <p>1. Tiryal dağında düşmanın bir taburu vardır. İki grub Murgul deresine ve bir grub Milo Müfrezesi'ne karşı tâhkîmât yapmıştır.</p> <p>2. 11-12'nci nişân taşları sağındaki Sağara yaylasıyla Enikli yaylalarında şarkındaki sırt dahî tahkîm edilmiştir.</p> <p>3. Kavasır yaylasının şimâl-i şarkisinden ve Şevval yaylası civârından gelen derenin birleştiği yerde dere içinde Rus ileri karagolları vardır.</p> <p>4. Bakır'da da düşmanın ileri karagolları vardır.</p> <p>5. Bu civârdaki yolların kaffesi düşman tarafından işgâl edilmiştir.</p> <p>6. 13'üncü nişân taşı yanındaki ol hane yönünde ve civârında bir arşundan fazla kar vardır. Ve el-yevm yağmaktadır.</p> <p>7. Geçende ilticâ iden iki Rus Murgul civârında bir Alayın bulunduğunu söylüyorlardı. 26.04.331 tarihli telgrafında Batum civarından Sarıkamış'a bir Korkofski Alayının geldiği işidilen Alay bu Murgul civârındaki Alay olsa gerekdir. Çünkü Murgul'da bir alaylık kuvvet olmadığı ma'rûzdur.</p> <p>Müfreme Kumandanı Ştanka</p>	
29 minhü	Luma	Düşman 10.5'lik topuyla mevzi'imize ateş itmiş ise de te'siri yokdu. Trabzon'dan ber-vech-i âtî telgraf virûd itmişti.	
		<p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Şifreli</p> <p>Trabzon'dan</p>	İhtiyatda 8.alay 1.tabur ta'lim ile istihkâm bölüğü yol yapmağla

		<p style="text-align: right;">29.4.331</p> <p>C.28.4.331 kâbil-i nakl büyük çaplı top yokdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan ve Havalisi Kumandanı Mirlivâ Ahmed Avni</p> <p>Milo Müfrezesi'nden alınan telgrafda 20 kişilik düşman kuvvetinin Cinkaya istikâmetinden ilerülediği ve müsâdemenin devâm itdiği binâ'en aleyh Çamlık Yaylası'nda bulunduğu haber virilen 800 mevcûdlu bir taburunuz harekete gelerek düşmanın yanını urması bildirilmişdi.</p> <p style="text-align: center;">Ber vech-î hâlde cevâb virildi.</p> <p>Çamlık Yaylası'nda 800 mevcûdlu tabur olmayub 500 mevcûdlu bir tabur varsada buda 1681 râkımlı Koharhı dağıyla ve Ağarabaşı, Kızıltepe, Şevval tepe, Kükürt tepesi civârındaki düşmanın mevcûd kıta'âtına karşı ahz-ı mevki' itmiş oldukları ve bu kuvvetin ihtiyâtı olmak üzere Çamlık'da bir bölük bulunduğu [174] Ercivân ve Kobak civârına icâb iden askerin gönderilmesi için Trabzon'da Avni Paşa'ya yazıldığı bildirildi. Trabzon'da Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na 29.4.331 tarih ve 714 numaralı telgrafla gerek Milo Müfrezesi'nin telgrafı ve gerekse virilen cevâb arz edilmiş olub denizden Ercivân mıntikasına kadar olan araziye sedd idecek kadar kuvvetim olmadığından Ercivân ve Kobak mıntikası için icâb iden kuvvet nereden gönderilecekse sevkî esbâbının istikmâl buyrulması ricâ olunmuşdu.</p>	meşgul bulunuyorlardı.
30 minhü	Luma	Düşmanla topcu muhârebesi olmuşdu.	Hava güneşlidir.
1. 5. 331	Luma	Düşman 10.5'lik topuyla mevzi'ilerimize ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdır.	Kıta'atın erzâk vesâ'ire yolunda ise de hayvanata ot, saman katiyen yokdu. Bunlara mukâbil arpa, yulaf virilmekte idi.
2 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	2. 5. 331 hatt-ı müdafa'anın sağında
3 minhü	Luma	Düşman Sümle, Viçe ve civârını torpidolarıyla bombardıman itmişdi.	Babilat'da bulundurulan bombacı
4	Luma		Canbolat pusu

minhü		<p>Düşman 10.5'lik topuyla Luma ve karargâhı bombardıman etmişti. Düşman şimdiye kadar karargâha top atamıyordu. Zirâ göremiyor idi. Fakat Canbolad alçağının düşman tarafına firârıyla topçulara kılavuzluk itdiği anlaşılmışdı. Gerek Canbolad'ın firârı ve gerekse hıyaneti orduya ve Lazistan Havalisi Kumandanlığı'na ve Milo'ya bildirilmişdi.</p>	<p>kurmak üzere ileri hareketde arkadaşlarını bi'l-ifâl düşman tarafına firâr etmişti. Bu Canbolad esasen Rusca güzel bilmeğle beraber Rus-Japon muharebesinde Rus ordusunda hizmet etmiş ba'de'l-harb hükümetimize gelerek Hicaz şimendüferine ta'yin edilmiş oradanda harb-i umûmi dolayısıyla Teşkilât-ı Mahsûsa'ya virilmiş ve bu mıntıkaya gönderilmişdi.</p>
5 minhü	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî şifreli telgraf alınmışdı</p>	<p>4. 5. 331 Müfreze kumandanı Çamlık mıntkasını teftiş için gitmişdi.</p>
		<p>Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Trabzon'dan</p> <p>5.5.331</p> <p>Virûdu 5-6.5.331 aded 61</p> <p>C. 4.5.331 şifreye</p> <p>1. Canbolad'ın düşman tarafına firârı üzerine kıta'âtın fevk'a'l'âde müteyakkız bulunması icâb ider.</p> <p>2. Casûs olmasından şüphe idileneşhâsın bir an evvel meydâna çıkarılması mühimdir.</p> <p>3. 10. nişân taşı, Acıgöl, Soğuksu tepesi civârındaki düşman taburunun nereye gittiğine dâ'ir ma'lûmât alınmasını ricâ iderim.</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	<p>Efrad daha fazla müteyakkızâne bulunduruluyordu. Casus olması şüphe dilen eşhâsı tefrik etmek mümkün değildi. Zirâ zâhiren hepsi iyi idi. 10.</p>

	<p>Lazistan ve havalisi Kumandanlığından tahriratla ber-vech-i âtî emr alınmışdı.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Trabzon'dan 30.4.331</p> <p>Virûdu 5.5.331 adedi 4327</p> <p>1. Ordunun bütün cebheden ta'aruzu hâlinde Milo Müfrezesi'yle müfrezenizin tarz-ı hareketi hakkında mütala'anızı hâvî techizât alındı.</p> <p>2. İki müfrezenin tevhid-i harekâtı ve Murgul vâdisi istikâmetinde ta'aruzun icrâsıçün elde mevcûd kuvvetin gayr-ı kâfî olduğundan bahs idiyorsunuz bu münâsebetle Lazistan ve Havâlisi kıta'âtının vaz'ü'l-ceyşini izâh itmeğe mecbûriyet hissitdim.</p>	<p>nişan taşı Acıgöl tarafına çadırlarını kaldıran düşmanın ne tarafa çekildiğine dâ'ir ma'lûmât alınması için çalışıyorlardı.</p>
--	--	--

[175] Fî 7 Temmuz sene 331 tarihindeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'i Kıta'ât	Zâbitân				Efrâd			Esliha						Makineli Tüfenk		Top		
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekîli	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Mu'addel Martın	Büyük çaplı Mavzer	Belçika Mavzeri	Mu'addel Maksam	Maksım	Ser'i cebel kurub	Şımayder	Adı cebel
Sekizinci Alayın 1. Taburu	12	6	4	18	967	201	1168	225	393	106	356							
Sekizinci Alayın 3. Taburu	10	2	3	15	924	222	1146		596		328							
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü	4			4	113	29	142	8			20			4				
Hudûd taburu	7	3	2	12	755	167	922	4			436	156	37					
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının 1. Taburu	5	3		8	742	117	859	22	2		831		11					
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının İkinci Taburu	7	3	7	17	701	145	846	5	10		737		5					
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3			3	361	78	439		1		353		4					
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	5			5	505	52	557	172			333		4					
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil İbrahim Ağa Müfrezesi	1			1	193	16	207	4			197		8					
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	2			2	36	62	98						1	2	2			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı Üç Kurub Çete			3	3	231	339	570	33			35		147					
3. alay 3. tabur cebek 8. bölük	3	4		7	181	10	191		3	Filinta 7						2		
Topçu 17. alay 2. tabur 5. bölük	1			1	20	77	97	2	1		6						2	
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adı cebel Takımı	2			2	21	44	65	1	1		7							2
1. Kolordu'dan müretteb bir süvari takımı	1			1	31		31	21		8								
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2	5	224	22	246	36	28	65 filinta	78							
Müfreme Nakliye Kolu	1			1		101	101											
Atina Hastahanesi		2		2		45	45											
Sumle Hastahanesi		2		2		24	24											
Gara Hastahanesi		2		2		27	27											
Yekûn	67	27	21	110	6005	1738	7782	533	1035		3768	156	217	6	2	2	2	2

[175] Fî 7 Temmuz sene 331 tarihindeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtfî idi

Esâmî'î Kita'ât	Cebhane										
	Sivri mermi	Belçika	Belçika	Ser'î cebel		şınayder		adî		El Humbarası	Binek ve Mekkari
				Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane		
Sekizinci Alayın 1.Taburu	223	sandık								341	140
Sekizinci Alayın 3. Taburu	211									456	113
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü	47,5									24	66
Hudûd taburu	105	228	10							96	82
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının 1. Taburu	162		1							45	32
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının İkinci Taburu	164		500 Aded							75	37
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	18		500							50	21
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	91		500							65	15
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil İbrahim Ağa Müfrezesi	45		1200							25	11
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	62		335								49
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı Üç Kurub Çete	9		18 sandık							150	131
3. alay 3. tabur cebek 8. bölük				394	122					12	144
Topçu 17. alay 2. tabur 5. bölük						365	159			13	29
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adi cebel Takımı								388	269		37
1. Kolordu'dan müretteb bir süvari takımı											35
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37									50	21
Müfrez Nakliye Kolu											19
Atina Hastahanesi											
Sumle Hastahanesi											
Gara Hastahanesi											
Yekûn	11745	228		394	122	365	159	388	269	1402	1021

		<p>A. [176]Rize’de bulunan iki tabur Tortum’a hareket itmiş ve bu kuvvete mukâbil ancak iki bölük kuvvetinde bir müfreze Atina ve Rize’ye sevk ve ikame idilebilmiştir.</p> <p>B. Trabzon’da iki buçuk tabur bulunuyorsa da bu kuvvet kâmilten Ermenilerin der-dest ve tenkir için müfrezelere inkısam itmiş olduğundan müctemi bir halde değildir.</p> <p>C. Giresûn’da bulunan bir tabur Karahisar’da hâl-ı isyanda bulunan Ermenilere karşı harekete mecbûr olmuş ve emr-ı ahîre kadar orada kalması tensip olunmuştur.</p> <p>D. Ünye, Samsun’da bulunan taburlardan ta’kîb bölük ve müfrezeleri çıkarılmış olduğundan elde mevcûd kuvvet ancak sâhilî tarassudda kâfidir. Depo taburu efrâdı Rize’den Tortum’a hareket iden iki taburun mevcûdlarını ikmâle tahsisan elden çıkmış ve peyder-pey gelen efrâdla teşkile uğraşmaktadır.</p> <p>3. Ermenilerin ta’kîb ve tenkilinin hitâmından ve taburların ictimâ’ından sonra müfrezenizi takviye ve orduyu ahalinin ta’arruzuna nâfi bir sûrette iştirâk itmek üzere 1,2 tabur gönderilebilir. Yakûb Cemil Beğ kumandasında olmak üzere 4000 neferin geleceği istihbâr olundu. Taburlara bu kuvvetin inzımanı ta’arruzu ihzâr ve te’min idebilir.</p> <p>4. Oraya bakiye idilmek üzere bir ağır topun sevkini bildirmişsiniz. Burada mevcûd altı on beşlik top mevzidedir. Ma’mâfih Viçe, Sümle, Luma yolunun top nakl olunabilecek bir hâle ifrâğı hâlinde bir topun Viçe’ye bahren sevkî düşünülebilir. Zirâ bu toplar kızaklı bulunduğundan o havâliye tabyesi için muntazam yola ve büyük fedâkârlıklara ihtiyâc olduğu müstazi’î izâhdır.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Ahmed Avni</p>	
6. 5. 331	Luma	Düşman torpidosu Sümle ve civârını bombardıman itmiş ise de lehü’l-hamd zâyî’ât yokdu. Potuçur civârındaki büyük topuylada te’sîrsiz ateş itmişti	
7 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
		Trabzon’dan ber-vech-i âtî şifreli telgraf ahz olundu.	

		<p>Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Trabzon'dan</p> <p>6.5.331</p> <p>Virûdu 7.5.331</p> <p>Onbeşlik top şimdilik gönderilemeyecektir. Burada yalnız çengel kavuşmaz hayvanâtı noksan olan dört topluk 7,8 santimetrelik koşulu bataryadan oraca istifâde me'mûl ve muntazır ise müfreze emrine tevdi' olunmak üzere işârı.</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avnî</p> <p>Ber-vech-i âtî cevâb virildi</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>7-8.5.331</p> <p>C-6.5.331 şifreli</p> <p>1. 7,8 santimlik toplardan bilâ koşum ve hayvanât ve toparlaksız olarak [177] yalnız yedek alatla ma' cebhâne iki topun Luma'ya getirilmesine Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı me'mûr-ı me'sûl tayîn edilmişti. Alay-ı mezkûr kumândanlığı tarafından mürâca'at itdirilecek vesikalı me'mûra teslimi için icâb idenlere emr-ı kumândanilerinin i'tâsı müsterhâmdır.</p> <p>Müfreze Kumandanı Ştanka</p>	
8minhü	Luma	Düşmanın bir torpidosu sol cenâhı bombardıman itmiş ise de zâyi'ât yokdu.	Hava güneşlidir.
9. 5. 331	Luma	Vukû'ât yokdu. Düşman torpidosu Viçe, Atina, Sümle'yi tarassûd idiyordu.	Hava güneşli değil fakat bulutludur. İhtiyatdaki kıta'at ta'lîm ile meşguldür.
10 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	
11 minhü	Luma	Keşf kolları arasında müsâdeme olarak düşmandan 15 telef bizden üç şehîd vardı.	10. 10. 331 sabahleyn şiddetli yağmur yağdı. Efrâdın sıhhati yolundadır. 115. 331 bulutludur.
12	Luma		12 minhü

minhü		Düşmanla topçu muhârebesi olmuşdu.	hava iyidir. ihtiyât kıta‘atı ta‘lim ve yol yapmağla meşgüldü.
13 minhü	Luma	Düşman sisden istifâde iderek ileri mevzi‘lerimize takarrub itmek istemiş ise de def‘ edilmişdi	13 minhü hava bulutlu ve etraf sislidir. Gerek umûmi efrâd ve gerek ihtiyât kıta‘atı ta‘lim endaht kıt‘alarıyla çalışıyordu. Çamlık Yaylası’na telgraf temdid itdirildi ise de fincan olmadığından lasti yapılmışdı. Fakat muhabere mümkün olmadı boynuzla yağılmasına karar virildi.
14 minhü	Luma	Vukû‘ât yokdu. Lazistan müfrezesinin vaziyet-i harbiyesi hakkındaki ber-vech-i âtî tahrirât posta ile 3. Ordu Kumandanlığı’na takdîm idilmişdi	
		3. Ordu Kumandalığı’na Luma’dan 23.7.1915 ¹⁵⁴ 10.5.331 Son hafta zarfında hiçbir tebeddülât olmamışdır. Ba’zen düşman torpidoları sol cenâhımız siperlerini ve Sümle’den Atina’ya kadar olan sâhil köylerini bombardıman itmektedir. Düşman ağır toplarıyla son haftalar zarfında iki üç günde bir endaht itmektedir. Fakat canib-i dikkatdir ki düşman yalnız 10.5’lik toplarıyla endâhât idüb cebel toplarını kullanmaktadır. Bundan düşmanın küçük topları için cebhânesi olmadığı zan idiliyor. Düşman cebel toplarını başka mahale nakl itdiğine dâ’ir hiçbir emâre görülmemiştir. Keşf kollarımız her akşam Arhavi suyunun öbür tarafına ve düşmanın Potuçur’dan Ciğerinezin Köyü’ne kadar bilâ	

¹⁵⁴ Metinde 1951 şeklinde yazılmış.

	<p>fasıla yaptığı tel örgilerine kadar gitmekdeler ise de düşmanın yayılım ateş itmesinden ve bomba atmasından daha ileriye gidemiyorlar. Sağ cenâhda hudûd taburundan bir keşf kolu düşmanın 30 kişilk bir keşf kolunu pusuya düşürmüş 8 kişi telef etmiş tüfenk ve techizâtını i'tinâm itmiştir. Birkaç gün evvel Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı sağ cenâhdaki Çamlık Yaylası'nı ve hudûdun şimâl tarflarını görmek ve Ziyâ Beğ taburuyla İbrahim Efendi bölğü mevâzi'ini tefîş etmek için oraya gönderdim. Kendisi oradaki kuvvetimizi kâfi görmediğinden düşmanın ta'arruzundan korkar gibi görünüyor. Çünkü bu civarın havası da'imâ fenâ hemân her zaman bulut ve sislerle mestûr olduğundan hiçbir tarafı görmek tarassud etmek mümkün değildir. Alay kumandanının bu mutâla'asından oraya gitmeğe karar virdim. [178]</p>	
	<p>4.5.331 Cuma'irtesi günü sabahleyn hareket itdim. Netice'i keşfiyâtım ber vech-i âtîdir.</p> <p>Luma-Sümle, Abu Deresi bi'l-hassa yüklü mekhariler için pek fenâdır. Yolun ekserisi dik kayalar ve merdivenlerden ibâretdir. Bu sebebden cebel topcusu hareket idemez. Luma'dan Gürcidüzine kadar (Haritadaki Gürcidüzi yanlış yazılan Çıtak Yaylası'dır) kısm-ı a'zaminin yaya olmak üzere 10 Gürcidüzi'nden Çamlık Yaylası'na kadar dört sa'atdir. Çamlık Yaylası'ndan öğleden sonra sa'at 4'de Ortayayla'ya hareket itdim Bu yol dört sa'at yaya ve binek ile devâm itdi. Ortayayla haritada yanlış gösterilmiştir. Bu Ağarabaşı'nın irtifâ'ında ve hudûdun garb tarafındadır. Altıncı pazarirtesi günü tulu-ı şemsle hareket idüb 3320 râkımlı Ağarabaşı'na çıktım. Açık havada bu noktadan gerek Milo ve gerek Lâzistan Müfrezeleri için nikâd-ı mühimme görülmektedir.</p> <p>Mesela Üçirmak ve Potuçur arasında mevzi' ve buradan Mito tepesine endahit itmekte olan düşmanın 10.5'lik topu görülüyordu. Kükürt tepesinden Ağarabaşı üzerinden Acıgöl ve 11'inci hudûd nişân taşına kadar hatt-ı hudûd münferid tepelerden şark ve garb tarafları 600,1000 metre derinliğindedir. Dehşetli dik kaya</p>	

sütunlarından ibâretdir.

Hatt-1 hudûd üzerinden gidilemez yalnız menfer düzgeçid ve boyun noktalarından çıkılabilir. Hatt-1 hudûd üzerinden bidâyetde yamaçlar mahdûd bir düzlükde bulunan meylinde ve dereye kadar 600,1000 metre derinlikdedir. Dere gâyet dardır. Bu sebebden dereden gidilemez bu arâzide ancak yamaçlar boyunca yapılmış menfer insân ve hayvan yürüyebilecek kadar 30 santimetre genişliğinde yollarda yürümek kâbildir. Hatta hudûd üzerinde kaya tepeler arasında dar geçidler mevcûd olup şark ve garb yamaçlarındaki hatt-1 ictimâ'ları birbirinden ayırır yalnız Kükürt tepesinden vasat irtifâ'ında olmak üzere Tiryal Tepesi'ne kadar (Tiryal üzerinde bir düzlük mevcûddur) oldukça düz bir hatt-1 bâlâ uzanmaktadır. 11'inci nişân taşından Parh geçidine kadar olan hatt-1 hudûdda garb ve şarkdan gelen sırtlar düzdür. Bu hat üzerinde münferid tepeler (Meselâ Acı Gölü) mevcûd olup ve ormanlıktan ibâretdir. Parh geçidinden 11'inci nişân taşına kadar olan kısım-1 araziyi düşmân işgâl itmiş. Mûte'addid hatları tel örgüleriyle ve ağaçlar yapılmış mevani'i feriyeyele tâhkim itmiştir. Hudûdun garb tarafındaki dereler bin metre derinlikde olup bir taraftan diğer tarafa Soğuksu Tepesi'nden Murgul deresine bir sırt inmektedir ve derenin diğer tarafından hemân aynı istikâmetde Tiryal tepesine diğer bir sırta çıkmaktadır. Bu sırtlar ve tepeler üstündeki düşman tahkimâtı Ruslar için pek ehemmiyetli olan bakır fabrikasını himâye içündür. Keşf kolları büyük Zanzul'daki bu bakır fabrikasında elektrik görüldüğünü haber viriyorlar. Bu halde fabrikanın yeniden işlemekte olduğu anlaşılıyor. Soğuksu Tiryal tepeleri gerisinde Murgul şosesi bulunduğu bu şoseden doğrudan doğruya mezkûr tepeleri kırmızı yolların çıkmakta olduğu ve şosenin nihâyetinde Batum ve Artvin şosesi görülmektedir. Murgul deresine ta'arruz idildiği takdirde efrâdın erzâkını Çamlık [179]Yaylası'ndan i'tibâren Murgul deresine kadar insan arkasında taşımak mecbûriyeti vardır. Soğuksu ve Tiryâki tepelerinde bizim götüremeyeceğimiz top ve mitralyöz vardır. Soğuksu tepesine karşı muhârebe için yapılmak mümkün

	<p>değildir. Tiryal Tepesi'ne karşı yalnız bir taraftan mümkündür. Ta'arruzumuz kezâ pek güçtür. Çünkü ekseriyetle o civâr arazi sisle muhât açık hava ise pek nâdirdir. Tiryal ve Soğuksu tepelerinde düşmanın iki taburu mevcûd ise de buna karşı ta'arruz için sisli havada bile icrâ-yı hareket idebilecek dört taburla kâbildir. Evvelki gibi Soğuksu tepesinde çok çadır kalmıştır. Rusların buradaki kuvvetlerini azalttıkları mümkündür. Tiryal tepesinde dahî az kuvvetin bulunduğu görülüyor. Çünkü elan Tiryal Tepesi'nde tahkimâtla meşgûl bulunuyor bu mıntıkadaki kuvvetle Lazistan Müfrezesi'ne Milo Müfrezesi'nin sol cenâhına ta'arruz itmek istemez Çünkü mevcûd tahkimatının kendisine bahs itdiği fevâ'idi terke mecbûr olduğu gibi ta'arruzunda birkaç manga ile bir taburunu tutabilecek arazi men'atına tesâdüf idecek ve burada kazanacağı mevâzi Eylül ayında büsbütün karla mestûr olacaktır. O halde Ruslar niçün ta'arruz itsinler şimdi düşman Tiryal ve Soğuksu'dan 50 kişiye kadar kuvvetli keşf kollarını keşf için ileriye sürmektedir. Çünkü düşman ihtimâl bizim ta'arruzumuzdan korkmaktadır. Düşman Tiryal dağından Milo Müfrezesi sol cenâha ta'arruz itdiği takdirde her hâlde Kükürt tepesinden Tiryal üzerine ta'arruz için Ziya Beğ taburuna emr virdim.</p>	
	<p>Bizim tarafımızdan dâ'imâ kuvvetli kıt'alarla keşfe devâm olunmaktadır. Keşfinin hitâmında karla mestûr arazi kısmının hemân yakınında Nogadid yaylasında giceyi geçirdim. Hattı taksim miyahlarda geçidlerin şimâl taraflarında elan 2,3 metre kar mevcûddur. Çatal Kabataşdibi yolundan avdet itdim. Yol 12,5 sa'at devâm itdi. Gerek keşfinin netayicinde ve gerek keşf kollarının getirdikleri ma'lûmâta nazaran düşman ne Lazistan müfrezesine ve ne de Milo Müfrezesi'ne ta'arruz itmeyecektir. Bunun için Ruslar orada kâfi derecede kuvvete mâlik değildir. Buradan daha ziyâde kuvvet ikmâlleri mümkünatdandır. Lakin a'zâmi olarak iki bölük Tiryal ve iki bölük Soğuksu Tepeleri'nden alabilir umûmi bir ta'arruz için burada kâfi kuvvet olmadığı gibi işe yarayacak derecede değildir. Buradan düşmanı ihâta mümkün değildir. Yalnız cebhe</p>	<p>Çamlık'da bulunan Ziya Beğ'e ber vech-i âfî tarzda emrolmuşdu. Düşman Milo Müfrezesi'nin soluna ta'arrûz iderse İbrahim Efendi müfrezesiyle düşmana ta'arrûz itmeleri emr idildi. İbrahim Efendi bu emri yanlış telakki ittiğinden adem-i ita'at göstermesi üzerine derhâl</p>

		<p>delinebilir. Fakat buda düşmanın tahkimâtı ve topu fazla olduğundan çok zâyî'âtı mevcûd olur. Evvelce birçok def'a yazdığım gibi eğer Milo ve Tavisgerd'den kuvvetli bir kıt'a Artvin istikâmetine ta'arruz iderse Ruslar buradaki mevki'lerini terke mecbûrdurlar. Çanakal'a'dan (Düşman tazyikini hafifletdiği ve mümkün olduğu takdirde) gönderilecek bir firkanın Artvin'e yapacağı ta'arruzla Batum ihâtası kolaylaşır ve bu sûretle Batum'dan Tiflis'e kadar ahalinin bize iltihâkî te'mîn idiliyor.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Kâ'im-mâkam Ştanka</p>	<p>divân-ı harbe sevk idilerek Müfrezesi Kumandanlığı'na müteka'id kolağası Çerkez Salih Ağa ta'yîn idilmişdi.</p>
16. 5. 331	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî telgraf şifreli olarak alınmışdı.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Trabzon'dan</p> <p style="text-align: right;">16.5. 331</p> <p>Numara 341</p> <p>1. İki mantelli top kayıklarla bugün sevk olundu.</p>	<p>Yağmur yağıyordu.</p>

[180] Fî 17 Temmuz sene 331 tarihindeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'î Kıta'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslîha							Makineli Tüfenk		Top		
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekili	İhtiyat zabiti Namzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika .Mavzeri	Mu'addel Maksım	Maksam	Ser'î cebel kurub	Şınayder cebel	Adi Cebel
Sekizinci Alayın 1.Taburu Müfreze Karargahı	13	6	3		22	961	203	1164	227	353	106		360							
Sekizinci Alayın 3. Taburu	10	2	3		15	924	217	1141		597			344							
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü	4				4	115	28	143	8				20		4					
Hudûd taburu	8	3	1		12	776	167	943	4			537	445	37						
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	5	3		5	13	754	116	870	19	5			833	11						
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının İkinci Taburu	7	3		3	13	639	145	784	5	10			818	5						
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3	3		6	12	351	76	427	8	5			358	7						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	18	3			21	480	65	545	135	36	1		320	5						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1			2	197	15	212	4				197	8						
Teşkilât-ı Mahsûsa Üç kurub Çete						108		108	33											
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü	2			1	3	36	61	97					51	1	2	2				
Teşkilât-ı Mahsûsa Karargahı Anbarlar Depo vesaire	2			6	8	100	414	514	80					80						
Sahra topu 3. alay 3. tabur cebek 8. bölük	3	4			7	185	10	195		3				7				2		
Sahra Topu 17. alay 2. tabur 5. bölük	1				1	21	76	97	2	1			6						2	
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adi cebel Takımı	2				2	21	49	70	1	1			11							2
1. Kolordu'dan müretteb bir süvari takımı	1				1	32	32	21						10						
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	215	22	237	36	28	65		78	1						
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1	101	101													
Sumle hastanesi		2			2		24	24												
Gara hastanesi		2			2		27	27												
Atina hastanesi		2			2		45	45												
Müfrezenin Atina Anbarındaki cephanesi																				
Yekûn	84	34	9	21	147	5915	1861	7776	562	1039	172	537	3841	18	154	6	2	2	2	2

[180] Fî 17 Temmuz sene 331 tarihindeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmî'î Kıta'ât	Cebhane									Hayvanât			El Humbarası	Rus Mavzeri	Rus Cebhanesi
	Sandık Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Ser'i cebel		Şınayder		Adi cebel		Binek					
				Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Zât	Mirî	Mekkari			
Sekizinci Alayın 1.Taburu Müfreze Karargâhı	222	sandık	sandık							18	2	118	391		
Sekizinci Alayın 3. Taburu	211									7	3	102	354		
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü	47									1	4	59	24		
Hudûd taburu	132	234	10							2	5	76	94		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	161		1							4	3	25	42		
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının İkinci Taburu	163		Aded500							1	6	30	45		
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	77		500								3	19	50		
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	86		500							6	4	18	50		
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	45		1200									11	25		
Teşkilât-ı Mahsûsa Üç kurub Çete	6												50	75	15
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfek Bölüğü	61										2	47			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karargahı Anbarlar Depo vesaire	5		14 sandık							7	5	113	150		
Sahra topu 3. alay 3. tabur cebek 8. bölük				472	144							21	108		
Sahra Topu 17. alay 2. tabur 5. bölük						283	143					6	60		
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adi cebel Takımı								388	269			2	35		
1. Kolordu'dan müretteb bir süvari takımı	2									1	30	4			
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37									1	3	14	50		
Müfreze Nakliye ve Tarassus Postaları												18			
Sumle hastanesi											1				
Gara hastanesi											2				
Atina hastanesi	298	250		20 sandık						2					
Müfrezenin Atina Anbarındaki cephanesi															
Yekûn	1553	474	27	283	144	388	143	388	269	50	102	857	1325	75	15

		<p>[181]</p> <p>2. Nısfı 23.12 olmak üzere cebhânesi 630 atımdır.</p> <p>3. Bir tehlike vukû'unda kayıkların sahile çekilmesi ve her dürlü tedâbirin ittihâzı Viçe ve Rize müfreze Kumandanlıklarına bildirildiği.</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	
17 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	<p>Hava güneşlidir. Samsun ve civarından düşmanın yakalayubda Batum'a götürdüğü kayıkçılardan ihtiyarlarınıve çocukları tekrâr hatt-ı müdafa'a gerisinde ki çıkmak üzere kayıkları ile bırakmış düşman hakkında ma'lûmât ve şu haberleri virmişlerdi. Düşman erzâkdan pek sıkıntıda olduğu ve askerinin harb istemediğini söylüyorlardı. Bu haber Ordu'ya, Trabzon'a ve Milo'ya arz edilmişdi.</p>
18 minhü	Luma	Düşmanla top muhârebesi oldu.	18 minhü hava güneşlidir.
19 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	19 minhü Hava güneşlidir.
20 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	20 minhü öğleye doğru yağmur yağmağa başladı.
21	Luma	Vukû'ât yokdu.	21.5.331 Hava

minhü			bulutludur.
22 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu. Düşmanın motoru Viçe sevâhiline makineli tüfenk ile ateş iderek def' olmuşdu.	22.5.331 Hava iyidir. İhtiyâtdaki 1. tabur ta'lîm ile meşgul istihkâm bölüğü yol yapmaktadır. Hava dünki gibi idi. Efradın kuvve-i maneviyesi ve sıhhati yerindedir.
23 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	
24 minhü	Luma	Hudûd 10. nişân taşı civârındaki Koyun Yaylası'nda bulunan düşmana ufak bir keşf kolumuz baskın yaparak düşmana birçok telefât virdirmeğe silâh, cebhâne, bomba iğtinâm itmiş Ordu ve Lazistan havâlisi kumandanlığıyla Milo Müfrezesi'ne bildirilmişdi	24.5.331 Akşama doğru şiddetli yağmur yağmaktadır.
25 minhü	Luma	Düşman Potucur civârından 10. 5'lik topuyla mevzi'mize 100 kadar mermî atmış ise de bir te'sîr yokdu. Hatt-ı müdâfa'anın solunda Yemişlik'de bulunan T. M. 2. taburdan birçok hasta efrâd zuhûr idiyordu. İdilen tahkikâtda mezkûr mıntıka önünde pirinç olduğundan dolayı hastalık zuhûr itdiği anlaşıldı. Ser tabîb vesâ'ir etbâ mahal-ı mezkûre gönderilerek icâb iden fennin hemân tatbîk idilmesi emr idilmişdi	25. 5. 331Hava iyidir. Müfreze kumandanı Ştange Beğ'in ayağına arız olan kuluçdan dolayı bir ay tedâvi Trabzon'a gitmesi ve müfreze kumandanlığı vekâletine 8. alay 3.t abur kumandanı binbaşı Tefvik Beğ ta'yin idilmesi Trabzon'a arz olunmuşdu.
26 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	26.5.331 hava iyidir.
27 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu. Trabzondan gönderilen 748 santimetrelik toplar namlı, vesâ'iresi ayrı ayrı	27.5.331 hava iyidir. 8. alay 1. tabur ta'lîm ile istihkâm bölüğü yol yapmağla meşguldür.

[182] Fî 27 Temmuz sene 331 tarihinde ki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'i Kıtâ'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslîha								Makineli Tüfenk	
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekîli	İhtiyat zabiti Namzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika .Mavzeri	Rus Mavzer	Mu'addel Maksim	Maksim
Sekizinci Alayın 1.Taburu ile Müfreze Karargahı	12	6	3		21	957	200	1157	227	359	107		357					
Sekizinci Alayın 3. Taburu	10	2	3		15	927	240	1167		598			344					
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü	4				4	113	27	140	8				20				4	
Hudûd taburu	8	3	1		12	784	167	951	4			537	445		37			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karargahı inşa'at anbarları vesaire	2	2		3	7	100	414	514					80		85			
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının 1. Taburu	5	3		4	12	728	114	842	19	5			825		11			
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	5	2		2	9	643	141	784	5	10			818		5			
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3			6	9	370	72	442	8	5			373		7			
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	18	2			20	472	90	562	135	34			315		5			
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1		1	3	191	17	208	4				195		8			
Teşkilât-ı Mahsûsa Üç kurub Çete						108		108	33							75		
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfek Bölüğü	2			1	3	36	61	97					51		1		2	2
Topçu 3. alay 3. tabur cebek 8. bölük	3	4			7	185	10	195		3				7				
Topçu 17. alay 2. tabur 5. bölük	1				1	23	74	97	3				6					
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adi cebel Takımı	2				2	21	49	70	1	1			11					
Süvari takımı	1				1	32		32	21					10				
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	219	22	241	36	28	65		78	1				
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1		93	93										
Sumle hastanesi		2			2		24	24										
Gara hastanesi		2			2		27	27										
Atina hastanesi		2			2		45	45										
Müfremenin Atina Anbarında ki cephanesi																		
Yekûn	81	31	9	17	138	5905	1887	7796	504	1079	172	537	3918	18	159	75	6	2

[182] Fî 27 Temmuz sene 331 tarihinde ki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtf idi

Esâmi'î Kıta'	Top			Cebhane										Hayvanât			
	Ser'î cebel kurub	Şınayder	Adi cebel	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Ser'î cebel		Şınayder		Adi cebel		El humbarası	Binek		
								Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane		Zatî	Mirî	Mekkari
Sekizinci Alayın 1.Taburu ile Müfreze Karargahı				222										341	18	2	117
Sekizinci Alayın 3. Taburu				209										455	7	3	101
59Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Bölüğü				475										24	1	4	59
Hudûd taburu				131	233	10								94	2	5	76
Teşkilât-ı Mahsûsa Karargahı inşa'at anbarları vesaire				5		14								150	7	5	107
Teşkilât-ı Mahsûsa Alayının 1. Taburu				159		1								42	3	4	25
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu				162		Aded 500								45	4	6	27
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu				76		500								50		3	20
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu				85		500								48	6	4	18
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü				46		1200								25	1		11
Teşkilât-ı Mahsûsa Üç kurub Çete				6			15							50			
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfek Bölüğü				61		Aded 335										2	47
Teşkilât-ı Mahsûsa Karargahı Anbarlar Depo vesaire	2							470	144					12		21	107
Topçu 3. alay 3. tabur cebek 8. bölük		2								279	141			13		6	58
Topçu 17. alay 2. tabur 5. bölük			2	1								373	292			2	35
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensub adi cebel Takımı				2											1	30	4
Süvari takımı				37										50	1	2	14
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü																1	15
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları																1	
Sumle hastanesi															1		
Gara hastanesi															2		
Atina hastanesi																	
Müfrezenin Atina Anbarında ki cephanesi				210	250			14 sandık									
Yekûn	2	2	2	1459	4831	375	95	470	144	279	141	373	292	1399	54	101	841

28 minhü	Luma	<p>[183]Viçe'den Luma'ya getirilerek icâb iden mahalle tab'iyeidilmişdi.</p> <p>Vukû'ât yokdu</p> <p>Lazistan ve havâlisi Kumandanlığından ber-vech-i âtî şifreli emr telgrafi alındı.</p>	28 minhü hava bulutludur.
		<p>Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Trabzon'dan</p> <p>28.5.331</p> <p>Virûdu28.05.331 ba'de'z-zevâl s.5 d.30</p> <p>Aded 6921</p> <p>Gayet müsta'celdir.</p> <p>1. Düşmanın müfrezemiz karşısındaki kıta'âtın bidâyetde 264'üncü ve şimdide 19'uncu Türkistan Alayını Pasinler'i aldığı yalnız Gürcü ve Plaston taburuyla 3. Layenski Alayına mensûb taburu bıraktığı ordudan bildirilmedi.</p> <p>2. Sekizinci Alayın bir taburunun bir makineli tüfenk takımıyla birlikde hemân Keskim, Nehah, Boğa Kal'a, Hasan Kal'a tarikiyle yola çıkarılması ordu kumandanlığının emri iktizâsındandır.</p> <p>3. Bu taburun yerine iki bölük Trabzon'da iki bölük Rize'de sahil muhafazasında bulunan seyyar jandarma 3. tabur gönderilecektir. Ma'mâfih nizâmiye taburunun hareketi bunun virûduna ta'lik olunmayarak hareketi ser'i ve her telgraf merkezinden her hangi konak ve hareket mahallerini ordu kumandanlığına ve bana bildirmesini tabur kumandanına emr ve tenbîh idiniz.</p> <p>4. Taburun vakt-ı hareketinin sa'at işârı.</p> <p>Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	Ondokuzuncu Türkistan alayı Lazistan müfrezesinin karşısında idi. Pasinler'e gitmemişdi.
		<p>Bu emr üzerine makine başında Trabzon'la ber-vech-i âtî muharebe cereyân itdi.</p> <p>Hatt-ı müdafa'anın vaziyetini tutan ve düşmana mukâvemet iden sekizinci Alayın taburlarıdır. Teşkilât-ı Mahsûsa taburlarının zabt u rabt olmadığından ve kıymet-ı Harbiyeleri dahî noksan bulunduğundan bu hattın muhâfazası müşkil olacağı ma'lûm-ı</p>	

kumandânileridir. Çend günden beri Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'nın 2. taburunun bulunduğu mahallin maraz'ı ve sıtmal bulunmasından hastaları gün begün tezâyüd itmekde bulunduğu ve bu bâbda arz-ı ma'lûmât kılınmışdı. şimdi heyet-ı sıhhiyye tarafından virilen raporda mezkûr taburun başka bir taburla tebeddül idilmesi bildirilmiş ve buda müfrezenin ihtiyâtı olub elde mevcûd bulunan bir taburla tebeddül idileceği ve ber mûcîb emr sekizinci alayın bir taburunun tahrikinde bir taburu tebeddül idecek elde tabur bulunmadığı gibi nizâmiye Alayının inkisâmından ise bütün alayca hareket itmek üzere emr buyrulmasına ve olamadığı takdirde yâ hudûd taburunun veyâhûd Teşkilât-ı Mahsûsa'dan bir taburunun hareketlerine delâlet ve müsâ'ade kumandanilerinin istirhası ma'rûzdur.

Ber vech-i ma'rûzat sekizinci alayın makine tüfenk takımının yerine Teşkilât-ı Mahsûsa'dan bir tüfenk takımının iğrâzına dahî müsâ'ade-i kumandanilerinin sezâvar buyrulması tahşiyen arz olunur.
28-29.5.331

Müfreze Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik

Ber-vech-i âtî cevâb virud idi.

Müfreze Kumandanlığı'na

Trabzon'dan

28-29.5.331

28-29 tele mutâla'âtınız daha evvel der-pesend idilerek orduya arz idilmişdi.[184]hâl-ı hazır icâbât-ı askeriyenin sekizinci Alayın inkisâmını icâb itdirmiş olduğundan ve mezkûr Tabur yerine buradan bir jandarma taburu der-dest i'zâm bulunduğu bâlâ te'hîr taburun ve mitralyöz takımının yola çıkarıldığıнын enbâsı.

Lazistan ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni

Bu emr üzerine 8. Alay 1. tabur kumândanlığı ile 8. Alay makineli tüfenk bölüğü kumândanlığına ber-vech-i âtî emr virildi.

		<p style="text-align: center;">8. Alay 1. Tabur Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 28-29.5.331 Ba'de'z-zevâl s.1 Mahremdir</p> <p>1. 3. Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı'nın emrine atfen Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'nın gâyet müsta'cel ibâresiyle 6921 numaralı ve 28.05.331 tarihli emr-i telgrafileri çete taburunuz ile sekizinci alayın makineli tüfenk bölüğünden bir takımının birlikde Keskim-Nehah-Boğa kal'a-Hasan Kal'a tarikiyle hareketiniz emr olunmuşdu.</p> <p>2. Hareketinizin tesiri ayrıca emr buyrulduğundan ve ta'kîb idilecek tarîk üzerinde tesâdüf idilecek telgraf merâkezinden her günki konak ve hareket ordu kumandanlığıyla Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na arz-ı ma'lûmât idilecektir.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
		<p style="text-align: center;">8. Alay Makineli Tüfenk Bölüğü Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 28-29.5.331 Ba'de'z-zevâl s.1 Mahremdir</p> <p>1. 3. Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı'nın emrine atfen Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'nın gâyet müsta'cel ibâresiyle 6921 numaralı ve 28.05.331 tarihli emr telgrafileri vechile bölüğünüzden bir takımın sekizinci alayın 1. taburuyla birlikde Keskim, Nehah, Boğakal'a, Hasan Kal'a tarikiyle hareketi emr buyrulduğundan hemân şimdiden lazım gelen ihzârâtın ikmâliyle hareketin te'hîrine meydân virilmemesi.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>Şu halde Sekizinci alayın 1. taburu ve bir makineli tüfenk takımı Hasan Kal'ada 3. Taburla bir makineli tüfenk takımı Lazistan'da 2. taburu ise Çanakkal'ada bulunuyordu. İki senedir idilen sa'y ile gâyet güzel yetişmiş olan sekizinci Alay eğer toplu bulunmuş olsa idi. Pek çok istifa'de idilmişdir me'mûl idi. Gerçi şimdide istifa'de idilmiş ise de</p>

29. 5. 331	Luma	Vukû'at yokdu.	beklenen fa'ide kadar olamayacağı şübhesizdi.
30 minhü	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Lazistan ve havâlisi Kumandanlığına ber-vech-i âtî şifreli telgraf keşide idildi.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan</p> <p style="text-align: right;">30.5.331</p> <p>Numara 935</p> <p>1. Sekizinci Alayın 1. taburu muhârib zâbit 14, efrâd 907, gayr-ı muhârib zâbit 6, efrâd 159 ile 994 tüfenk 190 sandık cebhâne 1045 mekkâri ve makineli tüfenk tākımı bir tabib, 42 nefer, 2 tüfenk, 14 silâh, 25 sandık cebhâne, 20 mekkâri mevcûdlarıyla bugün kable'z-zevâl[185] sâ'at 10'da Abû, Kûbân üzerinden Keskim'e hareket itdikleri.</p> <p>2. Mezkûr kuvvetin Keskim'e vusûlünde gerek efrâd ve gerek hayvânatin i'âşeleri taht-ı te'mîne alınmak üzere şimdiden lâzım gelen mahallere emr ve işârına delâlet buyrulması ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Müfreze Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>29. 5. 331 hava bulutlu arasına yağmur yağmakda idi. 8.alay 1.tabur ihzârât ile meşgûl taburun fazla eşyası ve gidemeyecek za'yıf efrâdı 3. tabura virilmekte idi. 30. 5. 331 hava dünki gibidir.8.alay 1.Tabur ve makineli tüfenk takımı ber-mûceb-i emr bugün hareket itmişti.</p> <p>Gerek tabur ve gerek makineli tüfenk takımına yedi günlük erzâk aldırılmışdı.</p>
31. 5. 331	Luma	Düşman her 10'luk topuyla Arhavi tarafından sol cenâhımıza ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı.	21 minhü hava bulutludur.
1. 6. 331	Luma	Düşman cebel topu 10.5'lik ve 15 santimetrelilik topları ve makineli tüfenkleriyle berâber mevzi'mize ateş itmiş ve işbû ateşe bir bölük piyâde de iştirâk itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Buna mukâbil düşmana oldukça telefât virdirilmişdi.	1.6.331 Hava güneşlidir.
2. 6. 331	Luma	Vukû'ât yokdu. müfrezeye iltihâk edecek Trabzon seygar	1-2 gice çok yağmur yağdı

		jandarma 3. taburundan bugün yalnız 11 bölük 194 mevcûd ve 25 hayvân ile geldi.	bugün yağmur yok hava bulutlu.
3. 6. 331	Luma	Sukûnet vardı.	
4. 6. 331	Luma	Düşman 10,5'lik topu ve makineli tüfenkleriyle mevzi'mize ateş itmiş ise de bir te'sîr yoktu. Yemişlik mıntıkasında bulunan Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'nın 2. taburunda (arâzi mezra'a olmasından) hastalık ziyâdeleşmiş idi. Heyet-ı sıhhiyye tarafından lüzûm gösterülüb talebi dilen eczâ-yı tıbbiyye henüz gelmemişdi. Mezkûr hastalıklı taburu geriye çeküb ikâmet itdikleri yirler dezenfekte idildikten sonra Trabzon jandarma 3. taburu sevk idilecek ise de elân tabur-ı mezkûr Luma'ya gelememişdi	3 minhü hava bulutludur. 4 minhü hava güneşlidir.
5. 6. 331	Luma	Vukû'ât yokdu.	5 minhü hava güneşlidir.
6 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	
		Trabzon'dan gelecek olan Trabzon seyyar jandarma 3. taburunun iki bölüğü 5 zâbit 314 nefer ve 28 mekkârî ile müfrezeeye iltihâk itdi.	6 minhü hava bulutludur.
7 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu	
8. 6. 331		Trabzon'dan ber-vech-i âtî şifreli telgraf alınmışdı Sûret Trabzon'dan 8.6.331 Virûdu 8.6.331 ba'de'z-zevâl s.5 numara 941 Kadın erkek ne yaşda olursa olsun hiçbir Ermeninin karârgâh-ı umûminin emri olmadan memleket haricine çıkarılmaması Başkumandan vekâlet-ı celilesinden emr idilmişdi. Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na 3. Ordu Kumandanlığı'ndan şeref virûd 6.6.331 tarihli balâdaki emr telgrafi münderacâtına Tevfik hareket olunması matlubdur. Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik	8 minhü cüz'î yağmur yağmışdı. Ber mûcib-i emr kıta'ata ve ileri hatlara lazım gelen emr virilmişdi.

9. 6. 331	Luma	<p>[186] Vukû'ât yokdu.</p> <p>Trabzon'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Trabzon'dan 9-10.6.331</p> <p>Virûdu 9-10.6.331</p> <p>İtalya hükümetinin münâsebât-ı siyâsiyeyi kat' iderek hükümet-ı Osmaniyeye karşı hâl-ı harbi tebliğ itdiği ve bu tebliğden i'tibâren İtalya teb'asına muhasım devlet teba'sı gibi mu'amelât idilmesi ve fakat sû'i mu'âmeleye dūçâr idilmemesi Başkumandanlık Vekâlet-ı Celilesi'nden mevrûd 8.6.331 tarihli telgrafnâmede bildirildiği 3. Ordu Kumandanlığı'ndan tebliğ idilmiştir.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan ve Havalisi Kumandanı Mîrlivâ Ahmed Avni</p>	9.6.331 Hava bulutludur.
10. 6. 331	Luma	Vukû'ât yokdu.	
		Düşmanın torpidosu yine Atina, Viçe civârını tarassûd iderek gündüzleri nakliyâta sekte viriyordu.	10. 6. 331 Hava iyidir.
11. 6. 331	Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Ordudan ber-vech-i âtî emr alındı.</p> <p>Luma'da Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ordugâh'dan Erzurum 11.6.331</p> <p>Virûdu 11.6.331 ba'de'z-zevâl s.6</p> <p>El-yevm kıta'âtınızın hatta ne sûretle taksim idilmiş olduğunun ve diğer müfrezelerle aranızda bulunan mntıkanın ne sûretle tarassûd idildiğinin 1-200000 mikyâsında ki haritaya göre bâ şifre iş'ârı ber-vech-i âtî cevâb şifreli olarak virildi</p>	Hava iyidir
		<p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 11.6.331</p> <p>C-11.6.331 tele</p> <p>Sahilden ve Galata Kilisesi'nin 3. elif harfinden Yemişlik • noktasına kadar bir jandarma taburu bu noktadan ki Dirde'nin 1. •</p>	

		<p>noktasına kadar nizâmiye 8. Alay 3. tabur ve bir makineli tüfenk takımı buradan Teşkilât-ı Mahsûsa'dan bir tabur ile dört makineli tüfenk mahall-ı mezkûrdan Kabanarona'nın � noktasına kadar Teşkilât-ı Mahsûsa'nın iki bölümünden mürekkeb bir taburu mezkûr noktadan Mito tepesine kadar Hudûd Taburu hattın yanını muhâfaza için Koharlı Tepesi'nin takriben iki kilometre şarkında ve haritada ismi olmayan Göle Tepesi'nden i'tibâren Ağarabaşı'ndan hatt-ı hudûdu ta'kiben Kükürt tepesine kadar Teşkilât-ı Mahsûsa'nın müstakil Ziya Beğ taburuyla müstakil diğer bir bölükle tutulmuştur. Luma civarında müfrezenin ihtiyâtı olmak üzere Teşkilât-ı Mahsûsa'dan bir taburla bir istihkâm bölümü mevcûddur. Sahilde 490 râkımlı tepe ile Yemişlik arasında iki şınayder topu Kopton'un civârında 3. kurub topu ile iki mantelli sahra topu Ortaköy-ı ülya yazısının köy kelimesi civârında iki âdî cebel topu bulunduğu ve Milo Müfrezesi'yle her iki taraf keşf kolları vâsıtasıyla irtibât te'sîs idilmekte olduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tefvik</p>	<p>T.M. 2. Tabur Luma'ya ihtiyât olarak bunların yerine Trabzon seyyâr jandarma 3. taburu gönderilmişdi. Fakat mezkûr teşkilât taburunun iskân itdikleri mahallerden nakl idilmişdir.</p>
12. 6. 331	Luma	[187] Vukû'ât yokdu.	
13 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	13. 6. 331 Bulûtludur.
14 minhü	Luma	Düşman hâvan topu ve piyâde ateşiyle mevzi'imize ateş itmiş ise de te'sîri yokdu.	13 minhü cüz'î yağmur yağmışdı.
15 minhü	Luma	İlerüye çıkarulan bir keşf kolumuz düşman keşf kolunu pusuya düşürerek 10 neferini itlâf ve iki tüfenk ile bomba ve ba'zı eşyalarını iğtinâm iderek sâlimen dönmüşlerdi.	14 minhü Hava bulutludur.
		Ordu'ya, Trabzon'a, Milo'ya bildirilmişdi.	15 minhü Hava güneşlidir.
		3. Ordu'dan Trabzon'dan virûd iden emr-ı telgrafilerde evvelce ihtidâ itmiş Ermenilerden kıt'a dâhiline varsa hemân menzil müfettişliğine sevkleri bildirilmişdi.	
		Müfrezede bu misüllü efrâd yokdu.	
16. 6. 331	Luma	Vukû'ât yokdu.	16 minhü 331Hava yağmurlıdır.

		<p>Luma'da ot, saman olmamakla berâber süvâri takımının ta'lîm ideceği müsâ'id arâzide olmadığından dolayı süvâri takımının Trabzon'a i'zâmı emr idilmiş ve derhâl mezkûr takım hareket itdirilmişdi.</p> <p>3. Ordu'dan ber-vech-i âtî telgraf alındı.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Ordugâh'dan 15.6.331</p> <p>Virûdu 16.6.331 kable'z-zevâl s. 8</p> <p>8.6.331 tarihlü telgraf zeylidir. İtalyanların fi'ilen tecâvüzi hareketleri tevzi' idinceye kadar teb'alaları hakkında teb'id mu'amelesi tatbik olunmayacağı Başkumandanlık Vekâlet-ı Celile'sinden mevrûd 12. 6. 331 tarihlü şifrede bildirilmişdi.</p> <p style="text-align: right;">3. Ordu Kumandanı Mahmud Kamil</p>	<p>Müfrezeye müdafâ'ada bulunduğça ve arazide gâyet arızalı bulunmasında n keşfvesâ'ir husûsunda süvâriden burada istifa'de idilemiyordu. Karargâhda 6,7 gönüllü Çirkis atlıları bulunduğunda n Trabzon'a acele bir evrâk vesâ'ire irsâl olunması sûreti halinde bunlarla te'mîn idiliyordu.</p>
17 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	17 minhü Hava bulutludur.
18 minhü	Luma	<p>Vukû'ât yokdu.</p> <p>Viçe, Sümle, Luma yoluyla, Luma, Babilat yollarının yapıdırılması için 850 mevcûdlu bir amele taburunun Trabzon'dan yola çıkarıldığı Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'nın emr-i telgraflerinden anlaşılımışdı.</p>	<p>18 minhü Hava iyidir.</p> <p>18 minhü</p>
19 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	19 minhü Hava iyidir.
20 minhü	Luma	<p>Düşman muhtelif çapdaki toplarıyla mevzi'mize ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Düşman torpidosu ber mu'tâd Viçe, Atina, Rize ve civârını tarassud idiyordu. Trabzon seyyar jandarma 3. taburuna mensûb yüzbâşı Aslan Beğ'in bölüğü 2 zâbit, 196 nefer Luma'ya gelüb taburuna iltihâk itmişdi. Trabzon'a arz-ı ma'lûmât idildi.</p>	<p>20 minhü Hava yağmurludur.</p>
21 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	21 minhü Hava yağmurludur.
22. 6. 331	Luma	Keşf kolları arasında müsâdeme olub düşman firâra mecbûr idilerek çadır, bomba vesâ'ire iğtinâm olundu.	22 minhü Hava bulutludur.
23 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	23 minhü Hava güneşlidir.

24 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî emr-i telgrafla alındı.	24 minhü yağmurludur.
-------------	------	--	--------------------------

[188] Fî 17 Ağustos sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'î Kıta'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslîha								Makineli Tüfenk		Top				
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekîli	İhtiyât Zabiti nâmzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika Mavzeri	Rus Mavzeri	Mu'addel Maksim	Maksim	7,8 santimetrik Mantelli Sahar	Ser'i Cebel Kurub	Şnayder	Adi Cebel	
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karaârgâhı	10	5	3		18	998	249	1247	2	601			368										
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	2				2	73	24	97	4				10				2						
Hudûd taburu	8	3	1		12	799	172	971	4			537	515		37								
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	5			2	7	493	69	562					562										
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	2	1		2	5	100	314	414					15		85								
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	5	3		4	12	742	116	808	19	5			821		11								
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	5	1		5	11	469	118	587	5	11			816		5								
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3	3		8	14	513	85	598	8	6			521		7								
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	18	3		21	480	92	576	135	34				315		5								
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1		1	3	194	23	217	4				194		8								
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	2			1	3	36	60	96					50		1		2	2					
Teşkilât-ı Mahsûsa üç kurub çete						105		105	33						75								
Topçu 3. alay 3. tabur 8. bölük	3	4			7	184	10	194		3				7						2			
Topçu 17. Alay 2. tabur 5. bölük	1				1	20	80	100	3				6								2		
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mantelli sahra ve Adi Cebel Takımları	2				2	42	65	107		1	1		12					2					2
Süvari takımı	1				1	28	6	34	21					10									
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	217	22	239	36	28	65		78	1									
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1		90	90															
Sumla Hastahanesi		1			1		24	24															
Gara Hastahanesi		2			2		27	27															
Atina Hastahanesi		2			2		45	45															
Müfrezenin Atina, Viçe anbarlarında ki cebhanesi																							
Yekûn	72	29	6		130	5493	1691	7184	274	689	66	537	4283	18	159	75	4	2	2	2	2	2	2

[188] Fî 17 Ağustos sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'î Kıta'ât	Cephâne													Hayvanât				
	Sivri Mermi	Büyük Çaplı	Belçika	Rus	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	El humbarası	Binek		Mekkari	Rodlor	Cephanesi
														Zatî	Miri			
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karaârgâhı	236												451	14	3	122	69	2480
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	21												15		3	40	53	1345
Hudûd taburu	113	233	10										94	2	5	75	42	2100
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	115												26	2	2	26		
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	5		14										150	7	5	74		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	153		1										37	3	5	34	5	250
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	159		Aded 500										45	4	4	35	8	400
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	100		500										50		5	27	..	100
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	85		500										48	8		18	6	300
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	42		1200										25	1		15	1	50
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	59		335												2	47	5	300
Teşkilât-ı Mahsûsa üç kurub çete	6			15									50					
Topçu 3. alay 3. tabur 8. bölük							461	144					12		21	107	9	70
Topçu 17. Alay 2. tabur 5. bölük									359	157					6	58		
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mantelli sahra ve Adi Cebel Takımları					320	320					355	268			2	35	2	100
Süvari takımı	2													1	29	4	12	450
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37												50		2	14	21	525
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları																13		
Sumla Hastahanesi														1	1			
Gara Hastahanesi														1	1			
Atina Hastahanesi														2				
Müfrezenin Atina, Viçe anbarlarında ki cephanesi	119					14 sandık												
Yekûn	125 2			15	320	320	461	144	359	157	355	268	1052	46	96	754	235	8370

[189] Fî 27 Ağustos sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmî'î Kıta'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslîha								Makineli Tüfenk		Top				
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekîli	İhtiyât Zabitî nâmzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika Mavzeri	Rus Mavzeri	Mu'addel Maksim	Maksim	7,8 santimetrelîk Mantelli Sahar	Ser'î Cebel Kurub	Şnayder	Adî Cebel	
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	12	6	4		22	998	240	1238	2	601			329				69						
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	2				2	74	24	98	4				10				53	2					
hudûd taburu	8	4	1		13	815	165	980	4			268	515		37		42						
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	7			2	9	794	94	888					794										
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	2	1		2	5	98	414	512					15		85								
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	5	3		4	12	731	117	848	19	5			818		11		5						
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	5	2		2	9	482	120	602	5	11			816		5		8						
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3	3		8	14	511	85	596	8	6			521		7		2						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	18	3			21	488	89	577	135	34			317		5		6						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1		1	3	191	32	223	4				194		8		1						
Teşkilât-ı Mahsûsa üç kurub çete						108		108	33							75							
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	2			1	3	36	62	98					50		1		5	2	2				
Topçu 3. alay 3. tabur 8. bölük	3	4			7	183	10	193		3				7			9				2		
Topçu 17. Alay 2. tabur 5. bölük	1				1	23	79	102	3				6				3						2
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb ...sahra ve Adî Cebel Takımı	2				2	42	65	107		1	1		12				2		2				
Süvari takımı	1				1	28	6	34	21					10			12						
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	222	22	244	36	28	65		78	1			21						
Sumla Hastahanesi		1			1		24	24															
Gara Hastahanesi		2			2		27	27															
Atina Hastahanesi		2			2		45	45															
Müfreme Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1		90	90															
Müfremenin Atina, Viçe anbarlarında ki cebhanesi																							
Yekûn	76	32	7	20	135	5825	1810	7635	274	689			4515	18	159	75	238	4	2	2	2	2	2

[189] Fî 27 Ağustos sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'î Kıtâ'ât	Cephâne													Hayvanât					
	Sivri Mermi	Büyük Çaplı	Belçika	Rus	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	El humbarası	Binek		Mekkarî	Rodlor	Cephanesi	
														Zatî	Miri				
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	216												451	13	3			122	2480
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	21												15		3	28		12	1335
hudûd taburu	133	78	10										94	2	5			75	2100
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	145												31	4	4			47	
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	5		14										100	7	5			74	
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	151		1										37	3	5			34	250
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	159		Aded 500										45	4	4			35	400
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	99		500										100		5			27	100
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	85		500										48	8				17	300
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	42		1200										25	1				15	50
Teşkilât-ı Mahsûsa üç kurub çete	6			15									50						
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	85		335												2	29		18	200
Topçu 3. alay 3. tabur 8. bölük									452	144			12		26		32	75	72
Topçu 17. Alay 2. tabur 5. bölük							359	175					13		6		12	46	50
Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb ...sahra ve Adi Cebel Takımı				292	317								355	286		2	10	25	100
Süvari takımı	2														1	29		4	450
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37												50		2			14	525
Sumla Hastahanesi															1	1			
Gara Hastahanesi															1			1	
Atina Hastahanesi															2				
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları													1121					13	
Müfrezenin Atina, Viçe anbarlarında ki cephanesi	191	250																	
Yekûn	1310	328		15	292	317	359	175	452	144	355	286			102	57	54	654	8412

		<p>[190]Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı Vekâleti'ne</p> <p>Trabzon'dan</p> <p>24.6.331</p> <p>Virûdu 24-25.6.331</p> <p>Vesâ'it-i münasebeye bi'l-müraca'a 19. Türkistan Alayı'nın müfreze cebhesinde bulunub bulunmadığının bi't-tahkik sür'at-ı iş'ârı.</p> <p>Lazistan Havalisi Kumandanı Mirliya Ahmed Avni</p>	
25 minhü	Luma	Sukûnet vardı	25 minhü Hava bulutludur.
26minhü	Luma	Düşman bütün cebheden piyâde ve makineli tüfenkleriyle üç el yayılım ateşi itmiş idi. Bunun bir nümâyış olduğuna hakim olundu.	26 minhü Hava bozuk yağmur yağmaktadır.
27 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	27 minhü yağmurludur.
		Gerek 3. Ordu ve gerek Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na şifreli olarak ber-vech-i âtî me'âlde telgraf çekilmişdi.	
		<p>İleriye sürülen bir keşf kolumuz düşmanın bir Kazak neferini telef iderek üzerinde 15'inci piyâde Gubanski Alayının 1. Kazak bölüğü yazılı bir tahta bulunmuşdur.</p> <p>Diğer bir keşf kolumuzda düşmanla müsademe iderek bir zâbitle 6 neferini itlâf diğerlerini firâr itdirmiş üç tüfenkle loververi iğtinâm idilmişdi. Düşman tarafından tarihsiz ve imzâsız iki kıt'a beyânnâme bırakılmış ve keşf kollarımız eline geçmiş me'âli ise siz Türkler, Alman ve Avusturya'nın hizmetcisisiniz. Almanlar şimdi Rusya'nın içerülerine gelerek birçok şehirleri işgâl itmiştir. Moskova'yı da vireceğiz fakat sonra ne Berlin'e nede Avusturya'ya dönebileceklerdir. İstanbul için bir şey söylemeyeceğiz. Eylülün ilk günlerinde İstanbul'u alacağız siz kışın muhârebeyi devâm itdiremeyeceksiniz. Çünkü ne kâfi askere ve nede kâfi vesâ'ite mâliksiniz. Almanya, Avusturya artık mahvolacaktır.Onları küçük parçalara taksim iderek büyük hükümetler teşkil ideceğiz. Bulgarlar, Romanlar eylülde harbe girecek ve o vakit Amerika tarafımıza geçecektir. Almanya, Avusturya def' Türkiya def' olub Almanlara mahkûm olan Türkler büyük olan islâmiyeti lekeletdiler. Kayser</p>	Bütün efrâd bu rezâlete gülüyordu.

		<p>Wilhelm birçok def'a sulh için yalvardı. Fakat biz onu red itdik çünkü sulh sözü işitmek istemiyoruz.</p> <p>Siz Türkler islâmiyetin kavânini icrâ bu senin ve Enver'in hatâsıdır. Bunun ta'miri pek pahalıya mal olacaktır. Fakat Avrupa'dan Anadolu'ya çıkacağınız muhakkaktır tarzında idi.</p>	
28. 6. 331	Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî emr-i telgrafi alınmışdı.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Trabzon'dan 28.6. 31</p> <p>Virûdu 28.6.331</p> <p>Cebhenizdeki düşman kuvvetlerinin mensûb oldukları tabur numaraları veya alayları esâmisi hakkında şimdiye kadar elde idilen ma'lûmâtın yârın öğleye kadar iş'ârı emr-i kumandani iktizâsındandır.</p> <p style="text-align: right;">Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı Emriyle Erkân-ı Harb Re'isi Muhtar</p>	28 minhü Hava güneşlidir.
		<p>[191] Bugünkü muhârebe ve vukû'ât ber-vech-i âtî idi.</p> <p style="text-align: center;">Erzurum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 29.6.331</p> <p>Numara 1208</p> <p>1. 1-200000 mikyâsındaki haritaya nazaran Ağara başındaki kuvvetden bir kısım kuvvetimiz karşusundaki düşmana baskın yapmak üzere Ağara yaylası boğazına muvâsalatda düşmanın muhtelif mevâki'inden bağteten bomba ve süngü ile üzerlerine hücûmla derhâl lazım gelen tertibât alınarak müdâfa'ada bulunulmuş mu'ahheren mukâbil ta'arruzla düşmanın hatt-ı aslisi olan Koyun Yaylası'na kadar tard edilmiş ve sekiz sa'at kadar devâm iden mezkûr</p>	29 minhü Hava bulutludur.

müsâdemede düşmanın 250 kadar kuvvetinde bulunduğu ve tarafımızdan iki şehîd ile yedi mecrûh ve düşmandan yigirmi kadar telef ve bu nisbetde mecrûh virilmiş olduğu

2. Şimdi düşman cebhemizin bir kısmına havân endahit itmekde olduğu

3. Başka vukû'ât olmadığı Trabzon, Milo'ya, 3. Ordu Kumandanlığı'na yazıldığı ma'rûzdur.

Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik

Bu raporun bir sûreti Milo Müfrezesi'ne virilmişdi.

Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na

Luma'dan

29.6.331

Numara 1205

Müsta'celdir Şifre sûreti

C-1528 numara 28.6.331 tarihli telle

Cebhemizdeki düşman kuvvetinin mensûb oldukları tabur numaraları alayları esâmisi hakkında şimdiye kadar hakîkî ve kat'î olarak ma'lûmât elde idilememiş husûs-ı mezkûr için bir haftadan beri cebhenin muhtelif cihetlerine çıkarılan keşf kollarıyla kurulan pusulara ve yapılan baskın tertibâtına rağmen düşmanın kuvvetine vaziyetine ve hangi kıta'âtın bulunduğuna dâ'ir ma'lûmât almak üzere hayyen birkaç neferin der destine teşebbüsle muvaffakiyet hâsıl olamadığı ve ancak mezkûr kolların düşmanla idilen müsâdeme neticesinde telef olanların hüviyet varâkalarından Babilat cebhesinin karşusunda piyâde on beşinci Gubanski Alayının bulunduğu anlaşılmış ve keyfiyet dahî arz kılınmış idi.

Cebhenin diğer aksâmında ki düşman kuvvetlerinin hangi alay ve taburlara mensûb buldukları bilinemeyûb ve hakikat ancak elde idilecek üserânın ifâdelerinden anlaşılacaktır. Ma'mâfih düşman efrâdı hâkî, siyah ve beyaz elbiselerle başlarında muhtelif şapkalar, kabalaklar giymiş oldukları ve her mıntıkayı işgâl iden kuvvetin bir

		renk melbûsatla bulunmayarak muhtelif renkde elbise ve şapka görüldüğü tarassud neticesinde anlaşılmıģla ma'rûzdur. Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik	
30. 6. 331	Luma	Sukûnet vardı.	30. 6. 331 Hava güneşlidir.
31.min hü	Luma	Düşman muhtelif toplarıyla mevzi'mize ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Her akşam 3. Ordu Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'yla Milo Müfrezesi'ne raporlar virilmekte [192]olub Milo Müfrezesi'nin raporuda alınmakta ve şu sûretle Milo Müfrezesi'yle Lazistan Müfrezesi dâ'imâ yek diğerinin vaziyetinden haberdâr bulunurdu ve Koban üzerinden de keşf kolları ile irtibât te'sîs edilmişdi.	31 minhü Hava yağmurludur.
1. 7. 331	Luma	Düşman muhtelif toplarıyla mevzi'lerimize ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı.	Amele Taburu Viçe'den Sümle'ye Luma'ya doğru işe başlamışdı. Ve bu efrâda lüzumu olan balyoz, taş kırmak için çekiç, lağım burgusu, hızar, çivi, demir vesa'ire Trabzon'dan talep edilmişdi. Zirâ hiçbir şeyleri yokdu.
2. 7. 331	Luma	3. Ordu ve Lazistan Havâlisi Kumandanlığı'na ber-vech-i âtî rapor virilmişdi. 3. Ordu Kumândanlığı'na Lazistan ve Havalisi Kumandanlığı'na Luma'dan 2.7.331 Numara 1244 Harb raporu 1. Tertîb idilen bir baskın kolu düşmanın siperlerine 50 metre kadar yaklaşmış ve burada tesâdüf itdikleri tel örgülerinden ileriye gidemeyerek mezkûr örgüleri kesmeğle meşgûl iken düşmanın şiddetli piyâde ve mitralyöz ateşlerine ma'rûz kaldıklarından geriye avdet itdikleri. 2. Mezkûr baskın kolundan nüfusca hiç bir zâyi'ât olmayub iki tüfenk mermi isabetiyle parçalandığı 3. Düşmana karşı her gece yapılan baskınlara binâ'en tel örgülerinin takviyeleriyle çalışdıkları	1.7.331 Hava açıktır. 2 minhü bulutludur. Düşmana sık sık baskınlar virilmekte idi.

		<p>4. Bu baskında düşmanın telefâtı varsa da mikdârı meçhûl bulunduğu 3. Ordu Trabzon'a ve Milo'ya bildirildiği ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
4. 7. 331	Luma	<p>Bu rapor 1245 numara ilede Milo Müfrezesi'ne bildirilmişdi.</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'nın emirlerine atfen erkân-ı harb Muzaffer Beğ tarafına ber-vech-i âtî mevaddın tatbiki telgrafla emr idilmişdi.</p> <p>1. Hatt-ı müdâfa'anın solundaki mıntıkası Yemişlik mıntıkası mülevves olduğundan tabur mıntıkasında bir tarassud hattı terk edilerek taburun geriye alınması ve gerilere zeminlikler inşâsı</p> <p>2. Düşmanın motor ve torpidosu sevâhili dâ'ima taht-ı tehdîde bulundurduğundan erzâkın adem-ı isrâfı</p> <p>3. Ayaklı hayvânâtın lâyıklı i'âşesi idilerek beyhûde sarfiyâtda bulunulmaması</p> <p>4. Çamlığa giden yolların ikmâl ve ta'miri Çamlık'da ve Ortayayla ile Nogadid Yaylalara mahrukât iddiharı Gürcidüzü'nde mütevattın Çamlık'da umûmi anbara depo idilmesi kış için buralara zeminlikler inşâsı düşmana sık sık baskınlar tertibinin muvâfık olduğu, Prens Maçabelli karşumuzda olup olmadığını anlamağa çalışılması emr olunmuşdu. Düşman havadan ve 10.5'lik iki topuyla mevzi'mize ateş itmiş ise de bir te'sîr yapamamışdı. Baskın kollarımızdan biri düşman siperine girerek 5 maktûl, ol kadar mecrûh viridirdikten sonra sâlimen avdet itmişdi.</p> <p>Sukûnet vardı.</p> <p>El-yevm ordumuzda mevcûd ser'î cebel cebhânesiyle harbî idâme ideceğimizden düşmanın ciddi bir ta'arruzu vuk'û bulmadıkca veyâ tarafımızdan bir ta'arruz icrâ edilmedikce mezkûr cebhânenin sarf idilmemesi 3. Ordu Kumandanlığı'ndan bildirilmişdi. İşbu emre imtisâlen serî' cebel topları endaht itmiyordu. [193]</p>	<p>1. Yemişlik'deki Taburu geriye çekmek mümkün değildi. Zirâ arazi müsâ'id olmadığı gibi efrâdda ta'lim ve terbiyeden mahrûm olduğu için emniyet idilemiyordu. Yalnız ikâmet mahalleri sık sık dezenfekte itdiriliyordu.</p> <p>2. Erzâk isrâf edilmeden yolunda sarf idiliyordu.</p> <p>3. ayaklı hayvânât beyhûde sarf olunmaktan mâ'ada dâ'imâ idareli sarf idiliyordu.</p> <p>4. Mahrûkatın iddiharı zeminlik inşası için T.M. Alayına emr virilmişdi. Bunların ta'miri için pek çok dinamite ihtiyac olduğundan depoda müfrezede olmadığı gibi giridende gelen kifâyet itmediklerinde n Sümle, Çamlık yolu ise bütün kayalıkdan i'bâret bulunduğu</p>

			cihetle ma'at-te'essüf yol iyi bir hale ifrâğ idilemiyordu.
		<p>Düşman ise havadan ve 10,5'lik toplarıyla arasına bizi iz'âc itdiği ve tarafımızdan cevâb virilemeyince efrâdın kuvve'-i maneviyesi kesr olmakda idi. İki mantelli sahrâ topunun cebhânesi varsada onunda her dürlü ihtimâle karşı idâre idilmekde idi. Mantelli sahrâ toplarının cebhânesinden Trabzon'da bulunduğu söyleniyor. Binâ'en aleyh ber-vech-i âtî telgraf keşide idildi.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan</p> <p style="text-align: right;">5.7.331</p> <p>Numara 1259</p> <p>1. Birkaç gündür düşmanın muhtelif toplarıyla mevâzi'imizi döğmekdedir. Ve ara sıra te'sir yapmaktadır.</p> <p>2. Ser'i ve âdî cebel toplarının mermileri pek az olduğundan ol bâbdaki emre binâ'en mezkûr topların mermileri ihtiyâc-ı hakiki zamanda sarf idilmek üzere endahlarından sarf-ı nazâr idilmekdedir.</p> <p>3. Mantelli sahra toplarının toplarının mermiyatı Trabzon'da külliyetli bulunduğu istihbâr idildiğinden hem askerimizin kuvve-i maneviyelerini tezyîd ve hemde düşman topcusu endâhta başladığında gerek topçularına ve gerekse siperlerine ateş için mikdârı kâfi mantelli sahrâ toplarına mahsûs merminin sevkine emr ve müsâ'ade buyrulması ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	5 minhü Hava bulutlu ve arasına yağmur yağıyordu.
6. 7. 331 7 minhü	Luma Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Sukûnet vardı.</p> <p>Şiddet-i şitâ hükmünü icrâya başlaması dolayısıyla Gara hastahânesi binâsının muhâfazası olmamasından düşman torpidolarının fa'aliyetinden de Gara'daki hastaların Trabzon'a sevk idilememesi cihetiyle mezkûr hastanenin Abuülya'ya nakli husûsuna müsâ'ade buyrulması Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na arz</p>	6 minhü Hava güneşli idi ve amele Taburu Viçe'den, Sümle'den, Luma'ya yol yapmağa meşgûl idi. 7 minhü Hava bulutludur.

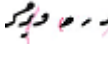
		idilmişdi	
		<p style="text-align: center;">Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 7.7.331</p> <p>Numara 1286</p> <p>1. Yemişlik mıntıkasında denize yakın jandarma taburunun iki bölümünde şu sırada humma-yı raci'adan ziyâde dizanteri gün begün ziyâdeleşmekde bulunduğu gerek tabur kumandanlığının ve gerekse tabibinin raporlarından anlaşılmaqda ve bu hâli efrâdın üzerlerinde yazlık elbise bulunmasından kilim ile kapûtsuzlukdan ve Arhavi deresi sağındaki bataklıklardan ve denizin şiddetli rüzgârından ileri gelmekte olduğu ve her ne kadar tedâbiri sıhhiyyelerini dikkat ve i'tinâ idiliyorsa da şimdilik fâ'idesi görülemediği</p> <p>2. Mezkûr taburdan bir bölümün işgâl itdiği mıntıkayı hastalık münâsebetiyle ihtiyât alınan T. M.'nin 2. taburundan bir bölümüyle tebdil idileceği ve bu sûretle jandarma taburunun hastalığa ma'rûz iki bölümünü mezkûr mıntıkanın gerisindeki hânelere yerleşdürüb istirahatlerine bakdırılacağı ahvâl-ı hazıra dolayısıyla merbûsât ve eczâ-yı tıbbiyenin külliyyetli mikdarda vaktinde yetişememesinden elde mevcûd tedâbir ile gayret idilmekte olduğu ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tefvik</p>	
8 minhü	Luma	Vukû'ât yokdu.	
9. 7. 331	Luma	<p>Ecza-yı tıbbiyenin sevk idildiği elbise, kaputunda 15 güne kadar gönderileceği Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan bildirilmişdir.</p> <p style="text-align: center;">Vukû'ât yokdu.</p>	Müfrezeye altmış mekkâre virûd idüb elli mekkâre Çamlık'da bulunan müstakil Ziya Beğ Taburunun on mekkârede amele taburuna verilmişdi.
10. 7. 331	Luma	Sukûnet vardı	9 minhü Hava bulutludur. 10 minhü hava güneşlidir.

[194] Fî 7 Eylül sene 331 tarihindeki kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmî'î Kıta'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslîha								Makineli Tüfenk		Top				
	Muhârib Zâbitân	Gayr-î Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekili	İhtiyât Zâbiti nâmzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-î Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika Mavzeri	Rus Mavzeri	Rodlor	Mu'addel Maksim	Maksim	Mantelli sahra	Ser'î Cebel Kurub	Şnayder	Adi Cebel
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karârgâhı	12	6	3		21	997	236	1233	2	601			369				69						
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	2				2	75	24	99	4				10				53	2					
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	8			2	10	726	103	829					829										
Hudûd Taburu	8	4	1		13	812	165	977	4			268	520		37		42						
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	2	1		3	6	115	414	529					15		85								
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	5	3		4	12	716	117	833	19	5			818		11		5						
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	5	2		2	9	519	141	660	5	11			816		5		8						
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3	3		8	14	635	85	770	41	6			521		7	75	6						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Bölüğü	18	3			21	488	95	583	135	34			317		5		6						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1		1	3	189	22	211	4				194		8		1						
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü	2			1	3	36	61	97					50		1		5	2	2				
Teşkilât-ı Mahsûsa ...Sahra Takımı	1				1	18	24	42					4				1			2			
3. alay 3. tabur 8. bölük ile 17. alay 2. tabur 5. bölük ve Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb Adi Cebel Takımları	5	4			9	230	106	336	3	4			14	7			13				2	2	2
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	220	22	242	36	28	28		78	1			21						
Müfreze Amele Taburu							768	768															
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1		90	90															
Sumle hastanesi		1			1		24	24															
Atina Hastahanesi		2			2		45	45															
Gara hastanesi		2			2		27	27															
Müfrezenin Atına anbarında cebhanesi																							
Yekûn	76	36	6	21	135	5776	8345	8345	253	692	28	268	4555	8	159		230	4	2	2	2	2	2

[194] Fî 7 Eylül sene 331 tarihindeki kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Esâmi'î Kıtâ'ât	Cebhane												Hayvanât						
	Sivri Mermi	Büyük Çaplı	Belçika	Rus	Mantelli sahra		Ser'î cebel		Şınayder		Adi cebel		El humbarası	Binek		Ester küşan		mekkân	Rodlor Cephanesi
					Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane		Zafî	Mirî	Tüfenk	cebel Topu		
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karârgâhı	216											451	13	3			121	2480	
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	21											15		3	14		26	1335	
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	143											29	4	3			47		
Hudûd Taburu	131	118	10									94	2	5			75	2100	
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar inşa'at vesa'ire	5		14									100	7	5			47		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	149		1									37	3	5			34	250	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	159		Aded500									45	4	4			35	400	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	104		500	15								150		5			27	300	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Bölüğü	23		500									48	8				17	300	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	42		1200									25	1				13	50	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü	59		335											2	29		16	200	
Teşkilât-ı Mahsusa ...Sahra Takımı					304	316									1		2	50	
3. alay 3. tabur 8. bölük ile 17. alay 2. tabur 5. bölük ve Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb Adi Cebel Takımları	2						456	144	359	157	286	355	25	1	25		54	135	162
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37											50		2			14	225	
Müfreze Amele Taburu																			
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları																	13		
Sumle hastanesi													1	1					
Atina Hastahanesi													2	2					
Gara hastanesi													1	1			1		
Müfrezenin Atina anbarında cebhanesi	191	250					14 sandık												
Yekûn	1332	368		15	304	316	456	144	359	157	286	355	1069	47	64	43	54	623	7852

		[195]Gara hastahânesinin Abûülya'ya nakliyle Sümle'de de bir revir bir hastane te'sîsi kumandanlıktan müsâ'ade ve emr idilmişdi	
11. 10. 331	Luma	Sukûnet vardı.	11 minhü Hava yağmurludur.
12 minhü 331	Luma	Sukûnet vardı.	12 minhü
13 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	13 minhü Hava sisli ve bulutludur.
14 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	14 minhü Hava sisli ve bulutludur.
15 minhü	Luma	3. Ordu ve Lazistan Havalisi Kumandanlığı'na, Milo Müfrezesi'ne ber-vech-i âtî telgraf keşide idildi.	15 minhü Hava güneşli.
		3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 15.7.331 Numara 1337 Harb raporu 1. Sukûnet vardır. 2. İki çend günden beri düşmanın kuvvet vesâ'iresi hakkında ma'lûmât idinmek üzere birkaç esirin der-destine teşebbüs idiliyordu. Vâki' olan gayret üzerine bugün Lehistan'lı iki Rus neferi elde idildiği ve lazımgelen ma'lûmâtın ayrıca arz kılınacağı 3. Ordu, Trabzon ve Milo'yo yazıldığı ma'rûzdur. Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 15-16.7.331 Numara 1340 İki gündür Luma'ya birer torpido refâkatinde sabahları bir	

		<p>öğleden sonra iki nakliye vapurları Hopa'ya gelerek birkaç sa'at tevakküfdan sonra Batum'a avdet itmekde oldukları ve bunların Hopa'da ihrâc ve irkâbları hakkında bir ma'lûmât alınamadığı gibi tarassudattan da Hopa iskelesi mıntıkamızdan görülememekte olduğu berâ-yı ma'lûmât arz olunur.</p> <p>Müfreze Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
16. 7. 331	Luma	<p>Düşmanın torpidosu Viçe-Atina-Rize ve civârını tarassud idiyordu.</p> <p>3. Ordu Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'yla müfrezesine dünki esirden alınan ber-vech-i âtî ma'lûmât telgrafla bildirilmişdi</p>	
		<p>3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Şifreli</p> <p>Luma'dan 16.7.331</p> <p>Numara 1349 Harb raporu</p> <p>1. Sukûnet vardı.</p> <p>2. Dünki gün der-dest idilen esirin ifâdelerinde 1-200000 mikyâsındaki haritaya nazaran denizden Ciğerezin Köyü'nün ج harfine kadar olan mıntıkanın kumândanı miralay Linyonuof olub aynı zamanda 19. Türkistan Alayı kumandanıdır. Mezkûr mıntıkada beş bölüğü 1. hatda ve iki bölüğü ikinci hatda bulunmakda ve iş bu yedi bölükden 19. Türkistan Alayı'na ve biri 221. İhtiyât taburuna ve iki bölüğü Mihalofski ağırlık topçu müfrezesinden piyâde de istihdâm idilmek üzere müretteb 1. ve 2. bölükleri ve bir bölükde Ermeni ve Gürcilerden mürekkeb gönüllü efrâdı bulunmakdadır. Bu cebhede iki büyük [196] ve her bölükde atımaşan آتی ماشنه makineli tüfenkleri olduğu bir 10.5'lik ve iki hâvân ve dörd cebel topu vardır. Top ve piyâde mermileri hadd-ı kifâyede ve i'âşe ve libâsları iyi olduğu ve yalnız denize yakın</p>	

		<p>mıntıkada humma ve Batum'da tifüs ile kolera olduğu ve piyâde siperlerinin önlerinde mevânî'i fer'iyeden başka lağımları mevcûd olduğu ve efrâdın kuvve-i maneviyyeleri ziyâdesiyle kırık bulunduğu ve fırsat bulursa diğer arkadaşları dahî firâr idecekleri ve yedlerinde ki piyâde eslihâsı muhtelif'ü'l-cins bulunduğu ve Gürcü Prensi Maçabelli Beğ bu cebhede bulunmayub nerede olduğu bilinmediği ve her bölüğün mevcûdu 300 kadar olduğu ve zâbitânın umûmi ihtiyâr ve ihtiyât zâbitanından idiği Avrupa harbine ve dâhil-i ihtilâllerden hiç bir kimsenin ma'lûmâtı bulunmadığı ve müfrezenin sağ cenâh cebhesinde ne gibi kuvvetlerin bulunduğundan ma'lûmâtları bulunmadığı ve yalnız 19.Türkistan alayından bir iki bölüğün dahî bulunduğu ve bu cebheye ayrıca bir kâ'im-mâkam kumânda itmekte olduğu ve Hopa'nın gerisinde ve Sultanselim Tepeleri'nde denize ve karaya hâkîm olarak kırk ikilik toplarından bir adedi bulunduğu geri hidematında müteferrik efrâd bulunmağla beraber Batum'da birkaç topun yanında topçu efrâdı bulunmakta ve bundan başka gerek cebhemizin gerisinde ve gerek Batum'da ihtiyât kuvvetleri bulunmadığı ve virilen beyânnâmelerden ahvâle vâkîf olduklarından hiçbir kimseye sırlarını ifşâ idemediklerini ve Grandük Nikola'nın Kafkas Ordusu Kumandanlığı'na ta'yîn idildiği zâbitânları tarafından bildirildiği ve dâ'imâ Türklerin ta'arruz ve hücûmundan korkmakta oldukları.</p> <p>3. Merkûmân yarın mahfûzen ve müreffehen Trabzon'a sevk idilecekleri ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>Müfreze tarafından Gürcüce beyânnâmeler yazılmış ve keşf koları vâsıtasıyla tarafına bırakılmakta idi.</p>
17. 7. 331	Luma	<p>Düşmanın bir torpidosu Atina'yı bombardıman itmişti. Mıntıkada sukûnet vardı. Bugün dahî iki Rus neferi tarafımıza iltihâk itmiş idi. Bunların dahî vireceği ma'lûmâtın arz idileceği Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya bildirilmişti.</p>	<p>17 minhü Hava güneşlidir ve oldukça sıcaktır.</p>
18 minhü	Luma	<p>3. Ordu Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'yla, Milo Müfrezesi'ne telgrafla arz olunmuştu.</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p>	<p>18 minhü Hava iyidir.</p>

	<p style="text-align: center;">Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan öğleden sonra s.4 18.7.331</p> <p>Numara 1368</p> <p>Harb raporu</p> <p>1. Sukûnet olduğu</p> <p>2. Dünki iki Rus mültecilerin ma'lûmâtları evvelkilerden fazla olduğu ve buda bölükleriyle birlikte cebhenin muhtelif mevâki'inde bulduklarından tafsilât-ı lâzime alınmış ve yedlerinden alınan müte'addid mektûbla tarafımızdan yazılan beyânnâmelerin bir iki gün zarfında düşman tarafına konulacağı</p> <p>3. Sivâstapol'de Mariyye Kruvazörü arasında zuhûr iden isyanda Grandük Nikola Beğ Kafkas Ordusu Kumandanlığına ta'yîni kabul itmediklerinden isyân iderek neticede Sivastopol'ü topa tuttukları ve bu vak'anın üç dört gün mukaddem zuhûr eylediği ve Grandük'ün kumandan el çekdirilmiş ve yerine eski kumândan Daraskof ta'yîn edilmiş olduğu</p> <p>4. 1-200000 mikyâsındaki haritaya nazaran Arhavi'den Kordelit'e 1 ve Kordelit'den Potuçur-ı Ülya'ya 1 buradan hudûda doğru ve Rize'ye kadar olduğu Tebleyen mevkiğe değin ki cem'ân üç mıntıya taksim edilmiş. Denize yakın mıntıkanın kumandanı Miralay Lononiyof merkez mıntıkanın kumandanı kâ'im-mâkam Sedeniski İvan ve diğer mıntıkanın kumandanıda kâ'im-mâkam Petrof'dur.</p>	
--	--	--

[197] Fî 17 Eylül sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber vech-î âtî idi

Esâmi'î Kıtâ'ât	Zâbitân					Efrâd			Eslihâ								Makineli Tüfenk		Top				
	Muhârib Zâbitân	Gayr-ı Muhârib Zâbitân	Zâbitân Vekili	İhtiyât Zabiti nâmzedi	Yekûn	Muhârib Efrâd	Gayr-ı Muhârib efrâd	Yekûn	Mu'addel Mavzer	Anahtarlı Mavzer	Kasalı Mavzer	Büyük çaplı Mavzer	Mu'addel Martın	Filinta	Belçika Mavzeri	Rus Mavzeri	Rodlor	Mu'addel Maksim	Ma kısım	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şnayder	A'dî Cebel
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karaârgâhı	12	6	3		21	999	230	1229	2	601			369				69						
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	2				2	75	24	99	4				10				53	2					
Hudûd taburu	7	4	2		13	814	169	983	4			270	520		37		42						
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	8	1		2	11	588	123		1	2			794		85								
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar sa'ire	2	1		3	6	119	294						15		11		5						
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	5	2		4	11	732	119	2	19	5			835		5		8						
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	5	3		2	10	523	141	4	5	11			816		7	75	6						
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	3	3		8	14	706	95	4	41	6			570		5		6						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	18	3			21	485	95	8	135	34			316		8								
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	1	1		1	3	189	22		4				194		1		1	2	2				
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	2			1	3	36	61	1					50				1			2			
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	1				1	18	24	1	4								13				2	2	2
3. Alay 3. tabur 8. bölük ile 17. alay 2. tabur 5. bölük Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb Adı Cebel Takımları	5	4			9	223	130		3	4	1		14	7			21						
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	3		2		5	220	22		36	65	65		78	1									
Müfreze Amele Taburu							761																
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları	1				1		89																
Sumla Hastahanesi		1			1		24																
Gara Hastahanesi		2			2		25																
Atina Hastahanesi		2			2		40	1															
Müfrezenin Atina, Viçe anbarlarında ki cebhanesi																							
Yekûn	75	33	7	21	136	5727	2488	8215	258	691	66	270	4581	8	159	75	225	4	2	2	2	2	2

[197] Fî 17 Eylül sene 331 tarihdeki muhtasar kuvve-i umûmiye ber vech-î âtî idi

Esâmi'i Kıta'ât	Cebhane														Hayvanat				
							Mantelli sahra		Ser'i cebel		Şınayder		Adi cebel		Binek		Ester Koşan		
	Sivri mermi	Büyük Çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Zaif	Miri	Tüfenk	cebel Topu	mekkân
Sekizinci Alayın 3. Taburuyla Müfreze Karaârgâhı	216				2480	450									13	3	14		120
Sekizinci Alayın Makineli Tüfenk Takımı	21				1335	15										3			26
Hudûd taburu	131	118	10		2100	94									3	4			75
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu	142					43									4	3			47
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar sa'ire	5		14			100									7	5			74
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu	150		1		250	86									3	5			33
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu	159		500 ade d		400	45									4	4			35
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu	116		500	15	300	150										5			27
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu	73		500		300	48									8				67
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü	42		120 0												1				15
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı	59		335		50											2	29		18
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	1				50		304	316								1			2
3. Alay 3. tabur 8. bölük ile 17. alay 2. tabur 5. bölük Teşkilât-ı Mahsûsa'ya mensûb Adi Cebel Takımları	3				172				456	144	359	157	355	268	1	25		54	136
Numûne 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü	37				525	50										2			14
Müfreze Amele Taburu																			10
Müfreze Nakliye ve Tarassud Postaları																			13
Sumla Hastahanesi																1			
Gara Hastahanesi															1				1
Atina Hastahanesi															2				
Müfrezenin Atina, Viçe anbarlarında ki cebhanesi	191	250							14sandık										
Yekûn	1346	368	275	15	7962	1081	304	316	456	144	359	157	355	268	47	63	43	54	713

[198]

5. Arhavi'den Potuçur-ı Ülya'ya kadar sırasıyla mezkûr kuvvetler bulunmaktadır. 19. Türkistan Alayının 12., 11., 10., bölüklerle hudûd bölüğü piyâde vazifesinde müstahdem 2. müretteb Mihalofski bölüğü gönüllü bölüğü 1. müretteb Mihalofski bölüğü 19. Türkistan alayından beş altı bölüğün ve ikinci hatta altıncı ihtiyât taburundan iki bölükle Türkistan alaydan bir bölüğü ve Potuçur'dan hudûda doğru Kazak bölükleriyle Türkistan Alayı'ndan birkaç bölüğün ve başka bölüklerin daha bulunmakta olduğu ve iş bu bölüklerin her bir erlerinin muhârib mevcûdları 250, 280 ve gayr-ı muhâribleri beher bölükde 20, 30 nefer bulunduğu ve deniz civârında iki cebel ve bir kızaklı büyük top Çarnavat'da ^{چارنات} bir 10.5'lik Çarnavat ile Katanot arasında iki havan Ciğerezin'de ordumuzdan alınma iki cebel Potuçur'da bir 10.5'lik hudûda doğru üç cebel topları ve denizden Potuçur'a kadar iki büyük ve her bölükde altışar adet küçük makineli tüfenkleri bulunduğu

6. Top ve piyâde mermileriyle i'âşe ve ilbâsları hadd-ı kifâyede olduğu ve siperlerin önünde tel örgülerle lağımları bulunduğu ve denize yakın mıntıkada hastalık olduğu ve Batum'da hasta efrâdın yerine arasına efrâd gönderildiği ve Batum'da fazla bir kuvvet olmayub ancak istihkamatda topçu efrâdı bulunduğu

7. Mezkûr kıta'at da efrâd miyânında bulunan Alman efrâdının fırsat bulduklarında ilticâ idecekleri ve şimdiye kadar doğru hiçbir ma'lûmât alamadıklarından tarafımızdan virilen beyânnâmelerden idindikleri ma'lûmât neticesinde efrâdın kuvve-i maneviyelerinin bozuk olduğu.

8. Miralay Lononiyof Hopa civârında, Sundura'da kâ'im-mâkam İvan Kordelit'de kâ'im-mâkam Petrof dahi Potuçur'da oturdukları.

9. Arâzi üzerinde düşmanın işgâl itdiği mevâzi'i göstermek üzere merkûmân iki gün alıkonulacağı ve badehû Trabzon'a sevk idileceği Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya yazıldığı ma'rûzdur.

Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik

		Düşman torpidosu sevâhili tarassud idiyordu.	
19. 7. 331	Luma	Sukûnet vardı Düşman torpidosu Rize civârından aldığı bir kayığı Batum'a göndermişti.	19 minhü Hava güneşlidir.
20 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
21 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Düşman torpidosu sevâhili tarassud idiyordu.	
22 minhü	Luma	Vaziyetde tebeddül yokdu. Bugün dahî iki Rus mültecisi tarafımıza geçmiş ve alınacak ma'lûmâtın yarın Orduya Trabzon'a Milo'ya bildirileceği kumandanlıklara arz edilmişti. 3. Ordu ve Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'yla Milo Müfrezesi'ne ber-vech-i âtî şifreli telgraf virilmişdi 3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 22.7.331 Numara 1400 Hem düşmanın ahvâl ve hareketine ve muhârebâtına vukûf peydâ itmek ve hemde müsâdeme ile esir ve telefât virdirtmek ve ilticâ ideceklerin kabul idilmekte olduğu hakkında ittihâz idilen tedâbir vesâ'it-i münasebenin semeresi olarak her ne kadar baskın ve keşf kollarımızla esir alınmadıysa telefât virdirilmiş [199]ve şimdiye kadar 6 neferin ilticâ itdiği arz kılınmışdı. Bugün ise düşmanın temdid idildiği telefon hattına sahrâ telefonuyla rabtına muvafakiyyet hâsıl olmuş düşmanın telefonları başında olan mükalemeyi anlamakta bulunduğumuz ve idilen mükaleme ise Bulgaristan'ın Sırbistan'a i'lân-ı harb itdiği ve Rusya'nın da yakında Bulgaristan'a ilân-ı harb ideceği ve Fransız darü'l-harbinde Fransızlarla İngilizlerin pek çok zâyi'ât virdikleri Alman-Rus darü'l-harbinde Rusların ric'at itmekte oldukları ve Rusya'da ismini iyice anlayamadıkları bir	

		<p>kasabada zuhûr iden ihtilâlin teskini için Batum'dan bir taburun oraya sevk idildiği ve cebhemizde bulunan kuvvetden bir bölüğün Batum'a gideceği ve Batum Kumandanlığı'na Cenerâl rütbesinde yeni ta'yîn idilen kumandanın emriyle bi'l-mu'ayene zâbitândan hüsn-i mu'allemin olanların cebhemizde ibkâsıyla sağlam ve dinç bulunanların Batum'a talep idildiği alınan rapordan anlaşılmış ve fi-mâba'd bu sûretle mühim ve müsta'cel olarak alınacak ma'lûmâtın arz kılınacağı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
33. 7. 331	Luma	<p>3. Ordu ve Lazistan Havâlisi Kumandanlığı'yla Milo Müfrezesi'ne ber-vech-i âtî ma'lûmât arz idilmişdi</p> <p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan öğleden sonra s. 4 23.7.331</p> <p>Numara 1408 Harb raporu</p> <p>1. 22-23 gicesi 1-200000 haritaya nazaran Kavak ve Yemişlik mıntikasından ileri çıkarılan baskın ve keşf kollarımız düşmanın tel örgülerine takarrüble tanzim idilen beyânnâmelerle mülteciler tarafından yazdırılmış mektûblar mezkûr tel örgülerinin içerilerine konulmuş badehû şiddetli yaylım ateşi müte'akib bomba endahtı üzerine düşman gerek bu cebhede ve gerekse diğer cebhelerde sa'atlerce sürekli piyâde ve makineli tüfenk ateşleriyle mukâbelede bulunmuş ve ileri hatta bulunan çifte nöbetçilerle, postaları mevzi'lerini terkle bağırarak geriye firâr itdikleri ve düşman tarafından vuku' bulan telefâtın mikdarı her ne kadar ma'lûm olamamış ise de baskı kolunun cebhesinde ki düşmandan telef olan birisinin cesedi dere kenârına kadar getirilmiş bir tüfenk birkaç çizme cebhâne ve şapka iğtinâm iderek ve kollarımız hiçbir zâyi'âta uğramayarak avdet itdikleri</p> <p>2. Telef olan düşmanın eşkâli ve kıyâfetini iki mülteciye ta'rif</p>	23 minhü hava güneşlidir.

		<p>idildiğinde bunun Ermeni olup kendilerinin takım zâbiti bulunduğu ifade itdikleri</p> <p>3. Telefon muhârebâtından mühim bir ma'lûmât alınmadığı</p> <p>4. Dünkü gün arz kılınan iki mültecinin ifâdeleri evvelki mültecilerin ifâdelerini te'yîd itmekde ve ancak Batum'da binden fazla 16 ve 17 yaşlarında efrâd-ı cedîdenin bulunduğu tüfenk yerine yedlerine virilen değneklerle ta'lîm itmekde oldukları</p> <p>5. Ahvâl ve vaziyetde bir tebeddül olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
24 minhü	Luma	<p>Ordu ve Trabzon Milo'ya ber-vech-i âtî rapor şifreli olarak telgraf ile virilmişdi</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve havâlisi Kumandanlığına Luma'dan öğleden sonra s. 4 24.7.331</p> <p>Numara 1418 Harb raporu</p> <p>1. Düşmanın telefon muhârebâtından hatta virdikleri emr ber vech-i âtidir.</p>	24 minhü

[200] Fî 24 Eylül sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i	Muhârib Kuvvet												Muhârib Yekûm		Gayr-ı Muhârib								
	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Taburun Numarası	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Zabitan						Efrâd				Zabitan				Efrâd				
					Ümerâ	Zabîtan	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı	Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zabîtan	Sıhhye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sıhhye efrâdı	Yekûn
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma	1	1			2					2	3	3	2		5	5	26		31
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru	3	8		Kavak	1	9	3		13	5	32	994		13	1026	2	1	1	4	5	157	19	181
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	3	8. b.		Kavak		2			2		3	68		2	71			1	1		19	2	21
Hopa hudûd taburu				Babilat		7	2		9	8	20	794	238	9	814	2	1		3		170	19	189
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3	Yemişlik		6		2	8	7	34	511	492	8	545		1		1	6	83	16	105
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T		Sümle		2		3	5			119		5	119	1			1		294		294
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		5		4	9	11	8	744	273	9	752	2	1	2	5		103	13	116
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		5		2	7	13	58	465	481	7	523	1	1	1	3	8	119	13	140
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3		8	11	7	55	651	355	11	709	1	1	1	3		82	12	94
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müstakil	Çamlık		18			18	2		481	565	18	481	2	1	1	3		86	8	94
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müstakil	Kocakarı Yaylası		1		1	2			187		2	187		1		1		22		22
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı		T		Bahte		2		1	3			36		3	36						61		61
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahtebaşı		1			1			18		1	18					5	19		24
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 5. bölük	3	3	8. b	Loma		3			3		9	170		3	179	2		2	4		6	4	10
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük	17	17	5.b	Loma		1			1		3	20		1	23						76		76
Teşkilât-ı Mahsûsa mensub Adî Cebel Takımı		T		Babilat		1			1			24		1	24					10	31		41
Numune 1. istihkam taburunun 3. bölüğü		3. B.	1.t 3.b	Loma		3	2		5	1	8	209		5	217			1	1		16	5	21
Müfrez nakliye ve tarassud postaları				Viçe		1			1			60		1	60						9		9
Müfrez Amele Taburu				Viçe																	760		760
Sümle hastanesi				Sümle													1		1			24	24
Atina hastanesi				Atina													2		2			40	40
Abu ülyâ hastanesi				Abu ülyâ													2		2			25	25
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																							
Yekûn					2	71	7	21	101	54	230	5551	2404	101	5781	16	15	9	40	39	2139	200	2378

[200] Fî 24 Eylül sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i	Cebhane								Hayvanat					Techizat								
	Top								Binek		Binek			Portatif			İstihkâm modeli			Çadır		
	Mantelli sahra		Ser'î cebel		Zâbitân		Âdî cebel		Zâtî	Mîrî	Cebel topu ester kuşanı	Tüfenk ester kuşanı	Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane														
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı								6				15								8	2	
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu								7	3			105	5	47		40	80	10	588	4	3	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü									3		14	26				2	4	2	50	1	5	
Hopa hudûd taburu								4	5			73				65	55					
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu								3	4			47				19	22	6				
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire								7	5			74								3		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu								3	5			33				15	15			12		
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu								4	4			34										
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu									5			27								34		
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu								8				2										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü								1				15										
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı									2		29	16	20	1		14	14			10		
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	304	316							1			2										
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 5. bölük			402	144				1	18	32		76								72	14	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük					359	157			6	12		46										
Teşkilât-ı Mahsûsaya mensub Âdî Cebel Takımı							355	282	1	10		14	2	2	2							
Numune 1. istihkam taburunun 3. bölüğü								1	6			13								75		
Müfrezeye nakliye ve tarassud postaları												9						30				
Müfrezeye Amele Taburu												10				410	345			40		
Sümle hastanesi								1	1													
Atina hastanesi								2														
Abu ülyâ hastanesi								1														
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						
Yekûn	304	316	402	144	359	157	355	282	50	64	54	43	635	27	250	550	520	18	852	47	47	22

		<p>[201]B-Türkler tarafından yapılan baskında virdiğiniz zâyî'ât şâyân-ı te'essüf olmağla mes'uliyeti mûcibdir.</p> <p>C-Türklerin ateş itmediklerini gâfil olmayınız. Gündüzden ziyâde giceleri dahâ ziyâde müteyakkızâne bulunmak elzemdir.</p> <p>D-Siperlere takarrub iden Türkleri der-dest itmeğe çalışmalı icâb iderse süngü ile telef itmeli. Tel örgüleri daha ziyâde takviye ve tahkim idilmelidir.</p> <p>2-Balâdaki telefon muhârebâtına nazaran baskın kollarımız tarafından düşmana oldukça telefât virdirildiği anlaşılmışdı.</p> <p>3-Sukûnet olduğu Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
25. 7. 331	Luma	<p>Düşmanın torpidosu Viçe ve civârını tarassud itdi.</p> <p>Düşman topçuları te'sîrsiz olarak mevzi'mize ateş itmiştir.</p>	25.7.331 hava bulutlu idi. Müfreze için gönderilecek nakliye kolu hayvanâtçün Atina'da itdirilmekte idi. 26 minhü hava iyidir.
26 minhü	Luma	<p>Düşman topcusu yine te'sirsiz ateş itmişti. Düşmanın 20 kadar mekkârisi kurulan pusumuz önünden geçerken cümlesi itlâf idilüb erzâkları iğtinâm olunmuş Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya yazılmışdı.</p>	27 minhü
27 minhü	Luma	<p>Düşman 26-27 gicesi ba'de'z-zevâl sa'at 7.00'de bir torpidosu Yemişlik mıntıkasını birkaç sa'at projöktör ile tenvîr itmiş idi. 27.7.331 sabahı 4 kıt'a gemisinin Çoruh ağzından Batum'a gitdiği görülmüş fakat bunların irkâb ve ihrâcı anlaşılamamışdı. Dün pusumuza düşen düşman mekkâriyelerinin itlâfi üzerine düşman telefonu rabt ittiğimiz tel kırılmış ve henüz ta'mîr idilememişdi</p> <p>Bu ma'lûmât Ordu'ya Tabzon'a Milo'ya bildirilmişdi.</p>	
28. 7. 331	Luma	<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Düşman torpidosu tarassuduna devâmda idi.</p>	Müfrezenin nakliyatı dâ'imâ gice icrâ idilmekde idi. 28.7.331 Hava ba'zen güneşli ve ba'zen bulutludur. İhtiyattaki kıta'at ta'lîm ile inşaat

29 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	taburu yol yapmağla meşgûl idi.
30 minhü	Luma	3. Ordu ve Lazistan Havâlisi Kumandanlığı'yla Milo Müfrezesi'ne ber-vech-i âtî rapor virilmişdi.	28-29. 7. 331 sabaha kadar yağmur yağmakda idi. Gündüz durmamışdı. 30 minhü Hava yağmurludur.
		<p>3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 30.7.331</p> <p>Numara 1469 Harb raporu</p> <p>1. Birkaç gicedir düşman gerek keşf kolumuza ve gerek siperlerimize bomba ve piyâde ateşi açmakda ve bir hayli cebhâne sarf itdiği halde hiçbir te'sîr yapamadığı</p> <p>2. Bugün dahî 19. Türkistan alayının sekizinci bölüğüne mensûb efrâddan Lehli iki Rus neferi ilticâ itmiş ve alınacak ma'lûmâtın yarın arz kılınacağı.</p> <p>3. Vaziyetde tebeddül olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a, Milo'ya bildirildiği</p> <p>4. Luma'dan 30.7.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandanı Vekili Binbaşı Ahmed Tefvik Düşman torpidosu sevâhili tarassudda idi. [202]</p>	<p>Abuülya'da hastahane te'sîs idilmişdi. Sümle'de revir yapılmışdır.</p>
1. 8. 331	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 1.8.331</p> <p>Harb raporu</p> <p>1. Dünki gün arz kılınan iki Rus mülteci neferinin ifâdelerinde mıntıkamızın cebhesine 19. Türkistan alayının 12 bölüğüyle Mihalofski topçu kıt'asından piyâde müretteb 1. ve 2. bölükleri ve altıncı ihtiyât taburundan bir bölükle Ermeni, Rum ve Gürcilerden</p>	1. 8. 331 Hava yağmurlu ve bulutludur.

		<p>mürekkeb bir gönüllü bölüğü ve Kazak bölükleri bulunduğu ve Kazaklardan kaç bölük olduğunu bilemedikleri ve siperlerin öni umûmiyetle tel örgileriyle lağım vesâ'ire mevâni'î feriyeye ile tehâkim idildiği ve Batum'da binden ziyâde efrâd-ı cedide bulunub bunların yedlerinde silâh bulunmadığı ve bir mâh mukaddem muhârebe meydânında mecrûh olan Çarın hatrın istifsâr için Grandük Nikola Beğ Kafkas cebhesinden giderek Çar ile görüşdükdüden sonra yakında avdet itdiğini ve şu günlerde Grandük'ün berâ-yı tefîş Arhavi mıntıkasına geleceğinden son derece yollara tahâret ve nezâfete dikkatle çalışmakta oldukları vesâ'ir ma'lûmâtları evvelce arz idilen mültecilerin ma'lûmâtlarını te'yîd itmekde buldukları</p> <p>2. Vaziyetde tebeddül olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya bildirildiği</p> <p>3. Luma'dan 1.8.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
2. 8. 331	Luma	Sukûnet vardı.	2 minhü Hava yağmurludur.
		<p>Lazistan Müfrezesi Kumandanlığı'na</p> <p>Ordu Karargâhı'ndan</p> <p>1.8.331</p> <p>Virûdu 06.08.331</p> <p>Harbler 28, 20 Eylül'de Bulgarlık ve Kuşendil cihetlerinde Bulgar arâzisine tecâvüzleri üzerine bugün öğleden evvel sa'at 8'den i'tibâren Bulgar hükümeti Sırbistan'a karşı hâl-ı harbedir.</p>	Kıta'at ta'lîm idilmişdi.
		<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>3.8.331</p> <p>Numara 1497</p> <p>1. 2-3 gicesi muhtelif istikâmete çıkarılan keşf kollarımız</p>	3 minhü hava bulutludur.

	<p>düşmanın siperlerine kadar tekâbül hem düşmana telefât ve hemde bir hayli cebhânenin sarfına sebebiyet virdirilerek sâlimen avdet itdikleri</p> <p>2. Düşmanın telefon hattına rabt idilen telefonumuz vâsıtasıyla birkaç gündür muhârebenin te'mîni inkıta'a uğradığı evvelce arz olunmuşdu. Dünden i'tibâren telefonumuz düşmanın hattına rabt ile ceryân-ı ahvâlden alınan ma'lûmâtda Batum'da bulunan efrâd-ı cedideden 200 kadar neferin hatta muvâsalat iderek Kazaklardan bu mikdâr efrâdın hemân Batum'a hareketleri emr virildiği ve gelen efrâd-ı cedidenin kışlık elbise ile ayakkabıları bulunmadığından bunların gönderilmesi taleb idildiği ve Türklerin keşf ve baskın kollarından dâ'imâ ihtiraz olunması ve vazifeye dahâ ziyâde dikkat idilmesi emr olunduğundan ve Bulgaristan'ın Sırbistan'a i'lân-ı harb itmesinden zâbitân ve efrâd halimiz neye varacağını ve artık ordumuzdan hizmet me'mûl idilemeyeceği kuvve'i maneviyeleri büsbütün kırılmış olduğuna dâ'ir mükâlemâtda buldukları</p> <p>3. Vaziyetde tebdil olmadığı Orduya, Trabzon'a Milo'ya bildirildiği</p> <p>4. Luma'dan 3.8.331 öğleden sonra sa'at 4.2'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
--	--	--

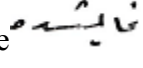
Kıta'atın nev'i	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Taburun Numarası	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Muhârib Kuvvet								Muhârib Yekûnu		Gayr-ı Muhârib								
					Zâbitân					Efrâd					Zâbitân				Efrâd				
					Ümerâ	Zâbitân	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı	Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zâbitân	Sıhhiye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sıhhiye efrâdı	Yekûn
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma		1			1					1		3	2		5	5	24		29
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru	3	8	3	Kavak	1	9	3		13	5	32	986		13	1018	2	1	1	4	5	151	19	175
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı	3	8	8.b	Kavak		2			2		3	85		2	88			1	1	1	3	2	6
Hopa Hudûd taburu				Babilat		7	2		9	8	25	792	137	9	817	2	1		3	1	169	19	189
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		J	3	Yemişlik		6			6	7	32	481	511	6	513					6	89	16	111
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T		Sümle		2	3	5				119		5	119		1		1		294		294
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		4	4	8	8	6	741	376	8	747	2	1	2	5	3	101	13	117	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		5		3	8	11	72	490	445	8	563	2	1	1	4	11	112	13	136
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3		10	13	7	94	544	403	13	638	2	1	1	4	10	74	18	102
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müstakil	Çamlık		18			18	2		480	566	18	485	2	1		3		86	6	92
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müstakil	Ufak yayla		1		1	2		17	161		2	178					2	14	6	22
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü		T		Bahte		2		1	3			36		3	36			1	1	1	61	2	62
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahtebaş		1		1	1			18		1	18					5	19		24
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölüğü	3	3	3.t. 8. b	Loma		3			3		9	169		3	178	2		2	4		7	3	10
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük	17	17	2.t 5.b	Loma		1			1		3	20		1	23						76		76
Teşkilât-ı Mahsusaya mensub adı cebel takımı		T		Babilat		1			1			24		1	24					10	31		41
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma		3	2		5	1	9	205	59	5	214			1	1		16	5	21
Müfreme Amele Taburu				Viçe													1		1		789		789
Müfreme Nakliye ve Tarassud Postaları				Viçe		1			1			60		1	60						9		9
Sümle reviri																	1		1			24	24
Abûlyla hastanesi																	2		2			25	25
Atina hastanesi																	2		2			40	40
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																							
Yekûn					1	70	7	22	100	49	302	5416	2996	100	5718	17	15	10	42	60	2125	211	2396

[203] Fî 4 Teşrîn-i evvel sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber vech-î âtî idi

Kıta'atın nev'i	Eslihâ															Cebhane							
	Büyük çaplı mavzer	Küçük Çaplı mavzer	Mu'addel mavzer	Anahtarlı mavzer	Kasalı mavzer	Belçika mavzeri	Rus mavzeri	Mu'addel martın	Filita	Rodlor	Makine li tüfenk		Top			Kılınc	Kasatura, süngü	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası
											Mu'addel Maksim	Maksim	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şnayder								
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı			1				9		5													200	
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu		601	1				359		64							955	215					2280	443
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı			4				10		53	2						14	21					1335	15
Hopa Hudûd taburu	270		4			37	520		42						12	180	128	118	10			2100	94
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3				839		6							140	138					30	41
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire						85	15										5		14				100
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu			19	5		11	828		5							775	148		1			250	82
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu			5	11		5	816		5							659	157			500		250	45
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu			8	41		6	75	570		6						430	116			430	15	300	91
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu			135	34		5		316		6						128	73			500		300	48
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü			4			8		194		1							42			1200		50	25
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü						1		50		5	2	2					57			335		200	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı							4		1			2					1					50	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölüğü				3					7	9							722					70	12
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük			2	1			6		3								950					52	13
Teşkilat-ı Mahsusaya mensub adi cebel takımı			1	1			8		1								2					50	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			36	28	62		78		1	21						205	37					525	50
Müfrez Amele Taburu																							
Müfrez Nakliye ve Tarassud Postaları																							
Sümle reviri																							
Abûülya hastanesi																							
Atina hastanesi																							
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																	191	250					
Yekün	270	601	228	124	62	158	75	4622	8	233	4	2	2	2	2	3486	1332	368	265	15	8072	1059	

[203] Fî 4 Terîn-i evvel sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber vech-i âtî idi

	Cebhane								Hayvanat				Techizât									
	Top												Portatif			İstihkâm modeli			Çadır			
	Mantelli sahra		Ser'i cebel		Zâbitân		Âdî cebel		Binek		Koşum		Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Zâti	Mîrî	Cebel topu ester...	Tüfenk ester...										
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı								6				15							12	2		
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru								7	3			102	5	47		40	80	10	588	4	3	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı									3		14	26				2	2	50	2	5		
Hopa Hudûd taburu								4	5			73			2	65						
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu								4	3			48			65	19	6					
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire								7	5			74			19				1			
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu								2	5			33										
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu								4	4			34			15	15						
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu									4			27			15	15						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu								8				67			15	15						
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü								1				15			15	15						
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü									2		29	18										
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	316	304							1			2										
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölüğü			144	456				1	18	32		76						72				
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük					157	359			6	12		46										
Teşkilat-ı Mahsusaya mensub adi cebel takımı						286	355		1	10		14			2	2						
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü								1	2			13						75				
Müfreme Amele Taburu												10			198	484	30		38			
Müfreme Nakliye ve Tarassud Postaları												9										
Sümle reviri								1	1													
Abûlûya hastanesi												1										
Atina hastanesi																						
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						
Yekûn								49	63	54	43	703	5	47	386	697	48	797	47	8		

4. 8. 331	Luma	<p>[204]</p> <p>3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığına</p> <p>Luma'dan 4.8.331</p> <p>Numara 1507 Harb raporu</p> <p>1. Bulgaristan'ın Sırbistan'a i'lân-ı harb itdiğinde 3-4 gicesi yaptığımız nümâyişde Cenerâl Nikolayof tarafından Türkistan Alayı Kumandanlığı'ndan sorulmuş ve siperlerin yapmakda oldukları cevâbı virildiği telefon muhâberâtından anlaşıldığı.</p> <p>2. Vaziyetde tebdil olmayub kemâfi's-sâbık karagol ve keşş kolları müsâdemesi olduğu Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya bildirildiği</p> <p>3. Luma'dan 04.08.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>4. 8. 331 Hava güneşlidir. İhti yât kıta'atı ta'lîm ile meşguldür. Virûd idecek nakliye kolu hayvanâtı için Atina'da mahal ihzâr idilmişdi.</p> <p>Milo Müfrezesi'nde n hergün telgrafla ma'lûmât alınmakta idi.</p>
5 minhü	Luma	<p>Vaziyetde tebeddül yokdu</p> <p>Sukûnet vardı.</p> <p>Vaziyetde tebeddül yokdu</p>	<p>5. 8. 33 Hava güneşlidir.</p> <p>4. 8. 331 Hava bulutludur.</p> <p>İhtiyâtdaki kıta'at ta'lîm ile amele taburu yol yapmağla meşguldür.</p>
		<p>Düşman torpidosu Viçe ve Atina ve civârını tarassud idiyordu.</p> <p>Luma telgraf merkeziyle Çamlık Yaylası arasında telgraf temdîd edilmiş ve resmi muhâbereye başlanmış olduğu Orduya, Trabzon'a arz-ı ma'lûmât edilmişdi.</p> <p>Gerek ordudan ve gerek Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığından alınan şifreli telgrafda şu sırada vukû'âtın ziyâdeleştiği Bunun için en şiddetli ve kat'î tedâbir ittihâz edilmesi ve hiçbir neferin bilâ vesikâ geriye bırakılmaması gerilere gündüz devriye gice pusular tertîbi dilerek firâra meydân virilmesi firârielerin der-destlerinin hemân bir günde divân-ı harbleri icrâ idilerek ve</p>	<p>8. 8. 331 Hava yağmurludur ve sislidir. Müfreze nakliye kolu için 139 hayvan ve seksen nefer Atina'ya gelmişti. Hayv ananın eşyası tekml idi. Şimdilik Atina'da istirahatde bulundurulma</p>

		anasır ^س hakkında da siyaneten tatbîk-i ceza idilmesi ve bu husûsda tekasül ve teşahhusu görülenlere şiddetli cezâ idileceği bildirilmişdi.	sı muvâfık görüldü.
8 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
9 minhü	Luma	<p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 9.8.331</p> <p>Numara 1547</p> <p>1. 8. , 9 gicesi yigirmi beş kişilik Arhavi'ye yapılan baskında düşman 1. hattı erzâk mahallini terk iderek firâr itdikleri ve baskın kolu bunları bi't-ta'kîb hatt-ı ahaliden piyâde ve makineli tüfenk ve topcusu ateşlerinin şiddetine rağmen vazifelerini bilâ kusur ifâ itmiş ve avdetde telefon telleriyle muşamma çizme ve buna mümessil eşyâ iğtinâm edilmişdi.</p> <p>2. Türklerin baskın ve keşf kollarının hücumuna karşı ziyadesiyle müyakkızane bulunmaları umûm hattına emr virildiği telefon muhârebâtından anlaşılımışdı.</p> <p>3. Vaziyetde tebdil olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a, Milo'ya bildirildiği</p> <p>4. Luma'dan 9.8.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>9 minhü ...yağmur yağıyordu.</p> <p>İşbû baskın 100 neferden mürrekkeb olarak bulunan çetelerden Çakıroğlu Ahmed Ağa kuvveti yapmışdı.</p>
10. 8. 331	Luma	[205]Sukûnet vardı.	10 minhü Hava yağmurludur, sislidir.
11 minhü	Luma	<p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 11.8.331</p> <p>Numara 1565</p> <p>Harb raporu</p> <p>Telefon muhârebâtından âtîdeki ma'lûmât alınmışdı.</p> <p style="text-align: center;">Harb Mintıkları Kumandanlığı'na</p>	11 minhü Hava yağmurludur, sislidir.

		<p>B- 7.8.331'de Kafkas cebhesinde Oltu istikâmetinde keşf kollarımız Türk keşf kollarına tesadüf iyledikleri Hırayet خرايت , İşim ايشيم , Rostor روستور cebhelerinde Türk nöbetçi hattını basdıkları ve Van istikâmetinde gönderilen keşf kollarımızla Türk pişdârları arasında müsâdeme vukû'a geldiği,</p> <p>H-Müsta'celdir. Harb mıntika Kumandanlıkları'yla yüzbaşılara düşmanın taksimat-ı askeriyesi ve yeni gelen kuvvetleri hakkında toplanılan ma'lûmâtın bir ân evvel bildirilmesi.</p> <p>D- 3. bölük kumandanı tabur kumandanından kaput ve çizme talep itmekde ve cevâben Mihalofski anbarından 800 kâpût ve 500 çift çizmenin virûdunda virileceği</p> <p>Nikola Nikola Viçek ويچك berâ-yı tefîş Batum'a geldiği ve mutantan bir sûretde istikbâl idildiği</p> <p>1. Vaziyetde tebdil olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya bildirildiği</p> <p>2. Luma'dan 11.8.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	<p>Kıta'at elbise, çamaşır, çarığa pek çokihtiyacı vardı.</p> <p>Trabzon'dan talep idilmiş olup peydepey makinelere kıta'ata hemân tevzi' olunurdu.</p>
12 minhü	Luma	<p>Numara 3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Şifre sureti</p> <p>Luma'dan</p> <p>12.8.331</p> <p>Harb raporu</p> <p>Düşmanın telefon muhârebâtından alınan ma'lûmât ber-vech-i âtîdir.</p> <p>8 Teşrin-i sâni 331'de Kafkas cebhesinde Oltu istikâmetinde musâdeme idildiği Milo cebhesinde istihkâm kazanmakla meşgûl Türkleri keşf kollarımız dağıttığı</p> <p>Mıntika Kumandanı bütün efrâda öğleden iki sa'at evvel yevmiye otuz beşer gram sülfatonun سولفاتون virilmesine Eylül ma'aş virilmek üzere bordoruların yapılmasını emr itdiği</p> <p>Siperlerin önüne ikişer sıra tel örgüsü ve siperler arasına yol</p>	12 minhü hava yağmurlu, sislidir.

		<p>yapıldığını istihkâm bölüğü kumândanı ma'lûmât virdiği</p> <p>1. 10-11 gicesi keşf kolumuz tarafından icrâ idilen baskında düşmandan on kadar atılan tüfenk şapka ve ba'zı eşyâ iğtinâm idildiği ve tarafımızdan bir neferin şehîd olduğu</p> <p>2. Vaziyetde tebeddül olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ye bildirildiği</p> <p>3. Luma'dan 12.8.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
13 minhü	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Numara</p> <p>1587 Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Şifreli</p> <p>Luma'dan</p> <p>13.8.331</p> <p>Şifreli</p>	

Kıta'atın nev'i	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Taburun Numarası	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Muhârib Kuvvet									Muhârib Yekûnı	Gayr-ı Muhârib									
					Zâbitân						Efrâd				Zâbitân				Efrâd					
					Ümerâ	Zâbitân	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Muvakkat Zâbit	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd		Kadro noksanı	Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zâbitân	Sıhhiye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sıhhiye efrâdı
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma		1				1				1		3	2		5	5	25		30	
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru	3	8	3	Kavak	1	9	3			13	6	32	968	13	1000	2	1	1	4	5	150	19	174	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	3	8	8.b	Kavak		2				2		3	83	2	86			1	1	1	3	2	6	
Hudûd taburu				Babilat	1	6	2			9	11	24	789	150	9	813	2	1		3	2	147	19	168
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		jandarma	3	Yemişlik		7				7	16	33	430	568	7	463					6	90	16	112
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârghâhı anbarlar vesa'ire		T		Sümle		2	3			5		12	107	5	119	2		11	13	36	247		283	
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		3	4	9	12	4	39	721	263	16	760	2	1	2	5	3	103	14	120	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		5	3	10	18	2	65	482	470	18	547	2	1	3	6	2	106	16	124	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3	9	4	12	4	37	590	416	16	627	2	1	2	5	2	80	18	100	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müsta kil	Çamlık				18	18	2	34	327	234	18	401	2	1	2	5	2	81	16	99	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müsta kil	Ufak yayla		1	1	3	5		14	121		5	175					2	14	6	22	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı		T		Bahte		2	1		3		4	32		3	36			3	3	2	71	2	75	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahtebaşı		1			1		3	15		1	18					5	19		24	
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı				Babilat		1			1		3	23		1	26					10	31		41	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük	3	3	3.t. 8. b	Loma		3			3		9	122		3	175	2		2	4		7	3	10	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük	17	17	2.a 5.b	Loma		1			1		3	20		1	23						74		74	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma		3	2		5	1	9	206		1	215			1	1		16	5	21	
Müfreze Amele Taburu				Viçe													1		1		786		786	
Müfreze Tarassud Postaları				Viçe		1			1			67		1	67						2		2	
Müretteb Nakliye Kolu				Atina																4	80		84	
Sümle reviri				Sümle															1	2		22	24	
Abûülya hastanesi				Abûülya															2	2		23	25	
Atina hastanesi				Atina															2	4		36	40	
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																								
Yekûn					2	51	7	21	44	125	46	324	5227	2501	125	5551	19	14	28	61	95	21327	2444	

[206]

Kıta'atın nev'i	Eslihâ																Cebhane							
	Büyük çaplı mavzer	Küçük Çaplı mavzer	Mu'addel mavzer	Anahtarlı mavzer	Kasalı mavzer	Belçika mavzeri	Rus mavzeri	Mu'addel martın	Filinta	Rodlor	Makine li tüfenk		Top			Kılinc	Kasatura, süngü	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası	
											Mu'addel Maksim	Maksim	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şnayder									A'di cebel
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı			1				9		5													200		
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu		601	1				359		64							900	215					2280	443	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü			4				10		53	2						14	21					1335	15	
hudûd taburu	270		4			37	520		41						12	180	127	117	10			2100	94	
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3				839		6							140	138					30	40	
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire						85	15										5			14			100	
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu			19	5		11	828		5							775	147			Aded 1200		250	82	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu			5	11		5	817		5							685	157			500		250	45	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu			8	41		6	75 570		6							558	115			430	15	300	150	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu			130	33	1	5	316		6							128	73			500		300	48	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü			4			8	194		1								42			1200		50	25	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı						1	50		5	2	2						57			335		200		
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı							4		1			2					1					50		
Teşkilât-ı Mahsûsa Adı Cebel Takımı			1	1			8		1					2			2					50		
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük				3					7	9				2			aded 722					70	12	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük			2	1			6		3					2			950					52	13	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			36	28	62		78	1	21							205	Sandık 37					525	50	
Müfreme Amele Taburu							47										aded 3200							
Müfreme Tarassud Postaları																								
Müretteb Nakliye Kolu																								
Abualiyâ hastanesi																								
Atina hastanesi																	191	250						
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi	270	601	218	123	65	158	75	4670	8	232	4	2	2	2	2	2	12	3640	1332	367	27,5	15	8002	1117

Kıta'atın nev'i	Cebhane								Hayvanat					Techizat									
	Top													Portatif			İstihkâm modeli			Çadır			
	Mantelli sahra		Ser'i cebel		Zâbitân		Âdi cebel		Binek		Koşum			Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Zâti	Mîrî	Cebel topu ester...	Tüfenk ester...											
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı									6				15							12	2		
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu									7	3			102	5	47		40	80	10	588	4	3	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü										3		14	26				2	4	2	50	2	4	
hudûd taburu									4	5			73				65	55				12	
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu									4	3			48				19	22	6				
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire									7	5			74							3	1		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu									2	5			33				15	15		14			
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu									5	4			31				15	15					
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu										4			27										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu									8				63				15	15					
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü									1				15				5	5					
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı										2		29	18										
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	310	276								1			6										
Teşkilât-ı Mahsûsa Âdi Cebel Takımı							271	354		1	10		14				2	2					
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük			144	356					1	18	32		73							72	2	2	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük					157	359				6	12		45										
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü									1	2			13							75			
Müfrezeye Amele Taburu													10				198	477	30		38	38	
Müfrezeye Tarassud Postaları													2										
Müretteb Nakliye Kolu													152										
Abualiyâ hastanesi									1														
Atina hastanesi													1										
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																							
Yekûn	310	276	144	356	157	359	271	354	48	64	54	43	836	5	47		376	690	48	819	49	19	

		<p>[207]telefon muhârebâtından alınan ma'lûmât ber-vech-i âtîdir.</p> <p>B-Dünki musâdemede bir maktûl 12 mecrûh olduğu bölük kumandanı tabur kumandanına ma'lûmât virdiği</p> <p>C-İtalya, Bulgaristan'a i'lân-ı harb itdiği</p> <p>D-Mıntıka Kumandanı kâ'im-mâkam Petrof dünki müsâdemede üç mecrûhları olduğunu ve Türkler'den sekiz maktûl ve birçok mecrûh bulunduğunu bölükleri kumandanlığına ma'lûmât virdiği</p> <p>1. 11-12 gicesi sabaha karşı baskın kolumuz düşmana 16 kişiden fazla maktul ve mecrûh virdirmiş ve maktullerden birisini bizim cihete geçirerek netice'i mu'ayenede baskın kolumuzdan hiçbir zâyi'ât olmaksızın eslihâ cebhâne kâpût çizme iğtinâm iderek avdet eylediği</p> <p>2. (d) Maddesinde Petrof'un virdiği ma'lûmât asılsız olduğundan tekzîb iderim Rus efrâdının kuvve-i maneviyelerini tezyid için bu gice asılsız ma'lûmâtda buldukları,</p> <p>3. Vaziyetde tebeddül olmadığı Orduya, Trabzon'a, Milo'ya bildirildiği</p> <p>4. Luma'dan 13.8.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p> <p>Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'nın iki nefer nöbet mahallini terk ile düşman tarafına firâr itmişdi. Vukû'-ı hâl Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na arz idilmiş ve evrâkı dahî posdayla takdîm edilmişdi.</p>	
14. 8. 331	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>14.8.331</p>	Hava bulutludur.

		<p>Numara 1597</p> <p>Harb raporu</p> <p>Şifreli</p> <p>Telefon muhâberâtından alınan ma'lûmât ber-vech-i âtîdir.</p> <p>B-1. bölük kumandanına ikinci derecede küçük zâbit olmağa lââyık olanların hemân istid'âlarını alay kumandanına gönderiniz.</p> <p>1. Bugün vakt-ı zevâlde düşman havan topuyla mevzi'mize birkaç mermî atmış ise bir tesîr yapamadığı</p> <p>2. Ordu'ya , Trabzon'a, Milo'ya bildirildiği</p> <p>3. Luma'dan 24.8.331'de öğleden sonra sa'at dörtde yazıldığı ma'rûzdur.</p> <p>Müfreze Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
15 minhü	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>15.8.331</p> <p>Numara 1600 Harb raporu Şifreli</p> <p>Telefon muhâberâtında mıntıka kumandanlığından müfreze kumandanlığı'na virilen rapor şûdur.</p> <p>B-12 Teşrin-i evvel'de sağ cenâhdan 3. mıntıkada ki musâdemede dört maktûl ve 16 yaralımız vardır. Daha iyi tafsilât alamadım. Türklerin zâyi'âtı ma'lûm değildi. Mezkûr raporumuz nazaran baskın kolumuz tarafına düşmana virdirilmesi [208] zâyi'ât i'tirâf idildiği</p> <p>1. Bugün öğleden evvel sa'at 8'de düşman havan topuyla müfrezemize birkaç mermî ateş itmiş ise de bir tesîr yapamamışdı.</p> <p>2. Vaziyetde tebeddül olmadığı orduya, Trabzon'a Milo'ya yazıldığı.</p> <p>Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p> <p>Düşmanın motoru içerüsüne koyduğu ufak top ve mitralyozla</p>	Hava güneşlidir.

		sevâhili iz'ac idiyordu.Tarassud postaları tarafından dahî mukâbil edilerek def' idilmekde idi. Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan alınan telgrafda Batum'da kolera olduğundan baskın sûretiyle düşmandan alınan eşyâ vesâ'irenin dezenfekte edilmesi bildirilmiş ve icâbı icrâ edilmeğe başlanmışdı.	
16. 8. 331	Luma	Sukûnet vardı.	Hava iyidir.
17 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Hava iyidir.
18 minhü	Luma	<p style="text-align: center;">3. Ordu Kumandanlığı'na Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan 18.8.331</p> <p>Numara 1620 Harb raporu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Telefon muhâberâtı münkâtı' olunmuşdur. 2. Bugün vakt-ı zevâlde düşman 10.5'lik ve cebel toplarıyla mevzi'mize iki sa'at kadar te'sîrsiz ateş itmişdi. 3. Vaziyetde tebeddül olmadığı Ordu'ya ,Trabzon'a Milo'ya bildirildiği, 4. Luma'dan 18. 8. 331 öğleden sonra sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur. <p style="text-align: center;">Lazistan Müfrezesi Kumandan Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
19 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	19 minhü Hava iyidir.
20 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	Hergün Ordu'ya, Trabzon ile Milo Müfrezesi'ne rapor virilmekte idi. 20 minhü şiddetli yağmur yağıyordu. Peyderpey elbise gelüb akibinde müfrezeye tevzi' olunmakta idi. 21 minhü Hava
21 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	
22 minhü	Luma	Sukûnet vardı. T. M.Alayından bir Romanyalı bir Bulgaristanlı birde	

23 minhü	Luma	<p>Dağıstanlı üç vatan hâ'ini nefer düşman tarafına firâr itmişdi. Mensûb oldukları bölük geriye alınarak tahkikât yapılmış ve hiçbir netice elde idilememişdi.</p> <p>Sukûnet vardı. On günden beri düşman torpidoları sevâhili tarassud itmediği gibi hiçde gözükmüyor.</p>	<p>güneşlidir. 22 minhü Hava iyidir.</p> <p>23 minhü Hava iyidir.</p>
-------------	------	---	---

[209]Fî 23 Teşrîn-i Sâni sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i					Muhârib Kuvvet									Muhârib Yekûn		Gayr-ı Muhârib									
					Zâbitân					Efrâd						Zâbitân				Efrâd					
	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Tabur Numara	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Ümerâ	Zâbitân	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Zâbit	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı	Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zâbitân	Sihniyye Zâbitânı	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sihniyye efrâdı	Yekûn	
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma		1				1					1		2	2		4	5	29		34	
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu	3	8	3	Kavak	1	9	3			13	5	32	958		13	990	2	1	1	4	5	146	19	170	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	3	8	8.b.	Kavak		2				2		3	84		2	87			1	1	3	2	6		
Hopa hudûd taburu				Babilat	1	6	2			9	11	25	794	149	9	819	2	1		3	2	154	19	175	
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		j.	3	Yemişli k		7				7	16	38	612	376	7	750		1		1	8	96	16	160	
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T		Sümle		2		3		5		12	107		5	119	2		11	13	36	227		283	
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		3		4	9	16	5	29	715	279	16	744	1	1	2	4	3	103	14	120	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		5		3	10	18	2	65	478	576	18	543	2	1	3	6	2	106	16	124	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3		9	4	16	5	37	587	418	16	624	2	1	2	5	2	80	18	100	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müstakil	Çamlık						18	18	6	34	367	634	18	401	2	1	2	5	2	81	16	99
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müstakil			1		1	3	5			14	161		5	175				2	14	6	22	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı		T		Bahte		2		1		3		4	32		3	36			3	3	2	71	2	75	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T				1				1		3	15		1	18					5	19		24	
Teşkilât-ı Mahsûsa Adı Cebel Takımı				Babilat		1				1		3	23		1	26					10	31		41	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük	3	3	3.t. 8. b	Loma		3				3		9	168		3	177	2		2	4		7	3	10	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük	17	17	2.a 5.b	Loma		1				1		3	20		3	23						76		76	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma		3	2			5	1	9	206		5	215			1	1		16	5	21	
Müfreme Amele Taburu				Viçe														1		1		759		759	
Müfreme Tarassud Postaları				Viçe		1		1		1			108		1	108									
Müretteb Nakliye Kolu				Atina																	3	88		91	
Sümle reviri				Sümle														1		1	2		22	24	
Abûilya hastanesi				Abu														2		2	2		23	25	
Atina hastanesi				Atina														2		2	4		36	40	
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																									
Yekûn					2	51	7	21	44	125	47	320	543	242	125	575	17	14	28	59	96	2126	21	2439	

Kıta'atın nev'i	Cebhane								Hayvanat					Teçhizat								
	Top								Binek		Koşum			Portatif			İstihlam modeli			Çadır		
	Mantelli sahra		Ser'î cebel		Şınayder		Adi cebel		Zâti	Mîrî	Cebel topu ester kuşanı	Tüfenk ester kuşanı	Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel														
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı								6				15							12	2		
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru								7	3			101	5	47		40	80	10	588	4	3	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü									3		14	26				2	4	2	50	2	4	
Hopa hudûd taburu								4	5			73				65	55					12
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu								4	3			48				19	22	12				
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire								7	5			74							3	1		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu								2	5			33				15	15		14			
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu								5	4			31				15	15					
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu									4			26										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu								8				63				15	15					
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü								1				14				5	5					
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı									2	29		18										
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	306	366							1			2										
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı							268	354		1		10	14			2	2					
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük			144	456					1	18	32	74							72	2		
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük					157	359				6	12	45										
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü									1	2		13							105			
Müfreme Amele Taburu												10				198	452	30			38	
Müfreme Tarassud Postaları												2										
Müretteb Nakliye Kolu												156										
Sümle reviri										1												
Abûulya hastanesi									1			1										
Atına hastanesi									2													
Müfremenin Atına ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						
Yekûn	306	366	144	456	157	359	268	354	49	63	54	29	539	5	47		370	665	54	764	49	19

24 minhü	Luma	[210] Sukûnet vardı. Bugünkü kuvve-i umûmiyye merbût cedvel mûcibince idi.	Hava güneşli ve iyidir. Yollarda fa'aliyetle çalışıyordu. Vi çe'den Luma'ya beş altı arzında muntazam bir şose yapılmışla beraber aradaki köprülerde inşa idilmekte idi.
25 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	25 minhü Hava bulutludur. Virûd iden elbise, kaput, çarık, he man müfreze kıta'atına tevzi' olunurdu.
	Luma	Sukûnet vardı.	26 minhü Şiddetli yağmur yağıyordu.
	Luma	Sukûnet vardı.	27 minhü Hava güzeldir.
	Luma	Sukûnet vardı	28 minhü Hava sisli idi.
		Düşman 10.5'lik topuyla topçu mevzimize ateş itmiş topçu muhâfızı tâkım zâbitî hafif sûretde yaralanmışdı. Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan alınan emr-i telgrafide 28.8.331'de müfrezenin işgâl itmiş olduğu hatt-ı müdâfa'a üzerinde mevcûd kıta'atın esâs nizâm ve harbe göre hangi piyâde alayı ve tabur hangi topçu alayı ve tâbur ve kaçınıcı bataryasından ve kaçınıcı makineli tüfenk bölüğünün hangi takımından olduğu 30.8.331 akşamına kadar telgrafla iş'ârı emr buyrulmuşdu. Ber-vech-i âtî cevâb virilmişdi.	29 minhü Hava iyidir.
		Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na Şifreli Luma'dan 29-30.8.331 Numara 1310 C-29.8.331	

	<p>1-200000 mikyâsında haritaya göre müfrezenin kıta'âtı hatt-ı müdâfa'a üzerinde işgâl itmiş olduğu menâtık ber vech-i zîr arz olunur.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Denizden Yemişlik mevki'ini ikinci ع harfinde kadar seygar jandarma 3. Trabzon taburuyla T.M. İkinci taburdan bir bölük 2. Mevki'-i mezkûrdan ki Dirve kelimesini ع tarafına kadar alay 8. tabur 3. tabur 3. Mahall-i mezkûrdan Kopton kelimesinin ب harfine kadar Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı'nın 1. taburu 4. Mevki'i mezkûrdan Ortaköy-i süflâ kelimesinin ع harfine kadar alayı mezkûrun 3. taburu 5. Mezkûr tepeden 1080 râkımlı Mito tepesine kadar 1. Hopa hudûd taburu 6. Mezkûr tepeden i'tibâren Koharhı dağı hudûdda Ağârabaş'ı Kızıl tepe Kükürt tepesine kadar olan mıntıkayıda T. M. Müstakil Ziya Beğ taburuyla müstakil Salih Ağa bölüğü işgâl ve müdâfa'a itmektedir. 7. T. M. alayının üç bölüğü 2. taburu mıntika ihtiyâtî olarak Luma'da bulunmaktadıdır. 8. İstihkâm bölüğü hâli hazırda yollarda çalışmakta ve lüzûm görüldüğü takdirde icâb iden mahale sevk idilecektir. 9. Yemişlik bir kilometrecenûbunda topcu Alay 17 tabur 2. bölük 5. cebel şınayder tåkımı 10. Bahte'nin bir kilometre cenûb-ı garbisinde topçu 3. Alay 8. bölük cebel kurub takımı 11. Bahte'nin bir kilometre cenûb-ı şarkisinde Trabzon'dan gelme bir tåkım mantelli sahrâ topu 12. Ortaköy-i süflâ kelimesinin ع harfi civârında T. M. ممبربوت ve i'mâlât-ı harbiyeden alınma numarasız bir takım âdî cebel topu bulunduğu[211] 13. Yemişlik'in bir kilometre şarkında sekizinci makineli tüfenk bölüğünden bir takımı 	<p>T. M. Teşkilât alayının işâretidir.</p>
--	---	--

		<p>14. ≡ Dirve'de teşkilât alayına merbût ve i'mâlât-ı harbiyeden alınma numarasız bir makineli tüfenk bölüğü</p> <p>15. Ordu'dan da bu bâbda emr virûd itmiş olduğundan zât-ı kumandânilerine izâhât-ı lâzımenin i'tâ idildiği hakkında orduya arz-ı ma'lûmât kılındığı ma'rûzdur.</p> <p>Müfreze Kumandanı Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
	Luma	<p>Aynı emr ordudanda virûd itmedi lâzım gelen cevâbı Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na arz idildiği 29-30. 331 tarihi ve 1716 numaralı telgrafla orduya arz edilmişdi.</p> <p>Sukûnet vardı</p>	Hava bulutludur.
		<p>Sukûnet vardı.</p> <p>Sukûnet vardı.</p> <p>Sukûnet vardı. Bugünkü müfrezenin kuvve-ı umûmiyesi merbût cedvel mûcibince idi.</p>	Hava yağmurlu idi. 1 minhü Hava güneşlidir. Ve Viçe'de müfreze hayvânatı için 20 hayvanlı bir hastahane te'sîs edilmişdi. 2 minhü hava güneşlidir.
		<p>3. Ordu Kumandanlığı'na</p> <p>Lazistan ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Luma'dan</p> <p>3. 9. 331</p> <p>Numara 1744 Harb raporu</p> <p>1. Dünki gün öğleden sonra sa'at 3'de keşf kolumuzla düşmanın keşf kolu arasında yarım sa'at kadar devâm iden müsâdemede tarafımızdan bir şehîd ve düşman tarafından sekizden fazla maktûl ile bu nisbetde mecrûh vukû' bulmuş ve diğer efrâdı firâr itdiklerinden keşf kolumuz avdetinde esliha ve cebhâne ve ba'zı eşyâ iğtinâm itmişdi.</p> <p>2. Vaziyetde tebeddül olmadığı Ordu'ya, Trabzon'a Milo'ya bildirildiği.</p> <p>3. Luma'dan 3. 9.331 öğleden sa'at 4'de yazıldığı ma'rûzdur.</p>	

Müfreze Kumandanı Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik			
	Luma	Sukûnet vardı.	4 minhü Hava güneşlidir.
	Luma	Keşf kolları arasında müsâdeme olarak bizden bir nefer şehîd düşmüş düşmandan beş maktûl ve o nisbetde mevcûd vardı	5 minhü Hava iyidir.

Kıta'atın nev'i	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Taburun Numarası	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Muhârib Kuvvet									Muhârib Yekûnı	Gayr-ı Muhârib								
					Zâbitân						Efrâd				Zâbitân				Efrâd				
					Ümerâ	Zâbitân	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı		Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zâbitân	Sıhhiye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sıhhiye efrâdı
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma	1				1					1		2	1		3	5	29		34
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru	3	8	3	Kavak	9	3			13	5	32	957		13	989	2	1	1	4	5	152	19	176
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı	3	8	8.b	Kavak0	2				2		3	86		3	89			1	1	1	3	2	6
Hopa Hudûd taburu			Hudûd	Babilat	7	2			9	11	25	794	149	9	819	1	1		2	2	154	19	175
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		J	3	Yemişlik	6				7	16	37	624	336	7	661					8	122	16	146
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T		Dökmene	2	2			4		12	106		4	118	2		11	13	36	230		271
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve	3	4	9	16	3	60	647	315	16	707	1	1	2	4	3	99	15	117	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat	5	4	10	19	1	78	486	454	19	564	2	1	2	5	2	109	16	127	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte	3	8	4	15	5	37	579	447	15	606	2	1	2	5	3	76	18	97	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	Müsta kil	Çamlık			18	18	2	24	395	590	18	429	2	1	2	5	3	105	16	124	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	Müsta kil	Ufak yayla	1	1	3	5		21	137		5	158						42	3	45	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü		T		Bahte	2	1		3		4	32		3	38			3	3	3	59	2	64	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahtebaşı	1			1		3	18		1	21			1	1	1	17		18	
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi cebel Takımı				Babilat	1			1		3	18		1	21			1	1	7	33	2	42	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölük	3	3	3.t. 8. b	Loma	3			3		9	170		3	179	2		2	4		7	3	10	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük	17	17	2.t 5.b	Loma	1			1		3	20		1	23						78		78	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma	3	2		5	1	9	205	59	5	214			1	1		16	5	21	
Müfreme Amele Taburu				Viçe												1		1		767		767	
Müfreme Tarassud Postaları				Viçe	1			1			107		1	107					3				
Müfreme Nakliye				Atina												3		3	8	89		92	
Abüulya hastanesi				Abüulya												3		3	4		43	51	
Atina hastanesi				Atina																	35	39	
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																							
Yekûn						20	44	124	44	370	538	235	124	575	16	14	29	59	94	2192	21	2500	

[212]Fî 2 Teşrîn-i sanî 331 tarihinde ki mufassal kuvve-i umûmiyesi ber vech-i ati idi.

Kıta'atın nev'i	Eslihâ																Cebhane								
	Büyük çaplı mavzer	Küçük Çaplı mavzer	Mu'addel mavzer	Anahtarlı mavzer	Kasalı mavzer	Mu'addel martın	Belçika mavzeri	Rus mavzeri	Filinta	Rodlor	Makine li tüfenk		Top			Kılnc	Kasatura, süngü	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası		
											Mu'addel Maksim	Maksim	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şnayder									A'di cebel	
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı			1			9				5												200			
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu		600	1			359				64						900	190					2280	443		
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı			4							53						4	21					1335	151		
Hopa Hudûd taburu	191		5			692	37			41					12	180	177	104	10			2050	94		
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3			746				6						140	137					30	41		
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire						15	85										5						100		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu			19	5		804	11			5						772	146					250	79		
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu			5	11		805	5			5						680	150					450 aded	250	45	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu			8	41		562	6	75		6						558	113					460	14	300	91
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu			130	31	1	316	5			6						121	90					500		300	48
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü			4			192	8			1							42					1200		50	25
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü						50	1			5	2	2					56					330		200	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı						4				1			2				1							50	
Teşkilât-ı Mahsûsa Adı cebel Takımı			1	1		8				1				2			2							50	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölük				3					7	9				2			722 aded							70	12
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük			2	1		6				3							950							52	13
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			36	28	68	78			1	21						205	37 sandık							525	50
Müfreme Amele Taburu																									
Müfreme Tarassud Postaları																								13	
Müfreme Nakliye																									
Abûulya hastanesi																									
Atina hastanesi	79																174	250							
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi Yekûn	270	600	219	121	64	158	75		8	232	4	2	2	2	2	2	12	3615	1342	367		14	799	1056	

[212]Fî 2 Teşrîn-i sanî 331 tarihinde ki mufassal kuvve-i umûmiyesi ber vech-i ati idi.

	Cebhane								Hayvanat					Techizât								
	Top													Portatif			İstihkâm modeli			Çadır		
	Mantelli sahra		Ser'i cebel		Zâbitân		Âdi cebel		Binek		Koşum		Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Zâti	Mirî	Cebel topu ester koşum	Tüfenk ester koşum										
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı								6				14							12	2		
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru								7	3			101	5	43		40	80	20	611	4	3	
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı									3		14	26			2	4	2	50	2	4		
Hopa Hudûd taburu								3	5			75			65	55						12
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu								7	3			48			28	33	21					
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire								7	5			74								1		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu								2	5			33			15		1					
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu								5	4			31			15							
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu									4			26										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu								8				62										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü								1				14										
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Bölüğü									2		29	18			14	14						
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	289	254							1	10		2										
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi cebel Takımı							264	358	1	32					2	2	2					
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. cebel taburunun 8. bölük			144	456					1	18	12	23							72	2		
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük					157	359				6		74										
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü									1	3		45							70			
Müfreze Amele Taburu												13			307	460	30			38		
Müfreze Tarassud Postaları												10										
Müfreze Nakliye												2										
Abûülya hastanesi									1	63	54	43	156									
Atina hastanesi									2			1										
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						
Yekûn	289	254	156	528	157	359	264	358	51	63	54	43	848	5	43		488	678	576	81	49	19

		<p>[213]Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na</p> <p>Şifre sûreti</p> <p>Luma'dan 6-7.9.331</p> <p>Numara 1359 ve 3663 şifreye</p> <p>1. Karşumuzda düşmanın muntazam üç taburu Ondokuzuncu Türkistan Alayı vardır.</p> <p>2. Diğer kuvvetleri mustakil olarak tabur ve bölük halinde bulunurlar.</p> <p>3. Mültecilerin ifâdesinde her bölükde 200 tüfenk ile 250-300 nefer olduğu ve bu silahlılardan telefât vuk'ı buldukça silâhsız efrâd bunların yerine virildiği bildirilmiştir.</p> <p>4. Gerek Ağarabaşı'na gerekse Arhavi civârındaki Çarnovan sırtlarındaki düşman ilerü hatlarını tebdili esnâsında geride gelenler silâhsız olduğu tebdil olunanlarda giriye silâhsız gitmekdedirler. Bundan da düşmanın ilk hatdaki silahlarından başka ihtiyâtdaki efrâdda silâh olmadığı anlaşılmaktadır.</p> <p>5. Düşman evvelce maktûllerini almağa çok gayret iderdi. Şimdi bil'akis maktûlü değil üzerindeki silâhı almak için pek çok uğraşmaktadır.</p> <p>6. Yine arız ve amîk tahkikât yapılarak arz-ı ma'lûmât idileceği ma'rûzdur.</p> <p>Lâzistan Müfreze Kumandanı Vekili Ali Rıza</p>	
7. 9. 331	Luma	Sukûnet vardır	Yağmur pek az yağmaktadır.
8. 9. 331	Luma	Sukûnet vardır.	Yağmur çok yağıyordu.
		T. M. Alayı 1. taburdan 2. bölük efrâdından 7 nefer düşmana firâr itdiklerinden dolayı mezkûr bölük giriye alınarak isticvâb olunmakta idi. Mezkûr bölük kumandanı müttekâ'id Süvâri Mülâzım-ı evveli Settar Efendi dahi taht-ı tevkîf alınmış idi. Mumâ-ileyh nöbetçi neferini bi'l-ifâl 7-8.9.331 firâr ittiğinden ve yağmurun pek şiddetli yağması etrâfın sîs ve karanlık olması dolayısıyla	Çamlık Yaylası'na şimdilik mağaranın mirûruna müsâ'id bir yol inşa edilmişti. Çamlık'da bulunacak taburun zeminliği

		bulunmamış iki gün sonra hatt-ı müdafa'adan kaçarken nöbetçiler tarafından idilen ihtâra itâ'at itmediğinden nöbetçiler baldırından urarak der-dest itmiş ve tevkîfhâneye getirilmiş idi. İki gün iki gece dağda aç çıplak kaldığından 18-20 sa'at sonra zâtü'r-reden ecel-i mev'uduyla vefât itdiği heyet-i sıhhiyye tarafından virilen rapordan anlaşılması evrâkı Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na takdîm edilmiş orduyada arz-ı ma'lûmât edilmiştir.	<p>زینک</p> <p>yapılmışdı ve odunları çekdir ilmişdi. Hatt-ı müdâfa'ada diğer kıta'atın gerek siperleri ve gerek râh-ı mestûrların ve gerekse zeminlik</p> <p>سره سیک vesâ</p> <p>'ireleri kış için fevk'aladeolar ak ihzâr edilmiş idi.</p>
9. 9. 331	Luma	Sukûnet vardı.	Hava bulutludur. Civar dağlara kar yağmışdı. Hatt-ı müdâfa'anın sağındaki kıta'atın oldukları mahallerde kar vardı. Çamlık Yaylası ve civârında bütün yaz boyunca kar vardı. Bu sene kar kalkmadan ikincisi üzerine yağmış.
10 minhü	Luma	Vaziyetde tebeddül yokdur.	10 minhü hava bulutlu ve soğuktur. Elbise, kapût, don, gömlek virûd idüb kıta'ata tevzî' olunmuş.
11 minhü	Luma	Sukûnet vardır.	11 minhü hava dünki gibi idi
12 minhü	Luma	Sukûnet vardır Mantelli sahra takımı için şarâpnel, dâne, tıpa, hartuç, fûnye virûd itmiş mensûb olduğu T. M. alayına virilerek atın haline ifrâğ edilmesi emr olunmuşdur.	12 minhü Bunaltıcı rüzgar vardı. Amale taburu yollarda çalışmaktadır.

13 minhü	Luma	Sukûnet vardır.	13 minhü Az olarak yağmur yağıyordu. Don, gömlek virûd itmiş kıta'ata tevzi olunmuşdu.
13 minhü	Luma	Sukûnet vardır.	13 minhü Az olarak yağmur yağıyordu. Don, gömlek virûd itmiş kıta'ata tevzi olunmuşdu.

[214] Fî 14 Teşrîn-i sâni sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i					Muhârib Kuvvet										Muhârib Yekûn		Gayr-ı Muhârib							
	Fırka Numarası	Alayın İsmi	Taburun Numarası	Kıta'atın Bulunduğu Mahal	Zabitan					Efrâd							Zabitan				Efrâd			
					Ümerâ	Zabitan	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Muvakkat Zâbit	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı	Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zabitan	Sıhhye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd	Sıhhye efrâdı	Yekûn
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı	3	8		Loma		1				1					1		2	1		3		29		34
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu	3	8	3	Kavak	1	9	3			13	5	32	951		13	983	2	1	1	4		135	19	169
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı	3	8	8.b	Kavak		2				2		3	86		2	89			1	1		3	2	6
Hopa hudûd taburu			Hudûd	Babilat		7	2			9	11	25	795	151	9	860	2	1		3		185	15	172
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		j	3	Yemişli k	1	6				7	15	46	754	183	7	810		1		1		124	18	150
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T				2		2		4		12	106		4	118	2		11	13	3	218		254
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		4		4	9	17	4	60	635	330	17	395	1	1	2	4		98	15	116
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		5		4	10	19	1	76	483	456	19	559	2	1	2	5		114	16	132
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3		8	4	15	5	37	572	462	15	609	2	1	2	5		75	18	96
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müstakil	Çamlık					18	18	2	34	359	587	18	393	2	1	2	5		106	16	125
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müstakil			1		1	3	5		21	136		5	157						41	3	44
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı		T		Bahte		2		1		3		4	32		3	36			3	3		57	2	62
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahte başı		1				1		3	18		1	21			1	1		17		18
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı				Babilat		1				1		3	18		1	21			2	2		28	2	39
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük	3	3	3.a 8. b	Loma		3				3		9	280		3	289	2		2	4		8	2	10
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük	17	17	2.a 5.b	Loma		1				1		3	20		1	23						81	1	83
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma		3	2			5	1	9	204	60	5	113			1	1		17	5	22
Müfreme Amele Taburu				Viçe														1		1		758		738
Müfreme Tarassud Postaları				Viçe		1				1			106		1	106								
Müretteb Nakliye Kolu				Atina																		87		90
Abüülya hastanesi																		3		3			43	51
Atina hastanesi																		3		3			35	39
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																								
Yekûn					2	52	7	20	44	125	44	377	5555	223	12	593	17	15	30	62		2161	21	2469

[214] Fî 14 Teşrîn-i sâni sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i	Eslaha																Cebhane									
	Büyük çaplı mavzer	Küçük Çaplı mavzer	Mu'addel mavzer	Anahtarlı mavzer	Kasalı mavzer	Mu'addel martın	Belçika mavzeri	Rus mavzeri	Filinta	Rodlor	Makin eli tüfenk		Top				Kılınc	Kasatura, süngü	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası		
											Mu'addel maksim	Maksim	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şayder	A'di cebel										
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı			1			9				5													200			
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu		600	1			359				64							955	190					2280	440		
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı			4							53							4	21					1335	151		
Hopa hudûd taburu	150		5			691	37			41					12	454	176	33	10				2050	94		
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3			746				6						140	137					30	41			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire						25	85									5				14				100		
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu			19	5		803	11			5						766	145			1			250	78		
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu			5	11		795	5			5						680	147					Aded 450	250	45		
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu			8	41		562	6	75		6						550	115					430	14	300	91	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu			129	31	1	313	5			6						130	90					500		300	48	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü			4			192	8			1							42					1200		50	25	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı						50	1			5	2	2					56					330		200		
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahrâ Takımı						4				1			2				1							50		
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı			1			8				1					2		2							50		
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük				3					7	9													aded 722		70	12
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük			2	1		6				3															52	13
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			36	28	62	78			1	21						205									525	50
Müfreze Amele Taburu																										
Müfreze Tarassud Postaları	79				1												aded 500		13							
Müretteb Nakliye Kolu																										
Abüülya hastanesi																										
Atina hastanesi																		166	650							
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																							14			
Yekûn	268	600	218	120	24	1185	464	75	8	232	4	2	2	2	2	12	3684	1325,5	2961	27,5	14		79921	1052		

[214] Fî 14 Teşrîn-i sâni sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i	Cebhane								Hayvanât					Techizât								
	Mantelli sahra		Ser'î cebel		Zâbitân		Âdi cebel		Binek		Koşum			Portatif			İstihkâm modeli			Portatif		
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Zâti	Mîrî	Cebel tonu	Tüfenk ester	Mekkâri	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı								6				14								12	2	
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru								7	3			100	5	47			40	80	60	621	4	3
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Takımı									3			14					2	4	2	50	2	4
Hopa hudûd taburu								3	5			75					65	55				12
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu								8	3			47					28	33	21			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire								7	5			72									1	1
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu								2	5			33					15	15				
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu								5	4			27					15	15				
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu								1	4			26										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu								8				62										
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü								1				14					5	5				
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı									2			29					14	14				
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	263	237							1			2										
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı						268	354		1	10		23					2	2				
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük			144	456					1	18	32	74							72	72	2	2
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 5. bölük					157	359				6	12	45										
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü									1	2		13							70	105		
Müfrezeye Amele Taburu												10					297	445				38
Müfrezeye Tarassud Postaları												2										
Müretteb Nakliye Kolu												152										
Abüülya hastanesi									1			1										
Atina hastanesi									2													
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhane																						
Yekûn	263	237	144	254	157	359	268	354	53	62	54	43	836	5	47		283	705	349	865	49	19

[215] Fî 23 Teşrîn-i sâni sene 331 tarihinde mufassal kuvve-i umûmiye ber-vech-i âtî idi

Kıta'atın nev'i	Fırka Numarası Alayın İsmi Taburun Numarası Kıta'atın Bulunduğu Mahal				Muhârib Kuvvet										Muharib Yekûn		Gayr-ı Muhârib							
					Zabitân					Efrâd							Zabitan				Efrâd			
					Ümerâ	Zabitân	Zâbit Vekili	İhtiyât Zâbiti Namzedi	Muvakkat Zâbit	Yekûn	Kadro noksanı	Küçük Zâbit	Efrâd	Kadro noksanı			Zâbit	Efrâd	Ümerâ Zabitân	Sihhye Zâbitân	Esnâf-ı Askeriye	Yekûn	Küçük zâbit	Efrâd
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karârgâhı	3	8		Loma						1					1		2	1		3	5	29		34
3. Fırka Sekizinci 3. Tabûru	3	8	3	Kavak	1	9	3			13	5	32	947		13	979	2	1	1	4	5	138	19	162
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü	3	8	8.b	Kavak		2				2		3	86		2	89			1	1	1	3	2	6
Hopa hudûd taburu			Hudûd	Babilat		7	2			9	11	25	794	141	9	819	2	1		3	2	155	17	174
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu		j	3	Yemişlik	1	7				8	14	49	733	137	8	782		1		1	9	131	17	157
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire		T		Dökmene		2	2			4		12	116		4	118	2		11	13	3	218		254
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu		T	1	Kedirve		5	4	9	18	2	60	619	350	18	679	2	1	2	5	3	94	15	112	
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu		T	2	Durmat		4	4	9	17	3	75	444	496	17	419	2	1		3		110	16	126	
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu		T	3	Bahte		3	8	4	15	5	37	563	445	15	600	2	1	2	5	3	77	18	98	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu		T	müsta kil	Çamlık				18	18	6	34	388	597	18	422	2	1	2	5	3	102	16	125	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü		T	müsta kil	Nogadid		1	1	3	5		21	136	74	5	157						36	3	39	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı		T		Bahte		2	1	3	5		4	32		5	36			3	3		57	2	59	
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı		T		Bahtebaşı		1			1		3	20		1	23			1	1	1	17	2	20	
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı				Babilat		1			1		3	20		1	21			2	2	9	28	2	39	
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük	3	3	3.a 8. b	Loma		3			3		9	174		3	183	2		2	4		8	2	10	
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük	17	17	2.a 5.b	Loma		1			1		3	20		1	23						81	1	82	
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			1.t 3.b	Loma		3	2		6		9	221	41	6	230			1	1		17	5	22	
Müfrezeye Amele Taburu				Viçe														1	1		738		738	
Müfrezeye Tarassud Postaları				Viçe		1	1		1			105		1	105									
Müretteb Nakliye Kolu				Atina																	3	89		92
Abualiyâ hastanesi				Abu														3		3	8		42	50
Atina hastanesi				Atina														3		3	4		38	42
Müfrezenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi				Nogadid																				
Yekûn					2	53	8	20	46	128	42	379	5406	228 1	128	578 5	18	15	28	61	9 6	2132	21 7	2441

Kıta'atın nev'i	Eslıha																Cebhane							
	Büyük çaplı mavzer	Küçük Çaplı mavzer	Mu'addel mavzer	Anahtarlı mavzer	Kasalı mavzer	Mu'addel martın	Belçika mavzeri	Rus mavzeri	Filinta	Rodlor	Makineli tüfenk		Top				Kılınc	Kasatura, süngü	Sivri mermi	Büyük çaplı	Belçika	Rus	Rodlor	El humbarası
											Mu'addel maksım	Maksım	Mantelli sahra	Ser'i cebel kurub	Şnayder	A'di cebel								
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı			1			9				5													200	
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu		200	1			359				64							955	189					2280	437
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü			4							53							4	21					1335	151
Hopa hudüd taburu	189		5			578	37			41					12	405	176	331	10				2050	94
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu			3			853				6						140	137						30	41
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire						38	85									20	5			14				100
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu			19	6		803	11			5						763	150			1			250	78
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu			5	10		791	5			5						676	146					Aded 450	250	45
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu			8	41		549	6	75		6						530	114			430	14	300	91	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu			129	31		313	5			6						130	90			500		300	48	
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü			4			196	8			1							42			1200		50	25	
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı						50	1			5	2	2					56			330		200		
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı						4				1		2					1					50		
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı			1	1		14				1							2					50		
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük				3					7	9												aded 722	70	12
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük			2	1		6				3												950	52	13
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü			36	28	28	78			1	21						205						Sandık 31	525	50
Müfreme Amele Taburu																								
Müfreme Tarassud Postaları																						aded 500	13	
Müretteb Nakliye Kolu																								
Abualiyâ hastanesi																								
Atina hastanesi																						188	50	
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						14		49
Yekün	268	600	218	121	24		158	75	8	232	4	2	2	2	2	2	12	3828	1550,5	296	27,5	14	7852	1049

Kıta'atın nev'i	Cebhane								Hayvanât					Techizât								
	Mantelli sahra		Ser'î cebel		Zâbitân		Âdî cebel		Binek		Koşum			Portatif			İstihkâm modeli			Portatif		
	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Dane	Şarapnel	Zâti	Mîrî	Cebel tonu	Tüfenk ester	Mekkârî	Kazma	Kürek	Balta	Kazma	Kürek	Balta	Portatif	Mahrûti	Ekser
3. Fırka Sekizinci Alay Müfrezesi Karaârgâhı									6				14							12	2	
3. Fırka Sekizinci 3. Taburu									7	3			100	5	47		40	80	80	621	4	3
3. Fırka Sekizinci Makineli Tüfenk Bölüğü										3		14	26				2	4	2	50	2	4
Hopa hudûd taburu									3	5			74				65	55				12
Trabzon 3. Seyyar Jandarma Taburu									8	3			47				28	32	21			
Teşkilât-ı Mahsûsa Karârgâhı anbarlar vesa'ire									7	5			73								1	1
Teşkilât-ı Mahsûsa 1. Taburu									3	5			33				15	15				
Teşkilât-ı Mahsûsa İkinci Taburu									5	4			27									
Teşkilât-ı Mahsûsa 3. Taburu									1	4			26									
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Ziya Beğ Taburu									8				62									
Teşkilât-ı Mahsûsa Müstakil Salih Ağa Bölüğü									1				11									
Teşkilât-ı Mahsûsa Makineli Tüfenk Takımı										2		29	18				14	14				
Teşkilât-ı Mahsûsa Mantelli Sahra Takımı	263	237								1			6									
Teşkilât-ı Mahsûsa Adi Cebel Takımı							268	354		1	10		23				2	2				
3. Fırka Topçu 3. Alay 3. tabur 8. bölük			144	456					1	16	32		74							72	2	2
Onyedinci Fırka Topçu 17. Alay 3. tabur 8. bölük					157	359				6	12		45									
Numune 1. İstihkâm Taburunun 3. Bölüğü									1	2			14							105		
Müfreme Amele Taburu													10				397	445	30		38	38
Müfreme Tarassud Postaları													1									
Müretteb Nakliye Kolu													150									
Abualiyâ hastanesi									1				1									
Atina hastanesi																						
Müfremenin Atina ve Viçe anbarlarındaki cebhanesi																						
Yekûn	263	237	144	254	157	359	268	354	52	60	54	43	821	5	47		563	567	75	859	49	29

		<p>[216]Rize’de te’sîs idilen esliha fabrikasında i’mâl itdirilen bomba atmağa mahsûs alâtın tecrübesi icrâ idilmek üzere Trabzon’a istenilmiş sevk olunmuşdu. Rize’de fabrika alâtının ekserisi Trabzon’da Ermenilerin aletleri olub hasbe’l-lüzûm alınmış ve oldukca iyi bir iş görölüyordu. 25’lik mitralyöz yapılmakta idi harab olan mu’addel martinlerin namluları değişdirilmekte idi. Lazımı kadar alât ve edâvât olmuş olsa idi mezkûr fabrikada pek çok işler görülebilirdi. Bu fabrika hususunda bi’l-hassa Teşkilât-ı Mahsûsa Alayı Kumandanı Ali Rıza Beğ’in ve Rize sâbit jandarma tabur kumandanı Kahraman Beğ’in himmetleri sebkât itmişdi.</p>	
	Luma	Vaziyetde tebeddül yokdur.	Hava bulutlu cüz’i soğuk
	Luma	Düşman havan topuyla mevzimize bir sa’at kadar ateş itmiş ise de bir te’sîr yokdur.	15 minhü hava bulutlu cüz’i soğuk
	Luma	<p>3. Ordu Kumandanlığı’ndan Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı’na</p> <p style="text-align: right;">Luma’dan 16.9.331</p> <p>Numara 1838 Harb Raporu</p> <ol style="list-style-type: none"> Sukûnet vardı. Dün ba’de’z-zevâl sa’at 4’de keşf kollarımız düşman keşf kolunu pusûya düşürerek beşini itlâf, ikisinin silâhı ve şabkalarını alarak avdet itmişlerdir. Düşman ba’de’z-zevâl sa’at 5.30’da Kordelit civârından şiddetli piyâde ateşi ve sa’at 6’da havân topuyla 3 mermi endaht itmişdi. Piyâde ateşlerinden T. M. 2. taburun 1. bölük kumandanı tarassud esnâsında mecrûh olmuşdur. Bu rapor 16.9.331 öğleden sonra sa’at 4’de Luma’dan Ordu’ya, Trabzon’a, Milo’ya bildirildiği ma’rûzdur. <p style="text-align: right;">Lâzistan Müfrezesi Kumandanı Vekili Ali Rıza</p>	<p>16 yağmur yağıyor. Etraf dağlara kar yağmakta idi. Kıta’at çartaksızlıkda n pek müşkilâtda idi.</p> <p>Mumâ-ileyh mecrûh Refik Efendi 13 sa’at sonra Atina hastanesinde şehîd olmuşdur.</p>
	Luma	Sukûnet vardır	Hava yağmurludur.
		Trabzon’dan 4000 numara 17.9.331 tarihli şifreli telgrafla alınan emirde T.M. 1. tabur ile diğerk kıta’atın hamiyet-i Osmaniye ve İslâmiyelerinden şübhe idilen efrâdın silahsız olarak mahfuzen	Çünkü düşman tarafına şimdiye kadar 9,10 nefer kaçmışdı.

		Trabzon'a isâlleri bildiriliyordu.	Nikât virûd iden emre nazaran efrâdın hangisi hamiyetli hangisi hamiyetsiz bunu tefrîk gayr-ı kâbil olduğu gibi fi'ilen bir şey vuk'u bulmadıkça hepsi hamiyetli bilineceği şüphemiz olduğundan bu emre nazaran hareket idilememişdi. Cüz'i tam kumandanları na bu hususda lazım gelen emr virilmiştir.
18 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	18 minhü hava yağmurludur.
19 minhü	Luma	Sukûnet vardı.	19 minhü yağmur vardır. ve soğukçadır. Denüz fırtınalı olduğundan erzâk nakl olunacak ise de kıta'at nezdlerindeki ihtiyât erzâkından sarf itmekdedirler.
20 minhü		Sukunet vardı.	20 minhü Hava güneşlidir.
21 minhü	Luma	Sukunet vardı.	21 minhü bulutlu yağmur az olarak yağıyordu.
22 minhü	Luma	Sukunet vardı. T. M. 3. taburda iki nöbetçi neferi silâhlarını terk ile düşman tarafına firâr itmiş Ordu'ya, Trabzon'a, Milo'ya bildirilmişdi.	22 minhü yağmur yok fakat bulutludur.

23 minhü 24 minhü 25 minhü	Luma	Sukûnet vardı. Sukûnet vardı. } İleri karagol ve keşf kolları arasında ufak tefek ateş idiliyorsa ha'iz-i ehemmiyet olmadığından bahs olunmuyordu. Sukûnet vardı.	23 minhü Yağmur yok. 24 minhü Hava güneşlidir. 25 minhü Bulutlu.
26 minhü		Sukûnet vardı.	26 minhü sabahleyn bulutlu öğleye doğru yağmur vardı.
27. 9. 331	Luma	[217]3. Ordu Kumandanlığı'na Lâzistân ve Havâlisi Kumandanlığı'na Luma'dan 27.9.331 Numara 1891 Harb Raporu 1. Vaziyetde tebeddül olmadığı. 2. Kordelit civarına giden keşf kolumuz düşman piyâdeleri ve makineli tüfenk ile 45 dakika kadar o mıntıkadaki siperlerinden şiddetli ateş itmiş müte'akiben 15'lik havân topuyla siperlerimize karşı 35 dâne Afyonbaba tepesindeki 10.5'lik topuyla 28 Babilat 24.4 karşusunda 10.5'lik topuyla 19 mermi endaht itmiştir. 3. Sahra mantelli toplarımızda düşman hâvân ve 10.5'liklerine mukâbele iderek her üçünüde iskâta mecbûr itdiği gibi düşman piyâde ve makineli tüfenk siperlerini mü'essir sûretde ateş altına almıştır. 4. İş bû rapor 27.9.331 öğleden sonra sa'at 4'de yazılmışdır. Ordu'ya, Trabzon'a, Milo'ya bildirildiği ma'rûzdur. Lâzistan Müfrezesi Kumandanı Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik	Hava yağmurludur
	Luma	Lâzistan ve Havâlisi Kumandanlığı'ndan ber-vech-i âtî şifreli telgraf alınmışdı. Lâzistan Müfrezesi Kumandalığı Vekâleti'ne Trabzon'dan 28.9.331 Virûdu 28-29.9.331 ba'de'z-zevâl s.8 d.30 aded 4430 1. Düşman tarafından mü'essir ve mühim bir hareket vuk'û	Az olarak yağmur yağıyordu. Müfrezenin ihtiyacı nisbetinde çarık, çamaşır vesa'ire virûda başlamış. Heman kita'ata tevzi'

		<p>bulmadıkça büyük olan hâvân ve obüs toplarına karşı mukâbele olunmayarak topçu mermiyâtının sarf olunmaması mühimdir.</p> <p>2. Hatt-ı müdafa'âda icrâsı elzem tertibât ve icrâ'atın ikmâliyle düşman karşusunda ve her dürlü vesâ'iti tam bir ta'arrûz kuvvetinin yaz için şimdiden ihzârı ehemdir.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p>	<p>olunuyordu. Ber müceb emr-i endâhtda isâl olunuyordu. Hatt-ı müdafa'adaki efrâd ta'lim ve terbiye ile işgâl iddiriliyordu. Zira arazi katiyen müsâ'id değildi. Yalnız nişân tertibâtıyla ita'at vesâ'ire ikâmet mahallerinde öğretiliyordu. İhtiyatda bulunan T. M.2. Tabur çalışıyordu.</p>
Luma	<p>Sukûnet vardı. Lâzistân Müfrezesi Kumandanlığı Vekâleti'ne Trabzon'dan</p> <p style="text-align: right;">29.9.331</p> <p>Virûdu 29.9.331 ba'de'z-zevâl s. 3</p> <p>Şifreli aded 4450</p> <p>1. Batum limanında ki torpil hatları hakkında istihsâl idilmiş bir ma'lûmât var mıdır?</p> <p>2. Yoksa ne gibi vesâ'it ve teşebüsâtla istihsâlî kâbildir.</p> <p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havâlisi Kumandanı Mir-livâ Ahmed Avni</p> <p>Ber-vech-i âtfî şifreli olarak cevâb virildi</p>	<p>29 minhü hava bulutlu arasına yağmur yağıyor.</p>	
	<p style="text-align: center;">Lâzistân ve Havalisi Kumandanlığı'na</p> <p style="text-align: right;">Luma'dan</p> <p style="text-align: right;">29-30.9.331</p> <p>Numara 1903</p> <p>29.9.331ve4450 tele</p> <p>1. Batum limanındaki torpil hatları hakkında istihsâl idilmiş bir ma'lûmât yokdur. Ancak seferberlik bidâyetinde Batum limanı ile torpile hatları hakkında ma'lûmât olan ve el-yevm Rize'de Teşkilât-ı Mahsûsa'nın demircilik vazifesinde istihdâm idilen Tevfik Efendi</p>		

		<p>tarafından virilen ma'lûmâtın ol vakit bu havalide bulunmuş olan Rıza Beğ tarafından makâmat-ı lâzimeye bildirildiği ve mûmâ-ileyhin Trabzon'a celbinde ma'lûmâtından ihtimâlki istifâde olunabileceği</p> <p>2. Bu bâbda istihsâli mûktezi ma'lûmâtın ne gibi vesâ'it ve teşebbüsâtla kâbil olabileceği buraca bilinmemekte olduğu ma'rûzdur.</p> <p>Lâzistan Müfrezesi Kumandanı Vekili Binbaşı Ahmed Tevfik</p>	
30. 9. 331	Luma	<p>Sukûnet vardı. [218]</p> <p>Lâzistân Havalisi ve Kumandanlığı'na</p> <p>Şifreli</p> <p>Luma'dan</p> <p>30.9.331</p> <p>Numara 1908</p> <p>Düşman tarafına firâr iden Teşkilât-ı Mahsûsâ efrâdından dolayı hamiyet-i İslâmiye ve namuslarından i'timâd idilmeyenlerle şübhe idilenlerden alâ merâtibihim yapılacak tahkikât neticesinde tefrîk olunacak efrâdın Kayseri cihetine sevk idilmeleri emrine imtisâlen alay ve tabur kumandanlıklarıyla arız ve amîk ceryân iden müzâkerede bu kâbil efrâdın zâhiren tefrîkleri mümkün olmayacakları gibi edvâr ve harekâtlarında bir ser-rişte idinememekde bulduklarından bû misüllülerin bi't-tefrîk giriye sevkleri kâbil olmayacağı ve mevcûdu 300 den fazla olan Çerkes Dağıstanlı aşâ'irine mensûb efrâdın umûmunun tefrîkleri araya bir anâsırıyet meselesinin hudûsuna sebebiyet virilerek hükümete bir mazarrat tevîd itmesi varîd-ı hatır olduğu ve merkûmunun kemâ-kân kıta'larında ibkâsıyla istihdâmları halinde düşman cihetine firâr vuku'atının çoğalmasından kıta'at kumandanlarının bu hususda hiçbir mesû'liyeti derûhde itmeyecekleri ve firârielerin vuku' bulmaması için tedâbir-i ittihâzından geri durmayacakları hususunu beyân ve ifâde itdiklerinden ve fi'l-hakika kendilerinden şübhe arz olanları tefrîk itmek nâsiye ve ahvâl ve edvarlarından ma'lûm olamayacağı gibi kalbinde beslemiş olduğu fikr-i ha'inesini kimseye ifşâ itmezse namussuzluğu ancak firârından sonra meydana</p>	Hava güneşli idi.

çıkarmak kâbil olacağından ve bunun zâhire ihrâcı müfessir ve keramete mütevakıf bulunacağından ve binâ'en aleyh Rize'de bulunan jandarma taburu ile tebdil idilecek olursa bu halin önü alınmış olacağı ve mezkûr taburun Luma'ya hareket itmesi ve tebeddülü lazım gelen Teşkilât-ı Mahsûsa 1. taburununda Atina'da bulundurulması için müsâ'adelerinin ve bu bâbda idilecek mu'amelenin emr ve işârı müstezin.

Lâzistân Müfrezesi Kumandanı Vekil Binbaşı Ahmed Tevfik

7. BULGULAR

Askeri harekâtların, daha sonraki dönemlerde objektif bir şekilde incelenmesine kaynak oluşturmak, yapılan askeri harekâttan sonuçlar çıkarılarak yeni stratejiler belirlemek amacıyla tutulan harp cerideleri, askeri tarih açısından oldukça kıymetli belgelerdir.

Transkripsiyon ve değerlendirmesini yapmaya çalıştığımız Ştanka Bey Müfrezesi Harp Ceridesi, Kafkas Cephesinde 1914-1915 yılları arasında Doğu Karadeniz Bölgesinde faaliyet göstermiş olan Teşkilat-ı Mahsusa birliklerinin ve Ştanka Bey'in Müfrezesi'nin genel durumu hakkında kronolojik olarak bilgi vermektedir.

Bu ceridede, Müfreze Komutanı Ştanka Bey'in, Başkomutanlık Vekaletinden, 3. Ordu ve 10. Kolordu Komutanlıkları'ndan aldıkları emirler ve bu makamlara verdiği cevaplar ve raporlarda yer almaktadır.

Ştanka Bey, Karadeniz'e kıyısı olan günümüzde de ekonomik ve askeri açıdan önemini koruyan Rize, Hopa, Borçka, Murgul ve Artvin'in savunmasını yapmıştır. Ancak yolların kötülüğünden zamanında gidilememesi, birlikler arasındaki haberleşmenin iyi yapılamaması, cephanenin yollarda kalması, iaşe ve cephane eksikliği gibi nedenlerle Ştanka Bey Müfrezesi, çok ciddi başarılar elde edememiştir.

Çalışmış olduğumuz defterde gün gün hava durumu da kaydedilmiştir. Bu kayıtlar savaş sırasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kışların çok sert geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu durum ise Kafkas Cephesi'ndeki mağlubiyetlerde soğukların çok etkili olduğu görüşünü doğrulamaktadır

SONUÇ

Çalışmamızın esasını oluşturan ve 1. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde görev yapan Ştanka Bey Müfrezesi, savaş başladıktan kısa bir süre sonra İstanbul'dan hareketle Rize'ye çıkmıştır. Bu müfrezenin görevi Hopa-Ardanuç üzerinden Artvin'e ulaşip daha sonra Ardahan'ı alarak, 10. Kolordu'yla birleşerek Rus kuvvetlerini sıkıştırmaktı.

Ştanka Bey ve emri altındaki birlikler tarafından, 29 Aralık 1914'te Ardahan alınmış ancak Rus kuvvetleri karşısında çok fazla tutunulamamış ve geri çekilmek zorunda kalınmıştır. Bu tarihten sonra ise Doğu Karadeniz sahillerinde geri çekiliş devam etmiş ve Ruslar, önce Borçka'yı, 26 Şubat 1915'te İskaristi ve Hopa'yı, 1 Mart 1915'te Arhaviyi, 27 Mart'ta Murgul'u ve 30 Mart'ta Artvin'i ele geçirmiştir. Artvin'in de elden çıkmasıyla Müfrezeye mevcut kuvvetiyle Rize'ye kadar çekilmiştir. Tüm bu gelişmelerden Doğu Karadeniz sahillerinde görevlendirilmiş olan Ştanka Bey Müfrezesi'nden beklenen başarının ve faydanın sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

Ştanka Bey Müfrezesi'nin kendisinden beklenen başarıyı sağlayamamasının askeri ve lojistik gibi çok çeşitli sebepleri vardır. Her şeyden önce bir askerî müdahalenin başarılı olması için askerî kuvvetlerin harp tekniği açısından iyi eğitilmiş olması gereklidir. Ancak Ştanka Bey'in emrindeki 8. Alayın 1. ve 2. Taburları iyi eğitilmiş olmasına rağmen bunlardan daha çok sayıda olan Teşkilat-ı Mahsusa birlikleri harp tekniği açısından yeterli bilgi ve tecrübeye sahip değillerdi. Kimi yerli halktan, kimide hapisane kaçaklarından oluşan Teşkilat-ı Mahsusa üyelerinin silah kullanmayı bilmemeleri, disiplin altına alınamamaları, en kritik noktada cepheyi terk etmeleri bu birliklerden sayıları ile doğru orantıda istifade edilemediği görülmektedir.

Ştanka Bey Müfrezesi'nden yeteri kadar istifade edilememesinin diğ er bir sebebi de müfreze komutanı Ştanka Bey'in uygulamış oldu ğ u harp stratejisidir. Ştanka Bey, kendini ve müfrezesini tehlikeye atacak türde faaliyetden sürekli kaçınmış ve özellikle 1. ve 2. Tortum Muharebelerinde 3. Ordu Komutanlığı'nın taarruz emrine rağmen Ştanka Bey erzak, cephane ve asker sayısının azlığı gibi çeşitli bahaneler ileri sürerek 3. Ordu'nun emrine itaat etmemiş ve emri altındaki birlikleri sürekli ihtiyattta tutmuştur. Bu sebeple Tortum Muharebelerinde bu birliklerden yarar sağlanılamamıştır. Oysa ki 3. Ordu, az sayıda askerle cephane ve erzak sıkıntısı içerisinde Tortum Muharebelerinde savaşmış ve başarılı olmuştur.

Sahil kenarlarında ilerleyen ve iaşesini çoğunlukla bu kıyılardan temin eden müfrezenin yeteri kadar başarılı olamamasının sebeplerinin bir diğ eride Karadeniz sahillerinin Ruslar tarafından sürekli bombalanması idi.

Ayrıca, Kafkas Cephesi'ndeki başarısızlığın başlıca sebepleri arasında gösterilen iklim ve tabiat şartlarının güçlüğ ü görüşünü çalışmış olduğumuz harp ceridesindeki bilgiler doğrulamaktadır. Harp ceridesindeki bilgilere göre düzgün olmayan yollarda ve zaman zaman iki metreye kadar varan karda, dondurucu soğuklarda, aç ve kaputsuz savaşmak zorunda kalan ve tüm bunların yanı sıra birde salgın hastalıklarla mücadele eden bu kuvvetlerden çok daha fazla bir başarı da beklenemezdi.

KAYNAKLAR

- ARMAOĞLU, Fahir; *19. Yüzyıl Siyasi Tarih (1789–1914)*, Ankara 1997.
- ATABEY, Figen; *Karadeniz’de Türk Donanması (1. Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya; *Makedonya’dan Orta Asya’ya Enver Paşa*, C. III, 4. Baskı, İstanbul 1993.
- BAYTIN, Arif; *İlk Dünya Harbinde Kafkas Cephesi Sessiz Ölüm Sarıkamış Günlüğü*, Yayına haz. İsmail Dervişoğlu, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- BAYUR, Yusuf Hikmet; *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, Kısım: I, TTK. Yayınevi, Ankara 1991.
- 1. Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3. Ordu Harekâtı*, C. I-II, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.
- BİRİNCİ, Ali; “Tokat Tarihçisi Halis Turgut Cinlioğlu (1901–1982)”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu(2-6 Temmuz 1986)*, Ankara 1987, s. 483-486.
- ÇAKMAK, Fevzi, *1. Dünya Savaşı’nda Doğu Cephesi (1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar)*, Yayına haz. Ahmet Tetik vd., T.C. Genelkurmay Başkanlığı Yayınevi, Ankara 2005.
- ÇOLAK, Mustafa; *Enver Paşa Osmanlı-Alman İttifakı*, 1. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008.
- _____“1. Dünya Savaşındaki Sarıkamış Felaketinden Sonra Doğu ve Orta Karadeniz Bölgesi”, *İlk Adımdan Cumhuriyete Milli Mücadele*, Samsun 2008, s. 69–79.
- ERASLAN, Cezmi; “I. Dünya Savaşı ve Türkiye”, *Türkler*, C. 13, Ankara 2002, s. 339–361.
- <http:wapedia.mobi/tr/lazistan>

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harp Ceridelerinin Yazılması ve Harp Belgeleri Dosyalarının Tutulması Özel Yönergesi, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara, 1987.

Kara Kuvvetleri Tarihçe Yönergesi, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara 2003.

KELEŞYILMAZ, Vahdet, “Kafkas Cephesi’nin Perde Arkası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XVI, Sayı 47.

KURAN, Ercüment; “1. Dünya Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul 1992, s.196–200.

MERCAN, Mehmet; “Alman İmparatoru II. Wilhem’in 1898 yılı İstanbul ve Filistin Seyahati’nin Teşrifat Programı ”, *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum 2004, s.120-135.

ÖĞÜN, Tuncay; *Kafkas Cephesinin 1. Dünya Savaşındaki Lojistik Desteği*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1999.

_____, “Kafkas Cephesinde Kader Anı Sarıkamış Harekatı ve Sonuçları”, *Türkler*, C.13, Ankara 2002, s. 398-409.

SABİS, Ali İhsan; *Harp Hatıralarım 1. Dünya Harbi*, C. II, Nehir Yayınları, İstanbul 1990.

STODDARD, Philip Hendrick; *Teşkilat-ı Mahsusa*, Çev. Tansel Demirel, Arma Yayınları, İstanbul 2003.

“*Türkiye’de Alman Askeri Misyonu Subaylar-Generaller-Heyetler*”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 24, Şubat 1987,s.52–67.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908–1920), C. II,1. Kitap, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, Ankara 1971.

UÇAROL, Rifat; *Siyasi Tarih (1789–1999)*, V.Baskı, İstanbul 2000.

ÜZEN, İsmet; *1. Dünya Savaşı'nda Kanal Seferleri (1915-1916)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

YALÇIN, Durmuş vd ; *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004.

YÜCEER, Nasır; “ I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Azerbaycan ve Dağıstan'a Askeri ve Siyasi Yardımı, *Türkler*, C.13, Ankara 2002, s.409-434.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Tokat ili Taşlıçiftlik Köyü'nde doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı. Orta ve lise eğitimini Tokat'ta tamamladı. 2005 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansa başladı. 2008 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Halen görevini sürdürmektedir.